

Pingsályktanir afgreiddar til ríkisstjórnarinnar.

1. Heimilisfang.

Á 21. fundi í Ed., 9. marz, var útbýtt:

Till. til þál. um undirbúning lagasetningar um heimilisfang (A. 87).

Á 23. fundi í Ed., 12. marz, var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 29. fundi í Ed., 19. marz, var till. tekin til einnar umr.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Í byrjun þessa þings bar hv. þm. Dal. fram frv. til l. um breyt. á útsvarslögunum. Af aths. við frv. og ræðu þeirri, sem hann lét fylgja frv., mátti sjá, að það, sem fyrir honum vakti, var að fyrirbyggja það, að menn gætu talið heimilisfang sitt hvar sem skyldi og þeim sýndist. Með tilliti til þessa ákvað allshn. að flytja till. til þál. um undirbúning lagasetningar um heimilisfang. N. leit svo á, að ef hægt væri að fá góða löggjöf um þetta efni, þá myndu hverfa þeir annmarkar á útsvarslöggjöfinni, sem hv. þm. Dal. vildi bæta úr með sínu frv.

Það er svo, að í íslenskum l. eru ekki til skýr fyrirmæli um það, hvar menn skuli hafa heimilisfang. Viða í ísl. lögum er gert ráð fyrir, að menn skuli eiga lögheimili, en venjulega er ekki tekið fram, hvað skuli teljast lögheimili, og eru engar skorður við því settar, að menn geti talið sér lögheimili á hinum ólíklegustu stöðum. En þetta á sér stað t. d. þegar menn telja heimili sitt í annari sýslu en þeirri, sem þeir stunda atvinnu í, þó að þeir hafi aldrei komið þar allt árið. Þetta gera þeir til þess að koma sér undan gjöldum þar, sem þeir hafa atvinnu. Þetta getur verið hættulegt fyrir þau sveitarfélög, sem hafa mikil sveitarþyngsli, því það eru þau, sem verða helzt fyrir barðinu á þessu, en þau eiga auðvitað erfiðast með að standast slíkt. Úr þessu er löggjöf um heimilisfang ætlað að bæta. Hún þarf ekki að vera umfangsmikil, en þess verður að gæta, að þrengja ekki kosti manna um of um leið og reynt er að varna því, að menn hringli hingað og þangað til þess að komast undan lögboðnum gjöldum.

Ég vænti þess, að hv. d. sé sammála um, að það sé rétt, sem allshn. leggur til, en það er að skora á ríkisstj. að undirbúa löggjöf um þetta efni.

Alþt. 1935. D. (19. löggjafarþing).

Þorsteinn Þorsteinsson: Ég vil lýsa því yfir, að ég uni vel við þá afgreiðslu, sem hv. allshn. hefir haft á máli því, sem má teljast formáli að þessu, og vona ég, að svo verði haldið áfram þangað til samileg afgreiðsla fæst á því, sem vakti fyrir mér, þegar ég bar fram frv. til l. um breyt. á útsvarslögunum. En það, sem ég nú vil leggja áherzlu á, er, að nú verði hraðað svo afgreiðslu málsins hjá hæstv. stj., að hægt verði að leggja fram frv. um þetta efni, þegar þingið kemur saman eftir þingfrestunina, svo að hægt verði að afgr. það frá Alþ. á þessu ári, því þetta mál þolir enga bið.

Ég skal ekki um það deila, hvaða leið eigi að fara, hvort þetta eigi að gera með breyt. á útsvarslögunum eða með sérstakri lagasetningu um heimilisfang. En ég treysti því, að hæstv. stj. geri sitt til þess að hraða þessu máli, þó að hér sé ekki hægt að beina þessu til hæstv. stj., þar sem hvorki sést höfuð eða sporður á henni.

Páll Hermannsson: Ég ætla nú ekki að fara að bera hönd fyrir höfuð stj., en ég vildi aðeins til viðbótar því, sem hv. frsm. benti á, geta þess, að í undirbúningi er breyt. á framfærslulöggjöfinni. Ég veit nú ekki, hvernig henni reidir af, en á því stigi, sem það mál er nú, þá mun vera gert ráð fyrir, að framfærsluskyldan hvili á sveitunum, og má þá líta á það atriði sem viðbótarástæðu fyrir því, hversu nauðsynlegt það er, að glögg ákvæði séu um heimilisfang. Ég bendi á þetta til þess að sýna, hversu mikil þörf er á löggjöf um þetta efni.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 211).

2. Landhelgisgæzla, björgunarmál og skipaskoðun.

Á 3. fundi í Sp., 26. febr., var útbýtt:

Till. til þál. um landhelgisgæzlu, björgunarmál og skipaskoðun (A. 24).

Á 4. fundi í Sp., 11. marz, var till. tekin til fyrri umr.

sé útilokað með öllu, að hægt sé að láta frekari upplýsingar í té heldur en þeir menn kunna að geta veitt, sem sérstaklega er ætlað að vinna að þessum störfum.

Vil ég svo, eins og aðrir hv. nm., leggja til, að þessi þáttill. verði samþykkt með þeirri breyt., sem fjvn. hefir borið fram.

Sigurður Einarsson [öfirl.]: Ég hefi skrifað undir nál. með fyrirvara, og hefi ég litlu við það að bæta, sem hv. 6. landsk. hefir tekið fram um þetta efni. Fyrirvari okkar stefnir að því, að tryggt verði, að fullkominn árangur náist af þessari mjög svo þörfu rannsókn, sem hér um ræðir, ef einskorðað yrði, að ekki mætti veita einn eyri til þess að leysa starfið af hendi. Vit-anlega væri æskilegt að þurfa ekki að baka ríkissjóði útgjöld, sem neinu næmi, með framkvæmd þessarar þáttill., en hér er samt sem áður um svo merkilegt mál að ræða, að í sjálfu sér er ekki í þann litilfjörlega kostnað horfandi, sem kynni að leiða af því að ganga rækilega frá þessu máli. Sumir þeirra liða, sem hér er um að ræða, kosta ríkissjóð mikið fé í fjárlagafrv. því, sem liggur fyrir þessu þingi. Til landhelgisgæzlu eru ætlaðar 350 þús. kr., og það er nokkurn veginn vist, að sú upphæð er of litil. 1932 var varið til gæzlunnar 500 þús. kr., 1933 655 þús. kr., og ef halda á úti varðskipunum, má gera ráð fyrir, að útgjöldin nemi um 800 þús. kr. Leitað var til forstjóra þessara stofnana, sem um er að ræða, en svör þeirra voru mjög misjafnlega ýtarleg, og sum voru þannig vaxin, að ekki er heinlinis mikið á þeim að græða. Ég skal taka það fram, að það kom fram hjá forstjóra Fiskifélagsins, að hér væri um svo óskyld mál að ræða, að ekki mætti blanda þeim saman, þ. e. a. s. björgunarmál og landhelgismál, og um 3. lið þáttill. tekur hann það fram, að það séu svo óskyld mál, að það sé vafasamt, hvort þann lið heri að ræða í sambandi við það, sem till. að öðru leyti fjallar um. Það, sem fyrir till.-mönn-um vakti, var að rannsaka, hvort ekki væri unnt að finna hagkvæmara samband milli þessara starfsgreina en hingað til hefir verið, og ef það mætti finna með starfi nefndarinnar, þá hyggti um við, að ekki sé horfandi í smávegis kostnað í því sambandi.

Annars get ég sætt mig við, að þessi þáttill. verði samþ. með þeirri breyt., sem hefir komið fram á þskj. 262, í því trausti, að hér muni vinnast nokkuð á í þá átt, sem fyrir till.-mönn-um vakti.

Sigurjón Á. Ólafsson [öfirl.]: Ég vil þakka hv. fjvn. fyrir afgreiðslu málsins, því að með nál. sínu hefir hún viðurkennt tilefni þessarar till. Ég vil á engan hátt deila við hv. n. um það, hvernig þessu skuli hagað, þó ég hinsvegar sjái ýmskonar annmarka á því, að líklegt sé, að tilhögunin í þessu efni verði eins rækilega framkvæmd og ella hefði getað orðið, ef valdir hefðu verið menn til þeirrar starfsemi, sem hér um ræðir, er ekki hefðu verið hlaðnir störfum hjá ríkinu. Eins og bent hefir verið á, er hér um mjög þýðingarmikið verkefni að ræða, sem þarf að skoða sem grandgæfilegast niður í kjöl-

inn. En það getur verið álitamál, hvort þeir menn eiga að gera till. í þessu máli, sem eiga sjálfir að veita þeim framkvæmdum, sem hér um ræðir, forstöðu, því að það er jafnan svo, að hverjum þykir sinn fugl fagur, og þessir menn eru kannske ekki eins hugkvæmnir með nýbreytni og aðrir ef til vill gætu verið. T. d. í sambandi við skipaefirlitið vil ég benda á það, að sú gagnrýni, sem þar á sér stað, gæti ef til vill — eins og ég lauslega minntist á við fyrri umr. till. — frekar orðið til verulegra umbóta í þessu efni, ef hún kæmi annarsstaðar frá en frá þeim, sem hafa framkvæmd verksins með höndum. En þó ágalli sé á afgreiðslu till. í min-um augum, þá tel ég þó mikið unnið við það, að málið verði tekið til rannsókna, og eins og ég hefi þegar tekið fram, er ég hv. n. þakklátur fyrir skilning hennar á því, sem hér þarf að gera. Eins og hv. frsm. n. bent á, geri ég ráð fyrir, að n. verði undir ýmsum kringumstæðum að leita sér ýmskonar aðstoðar í störfum sínum, og að sjálfsögðu ber henni að leita í ýmsum atriðum til þeirrar stéttar, sem málið mest varðar, og vil ég í þessu sambandi benda á sjómannastéttina, hvort sem það eru hásetar, skipstjórar eða vélamenn. Að sjálfsögðu ber að leita umsagnar stéttarféлага þeirra manna um ýms atriði, sem rannsaka ber samkv. þeirra till. Viðvikjandi skipaefirlitinu ber að taka fullkomið tillit til þeirra manna, sem mest eiga undir því, að það sé rækilega framkvæmt, þ. e. þeir menn, sem á skipunum vinna.

Viðvikjandi hinum atriðunum, sem eru landhelgisgæzla og björgunarmálin, er það að segja, að ég tel réttast, að leitað sé í þeim efnum til umsagnar Slysavarnafélags Íslands, sem nú er sá aðili þessa máls, er hefir með höndum starfrækslu landhelgisgæzlunnar. Ég hygg, að með því að leita til ýmissa góðra manna væri hægt að fá ýtarlegar till. til umbóta á þessu sviði. Í þessu sambandi má t. d. benda á þá menn, er manna lengst hafa unnið við landhelgisgæzlu, skipstjórana. Hjá þeim ætti að sjálfsögðu að leita umsagnar og álits á því, hvað þeir telja til mestra hagsbóta fyrir land og lýð í þessu efni.

Ég skal svo ekki fjölyrða frekar um þetta en ég hefi nú þegar gert, en vænti, að hv. Alþ. samþ. þessa till. eins og hún liggur fyrir frá n.

Frsm. (Pétur Ottesen) [öfirl.]: Ég get ekki á það fallið, að ekki sé vel og forsvaranlega frá því gengið, að fela þeim mönnum þetta, sem við leggjum til. Ég fæ ekki betur séð en að þessir menn, vegna þekkingar sinnar, standi flestum ef ekki öllum framar um það, að vera líklegir til þess að gera góðar og skynsamlegar till. í málinu. Auk þess er það svo, að þeir, sem fyrir þessu standa, eiga ítök og sambönd úti um land allt, og þá einkum hjá þeim mönnum, sem þetta snertir aðallega, sem eru sjávarútvegs-menn og sjómannastéttin. Ég held því, að að því leyti, sem aðrir kynnu betur til um hagkvæmar till. í þessu efni, þá standi þeim það ákaflega nærri og séu vel að því komnir að afla sér nauðsynlegra upplýsinga. Ég held því, að ekki sé hægt að ganga betur frá þessari hlið

málsins en gert er í þessari till., og það eins vel og þótt ríkisstj. væri falið að velja menn til þessa starfa, og segi ég þetta ekki af því, að ég haldi, að ríkisstj. geti ekki tekizt það val vel. Ég held, að það sé réttara, að Alb. ákveði um þetta en fela stj. að gera það, þar sem stj. myndi traðla geta ráðstafað þessu á öllu betri hátt en brtt. gerir ráð fyrir, en það er alveg rétt, að með þessari tilhögun er ómögulegt að gera þetta að bitlingi fyrir nokkurn mann, og það fyrst og fremst af því, að það er ákveðið að fela þetta mönnum, sem allir eru fyrir starfsmenn hins opinbera, eða a. m. k. starfsmenn félaga, sem njóta ríkisstyrks, og þeir eiga ekki að taka sérstök laun fyrir þennan starfa. Ég veit það, að þessir menn hafa svo mikinn áhuga fyrir málinu, að þeir láta það á engan hátt ganga út yfir það, þótt þeim séu ekki ákveðin sérstök laun, og munu heldur ekki telja eftir sér þann tíma, sem til þessa hlýtur að fara í viðbót við þeirra núverandi starf. Ég skal ekki fara langt út í þetta, en við tillögumenn leggjum áherzlu á það, að þetta sé unnið borgunarlaust. Það er stefna n. að beina málunum yfirleitt, en ekki einasta í þessu tilfelli, inn á þær brautir, að starfsmenn hins opinbera séu án sérstakrar greiðslu látnir taka að sér slík störf sem þetta, en ekki verið að gera bitlinga úr öllum sköpuðum hlutum. Og ég vænti þess, að í framtíðinni geti orðið gott samkomulag milli Alb. og þeirra manna, sem slík verkefni verða falin, og að þeir fúslega bæti á sig ýmsum slíkum nauðsynjastörfum. — Ég skal svo ekki hafa um þetta fleiri orð, en vænti þess, eftir þeim undirtektum, sem málið hefir fengið, að till. fái greiðan gang í gegnum þingið, en ég vildi aðeins láta þessa getið.

ATKVGR.

Brtt. 262 samþ. með 26:1 atkv.

Till., svo breytt, samþ. með 26 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 354).

3. Fasteignakaup til handa ríkinu.

Á deildafundum 16. marz var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um kaup á hvern Grýtu í Ölfusi (A. 149).

Á 6. fundi í Sp., 25. marz, var till. tekin til fyrri umr. (A. 149, 261).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 261. — Afbrigði leyfð og samþ. með 25:1 atkv.

Flm. (Bjarni Bjarnason) [óyfirl.]: Goshverinn Grýta í Ölfusi og rúmur ha. lands umhverfis er eign Boga A. J. Þórðarsonar, kaupmanns í Reykjavík. Það má segja, að þessi hver sé sá eini, sem gýs, a. m. k. sem hægt er að komast að með auðveldu móti frá Reykjavík. Undanfarin ár hefir borið töluvert á því, að ferðamenn hafa krotað í barna hversins og kastað ýmsu rusli ofan í hann. Þótt sumir hafi gert vísitandi til-

raun til þess að eyðileggja hverinn, eru þó mörg af þessum spellvirkjum framin af barnaskap, án vitundar um, að verið sé að eyðileggja hverinn sem goshver. Eigandi hversins telur sig ekki hafa efni á að kosta þarna vörð, sem þó sennilega þyrfti að vera á staðnum, a. m. k. þá tíma árs, sem mikil er umferð að og frá hvern-um. Það er vitað, að flestir útlendingar, sem hingað koma og nokkuð geta hreyft sig út fyrir Reykjavík, fara þangað austur, og þá að jafnaði með leiðsögu innlendra manna. Einnig fer fjöldi landsmanna að Grýtu, sérstaklega frá Reykjavík og menn utan af landi, sem hingað koma. Er það mikill kostur við þennan hver, hversu auðvelt er að komast að honum úr Reykjavík, þar sem mest er umferðin, auk þess sem þetta er eitt af þeim náttúrufyrirbrigðum Íslands, sem a. m. k. útlendingur finnst einna mest til koma. Þessa hvers mun vera getið í flestum eða öllum leiðarvísunum, sem nú eru gefnir út og sendir erlendum ferðamannaskrifstofum. Ég tel það eina möguleikann til þess að hvernum verði haldið við, að hæstv. ríkisstj. fái heimild til þess að kaupa hverinn, eftir frekara samkomulagi við eigandann. Það hygg ég vera einu leiðina til þess að tryggja hverinn fyrir skemmdum, eftir því sem auðið er að gera. Eigandinn gerði síðasta sumar töluvert til þess að laga hverinn, með því að hreinsa úr honum rusl, sem kastað hefir verið í hann, og steypt í holur í börmunum, sem gúfaði upp úr og ullu því, að þrýstingurinn var minni en ella hefði verið.

Ég skal nú ekki orðlengja þetta frekar, því að hv. þm. munu flestir vera kunnugir á þessum slóðum og vita því vel, hvað hér er á ferðinni. — Ég vil mælast til þess, að þessari þáttill. verði visað til síðari umr. og fjvñ., að þessari umr. lokinni.

Jónas Jónsson [óyfirl.]: Ég hefi flutt viðaukatill. við þessa þáttill., sem hv. 2. þm. Árn. hefir lýst. Ég get verið stutturður um brtt. mína, því að efni hennar er áður kunnugt hér á hv. Alb. Það var fyrir nokkru, ef ég man rétt, sem ákveðið var að heimila ríkisstj. að festa kaup á þessu gamla biskupssetri, ef um semdist. Þetta mun ekki hafa tekizt þá, og það er óvíst, hversu auðvelt það er nú, en ég hygg, að óhætt sé að fullyrða, að flestum hv. þm. finnst það slík nauðsyn, að ríkið eignist þessa jörð, hvaða álit, sem menn annars hafa á því atríði, hvort ríkið eigi að vera almennur jarðeigandi eða ekki.

Skálholt hefir verið annar af tveim höfuðstöðum landsins mestalla sögutíðina, og fyrir rás viðburðanna var biskupssetrið og skólinn flutt burt af staðnum. Skálholt hefir verið svo ofið inn í sögu landsins, að það er beinlinis stórvægilegt menningarmál, að þessi jörð verði eign ríkisins, og að sú mynd, sem bæði landsmenn sjálfir og gestir, sem hingað hafa komið, fá af staðnum, sé í samræmi við þá mynd, sem bókmenntir okkar og saga geyma af Skálholti. Það liggur í augum uppi, að þegar þetta höfuðból skiptir oft um landsdrottin og þegar það er, eins og nú, leigt til eins árs, þá er blátt áfram óhugsandi, að hægt sé að halda slíkum sögustað

nægilega vel við. Það getur vel verið, að þótt hv. Alþ. samþ. þessa till., þá takist samt ekki að festa kaup á staðnum að sinni, því að það getur verið, að eigandi jarðarinnar haldi henni í svo geipilegu verði, að hæstv. ríkisstj. sæi sér ekki fært að kaupa hana. Samt álit ég vel við eigandi, að málinu sé haldið vakandi með því, að hæstv. ríkisstj. fái aðstöðu til þess að leitast fyrir um að ná þessum sögustað í eign landsins.

Jakob Möller [óyfirl.]: Ég get ekki neitað því, að mér kemur þessi till. á þskj. 149 harla undarlega fyrir sjónir, þar sem farið er fram á, að keypt verði fyrir fé úr ríkissjóði eign, sem mér skilst, að sé raunverulega einskis virði, fjárhagslega séð. Ég hefi komið þangað austur og séð þennan hver og landið umhverfis hann, og mér er hulið, hvernig hægt er að gera sér nokkurt verðmæti úr þeirri eign. Sé hinsvegar höfuðtilgangurinn sá, að verja þennan stað, þá kostar það áreiðanlega mikil útgjöld. Það fer því fjarri, að þarna sé um verðmæta eign að ræða, sem gefi eða geti gefið nokkurn arð. Þvert á móti hlýtur hún að baka eiganda sínum mikil útgjöld. Ég get því ekki betur séð en að verið sé að henda peningum í sjóinn með því að kaupa þessa eign. Hinsvegar get ég ekki látið mér skiljast annað en að það hljóti að vera hægt að ná samkomulagi við eiganda hversins — sé það megin tilgangurinn að varðveita þetta fyrirbrigði frá skemmdum — um að gera ráðstafanir til þess að koma því í kring, án þess að honum væri greitt mikið fé fyrir að gera slíka aðgerð. Mér finnst, að till. gæti verið á þá leið, að stj. leiti samkomulags við eigendur hversins um að gera ráðstafanir honum til verndunar á kostnað ríkissjóðs. Hitt er óforsvaranlegt, að fara að kasta fé ríkissjóðs í það, sem er gersamlega einskis virði. Auk þess er ekki rétt, og á sér tæplega nokkurt fordæmi, að gefa stj. algerlega óbundnar hendur um það, fyrir hvaða verð hún kaupir hverinn og landið umhverfis. Í þáttill. er ekki einu sinni ætlað til þess, að mat sé látið fara fram. Alveg eins er óforsvaranlegt, að stj. séu gefnar alveg óbundnar hendur um kaup á Skálholti. Að öðru leyti hefi ég þó ekki á móti þeirri brtt. að svo stöddu, og vænti þess, að málinu verði vísað til nefndar.

Flm. (Bjarni Bjarnason) [óyfirl.]: Það má auðvitað alltaf um það deila, hvers virði náttúrufyrirbrigði sem þetta er í peningum. En eigendurnir hafa sagt mér, að nú sé mjög sótt eftir að fá þennan rúma hektara, sem fylgir hvernunum, til sumarbústaða. En ef slík sala ætti sér stað, yrði hverinn ónýttur eftir stuttan tíma. — Það má vel segja, að peningalega séð sé þessi eign einskis virði fyrir ríkissjóð. En þó er það svo, að ef ríkið eða einstaklingar vildu selja aðgang að hvernunum, væri auðvelt að gera það, svo að eignin yrði jafnvel gróðavænleg. Það mætti leggja það á vald ríkisstj., hvort hún tæki þann hátt upp, að selja aðgang að hvernunum, en ég tel óheppilegt, að einstaklingar gerðu slíkt. Menn koma þúsundum saman á ári hverju til að sjá hverinn, enda þýkir hann nú eitthvert merkilegasta náttúrufyrirbrigði á Suðurlandi. Ef það

þýkir nokkurs virði að hæna ferðamenn að landinu, getur það verið mikils virði bæði fyrir hið opinbera og einstaklinga að vernda slík náttúruundur, sem ef til vill draga menn fyrst og fremst til landsins. Hinsvegar get ég auðvitað ekki sagt um það, hversu tryggt er, að hann haldi áfram að gjósa, en vitanlega er hann einskis virði um leið og hann hættir því.

Þá var hv. 3. þm. Reykv. óánægður yfir því, að ekki væri tiltekið í till., hve mikið stjórnnin mætti borga fyrir hverinn. En ég get upplýst, að í bréfi frá eigandanum er sagt, að kaupverð hversins og aðgerðir síðan hann keypti, nemi um 4500 kr., og sé hann fús til að selja hverinn fyrir 6000 kr. En annars tel ég líklegt, að hann fengist fyrir 4500 kr.

Það má vera, að hægt væri að semja við eigandann um vörzlu á hvernunum, en líklegra tel ég þó, að hann kysi að selja landið undir sumarbústaði, og þar með væri hverinn úr sögunni.

Jakob Möller [óyfirl.]: Hv. flm. segir, að hverinn og umhverfi hans geti orðið gróðafyrirtæki, en eigandinn treysti sér þó ekki til að verja hann. Í þessu er fullkomin mótsögn. Ef eigandinn treysti sér til að gera hverinn að gróðafyrirtæki, myndi hann ekki hlifa sér við að verja því til viðhalds og vörzlu á hvernunum, sem með þyrfti. Annars held ég, að erfitt verði að hafa mikið fé upp úr hvernunum með því að selja aðgang. Hverinn sést að um langan veg, og því yrði erfitt að fá menn til að borga fé fyrir að koma ofurlitid nær, þar sem bletturinn umhverfis hverinn er aðeins 1 ha. og menn gætu hæglega séð hverinn gjósa úr svo litilli fjarlægð. Enda bendir allt til þess, að eigandinn treysti sér ekki til að gera hverinn að gróðafyrirtæki á þann hátt.

Ég hefi ekki heldur mikla trú á því, að hægt sé að selja landið í kring til sumarbústaða. Ég hefi sjálfur komið þarna og litit umhverfið í mesta máta ófýsilegt til slíks. (BB: Nei). Jæja, hver hefir sinn smekk. 6000 kr. gefa meiri árlegar tekjur en líkur eru til, að land undir sumarbústaði þarna gæti gefið. Ég held því, að hér gæti ekki verið um gróðafyrirtæki að ræða.

Flm. (Bjarni Bjarnason): Ég álit ekki heldur rétt að líta á þetta sem gróðafyrirtæki, heldur benti ég aðeins á möguleika til þess að hafa fé upp úr eigninni. Spurningin er aðeins sú, hvort Alþingi telur það 4000—6000 kr. virði að verja fyrir skemmdum og eyðileggingu þennan hver, sem af innlendum mönnum og útlendum er talinn eitt fegursta og tilkomumesta náttúrufyrirbrigði landsins.

ATKVGR.

Brtt. 261 tekin aftur.

Tillgr. samþ. með 33:4 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: IngP, JakM, JJós, JAJ, JG, JJ, JörB, MG, MT, PHerm, PZ, SigfJ, SE, SK, SÁÓ, StJSt, TT, ÞorþB, ÞBr, ÞD, BJ, BSt, BB, EmJ, EyStJ, FJ, GP, GTh, HannJ, HG, HermJ, HV, JBald.

nei: JónP, MJ, ÓTh, GSv.

Áá greiddi ekki atkv.

Ellefu þm. (JÓL, JS, PÞ, PHalld, PM, PO, BÁ, EÁrna, GG, GSv, GÍ) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. visað til síðari umr. með 26 shlj. atkv.
og til fjvn. með 26 shlj. atkv.

Á 7. fundi í Sp., 1. apríl, var till. tekin til síðari umr. (A. 149, 261, n. 312 og 316).

Jónas Jónsson: Sökum þess, að hv. þm. A-Sk. er lasinn í dag, ætla ég að segja fáein orð um þetta mál. Fjvn. hefir klotnað um þessi kaup á hvernum Grýtu í Ölfusi og jörðinni Skálholti í Biskupstungum. Minni hl. hefir komið með sérstakt álit og mun mæla fyrir því. Við meiri-hl. mennirnir leggjum til, að stjórnin fái þessa heimild til að kaupa þennan litla hver í Ölfusinu og jörðina Skálholt. Ég tel sjálfsagt, að ríkið eignist Skálholt, en tel hinsvegar vafasamt, að kaupin gangi saman að svo stöddu. En úr því að þingið hefir einu sinni byrjað á því að reyna að eignast þennan merka sögu-stað, þá á ekki að gefast upp við það, og tel ég líklegt, að eigendur jarðarinnar verði sanngjarnari en fyrst, þegar þeir sjá, að landinu er alvara með að reyna að eignast jörðina, en ekki að kaupa hana dýrt. — Út af fyrra atriðinu, hvern-um Grýtu, vil ég benda á það, að það er tölu-vert mikið í húfi, ef þessi hver skemmdist, sem vel getur komið fyrir. Það er raunar alltaf verið að skemma hann á sumrin af einhverjum, sem ekki vita, hvað þeir eru að gera. Það væri stór fjárhagslegur skaði fyrir landið, ef þessi hver eyðilegðist, því að hann dregur erlenda ferða-menn, sem koma til Reykjavíkur, austur fyrir heiði.

Ef stj. fær þessa heimild, mun hún fremur verða notuð en heimildin til þess að kaupa Skálholt. Ég legg til, og læt nægja að visa til nál., að till. verði samþ., en notuð með gætni.

Frsm. minni hl. (Pétur Ottesen): Í því stutta nál., sem við minni hl. fjvn. höfum komið fram með, látum við í ljós það álit, að eins og hag ríkissjóðs sé nú komið, væri frekar þörf á að hugsa um aðra hluti en þá, að fara að sækjast eftir verðmætum, þ. e. a. s. jarðeignum og nátt-úrugæðum, t. d. eins og þessum hver þarna austur frá, því að í ærið mörg horn er að líta, og ég tel það leggja miklu nær fyrir þá menn, sem hafa yfirlit yfir hag og horfur ríkissjóðsins og almenningssins í landinu, að reyna að verjast áföll-um sökum erfiðra greiðslumöguleika, bæði í nú-tíð og þeirri framtíð, sem næst blasir við, en að leggja út í slík kaup, sem hér um ræðir. Hér er um að ræða verðmæti, sem eru nú föst í landinu, hvort sem ríkið á þau eða einstakir menn, þar sem um er að ræða jörðina Skálholt og svo þessa Grýtu í Ölfusi. Ef það er svo ákaf-lega eftirsóknarvert, eins og hv. frsm. meiri hl., hv. þm. S.-Þ., hélt fram, fyrir útlendinga og aðra að sjá þennan hver, að þeir séu jafnvel fúsir að greiða eitthvað fyrir það, þá skil ég ekki, að eiganda hversins ætti ekki að vera á-hugamál að vernda þessa arðbæru eign sína.

Ég veit ekki betur en núv. eigandi hversins hafi lagt þar í nokkurn kostnað, í þeirri von, að hann gæti haft nokkuð upp úr því að sýna hverinn. En síðar mun nú hafa komið í ljós, að hér er ekki um svo ábatasamt fyrirtæki að ræða, að eigandanum þyki sínu hug betur borgið en áður, og er mér ekki grunlaust um, að hann þykist svo bezt hagnast á þessum athöfnum sínum, að hann geti nú komið öllu saman yfir á ríkið. Við minnihl. mennirnir litum svo á, bæði af þessari ástæðu og svo vegna fjárhagsgetu ríkissjóðs, að nú sé við öðru að snúast en vera að ráðast í slík kaup sem þessi.

Hvað kaupunum á Skálholti viðvíkur, þá er það ekki ný bóla, að á því sé ymprað. T. d. hefir kirkjuráðið eitthvað látið málið til sín taka. En ég veit nú ekki, hvort það er beint af kirkju-legum áhuga, að hv. þm. S.-Þ. flytur þessa till. hér í þinginu, eða að einhverjar aðrar orsakir liggja þar til grundvallar. Um það skal ég ekk-ert segja, enda þarf það ekki að skipta mérnu máli, þegar endanleg afstaða er tekin til þessa máls, en það liggur nú fyrir að taka ákvörðun um það í náinni framtíð, hvort sú stefna á að verða ofan á, að hætt verði sölu á kirkju- og þjóðjörðum, og ekki einasta það, heldur einnig hvort ríkið á að fara að bæta við sig jarðeign-um með því að kaupa þær af einstaklingum. Þessi till. er einn anginn af þeirri stefnu, sem víðar kemur nú fram í frv. formi á Alb. Mér finnst því vel mega biða með þetta mál nú, þar sem sennilega verða einmitt um þetta atriði átök í þjóðfélaginu nú á næstunni, og fæst þá úr því skoríð, hvor stefnan verður ofan á. Ég sé ekki, að neitt sé í húfi, þótt kaupin á Skálholti biði eftir þeim úrslitum, sem væntanlega koma bráð-um í ljós í þessum málum. Þessi staður er bú-inn að missa sína kirkjulegu fræð, og þótt sögu-lega fræðin sé hinsvegar alltaf við hann tengd, og þótt mér sé sagt, að allur umbúnaður á þess-um stað sé þannig, að hann standi illa undir sögulegri fræð og helgi, sem þjóðin hefir á þessum stað, þá held ég ekki, að kaup á jörðinni til handa ríkinu sé hin rétta lausn á málinu, frekar en t. d. að sú nýja ábúðarlöggjöf, sem samþ. var hér fyrir skömmu, gæti létt undir með uppbyggingu á jörðinni, þar sem hver ábú-andi getur krafizt þess af jarðeiganda, að jörðin sé vel hýst, bæði hvað snertir íbúðar- og pen-ingshús. Það breytir því engu á þessum stað, hvort ríkið eða einstaklingur á jörðina. Jörðin mun vera í þeirra manna eigu, sem eru vel færir um að sjá af fjármunum til þess að uppfylla skilyrði og kröfur ábúðarlöggjafarinnar. — Engar ástæður eru því fyrir hendi, er gera það knýjandi nauðsyn að samþ. þessa till. hvað kaupin á Skálholti snertir. — Af þeim ástæðum, sem ég nú hefi fram fært, munum við minnihl.-mennirnir í fjvn. greiða atkv. gegn þessari till. Ríkisstj. eru eiginlega engin skilyrði sett um þessi kaup. Það er eftir hennar eigin geðþótta, hvað henni þóknast að gefa fyrir þessar eignir, og á þeim tímum, sem við nú lifum á, renna menn nokkuð blint í sjóinn með það, hvers virði bújarðir eru, og það er ekki að ófyrir-synju, að frestað sé að kaupa þessa jörð af þeim ríku mönnum, sem nú eru eigendur hennar.

Jónas Jónsson [óyfirl.]: Ég ætla ekki að lengja orðræður um þetta, því að raunverulega er ekki svo ýkjalangt bil á milli okkar hv. þm. Borgf. í þessu máli. Við erum báðir sparnaðarmenn, a. m. k. á þessu þingi, og hér er ekki um neina ákveðna upphæð að ræða, og það er alveg víst, að hún verður mjög lág. Ég ætla aðeins að leiðrétta eitt hjá hv. þm. Borgf., sem ég hygg, að stafi af ókannugleika. Það er ekki hægt að segja, að hverinn Grýta sé einskis virði, þótt eigandinn hafi ekki beinar tekjur af honum. Hann getur gefið landinu verðmæti fyrir það. Það eru ferðamannaskrifstofurnar í Reykjavík, sem græða á honum, gistihúsin í bænum, bifreiðastöðvarnar o. s. frv. En maðurinn, sem á þessa eign, hefir ekkert upp úr henni, því að hann getur ekki selt aðgang að hvernum og dettur það ekki í hug. Það eru til hlutir, sem enginn einstakur maður getur haft upp úr, en getur verið þjóðarnaðsyn að séu til.

Út af Skálholti vil ég benda hv. þm. Borgf. á það, að hvernir skoðunar sem menn eru í jarðeignamálinu, og þótt því yrði slegið föstu við þá atkvgr., sem hann býst við að fari fram um þetta, að jarðirnar eigi að vera í einkaeign, þá geta þeir, sem annars vilja hafa allar jarðir í einstaklingseign, vel viljað, að ríkið eigi Skálholt og aðra fræga sögustaði, eins og Helgafell, Hóla og Reykholt í Borgarfirði. Kaupin á Skálholti koma ekkert við hinu almenna spursmáli um einstaklings- eða ríkiseign jarða. Það er aðeins af sögulegum ástæðum, að við viljum kaupa Skálholt.

Jónas Guðmundsson: Ég hefi skrifað undir álit meiri hl. fjfn. í þessu máli og skal stuttlega gera grein fyrir minni afstöðu. Ég er með því af mörgum ástæðum, að ríkið kaupí og eigi slík náttúrufyrirbrigði sem hverinn Grýtu í Ölfusi. Þetta mun vera einn af þeim fáu goshverum, sem eftir eru og erlendir ferðamenn eiga greiðan aðgang að að sjá, en það víta allir, að þeir eru fíknir í að sjá slík hitafyrirbrigði hér á hinu kalda Íslandi. Flm. þessa máls gerði glögga og góða grein fyrir þessu atriði við fyrri umr. málsins, og hirti ég ekki að fara að rekja það. En það er annað, sem ég vildi taka fram í þessum umr. Mér er sagt, að hverinn sé nú svo illa útleikinn orðinn, að það sé mikið spursmál, hvort hann sé ekki orðinn eða að verða ónýtur. Mér er sagt, að gosskálín í hvernum sé brotin, og búið að setja á hann einhvern stromp. Ef svo er komið, að farið er að setja stromp á þetta náttúrufyrirbrigði, þá ætlast ég til, að stj. hugsi sig tvisvar um áður en hún kaupir hverinn. (PO: Gott að geta selt strompinn. — BÁ: Fylgir strompurinn með?). Ég geri ráð fyrir, að svo sé. — Sem sagt, þótt ég sé því meðmæltur, að hverinn sé keyptur og reynt verði að varðveita þetta náttúrufyrirbrigði hér í nánd við Reykjavík, sem er orðin svo fjölsótt af ferðamönnum, þá vil ég samt ekki, að það sé gert án þess að athugað sé, hvort hverinn er orðinn ónýtur og hvort eigandinn muni af þeim ástæðum vilja losna við hann.

Um viðaukatill. get ég verið afarstutturður. Það er mín skoðun og minna flokksbræðra, að

ríkið eigi að eignast sem allra mest af jarðeignum landsins, og munum við því fúslega gefa stj. heimild til að kaupa þessa jörð, sem er eitt af merkustu höfuðbólum landsins. Ég mun greiða viðaukatill. mitt atkv., og þó með sama fororði og áður, að alls þess sé við kaupin gætt, sem gæta ber við kaup á jarðeignum.

Frsm. minni hl. (Pétur Ottesen): Ég ætla, að hv. 6. landsk. hafi nú einmitt hitt naglann á höfuðið, þ. e. a. s. orsökina til þess, að nú er verið að bjóða ríkinu þessa Grýtu til kaups, eða sem öðrum þræði er kölluð Grýla, og má því segja í því sambandi, að

„afturgengin Grýla gægist yfir mar,

og ekki er hún börnunum betri en hún var“.

Það mun vera komið babb í bátinn með þetta fyrirtæki, sem lagt hefir verið í töluverðan kostnað við að endurbæta. Skálin er brotin og strompurinn settur til þess að gera gosið tignarlegra. En svo hafa náttúruvöldin komið til og sagt stopp og ekki viljað sýna sín fögru tilhrif í þessum umbúðum, gerðum af mannahöndum. Bezt gæti ég nú trúað því, að allur væri varinn góður í þessum efnum, og sá beztur að samþ. ekki að fela ríkisstj. að kaupa þennan sannkallaða gallagrip.

Út af því, sem hv. frsm. meiri hl. þm. S.-Þ., sagði um Skálholt, þá er það vitanlega rétt, að þessi staður hefir á sér forna, sögulega frægð, og bæði af þeirri ástæðu og svo hinni, að þetta er víst bezta bújörð, væri ekki nema gott eitt um það að segja, að þarna væri umbúnaður allur góður og nokkuð við hæfi frægðar staðarins, en það er bara á það að líta, hvort sennilegra er, að jörðin verði reist úr niðurlægingu í eign ríkis eða einstaklinga. Ef maður sér húsabyggingar, sem prýða íslenzkar jarðeignir, þá kemur veijulega í ljós, að þær eru eign einstakra manna, sem skara fram úr að dugnaði. Held ég því, að ef lítið er á þetta mál út frá þeim tilfinningum, sem leiða menn til að leggja rækt við forna frægð staða hér á landi, þá verði þeir ekki síður í góðum höndum, þótt einstaklingar eigi þá en þótt þeir væru í eign ríkisins.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Í fjárl. 1934 var stj. heimilað að festa kaup á Skálholti. Þessi heimild var ekki notuð. Ég geri því ekki ráð fyrir, að nú sé, fremur en þá, knýjandi nauðsyn til að gefa stj. heimild til þessara kaupa. Að ríkið þurfi að eiga Skálholt, getur ekki byggzt á öðru en því, að eitthvað sérstakt eigi að gera með þá jörð. En meðan ekkert er um það upplýst, sé ég ekki ástæðu til, að ríkið fari nú að ráðast í þessi kaup, enda er það alltaf hægt seinna, ef þörf gerist.

Ég var á móti þessari heimild á sínum tíma, sem sé 1934, því að ég fann enga ástæðu til að veita hana. Og um kaup á Grýtu get ég sagt það sama. Ég sé enga knýjandi nauðsyn til þessara kaupa. Ef ríkissjóður kaupir hverinn, verður hann að kosta töluverðri upphæð á ári hverju til gæzlu hans. En þessa gæzlu er eins hægt að framkvæma, þó að hann verði í eign einstaklings, og hún yrði ekki dýrari fyrir það.

Annars skil ég ekki, því þessi tvenn kaup eru

sett hér hvor við annars hlið, því að varla skil ég, að gert sé ráð fyrir því, að leiguliði sá, sem byggir í Skálholti, yrði hafður sem gæzlumaður við Grýtu. Hv. 6. landsk. talaði um strompinn, sem búið er að setja á Grýtu, og fannst mér hann hafa tilhneigingu til að skipta þar um stromp og setja á hana pólitískan stromp.

Annars finnst mér, sem sagt, engin ástæða til, að ríkið sé að kaupa þennan hver eða Skálholt. Það er ekki sjáanlegt, að ríkið þurfi á jörðinni að halda, nema ef vera skyldi til þess að geyma hana sem minjagrip. En svo er fyrir þakkandi, að jörðin verður ekki flutt þaðan, sem hún er. Ef hinsvegar á að gera staðnum eitthvað til þróði, þá kostar það nokkurt fé, og veit ég ekki, hvort hæstv. fjmrh. er fús til að láta það af hendi.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 8. fundi í Sp., 2. apríl, var fram haldið siðari umr. um till.

ATKVGR.

Brtt. 261,1 samþ. með 24:18 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: HG, HermJ, HV, IngP, JG, JJ, JörB, PHerm, PZ, PB, SigfJ, SE, SÁÓ, StJSt, Þorbð, BSt, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, FJ, GG, JBald. nei: GSv, GÍ, HannJ, JakM, JJós, JAJ, JÓl, JónP, JS, MG, MJ, ÓTh, PHalld, PM, PO, SK, TT, GP.

MT, ÞBr greiddu ekki atkv.

Fimm þm. (GL, GTh, ÞB, ÁÁ, BJ) fjarstaddir.

Brtt. 261,2 (ný fyrirsögn) samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 34:16 atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 368), með fyrirsögninni:

Till. til þál. um fasteignakaup til handa ríkinu.

4. Verðuppbót á útflutt kjöt.

Á deildafundum 22. marz var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um framlag úr ríkissjóði til verðuppbótar á útflutt kjöt 1934 (A. 250).

Á 6. fundi í Sp., 25. marz, var till. tekin til fyrri umr.

Forsrh. (Hermann Jónasson): Ég þarf ekki að láta mörg orð fylgja þessari till. og læt nægja að vísa til grg. Ástæðan til till. er sú, að markaður fyrir íslenskt kjöt varð sérlega lélegur 1934. Er gert ráð fyrir að afla tekna til verðuppbótarinnar með því að færa niður þrjá liði í fjárl. fyrir 1935, og er gerð nánari grein fyrir því í grg. Óska ég þess, að þáltill. verði vísað til 2. umr. og fjvn.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Það gleður mig, að hæstv. landbrh. skuli nú loksins hafa orðið við kröfum mínum, þó að það sé reyndar bæði seint og með sérstökum hætti. Upphæðin, sem hér er

Alpt. 1935, D. (49. löggjafarþing).

gert ráð fyrir til verðuppbótar, er hin sama og Bændafll. fór fram á á síðasta þingi, en þá þótti ekki fært að setja heimild inn í fjárlög, af því að ekki væri útséð um kjötsöluna í desember síðastl. En þörfin hjá bændum var alveg jafnmikil þá og nú, og betur hefði bændum komið að fá þessa uppbót um áramót heldur en miklu síðar. En látum það nú vera.

Nú ætlar stj. að afla tekna til að mæta þeim útgjöldum, sem þáltill. hefir í för með sér, enda var það mest fundið að kröfum okkar Bændafll. manna í vetur, að við hefðum ekki séð fyrir tekjunum. En sannleikurinn var þó sá, að við lögðum til sparnað á mörgum liðum í fjárlfrv. stj. Nú leggur stj. til, að varið verði til verðuppbótar 40 þús. af fé, sem ætlað er til akveða árið 1935, og auk þess 50 þús. kr. af framlagi til byggingar- og landnáms sjóðs. Hér skal ekki talað margt um fyrra úrræðið, að klipa af akvegafénu, þó að segja meg, að það fé sé tekið beint af bændum sjálfum. En í síðari fjárfölnartill., að taka í þessu skyni helming af þeim ágóða tóbaksverzlunarinnar, sem verja á til byggingar- og landnáms sjóðs, er svo mikið ranglæti fólgið, að ekki verður við því þagað. Hér er algerlega gert upp á milli þeirra tveggja aðilja, sem njóta jafnt ágóðans af tóbaksverzluninni. Til verkamannabústaða í kaupstöðum ganga 100 þús. kr. óskiptar eftir sem áður, þótt lögin segi, að tillagið eigi að skiptast jafnt milli þessara aðilja. Það er auðséð, að stj. hefir ekki treyst sér til að taka neitt í þessu skyni af þeim 500 þús. kr., sem verja á til atvinnubóta á fjárl. 1935, né heldur af þeim 100 þús. kr., sem ganga eiga til verkamannabústaða, enda þótt fastákveðið sé í lögum, að tillag tóbaksverzlunarinnar skiptist jafnt á milli verkamannabústaða og bygginga í sveitum.

Á síðasta þingi var ákveðið í fjárl., að 50 þús. af framlaginu til byggingar- og landnáms sjóðs skyldi varið til samvinnubygginga. Sjálf sagt hefir það verið tilgangurinn að kljúfa starfsemi sjóðsins á þennan hátt. En úr því að ekki hefir verið hafizt handa um samvinnubyggingir, er það lagaleg skylda að láta þessar 100 þús. kr. renna allar til byggingar- og landnáms sjóðs og fullnægja þannig lögunum um jafna skiptingu tóbaksarðsins til bygginga í kaupstöðum og sveitum. Svo að þetta er greinilegt lagabrot, bæði á fjárl. og tóbakseinkasölulögunum, þar sem ákveðið er, að ágóðinn af rekstri tóbakseinkasölnunnar skuli skiptast jafnt á milli byggingar- og landnáms sjóðs og verkamannabústaðanna. Ég vildi benda á þetta strax við þessa umr., því að við Bændafll. mennirnir munum flytja brtt. við siðari lið tillgr. við síðari umr., annaðhvort í þá átt, að útgjöldum vegna kjötuþpbótarinnar verði jafnað réttlátar milli hinna einstöku liða í fjárl. en hér er gert, eða að seinni liðurinn verði felldur niður og að stj. sjái sjálf fyrir tekjuöflun í þessum tilgangi.

Forsrh. (Hermann Jónasson) [óyfirl.]: Ég sé ekki ástæðu til að svara hv. þm. V.-Húvn. mörgum orðum. Þetta er sama ræðan, sem hann flytur hér í þd. upp aftur og aftur, og hjakkað á sömu orðunum: ég legg til, ég krefst o. s. frv.

Verðuppbót á útlutt kjöt.

— Þetta gengur svo langt fyrir hv. Bændafl-mönnum, að þeir virðast því fegnastir, að ríkis-stj. verði ekki við þeirra kröfum, enda eru þeir farnir að hlæja að sjálfum sér. Hv. þm. endaði ræðu sína á því, að stj. ætti að sjá sjálf fyrir tekjum til þess að greiða kjötuppbótina. Hann vildi ekki afla tekna til þess á þann hátt, sem till. fer fram á. Hv. þm. er með sífelldar kröf-ur um hækkun á útgjöldum úr ríkissjóði, en jafnframt hefir hann reynt að spyrna fæti við öllum till. til tekjuöflunar, sem eiga að gera það mögulegt fyrir ríkissjóð að framkvæma þessar greiðslur til stuðnings landbúnaðinum. — Í þessu sambandi má líka benda á sanngirn-ina og samræmið í till. hv. þm. um það, á hvern hátt eigi að fá þetta fé, þar sem hann segir í síðustu ræðu sinni, að það komi ekki svo mikið að sök, þó að tekið verði 10% af áætluðum framlögum úr ríkissjóði til þjóðvega, en finnst hitt aftur á móti sérstaklega ósanngjarnt, að teknar verði þær 50 þús. kr., sem ætlaðar eru til samvinnubyggða, bara vegna þess, að ekki er á nokkurn hátt skert framlagið til verkamanna-bústaða í kaupstöðum. Framlög til þjóðvega og samvinnubyggða má telja, að komi að mestu sveitunum til góða og landbúnaðinum, en hið siðartalda verður ekki notað á þessu ári, af því að lögin um samvinnubyggðir verða ekki afgr. fyrr en á síðari hluta þingsins í haust. — Finnst hv. þm., ef hann athugar það niður í kjölinn, að það sé nú svo sérstaklega ósanngjarnt, þó að ekki sé verið að seilast eftir fjárframlögum, sem verkamennirnir í kaupstöðunum eiga að fá, til þess að veita uppbót á afurðaverði bænda? Nei, þessi tilhögun, sem ákveðin er í þáttill., er alveg með ráðnum huga gerð á þennan hátt. Þegar farið er að færa til á fjárl., þá verður að taka tekjur af þeim liðum, er teljast þeirri stétt og atvinnugrein til hagsbóta, sem á hinn bóginn á að njóta þeirrar uppbótar, er greidd verður. Það þýðir ekkert að draga fjöður yfir það, að ef jafnað er á milli liða á fjárl. eftir á, þá verður það gert á þann hátt, að raskist til muna hlutföllin á milli þeirra fjárframlaga, sem hver stétt á að njóta fyrir sig. Ef fyrir lægi till. um að bæta að einhverju leyti fyrir þeim, sem í kaupstöðunum búa, þá yrði að færa fé á milli til þess á sama hátt, frá þeim fjárl. liðum, sem tilheyra kaupstaðabúum. — Eins og ég véc að áðan, þá verður vegna þingfrestunarinnar ekki hægt að ganga frá lögnum um nýbýli og sam-vinnubyggðir fyrr en á haustþinginu, og geta þau því ekki komið til framkvæmda fyrr en 1936. Þess vegna þótti fært að taka þá upphæð, sem til þeirra er ætluð, til uppbótar á kjötverðinu. En hitt er fullkomlega ljóst, að eins og kjöt-verðið er nú lágt á erlendum markaði, þá verður þessi verðuppbót að sitja fyrir öllu öðru.

Ég bjóst náttúrulega við því, að hv. þm. V.-Húsnv. mundi reyna að gera yfirboð eins og fyrri daginn. Það er sama sagan og í vaxta-spursmálum landbúnaðarins. Þar þótti honum einnig við eiga að gera yfirboð út í bláinn, án þess að nokkur till. fylgdi um tekjuöflun til framkvæmda vaxtaækkunninni. Nú er svo komið, að engum, sem fylgist með þessum skripaleik hv. þm., dettur í hug, að nokkur alvara fylgi

tylloboðum hans. Þessar yfirboðstill. hv. þm. munu því ekki reynast eins fengsælar beitur fyrir kjösendur í sveitunum og hann gerir sér vonir um. Fólkið í sveitunum mun sjá það og skilja, að fjármálastjórnin, sem þessi hv. þm. hefir stutt undanfarin ár og samþ. hefir tillögur hans og afgr. fjárlög á undanförnum þingum með 11 millj. kr. áætluðum útgjöldum, en 17 millj. kr. útgjöldum á tilsvareandi landsreikningi, er ekki til fyrirmyndar.

Hannes Jónsson óyfirl.: Að hæstv. forsrh. sé bæði skilningslaus og hafi lítið vit, það veit öll þjóðin nú orðið, en að hann sé líka heyrnar-laus, það hefir hún ekki vitað. Hér er ekki nema um tvennt að ræða, annaðhvort er hæstv. ráðh. algerlega heyrnarlaus eða þá að illgirninn hefir fullkomið tangarhald á honum, ef hann heldur því fram, að ég hafi sagt í ræðu minni, að það væri ekkert við síðari lið þáttill. að gera annað en fella hann og krefjast þess að stjórnin sei ríkissjóði fyrir tekjum á móti kjötuppbótinni. Ég sagði, að ef hæstv. ríkisstj. fengist ekki til að skera niður útgjöld á fjárl. í þessum tilgangi á réttlátari hátt en hún leggur til í þessari till. sinni, þá yrði beinlínis að fella niður síðari hluta till. Það er engin sanngirni í því, að sá hluti af tekjum tóbakseinkasölnunnar, sem á að falla lögum samkvæmt til byggingar- og land-námssjóðs, fari í aðrar bráðabirgðagreiðslur, meðan ekkert er snert við þeim hluta þessara tekna, sem á að renna til verkamannabústaða í kaupstöðum. Um eitt skeið voru þessar tekj-ur látnar renna beint í ríkissjóð, en ekki til byggingarsjóðanna. Nú hefir þessi skipting ver-ði gerð á tekjunum með sérstökum lögum, og þá á hún að haldast. Ég get því með nákvæm-lega sama rétti og hæstv. ráðh. kveðið hér fast að orði. Hann segir, að einungis þann hluta teknanna, sem á að renna í byggingar- og land-námssjóðs, eigi að taka til uppbótar á kjötverð-inu vegna landbúnaðarins, en ég held því fram, að landbúnaðurinn eigi að fá nákvæmlega sinn hluta af tekjum tóbakseinkasölnunnar, lögum samkv. á móti því, sem rennur til bústaða í kaupstöðunum. Þess vegna á að taka jafnt af þeim hluta teknanna til að bæta upp kjötverðið eins og tekið er af þeim hluta þeirra, er rennur til byggingar- og landnámssjóðs. — Nú hefir atvinnubótafé, sem aðallega rennur til kaup-staðanna, verið hækkað í fjárl. þessa árs úr 300 þús. upp í 500 þús. kr. Í því efni hírðir hæstv. landbrh. ekki um að vera jafnnákvæmur í skömmtn, þegar um er að ræða aukin fjár-framlög til kaupstaðanna, eins og þegar land-búnaðurinn og sveitirnar eiga í hlut.

Í till. sínum um framlög úr ríkissjóði til landbúnaðarins, þegar einhver starfsgrein hans verður fyrir sárum, þá sker hæstv. ráðh. bót-ina af öðrum fætinum til þess að græða sárið á hinum. Þetta er náttúrulega bara tilfærsla úr einum vasanum í annan. Með því að taka af því fé, sem mikil þörf er fyrir í byggingar- og landnámssjóð, og færa það yfir á annað svið landbúnaðarins til uppbótar á kjötverðinu þyk-ist ráðh. vera að létta byrðar landbúnaðarins. Þetta er svo mikill skripaleikur, að þar er fáu

hægt við að jafna. Og þó tekur út yfir allan þennan þjófabálk, þegar hæstv. ráðh. er að hæla sér af þessum afrekum.

Ög svo var hæstv. ráðh. að tala um yfirboð frá mér og gerðist svo djarfur að nefna í því sambandi tillögur um vaxtakjör landbúnaðarins. — Það vorum við hv. 2. landsk., sem fluttum á síðasta þingi frv. um lækku vaxta á fasteignaveðslánum landbúnaðarins; en hæstv. stj. og hennar lið var á eftir okkur með till. sínar í því máli. Það er rétt, að í till. stjórnarliðsins var ekki farið fram á eins mikla lækku á vöxtunum. En það frv. verður ekki með réttu kallað yfirboð, sem flutt er á undan frv. stjórnarliðsins í þessu máli. Við flm. frv., hv. 2. landsk. og ég, fengum sítt af hverju að heyra í sambandi við þetta mál á síðasta þingi, og þá ekki síður út af frv. því, er við fluttum um nýbýli á síðasta þingi. En hvað skeður svo? Eftir að stjórnarliðið er búið að glósa um þetta frv. okkar sem yfirboð, þá er flutt á þessu þingi að tilhlutun stj. frv. um nýbýli og samvinnubyggðir, þar sem farið er fram á mun hærri fjárframlög úr ríkissjóði til nýbýlastofnana í landinu. Hér er um yfirboð að ræða í frv. hæstv. stj., og það leyfir hún sér að gera af því að hún veit, að þetta mál er vinsælt hjá þjóðinni. Þó er það öllum ljóst, að fjárhagshorfur þjóðarinnar og útlitið um afkomu ríkissjóðs er til muna erfiðara en útlit var fyrir á síðasta þingi. Ög svo er hæstv. forsrh. að tala um gapaskapinn í okkur og þau yfirboð, sem við gerum í hverju máli. — Það kenndi heldur mótsagna hjá hæstv. ráðh., þegar hann sagði, að ég vildi ekki skera niður á útgjaldaliðum fjárl., en svo sagði hann aftur síðar, að ég gerði mig sémilega ánægðan með, að tekið væri um 10% af framlögum til þjóðvega til uppbót á kjötverðinu. Ég jata fullkomlega, að það er sárt að þurfa að gripa til þessa, og það kemur nokkuð ósanngjarnlega niður á hin ýmsu héruð. — En þegar ósanngirnir hæstv. stj. er svo geipileg, að hún vill láta þessa blóðstöku eingöngu bitna á landbúnaðinum, en að engu leyti á öðrum stöttum eða atvinnuvegum, sem þó eiga að bera sameiginlega allar byrðar þjóðfélagsins, þá get ekki annað en lýst óánægju yfir till. ríkisstj.

Forsrh. (Hermann Jónasson) [óyfirl.]: Til að sýna, hversu mikið innihald er í öllu þessu skrafi hv. þm. V.-Húnv., þarf ég ekki að eyða löngum tíma. Ég skal aðeins benda á nokkur af þeim atriðum, sem hann minnst á í ræðu sinni og bera vott um, að það, sem hann fer venjulega með í þessari hv. þd., er glamur og innantóm orð.

Fyrst gerði hann að umtalsefni vexti af landbúnaðarlánum og sagði, að hann og hv. 2. landsk. hefðu fyrstir komið fram með frv. um lækku þeirra vaxta á síðasta þingi. Þannig hefði hann rutt fyrstur leiðina, en að stj. og flokkur hennar hefði komið á eftir með frv. um þetta efni.

Til þess að upplýsa málið og sýna fram á sannsögli og heiðarleika þessa hv. þm. í frásögunni, skal ég nú skýra frá því, sem honum var vel kunnugt um, að nokkrum dögum eftir að ég tók við stjórn landbúnaðarmála skipaði ég þriggja manna nefnd til þess að undirbúa og

gera till. um vaxtagreiðslur af fasteignaveðslánum bænda. Hv. þm. var mjög vel kunnugt um þennan undirbúning á frv. um lækku landbúnaðarvaxta, því að einn maður úr nefndinni talaði við hann um það. — Þá brá hv. þm. við til að semja þessa frumvarpsömynd, er hann flutti ásamt hv. 2. landsk. á síðasta þingi, í þeim tilgangi að verða fljótari til með yfirboð sin í því máli. — Þetta er nú sannleikurinn í vaxtamálinu.

Þá er það nýbýlamálið. Eins og hv. þm. er kunnugt, þá hefir Framsóknarfl. haft það mál til meðferðar og undirbúnings á síðari árum. Ög skömmu eftir að núv. stjórn tók við völdum, síðastl. sumar, var skipuð nefnd, m. a. til þess að undirbúa og semja frv. um nýbýli og samvinnubyggðir á þeim grundvelli, sem Framsfl. hafði lagt í því máli á síðastl. 2—3 árum; enda má segja, að þjóðin hafi beinlínis kallað eftir þessu frv. — Í þessu eftirþunarfrv. frá Bændafl. er gert ráð fyrir 250 þús. kr. framlagi úr ríkissjóði árlega til nýbýlastofnunar; en í frv. Framsfl. er gert ráð fyrir árlegri fjárveitingu til nýbýla og samvinnubyggða eftir ákvörðun Alþingis. Svo að í þessu efni fer hv. þm. V.-Húnv. með sama slúðrið og glamrið og á öðrum sviðum. Það er annars leitt að eyða tíma þingsins í orðaskipti við mann, sem getur að visu slúðrað og glamrað á fundum, en hefir aldrei getað rekið nokkurt starf að gagni. Hvar sem hann hefir drepnið niður hendi hefir allt farið í handaskolum og lent í óreiðu. Ef hv. þm. kærir sig um það, þá get ég komið inn á þetta nánar við tækifæri. En það hefði sannarlega orðið bágborin eftirtekja fyrir landbúnaðinn, ef unnið hefði verið að málefnum hans eftir anda og háttalagi hv. þm. V.-Húnv.

Hannes Jónsson óyfirl.: Það er spaugilegt að heyra hæstv. forsrh. vera að tala um innantóm orð hjá öðrum. — Þessi galtómasta tunna, sem hann er sjálfur af öllu því, sem telja má innihaldslaut og einskis virði. Þetta er nú kunnugt um allt land fyrir útvarpsumr. hans á Alþingi, og hitt er einnig á allra vitorði, að hann er á engan hátt fær um að gegna því starfi, sem hann nú hefir, né nokkru öðru, sem ábyrgð fylgir.

Hæstv. ráðh. vildi hnekkja því, sem ég hélt fram um lækku vaxta af landbúnaðarlánum og aðdraganda þess máls á síðasta þingi. Hann sagði, að rétt eftir stjórnarskiptin hefði verið skipuð 3 manna n. til að undirbúa málið. Ög að einn maður úr n. hefði talað við mig um það, svo að mér hefði verið það kunnugt. Hvaða maður var það? Ég veit ekki til, að neinn maður hafi minnst á þetta við mig. Ög hvað starfadi n. lengi að þessu máli? Mér skildist á síðustu ræðu hæstv. ráðh., að hún hefði tekið til starfa daginn eftir stjórnarskiptin í fyrra sumar. En hver voru svo afköst n.? Hæstv. ráðh. var dálítið drjúgur af þeim og frammi-stöðu n. yfirleitt. — Í byrjun síðasta þings fluttum við hv. 2. landsk. frv. um lækku vaxta af fasteignaveðslánum bænda, eins og ég hefi áður getið um. En þegar liðinn var mánuður af þinginu, kom frumvarpsóskapnaður um sama

efni frá n., eftir að landbn. Nd. var búin að sitja á okkar frv. í fleiri vikur. Þessa frv.ómynd n. var ekki hægt að nota sem grundvöll í málinu því að þegar það kom til Ed. og flokksmenn stj., þar á meðal hæstv. forseti Sp., ætluðu að taka það til meðferðar, þá varð forseti Sp. að lýsa því yfir f. h. landbn. Ed., að það væri ekki hægt að nota frv. og yrði því að fresta málinu. — Ég held því, að hæstv. forsrh. hafi varla getað gert n. meiri hjarnargreiða heldur en að minnast á þetta frv. hennar. — Og hvaða alvara hefir svo fylgt málinu á þessu þingi frá stj. hálfu? Þegar frv. okkar hv. 2. landsk. kom fram, þá lýsti hæstv. ráðh. því yfir, að stj. væri búin að senda sitt frv. í prentun. Svo leið vika eða meira, og lítur því út fyrir, að það hafi verið erfitt og vandasamt að prenta þessar 2 blaðsíður, ef rétt hefði verið frá skýrt af hæstv. ráðh. En auðvitað sagði hann ekki satt; það voru ósannindi hjá hæstv. ráðh., að búið væri að senda frv. í prentun.

Hæstv. ráðh. sagði, að frv. okkar hv. 2. landsk. um stofnun nýbýla væri eftiröpun af þeim till. sem Framsfl. hefir haft á þróunum undanfarin missiri. og hélt því fram, að árleg fjárframlög úr ríkissjóði til nýbýla ættu að vera geysimikil, en samkv. frv. frá stj. um sama efni eigi fjárframlög til nýbýla að ákveðast árlega í fjárl. og vera nokkru minni en eftir okkar frv. Hefir hæstv. ráðh. ekki lesið sitt eigið blað, þar sem sagt er, að samkv. frv. stjfl. um nýbýli og samvinnubyggðir eigi að leggja fram 600 þús. kr. til þeirra framkvæmda árlega? Eða er þetta lygi hjá blaðinu? Það er hæstv. ráðh., sem fer hér með lygi. (Forseti (hringir): Þingm. viðhefir óþingleg orð og hefir oft verið á takmörkunum að nota ósæmilegt orðbragð). Má ég ekki tala þessi orð, fyrst þau eru sönn? — Já, ég skal þá bara segja, að hæstv. ráðh. sé ósannindamaður, og það má hann vera mín vegna.

Hæstv. ráðh. sagði, að störf mín hér á Alþingi og annarsstaðar hefðu verið gæfusauð og léleg. (Forsrh.: Hvenær ætlar þm. að skila sjóði Reykjaskóla?). Ráðh. ætlar máské að leypa hér upp einhverjar slúðursögur eftir þm. S.-þ. um Reykjaskóla? En ég skora á ráðh. að taka til athugunar og rannsóknar aðalstörf mín við kaupfél. Vestur-Húnavetninga og þar áður við Sláturfél. Austur-Húnv. — Ég skora á hann að gera þetta og sanna svo framburð sinn, ef hann getur. — Allt, sem hæstv. ráðh. hefir sagt um þau málsatriði, sem borið hafa á góma í þessum umr., ber vott um, að hann er á hröðum líða frá sínum verkum og skyldum sem landbrh. Hann finnur, að það er ósanngjarnt að taka peningana frá byggingar- og landnáms-sjóði, án þess að snerta við þeim hluta, sem rennur til verkamannabústaðanna.

Þetta er mín síðasta aths. við þessa umr., og ráðh. getur nú sagt það, sem honum sýnist. — En það væri þygðilegast fyrir hann að koma með eitthvað af því, sem hæstv. fjmrh. var að hvísla að honum — annað getur hann ekki sagt af viti.

Forsrh. (Hermann Jónasson) [óyfirl.]: Við hv. þm. V.-Húnv. höfum nú sézt fyrr og þekki-um nokkurnveginn hvor annars kvalifikatiónir

eða hæfileika á flestum sviðum, frá því að við vorum skólabræður á Akureyri.

Ég ætla ekki að verða við áskorun hv. þm. í þetta sinn, af því að hann var líka að kvarta undan því síðast í ræðu sinni, að hann mætti ekki taka oftari til máls nú; ég ætla ekki að ræða um störf hans í Vestur-Húnavatnss., stjórn hans á kaupfélaginu, né um reikningsskil hans fyrir Reykjaskóla. En hv. þm. mundi vafalaust gera réttara í því að nota tíma sinn til þess að gera þá reikninga sæmilega upp og skila þeim af sér heldur en að bera hér fram ómerkileg yfirboð á Alþingi og blaðra um þau út í loftið. Ég mun gefna mér að minnast hér frekar á reikningana, enda munu þeir koma til athugunar síðar, og verður þá aðstaða okkar hv. þm. jafnari til umræðna en nú.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 26 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv. og til fjvn. með 26 shlj. atkv.

Á 7. fundi í Sp., 1. apríl, var till. tekin til síðari umr. (A. 250, n. 300, 338, 344).

Of skammt var liðið frá úthýtingu brtt. 338 og 344. — Afbrigði leyfð og samþ. með 28 shlj. atkv.

Frsm. (Jónas Jónsson): Fjvn. hefir haft þessa till. til meðferðar og orðið sammála um fyrri bluta hennar, en um síðari hlutann hefir orðið töluvert ósamþykki. Þó er n. sammála um, að verðuppbót sé nauðsynleg, og hefir hún gengið inn á upphæðina o. fl., en hefir hinsvegar ekki getað komið sér saman um, á hvaða liðum spara skuli til þess að vega upp á móti þessu.

Ég ætla ekki að fjölýrða um þetta mál, þar sem koma munu nýjar till. í þessu efni í sambandi við fjárfélagarleiðir stj., og er þá hægt að taka þetta til nánari athugunar.

Magnús Guðmundsson: Í till. þeirri frá hæstv. stj., sem hér er til meðferðar, er lagt til, að þau 150 þús. kr. útgjöld, sem ég hygg, að allir séu sammála um, að ríkið verði að taka á sig til greiðslu verðuppbótar á kjöti, verði jöfnuð með því að taka 10% af fé til nýrra akvega, og nemur það ca. 40 þús. kr. Minni hl. fjvn. lítur hinsvegar svo á, að leitt sé að ráðast á þessa fjárveitingu. Telur hann, að varla sé um nokkurn lið að ræða, sem eins óheppilegt sé að ráðast á, þegar lítið er á það, að það, sem mest þjakar okkar nú, er atvinnuleysi og skortur á erlendum gjaldeyri til kaupa á erlendu efni. En það er kunnugt, að til vegagerða þarf mjög lítið erlent efni. Hér um bil allur kostnaðurinn er innlend vinna, sem dreifist milli landsmanna um land allt, ef undantekin eru 1 eða 2 sýslufélög, sem urðu útundan á síðasta þingi um framlög til nýrra vega.

Hinsvegar getur minni hl. fallist á síðari hl. till., um að draga 50 þús. kr. af framlagi til Búnaðarbankans, sem samkv. fjárl. 1935 átti að verja til samvinnubyggða á því ári. Ég er viss

Verðuppbót á útlutt kjöt.

um, að aldrei hefði til þess komið, að þetta fé yrði lagt fram, og er því enginn skaði, þótt ákvæðið sé fellt niður.

En til þess að vega upp á móti þessum sparnaði á vegafé, leggjum við til, að fellt verði niður að prenta umræðupart Alþingistiðindanna. Annars lítum við svo á, að stj. hafi fengið fram talsverðan sparnað á ríkisfé með frv. því, sem nú er orðið að l., um að landbúnaður og sjávarútvegur skuli greiðt kostnað við skipulagningu á sölu landbúnaðar- og sjávarafurða. Þessi sparnaður nemur, eftir því sem hæstv. landbrh. sagði í Ed., ca. 100 þús. kr. á ári. En niðurfelling á prentun umræðuparts Alþt. myndi nema um 45 þús. kr. á ári, eða um 90 þús. kr. fyrir árin 1934 og '35. Þó vil ég taka það fram, að ég efast um, að þessi kostnaður yrði svona hár. Og ég tel skylt að benda á, að nokkuð dregst frá þessum sparnaði, með því að rekstrarafgangur Gutenbergsprentsmiðju minnkar, ef þessi prentun verður niður felld. Hversu mikið dregst hér frá, fer auðvitað eftir því, hvort horfið verður að því að hafa umræðupartinn í 1 eða 2 vélrituðum eintökum, eins og till. hafa komið fram um í fjvn.

Ef hætt verður við það í þetta sinn að prenta umræðupartinn, álit ég, að því ætti að halda áfram. Ég hef áður greitt atkv. með því á þingi, en þá mætti málið mikilli andstöðu. Annars mun ég ekki teygja umr. um þetta mál og læt því hér staðar numið og mun ekki taka aftur til máls nema fram komi andmæli, sem ég tel nauðsyn á að svara.

Jón Baldvinsson [óyfirl.]: Fyrir nokkrum árum kom fram till. á Alþingi um að fella niður þingtiðindin, aðallega umræðupartinn. Var það þá sem nú hugsað í sparnaðarskyni. Alþingi vildi þá ekki fallast á þetta, þó að iskyggilegir timar væru þá fram undan, eins og nú. Mönnum fannst svo mikilsvert að geta átt aðgang að þingtiðindunum, að ekki væri rétt að hætta prentun umræðnanna og loka þeim þannig algerlega fyrir þeim, sem vildu skyggast í það, sem þm. hafa sagt. Ég gat að visu ekki hlustað á alla ræðu hv. 1. þm. Skagf. En hans ætlun er, að því er ég heyrði, að þessari prentun yrði ekki aðeins hætt um stundarsakir, heldur fyrir fullt og allt. Nú er ekki hægt að neita því, að umræðupartarnir geyma mikið af merkilegum hlutum í sambandi við mál þau, er hér hafa verið til umr. Þó að játa verði, að margt óþarft orð hafi fallið, þer því ekki að neita, að menn hafa þar sem þingtiðindin eru mikilsverðan stuðning við lagaskýringar o. þ. h.

Sparnaður, sem af þessu leiðir, myndi líklega nema svo sem 40 þús. kr. Þó að þetta sé svona mikið og þröngt í búi hjá okkur og iskyggilegir timar, getur það verið spurning, hvort loka eigi þessu verðmæti, sem að visu verður ekki metið til aua.

Þó að hætt yrði að prenta þingtiðindin, geri ég ekki ráð fyrir, að nokkrum detti sú fásinna í hug að fara að útbúa þau í öðru formi, t. d. vélrituðu. Bæði er, að vélritun tekst oft mism. jafnlega, og eins hitt, að það myndi verða svo umfangsmikil og fyrirferðarmikil bók og leiðin-

leg í meðförum, að hún myndi koma að litlu haldi. Og kostnaður við þetta myndi reynast ótrúlega mikill í samanburði við prentun. En ef tryggja ætti, að ræðurnar lægju fyrir í öðru formi en því, sem skrifarar hafa gengið frá og þm. krassað í, þá kæmi varla annað til mála en vélritað form. Hér á árunum var sýnt fram á, að þessi kostnaður drægi hátt upp í prentunarkostnað. Og menn myndu ekki una þessu til lengdar. Og myndi þá koma sú krafa aftur, að þetta yrði allt prentað, en það þýddi allt að því tvöfaldan kostnað.

Margir þykjast hafa komið auga á, að spara mætti með því að hætta prentun þingtiðindanna, og hefir sá sparnaður átt að notast í ýmsu skyni. Sumir vilja nota hann til verðuppbóta á kjöt, aðrir vilja bæta með honum skemmdir af ofviðri á síðasta ári.

Ég get ekki greitt atkv. með þessu. Ég tel varhugavert, að alþingismenn loki sig svo inni, að almennungur geti ekki átt aðgang að þingtiðindunum. Og þó að segja meg, að fáir lesi þau, þá eru þeir þó nokkrir, og helzt áhugamenn um stjórnmál. Þessir menn kynna sér þingtiðindin, og þaðan berst svo margskonar fróðleikur út á meðal manna, þó að sjálfur lesendahópur þingtiðindanna sé ekki stór.

Það verður raunar alltaf ríkt í huga manna að vilja hafa eitthvað að borða og klóra í bakkann, meðan hægt er, og kasta menn þá stundum til þess ýmsum verðmætum, sem þeir hefðu annars gjarnan viljað halda. Ég get því skilið þessa till. En hér hefir verið þröngt í búi á Íslandi áður, þótt margur sé nú húinn að gleyma því og nú sé að visu ekki samskonar skortur og oft á fyrri árum.

Ég veit, að nú eru miklir erfiðleikar. En spurningin er, hvort gripa eigi til þess örþrifaræðs að hætta nú þeim sið, sem haldið hefir verið síðan Alþingi hóf starfsemi sína að nýju, að prenta ræður þingmanna í Alþt. og hafa þær þar til sýnis þeim, sem helzt hafa áhuga á að kynnaast meðferð mála á Alþ. Mér finnst þetta mjög varhugaverð till. og vona, að hv. þingmenn skoði vel huga sinn áður en þeir ganga að henni.

Viðvíkjandi till. um verðuppbót á útlutt kjöt hefi ég fátt að segja. Það er vitanlega mikil þörf, að bændum sé veitt uppbót á kjöt, og í raun og veru er það samskonar styrkur að bæta bændum þannig upp mjög erfiða aðstöðu eins og styrkur sá, sem veittur er til að bæta úr erfiðri aðstöðu verkafólksins í kaupstöðunum, og ég álit kröfuna alveg réttmæta. En spurningin er sú, hvort þjóðarbúskapurinn er nú svo aumur, að við þurfum að láta falla niður að prenta ræðupart Alþ. nú eftir að við höfum haldið þeim sið í 80 ár. Það hefir verið komið upp með þetta áður, en það ekki fengið nægilegt fylgi þrátt fyrir erfiðar fjárhagsástæður og iskyggilegt útlit. Það er satt, að ástandið er iskyggilegt nú. En ég hygg ekki, að það skipti svo miklu máli um þennan lið, að afkoman velti á því, hvort hann er felldur niður eða ekki. Mest af þessum kostnaði kemur fram sem tilfærsla á fé innanlands. Prentun öll og það, sem að henni lýtur, er innanlandsvinna. Útgjöld til annara landa eru pappírskauþ, en þó að vélrit-

Verðuppbót á útflutt kjöt.

að sé, þarf líka pappír. Eins og nú er veitir þetta landsmönnum nokkra vinnu, en gæti farið svo, ef það væri látið falla niður, að svo mikið munaði um það vinnutap, að Alþ. þætti rétti að bæta það upp á annan hátt, og fer þá að verða álitamál um sparnaðinn.

Hannes Jónsson ófirl.: Ég á hér brtt. á þskj. 344, og fer hún í þá átt, sem ég lýsti hér við 1. umr. þessa máls. Í till. er gert ráð fyrir, að þetta fé verði fengið með því að draga 10% af framlagi til nýrra akvega og 50000 kr. af framlagi til Búnaðarbanka Íslands, þ. e. a. s. af þeim hluta, sem heimilt er að verja til samvinnuhyggða. — Þó margar ástæður séu til þess, vil ég samt sem áður ekki mótmæla því, að dregið sé úr framlagi til þjóðveganna; ég býst við, að viður verði við að koma með niðurskurð á fjárl., ef ekki á allt að lenda í öngþveiti, og vil því ekki leggja til, að horfið sé frá því ráði, sem lagt er til í till. sjálfri, ef þá er látið við þetta sitja og ekki dregið meira af því fjárl. framlagi heldur en þar er gert ráð fyrir. En hitt þykir mér órétt, að aðeins sé klipið af þeim lið, og vil taka annan lið, sem er ½ millj. til atvinnubóta í kaupstöðum. Sýnist mér ekki ósanngjarnt, að þar verði klipið af líka, þegar rík þörf er til sparnaðar, og er ekki sízt ástæða að koma við þann lið, þar sem ákveðið er, að 100 þús. kr. af honum megi verja til stofnunar nýbýla. Nú hefði það verið forsvaranlegt, ef hæstv. ríkisstj. hefði ráðizt á þann lið, en látið vera að eiga við tóbaksverzlunarhagnaðinn. En nú þegar ég sé, að þessi liður hefir ekki verið notaður til nýbýlastofnunar, þá sýnist mér ekki ósanngjarnt, að af þessum lið séu tekin 10% eins og af framlagi til akveganna, þar sem verið er að krukka í tóbaksöluhagnaðinn á annað borð. Hv. 1. þm. Skagf. taldi, að það væri vissa um það, að sá liður yrði ekki borgaður út. Ég veit ekki, hvað hann hefir haft fyrir sér. Svo framarlega sem borgaður er út annar samskonar liður, þá er engin ástæða til að halda, að hinn liðurinn, sem nákvæmlega eins er ástatt um, verði ekki borgaður líka. Hagnaðurinn af tóbakscinkasölunni á að skiptast í tvönt á milli þessara liða, og ef tekið er af öðrum þeirra, þá er ósanngjarnt að taka ekki af þeim báðum. Nú vil ég leggja til, að tekin séu 20% af þeim hagnaði tóbakscinkasölnunnar, sem skipt er á milli beggja þessara liða, og verða þá 20 þús. kr. teknar af hvorum lið, og þá haldið því rétta hlutfalli, sem vera á milli þessara tveggja sjóða. Þetta sýnist mér sjálfsagt og nauðsynlegt til þess að halda í gildi ákvæðum tóbakscinkasölulaganna um, að ágóðanum sé skipt jafnt á milli þessara tveggja aðilja.

Mér þótti vænt um að heyra yfirlýsingu hæstv. forseta, þar sem hann hélt því fram, að kjötuppbótin væri samskonar styrkur og sá, sem veittur er til atvinnubóta á kaupstöðunum. Hér er um að ræða atvinnubótastyrk til bænda í sveitum alveg á sama hátt og sá styrkur er veittur til verkamanna í kaupstöðunum. Og nú, þegar örðugt er að láta einstaka liði fjárl. haldast og talað er um niðurskurð á þeim, þá virðist eðlilegt að taka af því fé, sem ríflega er áætlað,

á lið, sem ekki er gert ráð fyrir, að notaður verði nema að litlu leyti. Þessar 50 þús. kr. eru ekki nema helmingur af því, sem gert er ráð fyrir, að renni til smábýlanna, og mér finnst réttmætt, að þetta gangi til að létta undir með atvinnubætur til smábændanna. Mér finnst þessi skilningur á kjötuppbótinni sé einmitt rök fyrir því, að féð eigi að taka jafnt af þessum tveimur liðum, framlagi til akvega og atvinnubótaframlagi til kaupstaðanna, til þess að gera ekki upp á milli þessara tveggja aðilja. Ég býst við, að hæstv. ríkisstj. geti ekki annað en fallizt á, að þetta er eðlilegt, þar sem hún sjálf hefir skapað forðæmi með uppbótinni til sjómanna í vetur, sem tekin var af óskiptu fé ríkissjóðs. Það féllu þau orð hjá hæstv. landbrh., að þessa kjötuppbót yrði að taka frá landbúnaðinum, því það væri engin von, að kaupstaðirnir féllust á, að það yrði tekið frá þeim. Á sama hátt má segja, að í vetur hefði uppbótin til sjómanna átt að takast af atvinnubótafénu eða einhverju öðru, sem átti að verja til hagsbóta kaupstaðarbúum, en þetta var ekki gert og því hlýtur þingið að taka þá ákvörðun nú að láta þetta dreifast sem jafnast milli sveitanna og kaupstaðanna. Fyrst ekki er hægt að stofna til þeirra tekna, heldur verður að gripa til niðurskurðarráðstafana, þá sé ég ekki, að önnur réttlátari leið verði fundin en sú, sem lagt er til að farin sé í till. minni á þskj. 344.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) ófirl.: Minni hl. fjvn. hefir flutt brtt. um það, að í staðinn fyrir 10% niðurfellingu á framlagi til akvega verði felld niður prentun á umræðuparti Alþt. Ég vil taka það fram nú þegar, að afstaða mín til þessarar till. fer nokkuð eftir því, hverra afdrifa má vænta fyrir till. á þskj. 334, sem fer fram á, að prentun á umræðuparti þingtiðindanna verði lätin falla niður og sú upphæð, sem þar við sparast, sé lätin ganga til að bæta skaða af ofviðri. Ef búast mætti við, að sú till. yrði samþ., þá væri bein afleiðing þess sú, að ég yrði á móti till. á þskj. 338, sem fer fram á, að prentun umræðupartsins verði felld niður til þess að mæta kostnaðinum við kjötuppbótina. Ef hinsvegar er útlit fyrir, að till. á þskj. 334 nái ekki fram að ganga, þá mun ég skoða huga minn um það, hvort ég gangi að þessari till. hv. minni hl. fjvn. Þess vegna vildi ég, að flm. till. á þskj. 338 lýstu því yfir, hver afstaða þeirra væri til till. á þskj. 334, ef þeirra till. væri felld.

Hv. 1. þm. Skagf. minntist á í sambandi við niðurfærslu á útgjaldaliðum fjárl., að ríkisstj. hefði komið fram sparnaði með því að leggja kostnaðinn við stjórn afurðasölnunnar á framleiðendurnar. Ég vil taka það fram, að langmestur hluti af þeim kostnaði er ekki í fjárl. Aðeins 20 þús. krónur af því er miðað við fjárlög. Það er því enginn verulegur sparnaður og ekkert hægt að treysta á þá upphæð í þessu sambandi.

Ég hefði sem sagt viljað heyra frá flm. till. á þskj. 338, hver afstaða þeirra væri til till. á þskj. 334, og hvort Sjálfstfl. mundi geta fylgt þeirri till., og ef ekki allur flokkurinn, þá hve mikill hluti flokksins mundi geta fylgt henni.

Verðupphót á útlutt kjöt.

Þetta er kannske til nokkuð mikils mælt, en er þó nauðsynlegt að vita, ef taka á afstöðu til þessa máls.

Þá talaði hv. þm. V.-Húnv. fyrir sinni til- lögu, og ég skal strax taka það fram, að ég er á móti þessari till., og ég skal skýra það fyrir hv. þm., hvers vegna ég er á móti henni. Ég veit hann skilur það, þó aumur sé, að það er vegna þess, að á síðasta Alþ. fóru fram samningar á milli stjórnarflokkanna, og var þá myndaður grundvöllur fyrir því, hversu mikið fé skyldi veitt til kaupstaða og hve mikið til sveitanna. Það er því ljóst, að ef klipið er af því fé, sem ætlað var verkamönnum í kaupstöðum, þá er það ekkert annað en svik. Okkur framsóknar- mönnum mundi hafa þótt það harðar búsifjar, ef jafnaðarmenn hefðu gengið inn á það með sjálfstæðismönnum að klípa af lið, sem bænd- um hefði verið ætlaður, og taka það í þarfir verkamanna í kaupstöðunum. Af þessari ástæðu er það óhugsandi, að Framsfl. geti hallað að þessari till., því það væri ekkert annað en svik á samkomulagsatriðum milli stjórnarflokkanna og kemur því ekki til mála. — Hv. þm. V.-Húnv. er ekki of gott að flytja svona till. og hafa hana svo á þingmálafundum til þess að segja bænd- um, að þessir ónýtu framsóknarmenn hafi ein- göngu viljað taka af þeim lið, sem bændunum var ætlaður. Þessi till. hans er sprottin af þess- um alþekktu naglaskap, sem kemur fram í öll- um hans till., en þær eru miðaðar við það að fá aðstöðu til að vekja tortryggni á Framsfl. og fara í þá átt, að tekið sé fé frá verkamönnum og varið í þarfir bænda og að úthlutað sé pen- ingum til bænda án þess að gerð sé grein fyrir því, hvar eða hvernig eigi að fá þessa peninga. Hv. þm. getur gert það að gamni sínu að flytja þessar till. og hampa þeim svo á þingmálafund- um, en það er ekkert tillit tekið til þeirra af Framsfl. Við erum upp úr því vaxnir að taka tillit til þess naglaskapar, sem kemur fram hjá hv. þm. V.-Húnv.

Ég hef svo ekki miklu við þetta að bæta. Það stendur á sama, hvernig um þetta er rætt fram og aftur. Það stendur fast, vegna þeirra samn- inga, sem gerðir hafa verið við Alþfl., að það kemur ekki til mála að gera þær ráðstafanir, sem hv. þm. V.-Húnv. gerir ráð fyrir. Auk þess vil ég benda á, að sú upphæð, sem ganga á til kjötupphótar, er ekki að öllu leyti tekin þannig, að það verði frádráttur á fjárframlagi til bænda árið 1935. Í því sambandi má geta þess, að frest- unin á greiðslu á hluta af útlutningsgjaldi til ræktunarsjóðs verður ekki til þess, að sjóður- inn þurfi að minnka starfsemi sína, því það munu verða gerðar ráðstafanir til þess, að sjóður- inn geti haldið áfram starfsemi sinni eins og áður.

Sigurður Einarsson [óyfirl.]: Í sambandi við þetta mál, sem hér er til umr., vil ég upplýsa hv. d. um það, að snemma á þinginu kom það til umr. í fjvn., hvort ekki væri hægt að draga úr kostnaðinum við þinghaldið með því að varð- veita umræðupart þingtiðindanna í ódýrara formi en með því að prenta þau. Í því sambandi leitaði n. til sérfræðinga um það, hvernig mætti geyma

ræðurnar, t. d. með því að færa þær yfir á segul- magnaða vírþræði, sem svo aftur má afmagna. Af þeim upplýsingum, sem n. fékk um það, hvað kostaði að koma þeim útbúnaði fyrir, sem til þess þarf, þá áleitt n., að á þessu stigi væri ekki fært að leggja út í þá breytingu.

Það hefir verið minnst á, að prentunarkost- naður umræðupartsins sé 45 þús. kr. á ári, og það hefir verið stungið upp á að mæta kostnaðinum við kjötupphótina með því að fresta prentuninni um tvö þing. En það er alveg misskilningur, að þetta verði til samans 90 þús. kr. sparnaður. For- stjóri ríkisprentsmiðjunnar hefir komið á fund fjvn., og hann gaf þær upplýsingar t. d., að 25% af þessum 45 þús. kr. gangi upp í rekstrarkost- nað prentsmiðjunnar og af þessum sparnaði megi því draga 25%, og er þá strax kominn allmikil minnkun á sparnaðinum. Auk þess hefir það ver- ið gefið í skyn, að prentun skjalapartsins mundi verða dýrari, ef ræðuparturinn væri ekki prent- aður. M. a. hefir verið gízkað á, að skjalapart- urinn myndi verða lengri vegna þess, að menn skrifa oft undir með fyrirvara og gera þá grein fyrir honum í ræðu, en ef að þessu ráði væri horfið, þá mundu menn gera ýtarlega grein fyrir fyrirvaranum, og myndu þar koma ný þskj., sem nú koma ekki fram. Og þegar auk þess eru dregin frá þau 25%, sem ég nefndi áðan, þá fer að skarðast sá sparnaður, sem af þessu verður. — Það hefir aldrei komið til mála annað en að umræðuparturinn verði varðveittur í aðgengilegu formi, svo að ekki geti leikið vafi á því, hvað menn hafi sagt og hvernig þeir hafi snúizt við hinum ýmsu málum.

Með tilliti til eldhættu mun ekki þykja hyggi- legt að hafa minna en þrjú eintök af Alþt. Nú hefir forstjóri ríkisprentsmiðjunnar — en til hans var leitað upplýsinga um, hvað kosta myndu 3 vélrituð eintök af umræðuparti Alþt. — gef- ið mér í morgun þær upplýsingar, að það myndi kosta um 8—10 þús. kr. á ári, og er þá augljóst, að hér eru um 19 þús. kr., sem draga verður frá sparnaðinum. Samtímis lét forstjóri ríkispren- smiðjunnar það í ljós við mig, að sá mesti hugsanlegi sparnaður, sem af þessu gæti orðið, væri 20 þús. kr. á þing. Hér hefir áður verið minnst á, að meiri hluti þess er innlend vinna. Verð pappírsins er rúmlega 2 þús. kr., og það er augljóst mál, að hvernig sem umræðuparturinn er varðveittur, þá verður alltaf að kaupa til þess pappír, og þó að umræðuparturinn yrði vélrit- aður, yrði sá kostnaður ekki minni, því til þess myndi þurfa heldur dýrari pappír. Sá mesti hugsanlegi sparnaður af frestuninni myndi því verða 40 þús. kr. á þessum tveimur árum. En það er grunur minn, að ef betur lætur í ári, þá muni ekki verða unað lengi við það, að láta ekki prenta umræðupart Alþt., og yrði þá að skoða þetta sem lán, sem væri tekið og fyrirfram vitað, að yrði að greiða aftur með prentun umræðu- partsins.

Þegar á þetta er litið, þá er augljóst, að það er mjög takmarkaður sparnaður, sem af því gæti leitt að hætta að prenta umræðupart Alþt. Hitt er auðvitað, að það má setja málið fram á þann hátt að spyrja, hvort sé meira til þjóðþrifa að prenta umræðupart Alþt. eða hitt, að vinna svo

Verðuppbót á útlutt kjöt.

vel að nýjum akvegum, að þar komi engin 10% til frádráttar. Enginn maður mun vera til, sem ekki óskar þess, að sem mest sé hægt að vinna af opinberri vinnu, en það verður að horfast í augu við staðreyndirnar. Þörf bændna að fá upp-
bót á útlutt kjöt hefir enginn vogað sér að draga í efa, en það verður að finna úrræði til að mæta þeirri þörf án þess að gripa til óyndis-
úrræða. Hér er m. ö. o. fólki í sveit, sem á að njóta þessarar kjötverðsuppbótar, boðið upp á tvo kosti, og má vel segja, að hvorugur sé góður. Þeim er boðið upp á að bæta úr þeirri þörfinni, sem brýnust er og mest aðkallandi, eða þeirri, sem fjar liggur. Það eru því tvær hliðar á þessu máli, að draga 10% af framlagi til vegna. Önnur snýr að þörf manna, sem eiga að njóta vegganna, en hin að þeim mönnum, sem hafa lífsuppheldi sitt af því að leggja veggina. Það, sem ég sagði áðan, að á síðustu árum hafi meir og meir fært í það horf, að þetta sé sama fólkið, sagði ég eftir talsverða eftirgrennsln. Þá er um það að ræða, hvort þetta sama fólk kys það heldur, að við höfum þolað að leggja þetta til, sem skárri kostinn af tveimur hvorki góðum né glæsilegum.

Það kom fram eitt atriði í umr. hjá hv. þm. V.-Húnv., sem ég verð að mótmæla. Hann talaði um, að hér væri verið að gera hliðstæða árás á hendur afkomu sveitafólks eins og ef átti að taka af atvinnubótafé til þess að bæta upp hlut sjómanna. Þetta, sem hann vill bera saman, er ekki sambærilegt. Öllum þeim, sem kunnir eru atvinnuhættir verkamanna og sjómanna, er fullljóst, að verkamenn og sjómenn í landinu eru talsvert greinilega aðgreindar vinnustéttir. Atvinnubótavinnan er ekki fyrst og fremst komin til vegna sjómanna og þarfa þeirra, heldur vegna manna, sem vinna í landi og eiga einskis kostar til bjargar annan en þennan. Það, sem þessi þm. lætur líta út sem réttlátan samanburð, þegar hann talar um að taka frá einum bágstöddum til að rétta hag annars, það er alls ekki sambærilegt. Þessi samanburður missir marks vegna þess, að það er í miklu ríkara mæli sama fólkið, sem um er að ræða í þessu tilfelli. Og það er samkv. ósk og yfirlýstum vilja fjölmargra í sveit, sem lagt er til, að þessi leið sé farin. En það er vitaskuld ofraun fyrir nokkurn mann innan þings eða utan að gera ráð fyrir, að það sé með glöðum huga, sem Alþýðuflokksmenn leggja til, að þannig verði úr framkvæmdum dregið. En það er gert vegna þess að við sjáum, að það er að svo miklu leyti um sama fólkið að ræða, og af viljanum til að láta að óskum þess og mæta þörfinni, sem næst er. — Ég skal ekki lengja umr. um þetta öllu meira. Ég vildi bara taka fram, að ef einhver kynni að koma fram með ásökun um það, að Alþfl. hefði snúizt í þessu máli á þá sveif að draga úr verklegum framkvæmdum til þess að prenta litt notaða bók, þá er það algerlega óréttmætt, af því að sá sparnaður, sem af því leiðir að láta vera að prenta umræðupartinn, er miklu minni en margir halda fram, og við vitum ekki, hvað litill hann kann að verða, með tilliti til þess, að skjalaparturinn hlýtur að aukast. Í öðru lagi eru það vissir hlutir í sambandi við prentun Alþt., sem eru stórvarhugaverðir fyrir pólitískar upplýsingar og skiln-

ing í landinu. Því að í vitneskjunni um það, sem fram fer á þingi, og skilningnum á því, hvaða hvatir liggja bak við afstöðu manna þar, liggja ræturnar til þess, að alþýðan hefir vit fyrir sér um val þeirra fulltrúa, sem hún felur að stjórna sínum opinberu málum. Og þeir, sem gerast verulega ákveðnir talsmenn þess, að alþýða manna eigi sem erfiðast með að fá vitneskju um þessa hluti, þeir gera það meðfram vegna þess, að það er hægara að láta staðreyndirnar ekki mæla sínu máli, — vera leiðarstjórn fólksins, með því að láta ræður þær, sem sýna hina opinberu framkomu þeirra og afstöðu til mála, liggja í 3—4 eintökum í bókahyllu í stað þess að vera á vegi hvers manns, sem vill.

Jón Pálmason: Mér þótti rétt að gera nokkra grein fyrir afstöðu minni til þeirrar till., sem liggur fyrir, því í raun og veru er þetta nokkuð nýtt mál, þó að litils háttar væri farið inn á það á síðasta þingi.

Að bæta upp verð á annari aðalframleiðsluvöru landsmanna er í sjálfu sér talsvert hálbraut frá almennu og heilbrigðu sjónarmiði. Við hlótum að athuga, að ef við hugsum þessa hugsun til enda, þá getur hún leitt að allvarasamri niðurstöðu. Því að þegar halli er á atvinnuvegunum, má út frá þessu sjónarmiði í framtíðinni komast að þeirri niðurstöðu, að með sama rétti megi gera þá kröfu, að ríkisvaldið keypti aðrar framleiðsluvörur landsmanna með framleiðslukostnaðarverði, og svo væri látið ráðast, að hve miklu leyti hægt er að selja vörurnar. Frá almennu sjónarmiði tel ég hér stefnt inn á ranga braut. En nú stendur alveg sérstaklega á að því leyti, að búið er að gera ráðstafanir af ríkisvaldsins hálfu, sem ganga frá minnu sjónarmiði alveg í öfuga stefnu við það, sem rétt er. Það hefir verið látið haldast á síðustu þingum og fram á þennan dag, að útgjöld ríkisins ykj-ust til stórra muna til opinberra launa. Og laun manna hafa ekki að neinu verulegu leyti verið hækkuð. Það hefir verið hækkað almennt opinbert kaupgjald í landinu. Það hefir verið hækkað framlag til verklegra framkvæmda, vegabóta, brúargerða og annars í því skyni að vera atvinnuhættur. Það hefir verið hækkað framlag til ótiltekinna atvinnubóta í kaupstöðum. Það hafa verið hækkaðir skattar og tollar frá því, sem áður var. Það var á síðasta þingi greidd hlutaruppbót til sjómanna, sem stunduðu síldveiði síðastl. sumar. Allar þessar ráðstafanir miða að því að auka dýrtíðina í landinu og gera aðstöðu framleiðenda miklu verri en hún ella hefði verið. Og sannleikurinn er sá, að hlutur íslenskra bændna er í þessu efni gerður svo slæmur, að út frá þessu sjónarmiði eru þeir, og raunar sumir aðrir framleiðendur, komnir miklu verr en nokkrar likur eru til, að hefði þurft að vera, ef þessum málum hefði verið rétt stýrt. Út frá því sjónarmiði — og eingöngu frá því sjónarmiði — er ég ráðinn í því að greiða þessari till. mitt atkv., þrátt fyrir það, þó að ég telji, að hér sé farið inn á stefnu, sem ekki er heilbrigð frá almennu sjónarmiði. Því að það er svo í þessu efni, að ein syndin býður annari heim. En hér er spor í þá átt að rétta nokkuð

hlutfallið milli framleiðenda annarsvegar og svo þjóðarinnar yfirleitt að hinu leytinu. Og það skal skýrt fram tekið að minni hálfu, að það er eingöngu með þetta fyrir augum sem ég fylgi þessari till., sem liggur fyrir. En mér er það fullkomlega ljóst, að þessi fjármálastefna, að auka á dýrtíð í landinu, hún getur ekki gengið til lengdar. Hér verður að fara allt aðra leið. Annaðhvort að lækka framleiðslukostnaðinn að mjög miklu leyti með því að reyna að minnka dýrtíðina í landinu, eða auka tekjur framleiðenda á annan hátt, jafnvel með gengisfalli í einhverri mynd.

Það er nú mjög mikill ágreiningur um það, hvernig taka eigi fé til þessarar kjötuppbótar, og skal ég ekki fara langt út í það mál. Ég mun sýna með minni atkv., hvaða till. í því efni ég fylgi.

En hæstv. fjmrh. vildi ég segja það, að þó að hann og hans flokkur hafi gert einhvern samning við sinn samstarfsflokk um hlutfall í framlagi milli sveita og kaupstaða, þá er frá hans sjónarmiði eðlilegt, að hann vilji standa þar við. En hann getur ekki ætlað til þess, að við, sem teljum hann hafa samið af okkur sveitamönnum, tökum tillit til þess samnings, sem gerður er á þeim vettvangi og við höfum því engar ástæður haft til að hafa nokkur minnstu áhrif á.

Frá þessu sjónarmiði getur það þess vegna ekki verið neitt athugasvert, sem fram kemur í till. hv. þm. V.-Húnv., að fella jöfnum höndum niður af framlagi til bygginga í sveitum og kaupstöðum.

Hvað það snertir, sem síðasti ræðumaður var að tala um, að það væri sama fólkið, sem nyti atvinnunnar í sveitum landsins við vegi og annað, og hitt, sem framleiddi kjötið, þá er það ekki nema að tiltölulega mjög litlu leyti rétt. Því að það er alltaf meir og meir að færast í það horf, að bændur landsins útilokist frá því að kaupa vinnukraft, vegna þess hve hann er dýr og vegna þess hve fólkið hópast frá framleiðslu sveitanna. Og það er beinlínis vegna ráðstafana, sem ríkið gerir í þessum sökum.

Ég skal ekki tefja þessar umr. meir. En ég vildi taka þetta skýrt fram, til þess að það lægi ljóst fyrir. Því að það er á þessum grundvelli einum, að ég fylgi þessari till., sem ég að öðru leyti tel stefna út á mjög svo hála braut.

Umr. frestað.

Á 8. fundi í Sp., 2. apríl, var fram haldið síðari umr. um till.

Magnús Jónsson [óyfirl.]: Það var eitt atriði í umr., sem kom fram síðast þegar þetta mál var til umr., sem mig langaði til að minnst á, til þess að draga þar fram nýtt sjónarmið. Það var viðvíkjandi prentun á umræðuparti Alþt.

Þetta mál hefir verið hér til umr. áður og ég hefi verið í vafa um, hvað rétt væri að gera í því. Það er ekki hægt að neita því, að það er út af fyrir sig réttara að prenta umræðupartinn, ef nógu fé er úr að spila. En ég vil benda á það, að kostnaður við prentun þingtiðinda er

Alþt. 1935. D. (49. löggjafarþing).

hlutfallslega miklu meiri hjá okkur en nokkurri annari þjóð. Þing hér stendur hlutfallslega miklu lengur en annarsstaðar og prentun umræðuparts Alþt. er margfalt meiri liður á landsreikningum okkar en hjá öðrum þjóðum. En að ég frekar hallast að því og mun fylgja því, að hætt sé að prenta umræðupart þingtiðindanna, er samt alls ekki af sparnaðarástæðum, heldur af því, að ég held, að það væri umbót á þingtiðindunum, ef hætt væri að prenta umræðupartinn. Ég hefi fengist þó nokkuð við að lesa þingtiðindin, kannske meira en flestir aðrir. Ég hefi skoðað Alþt. til þess að draga út úr þeim sögu eins og annars. Ég hefi gerð þetta tvisvar sinnum og ég hefi orðið undrandi yfir því, hve feikilega mikið skilur á milli umræðupartsins og skjalapartsins. Skjalapartur Alþt. er einhver sú allra merkilegasta söguheimild, sem hægt er að fá, og þar má engu sleppa, en mér hefir reynzt umræðuparturinn mjög ónýtur sem heimild. Það er undantekning, ef þar kemur nokkuð fram, sem upplýsir málin. Það getur komið fyrir einstöku sinnum í framsöguræðu eða þegar mælt er fram með brtt., sem skrifleg greinargerð er ekki látin fylgja. En ef hætt væri að prenta umræðupartinn, þá yrði skrifuð ýtarlegri grg. með frumvörpum og nefndarálitum, og þá að sjálfsgöðu rétt að skrifa stutta grg. með öllum brtt., sem væru fluttar. Ég er ekki í nokkrum vafa um það, að skjalaparturinn þannig útbúinn yrði margfalt meira virði en umræðuparturinn hefir verið og er nú. Ég hefi oft saknað þess, sem fer þó vaxandi, að menn kasta höndunum til skjalapartsins og skrifa of ófullnægjandi greinargerðir og segja svo „nánar í framsögu“, og svo verður að vinsa úr umræðupartinum.

Það hefir verið talað um, að umræðuparturinn væri nokkurt sýnishorn af mælsku þingmanna, en ég held satt að segja, að þingskrifurum ólöstuðum, að það sé æðismunandi, sem þeir ná yfirleitt úr ræðum þingmanna; a. m. k. hefir mér fundist það, þegar ég hefi verið að bera saman ræður í gömlum Alþt. við það orð, sem farið hefir af mælsku manna, að það væri mjög undarleg mynd af mælsku, sem þar kæmi fram. Benedikt Sveinsson þótti einn beztu ræðumaður sinnar samtíðar, en ræður hans í þingtiðindunum bera ekki vott um þessa mælsku. Yfirleitt eru þær ekki fjörmiklar og sundurlausar. Sú mynd, sem þingtiðindin sýna af honum sem mælskumanni, er áreiðanlega afarskökk. Hann hefir sjálf sagt talað afarhart og haft gott orðaval; hitt veit ég ekki, hvort hann hefir byggt ræður sínar eins vel upp eins og þær voru á hrifamiklar.

Um hitt atriðið, hvort umræðuparturinn verði dómurum að miklu liði, hefi ég enga reynslu og skal ekki um það dæma; það má vera, að þeir geti stundum fengið þar stuðning fyrir skilning á lögum, en ég hygg, að þar komi í staðinn ef menn skrifa ýtarlegar greinargerðir með frumvörpum og tillögum sínum.

Það er augljóst eftir þessu, að ef þingtiðindin yrðu þannig útbúin, þá yrði sparnaðurinn af því að hætta að prenta umræðupartinn alveg hverfandi, vegna þess hve skjalaparturinn lengd-

ist. En eins og ég sagði í upphafi, þá er þetta ekki gert í sparnaðarskyni, heldur held ég, að með þessu móti yrðu þingtiðindin meira virði en áður. Hitt er annað mál, að ég tel rétt að skrifa áfram ræður þingmanna, svo að þær verði geymdar, því það er eins með þetta eins og með fjandann, þegar hann var tekinn út úr sálma-bókinni, en svo settur þar inn aftur. Þá var einn góður prestur spurður að því, hvers vegna hann hefði verið settur aftur inn í sálma-bókina, og presturinn svaraði með þessum orðum: „Enginn veit hvað átt hefir fyrir en misst hefir“. Eins getur verið, að þegar hætt væri að prenta umræðupart Alþt., þá færu menn að sjá eftir honum, og þess vegna væri þá rétt, að hann væri einhverstaðar til. Hinu atriðinu vil ég mæla á móti, að það verði meiri kostnaður að prenta umræðupart Alþt. fyrir mörg ár í einu. Kostnaðurinn verður ekki meiri, það verður aðeins tilflutningur á kostnaði, og raunverulega verður hann minni að því leyti, að síðari peningar kosta minna en þeir fyrri, og þetta yrði þá aðeins dráttur á kostnaði, ef menn sæju svo mikið eftir umræðupartinum, að farið yrði að prenta hann aftur. Auk þessa má benda á það viðvikjandi því að hætta við prentun umræðupartsins, að aðstaðan er orðin æðmikið breytt frá því, sem áður var. Nú eiga menn yfirleitt kost á því að fá prentaðar þær ræður, sem svo mikið er til vandað og svo mikil vinna er lögð í, að þeim þykir máli skipta að koma þeim á framfæri. Blöð eru fús til að flytja viturlegar og vel byggðar ræður, og auk þessa er svo útvarpið, sem ber út til fólksins umræður frá hinu háa Alþingi.

Mér hefir verið sagt — og hefi það fyrir satt —, að þingtiðindin séu lítið lesin og að sá pólitíski skóli muni ekki missa mikið, þó að hætt væri að prenta umræðupart þeirra. Þeir greindu menn, sem virkilega vilja fylgjast með málunum, munu kynna sér meira skjalapartinn. Nú eru fréttir frá Alþingi birtar í útvarpinu, og er þar eingöngu skýrt frá skjölum, og ég hefi orðið þess var, að þeir hlustendur, sem fylgjast nákvæmlega með fréttum útvarpsins, eru svo vel heima í málunum, að það er sýnilegt, að umræðuparturinn er ekki nauðsynlegur til þess að menn geti fylgt með. Ég vil fyrir mitt leyti nota þetta tækifæri, sem býðst, og greiða atkv. með því, að prentun á umræðuparti Alþingistíðinda falli niður, og spara með því eitthvað upp í þann kostnað, sem ætlazt er til, að með þessu sé greiddur.

Pétur Ottesen: Eitt af því, sem hefir komið greinilega fram við þessar umr., einkum í ræðum hv. 4. landsk. og hv. 9. landsk., er þessi alþekktu andúð gegn því að spara. Hún kemur greinilega fram í því, sem sagt hefir verið um þessa sjálf-sögðu tillögu, sem fram hefir verið borin, nú þegar í nauðirnar rekur með að spara, að þá sé frestað eða fellt niður að prenta umræðupart Alþt. og með því sparaðar 40 þús. krónur. Þó með ýmsum útreikningi sé reynt að draga frá þessari upphæð, hlaupið upp í ríkisprentsmiðju og annað til þess að fá þær tölur og umbúðir, sem geri það líklegt, að hægt sé að koma því í

lóg, sem sparast á þennan hátt, þá vita samt allir, þeir sem af alhug vilja fara inn á þá braut að spara þann kostnað, sem leiðir af prentun umræðuparts Alþt., að vitanlega er hægt að varðveita handritin á öðrari hátt heldur en þann að vélrita þau og kosta til þess 8—10 þús. kr. Það er hægt að láta skrifara skila tveimur eintökum og geyma þau svo og varðveita sem heimild fyrir þá, sem vilja, annaðhvort í sagnfræðilegum tilgangi eða öðrum, kynna sér það, sem einstakir þm. hafa sagt, svo þeir menn eigi aðgang að umræðupartinum á þennan hátt. Kostnaður af þessu yrðu engar 8—10 þús. kr. — Hitt atriðið, að ríkisprentsmiðjan missti við þetta spón úr askinum sínum, kemur fram með því eina móti, að hún geti ekkert fengið í skarðið. En kannske það sé svo með hana, að henni sé ekki lífvænt án þess að ríkið stofni til útgjalda til þess að halda lífi í þessu föstri stjórnarfl. Ég vil benda á, að þessi fyrirláttur, um að sparnaðurinn af því að fella niður umræðupart Alþt. sé raunverulega enginn eða miklu minni en gert hefir verið ráð fyrir, er visvítandi tilbúinn til þess að hnekkja framgangi málsins. Sannleikurinn er sá, að ef fara á að spara — og margir munu líta svo á, að þess sé full þörf —, þá sé hægt að bera hér niður. Það getur vel að því rekið, og það fyrr en varir, að harðhentur veruleikinn sýni þeim það, sem eru að gera hér lítið úr tilraunum til sparnaðar, að það sé ekki að öfyrirsýnju eða ástæðulausu að reynt sé að draga úr útgjöldunum. Það mun því vera bezt að hafa vaðið fyrir neðan sig. Það er talað um, að þetta sé iðnaður og vinna í landinu, og það jafnvel af sömu mönnum, sem lagt hafa til að fella niður vegavinnu, sem er þó ekki síður vinna í landinu. En þeir kveikja sér ekki eins fyrir hönd þeirra manna, sem misstu þar atvinnu og lífsframfæri, og þeirra, sem handfjalla prentsvertuna og misstu að einhverju leyti atvinnu, ef lögð væri niður prentun á umr. parti þingtiðindanna. — Ég vil út af sérstöku tilefni spyrja þá hv. 4. landsk. og hv. 9. landsk., hvort það sé rétt, sem ég hefi frétt — að visu ekki af þeirra flokki, en frá kunnugum —, að þeir hefðu ekki á móti að samþ. að fella niður prentun á umr. partinum, ef Sjálfstfl. allur yrði með því. En þegar það kvisaðist, að Sjálfstfl. væri eitthvað skiptur í málinu, þá hafi verið afráðið að taka afstöðu móti því að fella prentunina niður. Ég vildi aðeins skjóta þessu fram, því það sýnir aðeins, að ekki stendur sérlega djúpt umhyggjan fyrir því, að menn eigi þess kost að lesa þingtiðindin, sem raunar fáir gera.

Mín afstaða mótafst af því, að ég tel viðskipta-ástandið svo alvarlegt, að við séum neyddir til þess að spara einhverstaðar, og þá vil ég heldur byrja á þessu en öðru, sem er margfalt meira virði fyrir þjóðina í heild.

Annars vildi ég beina þeirri spurningu til hestv. forseta, út af fregn, sem mér hefir borizt — það gerist nú mikið um lausafregnir —, hvort það er rétt, að hann ætli að úrskurða þál. frá atkvgr., vegna þess að ekki sé hægt að fresta l. með þál. Ef hestv. forseti hefir ákveðið að úrskurða þál. frá, er þýðingarlaust að vera að halda áfram umr., ef enginn árangur fæst af

þeim rökum, sem borin verða fram. Og ef engin von er um að spara prentunina, er a. m. k. best að spara tíma, sem fer í gagnslausar umr. Ég vildi því fastlega óska eftir því, að hæstv. forseti vildi láta uppi álit sitt, svo tíma sé ekki lengur eytt í gagnslausar umr. — En ég ætla vitanlega ekki að láta uppi álit mitt á slíkum úrskurði, a. m. k. ekki fyrr en hann er fallinn.

Forseti (JBald): Út af fyrirspurn hv. þm. Borgf. skal ég aðeins skýra frá því, að það er ekki venja að kveða upp slíka úrskurði undir umr., heldur er það ekki gert fyrr en komið er að atkvgr. og komin eru fram öll rök í málinu. Ég vil aðeins benda hv. þm. Borgf. á, að slíkur úrskurður var felldur á þinginu 1924, og hefir hv. þm. sjálf sagt verið þar við. Ég mun því taka þetta til athugunar þegar till. kemur til atkvgr., en ég tel ekki rétt að breyta þingvenjum fyrir forseta með því að úrskurða fyrr en umr. er lokið.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Ég get eftir atvikum verið ánægður með ummæli hæstv. fjmrh. um brtt. mína á þskj. 344. Hann hafði ekki athugað, að frv. er brot á tóbakseinkasölulögunum. (Fjmrh.: Veit ekki þm., að framkvæmd þeirra l. er frestað með sérstökum l.?). Eftir till. er ekki ætlazt til, að þau séu framkvæmd á þann hátt. Og það er einmitt um það, sem deilan stendur. Ég hélt því fram með rökum, að hér væri verið að hrjóta skýlaus ákvæði tóbakseinkasölul. og þetta tiltæki ríkisstj. gefur varhugavert forðemi, þar sem hún ætlazt til, að annar liðurinn sé felldur alveg niður, en hinn standi óbreyttur. Ég hafði ekki athugað að draga af atvinnubótafénu, sem fer til kaupstaðanna, til samræmis við það, sem dregið er af því fé, sem fer til akfærra þjóðvega. Það eina, sem hæstv. ráðh. taldi því til fyrirstöðu, að hann geti samþ. mína till., voru þeir samningar, sem hann og hans flokkur hefði gert við sósíalista. En það fer þá kannske að verða skiljanlegt, þó dráttur verði á að koma fram skýnsamlegum fjárl., ef stj. hefir skuldbundið sig svo, að ekki megi breyta við neinu á fjárl., sem Alþfl. vill þar vera láta.

Ef stj. er svona bundin „sósunum“, er ekki nema eðlilegt, þó erfitt reynist að koma fjármálunum í sæmilegt horf. En ég sé ekki, hvernig stj. ætlar að sitja og drasla með slík loforð á bakinu.

Hv. 9. landsk. (Bolvíkingur kallaður) hélt því fram, að það væru óskyldir aðilar, sem hefðu fengið sildaruppbótina, og þeir, sem fá atvinnubótastyrkinn, svo það væri ekki sambærilegt að taka sildaruppbótina af atvinnubótafénu við það, þó þeir, sem kjötuppbótina fá, missi framlagið til veganna. En ég get ekki séð, að þar sé stór munur á milli.

Ég vil líka benda á í þessu sambandi, eins og ég hefi áður gert, að í aths. um atvinnubótastyrkinn stendur, að 100 þús. kr. af honum skuli ganga til vinnu við stofnun nýbýla. Nú hefir mér heyrzt á ríkisstj., að lítið muni verða gert í þeim efnum á þessu ári. Mér finnst því ekki ósanngjarnt, þó 20 þús. af þessum 100 þús. kr. verði varið í því skyni, sem brtt. mín fer fram

á, fremur en þær renni allar skilyrðislaust til kaupstaðanna.

Ég get sem sagt verið ánægður með ummæli hæstv. fjmrh. Hann hefir ekki með rökum getað fundið neitt að till. minni, en aðeins vitnað til þeirra samninga, sem gerðir hafi verið við sósíalístanu um stj. myndun.

Jakob Möller [óyfirl.]: Ég ætlaði nú ekki sérstaklega að tala um aðalmálið, sem hér liggur fyrir, verðuppbótina á útlutt kjöt. Ég kvaddi mér aðallega hljóðs til þess að vekja athygli á öðru máli, sem hér hefir borið á góma áður. Mér virðist Alþingi vera komið út á hála og varhugaverða braut, ef það ætlar að fara að útbluta úr ríkissjóði verðuppbót á framleiðsluvörur atvinnuveganna. Og ég sé ekki, hvernig það verður réttlætt, að leggja þunga skatta á framleiðslu annars aðalatvinnuvegarins, sem einnig framleiðir með tapi, en létta tilsvarendi á hinum, og ætla svo auk þess að greiða honum verðuppbót úr ríkissjóði. Þetta er svo augljóst misrétti, að ég sé ekki, hvernig hægt er að gera það nema að verða fyrir þungu ámæli. En þar sem það er vitanlega fyrirfram ráðið að samþ. þetta, er tilgangslaust að eyða orðum um það. Verðuppbótin verður greidd, ef ríkisstj. hefir peninga til þess.

Í sambandi við það hafa komið fram ýmsar till. um að spara á öðrum liðum, til þess að vinna upp á móti þeirri greiðslu á fjárl. Og það er sérstaklega ein leið, sem hér hefir verið bent á í því skyni, sem ég vil láta sjást, að ég vil ekki ganga inn á, — að fella niður prentun þingtiðindanna. Þessi till. hefir komið fram áður á þingi í sparnaðarskyni, þó hún hafi verið undir öðru formi. Og út af því, að víkið hefir verið að því í umr., skal ég taka það fram, að ég tel það mjög vafasama aðferð að heimila stj. með þáttill. að fella niður prentun þingtiðindanna. Það mun hafa fallið úrskurður um fullkomlega sambærilegt efni á þingi 1924. Til þess að fresta framkvæmd l. hafa alltaf verið gefin út sérstök l. sem þó gilda aðeins frá ári til árs. Á þetta þó sérstaklega við um l., sem hafa útgjöld í för með sér, eða tekjum, sem þau gefa, er varið til annara hluta en til var ætlazt upphaflega. Það hefir verið lítið svo á, að allar slíkar breyt. yrði að gera með l., en ekki þál.

Við það, sem sagt hefir verið um prentun á umræðuparti þingtið., hefi ég ekki sérstaklega að bæta. Ég er samþ. þeim hv. þm., sem telja það principmál, að þingið sé háð í heyranda hljóði, svo alm. og alþjóð sé gefinn kostur á að kynnst afstöðu fulltrúa sinna til málna. Þetta má ekki fella niður. Það er líka enginn vafi á því, að það er rétt, sem haldið hefir verið fram, að sparnaðurinn verður ekki eins mikill eins og till. menn gera ráð fyrir, sem mun vera 40—50 þús. kr., nema gerðar verði miklu róttækari ráðstafanir en þeir hafa ætlazt til, t. d. að hætta alveg að halda umr. saman. Ef gert er ráð fyrir, að í staðinn fyrir prentun verði vélritað lítið upplag, skilst mér, að það sé aðallega setningin, því hitt er aukaatriði, hvort upplagið er meira eða minna. Ég tel því víst, að meira sé úr því gert en rétt er, hve mikill sparnaður verði að því að

fella niður prentun þingtiðindanna. Þar sem ég hefi áður — á þingi 1923 — haft sérstakt tækifæri til þess að gera grein fyrir minni afstöðu til þessa máls, og býst því við, að flestum hv. þm. sé hún kunn, sé ég ekki ástæðu til þess að fara lengra út í einstök atriði, þó ég vildi ekki leiða hjá mér að taka þetta fram nú. Enda eru umr. þýðingarlausar, ef það fer eins og hv. þm. Borgf. bjóst við, að ekki fáiast atkvgr. um till. Ég get að mestu verið samþ. hv. 1. þm. Reykv. um, að ef prentað væri færra, en vandað meira til þess, t. d. nál. og grg., sem mundi verða gert, ef ræðuparturinn yrði felldur niður, þá leiddi aftur af því, að sparnaðurinn yrði því óverulegri, vegna þess að skjalaparturinn mundi lengjast til muna. Sparnaðurinn mundi því hverfa, eða a. m. k. verða miklu minni en gert er ráð fyrir af flm. brtt.

Hinsvegar get ég ekki fallt á, að það sé fullnægjandi að lengja skjalapartinn og láta nál. og grg. koma í stað umr. Það lesa menn sér ekki eins að gagni, enda oft vísað til þess, að málið verði betur skýrt í framsögu, en því mundi verða hætt og þær skýringar teknar upp í nál. Undir umr. koma einnig oft fram ný sjónarmið og ný rök frá öðrum en þeim, sem að nál. standa, sem þá féllu alveg niður og sæjust hvergi, ef hætt væri að prenta umr.partinn.

Hinsvegar mætti vel taka til athugunar, hvort ekki mætti breyta fyrirkomulaginu frá því, sem nú er, í það horf, að prentunin yrði ódýrari. Eins og vitanlegt er, er nú sá siður að færa ræður í letur orði til orðs, eftir því sem skrifarar þezt geta tekið þær. En mér finnst, að vel geti komið til mála að taka útdrátt úr þeim, en sleppa málalengingum, sem oft eru miklar. Umræðuparturinn yrði að ýmsu leyti aðgengilegri þannig en þegar ræður eru teknar orði til orðs, eins og nú er. Þetta kemur væntanlega ekki til meðferðar eða úrslita nú, en mér finnst fremur ástæða til þess að athuga málið frá þessari hlið en að fella alveg niður að prenta umr.part þingtiðindanna.

Ólafur Thors: Ég skal ekki frekar en síðasti ræðumaður tala langt mál um sjálfa þá aðaltill., sem liggur fyrir, og raunar ekki yfirleitt um málið sjálft, m. a. af því, að ég get að mörgu leyti tekið undir það, sem hann sagði.

Ég geri nú ráð fyrir, að hagar bænda í landinu velti á allt öðru en því, hvort slík till. verður samþ. eða felld. Viðhorfið eins og það nú er fyrir íslenzka bændur og aðra framleiðendur og alþjóð manna er nú þess eðlis, að slíkar málamyndatíllraunir til þess að sýna góðan huga eru fyrir það merkastar, að þær sýna lítið þroskaðan skilning á því, sem fyrir dyrum stendur. Þessi orð lét ég nægja um þetta.

En ég kvaddi mér hljóðs til að láta í ljós þá skoðun mína, að ég fyrir mitt leyti er með öllu andvígur þeirri till., sem nokkrir flokksbræður mínir hafa borið fram á þskj. 388 um að fella niður prentun á umræðuparti Alþt. Og mér er kunnugt um það, að slíkt hið sama er um mjög marga þm. Sjálfstfl.

Ég vildi að þetta kæmi fram í umr., vegna þess að þegar slík till. er flutt af fjórum mikils-

ráðandi þm. flokksins, þá gefur það — ef ekki koma aðrar skýringar fram — tilefni til að halda, að flokkurinn standi ef til vill að baki hennar.

Ég hafði kvatt mér hljóðs áður en hv. 3. þm. Reykv. Hann hefir látið sína skoðun í ljós, og sparast mér þar ómak, því að ég hirði ekki um að endurtaka þau rök, sem hann færði fram og liggja að því einnig, að ég er andvígur niðurfellingu á prentun umræðuparts Alþt. Ég lét nægja að vísa til hans ummæla að mestu leyti. Að öðru leyti lýsi ég yfir því fyrir mitt leyti, að þó að ég sé andvígur þessari ráðstöfun út af fyrir sig, þá get ég vel hugsað mér síðar að gjalda jákvæði slíkri till., sem liggur fyrir Alþingi að gera um sparnað á útgjöldum ríkissjóðs.

Sigurður Einarsson óyfirl.: Ég má vel una því, sem fram hefir farið í dag, því að aðaltalsmaður hins svonefnda sparnaðar, hv. 1. þm. Reykv., varð að ganga inn á flest af því, sem ég hélt fram í umr. í gær, sem sýndi ljóslega, að hér er um lítinn sparnað að ræða. Hv. þm. hefir jatað, að ef hætt er að prenta umræðupartinn, þá mundu nál. verða — eins og hann orðaði það — ýtarlegri, m. ö. o. skjalaparturinn lengri. Hann mundi bölgna út og prentun hans verða að stórum mun dýrari. En þegar inn á þetta svið er komið og menn eru samt sem áður að tala um sparnað, þá er augljóst, að það eru ekki sparnaðarmöguleikarnir, sem knýja, heldur eitthvað annað. Hvað mun það þá vera?

Hv. 1. þm. Reykv. lét svo um mælt, að ræðupartur Alþt. væri engin sönn mynd af ræðum manna á Alþingi. Ég held það sé misskilningur. Hann er fullgöð mynd af ræðum manna. Og ég hygg, að um flesta þá menn, sem nokkuð að ráði gegna skrifarastörfum innan þings, fari svo, að þeir ná furðu vel því, sem talað er. Það eru engin rök í þessu máli, þó að ræðurnar standi ekki heima við það mælskuorð, sem fer af einstökum þm., því að það er ákaflega oft flokks-, agitation“. Hv. 1. þm. Reykv. er talinn mjög mikill mælskumaður í sínum flokki. En ég veit, að honum dettur ekki í hug að kenna þingriturum um það, þó að hann hafi ekki fengið þá ánægju að finna staðfestan þann orðróm við lestur sinna eigin ræðna í þingtiðindunum.

Fyrst þetta er nú ekki sparnaður, hvað er það þá, sem vakir fyrir talsmönnum niðurfellingarinnar? Hv. 1. þm. Reykv. segir, að það sé sín skoðun, að þingtiðindin verði betri, ef tekinn er útdráttur úr ræðunum. Ja, betri fyrir hverja? Betri fyrir þá, mundi ég svara, sem ekki vilja, eða telja einhverra hluta vegna æskilegra, að það sé ekki fyllilega greiður gangur að því fyrir alþjóðu manna, hvað gerist í Alþingi. Þetta geta verið betri þingtiðindi — þessi þrjú eintök, sem liggja uppi í hillu og erfitt er að ná aðgangi að — betri fyrir þá stjórnmálamenn, sem vilja, að fyrir augum alþjóðmanna í landinu sé hula yfir því, sem sagt er og gert á þingi þjóðarinnar, og hvernig menn snúast þar við málum.

Þá hefir því ekki verið mótmælt, sem ég færði fram í gær, að það kostar að áliti hins fróðasta manns 8000 kr. að ganga frá því, sem talað er í þinginu, svo að viðunandi sé, í þremur ein-

tökum til varðveislu fyrir söfn og fyrir þingið sjálft.

Þá ætla ég að vikja nokkrum orðum að ræðu annars hv. þm., sem gerðist talsmaður þessa svokallaða sparnaðar. Það er hv. þm. Borgf. Hann hefir það nú til, þessi hv. þm., að rjúka upp með talsverðum geysingi. Og hann sagði, að andstaða okkar gegn niðurfellingu á prentun ræðupartsins sé fyrst og fremst andúð gegn því að spara. Það fer ákaflega illa á því af hálfu hv. þm. Borgf. að vera með nokkrar særingar og brígzl í garð Alþfl.manna um það, að þeir vilji ekki spara. Hv. þm. Borgf. er kunnugt, að ekki svo litill partur af starfi fjvn. að þessu sinni hefir gengið í að athuga möguleikana til að spara. Það er sá partur, sem aðalflokksblað hans hefir látið svo um mælt, að ekkert starf væri. Og ég hefi ekki orðið var við, að það hafi orðið meiri gleði yfir hugsanlegum sparnaði hjá flokksmönnum hans en meðal annara. Við höfum minnst á æðimargt, sem mætti spara. T. d. það, að launagreiðslur til opinberra starfsmanna væru miðaðar við laun forsetisráðherra Íslands sem hámark. Við hugsum, að fyrir fátæka og fámenna þjóð séu þau launakjör, sem boðin eru í æðsta embættinu, þau beztu kjör, sem fólkið í landinu yfirleitt hefir ráð á að bjóða nokkrum manni. En hvernig fer? Það varð engin gleði hjá hv. sjálfstæðismönnum yfir því, að slíkur sparnaður kæmist á; þeir kærðu sig ekki um, að hann kæmi niður á vissum mönnum í landinu. Og það er djarfmæli í mesta lagi af hv. þm. Borgf. að segja hér í hv. Alþingi, að rök okkar fyrir því, að varhugavert sé að fella niður prentun ræðupartsins, séu þvíþitandi tilbúningur, eins og mér skildist hann komast að orði. Nei, rök okkar eru blátt áfram það, sem lagt var fram, að sparnaðurinn er minni en látið er í veðri vaka, auk annara óþæginda og háska, sem af þessu getur leitt. Sannleikurinn er sá, að við trúum ekki á þann ímyndaða sparnað. Það er betri trú heldur en að vera trúður sparnaðarmaður í eyðsluflokki.

Þessi sami þm. vildi gefa í skyn, að Alþt. væru litið verðmæti fyrir alþýðu manna. Það er allt eftir því, hvernig á það er litið. Verðmæti ræðupartsins er verðmæti staðreyndanna, sem ekki verður móti mælt, þegar um það er að gera að skýra mönnum afstöðu þingmanna og þingflokka til mála. Það eru þessar staðreyndir, sem ýmsum mönnum í flokki hv. þm. er illa við. Þess vegna vilja þeir spara á þeim, — spara á staðreyndunum, sem geta verið fólkinu mikill leiðarvísir um það, hverjir eru í raun og veru sparsemiðarmenn. En flokkur þessa hv. þm. hefir stundum alls ekki viljað sparnað. Hann hefir borgað 100 þús. kr. fyrir milligöngu við eina lánveitingu, einum bankastjóra 35 þús. kr. til þess að fara ferð til Ameríku, og svona má lengi telja. Þjóðabandalagið borgar opinberum erindrekum í sinni þjónustu 8 guldollara á sól-arbringinn í dvalar- og ferðakostnað, og þykir nægilegt. Það er auðséð, að þjóðabandalagið myndi ekki hafa ráð á því að hafa bankastjóra og aðra stórlaxa þessa „sparnaðarflokks“ í sinni þjónustu.

Þá er það hv. þm. V.-Húnv., sem stundum gerir

mér þá ánægju að varpa á mig orði. Hann notaði nú tækifærið til að færa sönnur á það enn einu sinni, að hann á meira af molbúahætti en annarsstaðar þekkist og fer ljósar með hann hér í hv. deild en skynsamlegt og hæfilegt er. Annars get ég látið mér í léttu rúmi liggja, þótt þessi hv. þm. uppnefni mig og þjóni lund sinni að öðru leyti; honum er það velkomið. En ég ætla aðeins að drepa á þá afareinkennilegu framkomu hans, að þegar Alþfl. tekur afstöðu í einhverju því máli, sem varðar atvinnubætur til bændu, þá stendur hann upp og ber sér á brjóst og segir, að verið sé að niðast á verkamönnum. En þegar eru borin fram mál til hagsmuna og verndar verkamönnum, þá stendur hann líka upp og ber sér á brjóst og segir, að verið sé að niðast á bændum. Það er til einn einasti aðili í þessari tilveru eftir framkomu þm. að dæma, sem svo er ástatt um, að þegar um hans hag er að ræða, þá missir hann tilfinninguna fyrir bændum og verkamönnum. Og þessi eini aðili er hv. þm. V.-Húnv.

Sigurður Kristjánsson: Ég er með skrifl. brtt., sem ég ætla að biðja hestv. forseta fyrir. Efni till. er það, að þessari fjárupphæð verði varið til að bæta tjón það, sem bændur biðu á óþurksvæðinu síðastl. sumar. Ég vildi gera nokkra grein fyrir þessu.

Það hefir verið birt í blöðum stj., að bændur hafi fengið 30 aukum meira fyrir kílóíð af kjötinu í ár heldur en þeir hafa fengið áður. Þetta á nú að hafa græðzt á þessu nýja skipulagi. Ég fyrir mitt leyti álit, að það muni vera mjög sómasamlegt verð, sem bændur fá fyrir kjötið, ef þetta er satt. Og þó að ég meti ekki sem gull allt það, sem blöð þessi segja, þá býst ég við, að a. m. k. framsóknarmenn — og sennilega Alþfl.menn — meti það bændum sem gull, sem þeirra blöð flytja.

En nú er ekki hægt að neita því, að þó að bændur fái ágætt verð fyrir kjötið í þetta skipti, þá hafa þeir beðið geysimikið tjón af óþurkunum síðastl. sumar. Þarf að bæta þeim það að einhverju, engu síður en ef kjötið hefir selzt illa, sem ekki er, eftir frásögu þeirra, sem er það kunnugt. Þess vegna ætla ég að leyfa mér að leggja fram þessa skrifl. brtt. og vænti þess, að hún fái að koma til atkvæða.

Forseti (JBald): Mér hefir borizt svofelld skrifleg brtt. frá hv. 6. þm. Reykv. Sjá þskj. 367,1.

Till. þessi er of seint fram komin og auk þess skrifl. þarf því tvenn afbrigði til þess að hana megi taka til meðferðar.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. leyfð og samþ. með 29 shlj. atkv.

Jón Baldvinsson: Það eru aðeins örfá orð út af spurningu, sem hv. þm. Borgf. varpaði fram til Alþfl. Hann spurði, hvort það væri satt, að Alþýðuflokksmenn hefðu verið tilbúnir að samþ. till. um frestun á prentun þingtiðindanna, ef allir sjálfstæðismenn væru því samþykkir. Ég

segi það aðeins fyrir mig, að ég hefði aldrei léð mitt atkv. til að samþ. slíka till., og ég veit ekki til, að það hafi komið til orða í Alþfl. að samþ. hana. — Ég vildi aðeins ekki láta þetta standa ómótmaelt í þingtiðindunum.

Forseti (JBald): Frá hv. 6. þm. Reykv. hefir mér borizt viðaukatill. við hina skrifl. brtt. hans, að fyrirsögn till. verði sem hér segir: [Sjá þskj. 367,2].

Til þess að vatill. þessa megi taka til meðferðar, þarf einnig vönn afbrigði, af sömu ástæðum og um hina fyrri brtt.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. vatill. leyfð og samþ. með 29 shlj. atkv.

Magnús Guðmundsson: Ég kvaddi mér hljóðs áðan, þegar hæstv. forseti lét skína í það, að hann mundi kannske kveða upp úrskurð viðvikjandi till. um frestun umræðuparts þingtiðindanna, því að ég vildi, að það kæmi fram, hvað fyrir okkur hefir vakað, sem flytjum þessa till.

Mér skilst, að þessi möguleiki, að vísa till. frá vegna þess að hún sé borin fram í þáltill. formi, en ekki lagaformi, byggist á því, sem er rétt, að l. verður ekki frestað nema með l. Það viðurkenni ég fúslega út af fyrir sig. En ég vil benda á það, að fyrir okkur, sem flytjum þessa till., vakti það, að hér er um heimild að ræða frá meiri hl. þings til stj. um að fresta að framkvæma þetta verk þangað til hægt er að kveða á um þetta með l. Og ég sé ekki, að það sé verra eða meira brot að gera þetta en það, sem stj. er að láta gera nú með því að bera fram þáltill. um fjáruhlát úr ríkissjóði, því að það víta allir, að ef farið er strangt út í ákvæði l., þá hefir stj. ekki heimild til að borga út eftir þáltill. Við vitum, að stjórnskipunarlög okkar gera ráð fyrir, að ekki megi borga neitt nema eftir l. En þessi aðferð hefir samt oft verið viðhöfð, af því að þetta er skoðað sem yfirlýsing meiri hl. þingsins um það, að stj. sé vítalaus. Þó að hún geri þetta. En það á að staðfestast með l. á eftir, og er ætíð gert. Greiðslan er tekin í fjárukal. á eftir; þar kemur sú heimild, sem heimtuð er eftir okkar stjórnskipunarlögum.

Alveg eins var svo tilgangurinn að fara að viðvikjandi prentun þingtiðindanna. Okkur var vítanlega alveg ljóst, að endanleg frestun á l. getur ekki orðið nema með l. En aðalatriðið í þessu máli er, að hvergi er sagt, að Alþt. eigi að vera prentuð innan ákveðins tíma. Það er því ekkert á móti því að fresta prentuninni 1—2 ár. Það er t. d. ekki enn farið að prenta neitt af umræðupartinum síðan í fyrra. Ekkert er ólöglegt við það. Það, sem við ætlumst til, er það, að á næsta þingi eða framhaldi þessa þings yrði samþ. frv. um þetta. Og ég tók sérstaklega fram í n., að ef slíkt frv. ætti að koma fram, þá vildi ég, að það yrði um það, að hætta alveg prentun umræðuparts Alþt., en ekki láta það vera bundið við frestun 1—2 ár.

Þetta vildi ég láta koma greinilega fram, til þess að hæstv. forseti viti, hvað fyrir okkur flm.

vakir. Hann lýsti einmitt eftir því, að það ættu að koma fram öll meðmæli og andmæli gegn þeirri till., sem um er rætt, áður en úrskurður yrði felldur, og er það rétt.

Ef hæstv. forseti ætlar að neita um það, að þessi till. komi til atkv., af því að hér sé farið fram á að fresta l. án þess að með lagafyrirmæli um sé, þá vil ég segja honum það, að ég skil ekki, hvernig hann getur þolað það brot á okkar stjórnskipunarl. að samþ. þáltill., sem heimilar stj. útgjöld úr ríkissjóði. Því að það er nákvæmlega það sama, sem hér er á ferð, að því leyti, að hvorttveggja á að staðfestast með l. síðar. Og þótt þessi till. sé samþ., þá hefir þingið ekki sagt hér neitt annað en það, að stj. sé vítalaus, þó að hún láti ekki, þangað til framhald þessa þings verður, prenta neitt af umræðupartinum.

Annars vil ég benda á það, að hér er líka rétt um að fella niður nokkra liði úr fjárl. Vitaskuld er það jafnóheimilt, því að fjárl. eru líka l. Það hefir að sönnu verið svo, að það er lítið nokkuð öðrum augum á einstakar útgjaldaskipanir og útgjaldaheimildir í fjárl. heldur en venjul. l.; það skal ég viðurkenna. En ef á að fara strangt út í þetta, þá veit ég ekki af, að okkar stjórnskipunarlög geri neinn mun á fjárl. og öðrum l. Og ef menn ætla allt í einu að fara að verða svo hárnákvæmir um það, hvað þeir telji brjóta í bága við stjórnskipunarl., þá er bezt að vera það í öllum greinum.

Ég ætla það væri hæstv. fjmrh., sem spurði mig um það í gær, hvort ég gæti og vildi nokkuð um það segja, hvað mörg atkv. úr Sjálfstfl. mundu verða með þessari till. Ég sagði honum það þá, að það væri til nokkuð mikils mælt, og ég get sagt honum það nú, að ég hefi ekki hugmynd um það. Í Sjálfstfl. eru menn algerlega sjálfráðir um það, hvort þeir eru með þessari till. eða móti. Við höfum þar engin handjárn og hver og einn hefir sína samfæringu. Ég get ekki skilið, að það geti talizt stefnuskráratríði flokks, hvort fresta beri einhverjum ákveðnum útgjöldum eða ekki.

Ástæðan fyrir því, að ég vil greiða atkv. með till., er sú, að ég álít, að varla verði of mikið í ríkissjóðnum á þessu eða næsta ári, og vil ég því stuðla að því, að fellt verði niður eins mikið af gjöldum og unnt er. Eftir útlitinu að dæma treysti ég mér ekki til þess að vera á móti neinum sparnaði. Hvað sem því líður, að sumir telja hér engan sparnað á ferðinni — það var víst hv. 9. landsk., sem sagði það —, þá verður því samt ekki með rökum neitað, að hér er um sparnað að ræða. Hitt má aftur á móti deila um, hvað þessi sparnaður sé mikill.

Hannes Jónsson óyfirl.: Þar sem ég tel mér skylt að verja þessa till., sem ég bar fyrstur fram á þingi, enda þótt hæstv. stj. hafi tekið hana í fóstur, þá get ég ekki látið ómótmaelt þessari skrifl. brtt., sem borin hefir verið fram, vegna þess að hún er byggð á misskilningi. Það var talað um, að þeir, sem nyttu markaðsverðs á innanlandsmarkaði, fengju 25 aur. herra fyrir hvert kg. af kjóti en árið áður, en aftur á móti þeir, sem notuðu útlenda markaðinn, fengju 10—12 aur. lægra en árið áður.

Þennan mismun á till. að reyna að jafna. Ég vona því, að hv. þing felli þessa brtt. eða að hv. flsm. hennar taki hana aftur, þegar hann fær þessa skýringu á málinu.

Svo vil ég beina nokkrum orðum að hv. 9. landsk. Ég varð undrandi yfir því, hvað hann er viðkvæmur. Ég hélt ekki, að hann hefði svo hárfina vog til þess að vega heiður sinn á, að hann móðgaðist, þótt ég nefndi hann þingmann Bolvíkinga. Ég skal gefa skýringu á þessu. Þegar Vilmundur Jónsson afsalaði sér uppþótarþingsæti í Norður-Ísafjarðarsýslu, þá varð það til þess, að hv. núv. 9. landsk. komst á þing, þ.e.a.s. það var sama hvort heldur hann hefði verið í kjöri á landslista sósíalista eða það hefði komið fram, sem hann reiknaði með, að hann ætti meira fylgi í Bolungavík, en fylgið þar reyndist vera minna en sósíalistar gerðu ráð fyrir. Þess vegna var þeim kennt það, að V. J. féll í N.-Ísafjarðarsýslu, og þar af leiðandi hefir hv. 9. landsk. verið nefndur þm. Bolvíkinga, en það er síður en svo, að ég vilji segja honum það til lasts. Annars hefir oft og tíðum komið fyrir annað eins og þetta. Ég hefi t. d. stundum verið kallaður „móðurskipið“, og mér þykir skemmtilegt að heyra það af vörum hv. þm., svo að ég held, að hv. þm. þurfi ekki að taka sér þetta svona nærri. Annars tel ég það vel farið, ef hv. þm. hefir sópað svo vel frá sínum dyrum, að hvergi falli ryk á hans æru meira en í þessum ummælum mínum.

Sigurður Einarsson: Ég held, að hv. 1. þm. Skagf. hafi misskilið mig. Hann hélt því fram, að ég hefði sagt, að hér væri um engan sparnað að ræða. Það sagði ég ekki, heldur hélt ég því fram, að þessi sparnaður væri minni en menn gerðu ráð fyrir. Rökin voru þau, að bæði sá kostnaður, sem af vélritun leiddi, og það, að skjalaparturinn mundi mikið vaxa, gerðu það að verkum, að sparnaðurinn yrði minni en menn gerðu ráð fyrir.

Hv. þm. V.-Húnv. mun ég engu svara. Hann rakti til þess langa sögu, hvers vegna hann fór að kalla mig öðru nafni en hér á að kalla mig. Vitanlega er öllum kunnugt um orsökina til þess, að þessi hv. þm. situr hér á þingi. Hann flaut inn á lánuðum íhaldsattkv., eða „paa lögn og laan“, eins og Ibsen segir.

Hannes Jónsson: Ég veit ekki, hvort hv. 9. landsk. er með þessum samanburði á því, hvernig ég komst að í V.-Húnavatnssýslu og hvernig Jón Auðunn komst að í N.-Ísafjarðarsýslu að bera sósíalistum það á brýn, að þeim hafi verið lánuð atkv. Annars vil ég minna hv. 9. landsk., þennan æruverða klerk, á visu, sem kveðin var um hann á framboðsfundi í Barðastrandarsýslu. Visan er ágæt lýsing á manninum. — Ég sé, að hv. þm. veigar sér við að heyra hana, og skal ég því lofa honum að heyra hana utan þings á eftir.

ATKVGR.

Brtt. 367,1 felld með 25:10 atkv.

— 367,2 kom ekki til atkv.

— 344 felld með 25:8 atkv.

Forseti (JBald) óyfirf.: Það hefir verið vakið máls á því, að fyrri hluti brtt. á þskj. 338 mundi koma í bága við gildandi lög. Þykir mér því rétt að taka þessa till. upp til úrskurðar.

Á Alþingi 1924 var borin fram brtt. (á þskj. 261, II. 4 í skjalapartinum það ár) við frv. til fjárlaga fyrir árið 1925. sem fól í sér heimild handa alþingisforsetum til „að ákveða til sparnaðar, að niður skuli falla prentun á umræðuparti Alþingistiðinda.“ En með úrskurði forseta var tillögu þessari vísað frá með þeim rökstuðningi, að eigi væri unnt með fjárlagaákvæðum að breyta lögum. Eru í forsetaúrskurði þessum færð mjög gild rök fyrir frávisuninni. og er hægt um þetta að lesa í umræðuparti Alþ. 1924, bls. 1116—1119.

Á þskj. 338 er borin fram brtt. við till. til þál. um framlag úr ríkissjóði til verðuppbótar á útlutt kjöt 1934, og hljóðar fyrri hluti till. svo: „Jafnframt er ríkisstjórninni heimilað, til þess að vega á móti þessum gjöldum, að fella niður prentun Alþingistiðindanna 1934 og 1935.“ — Nú er svo ákveðið í 52. gr. þingskapa: „Umræður þingdeildanna og sameinaðs Alþingis, ásamt þingskjölum og atkvæðagreiðslum um þau. skulu prentaðar í Alþingistiðindum“ — og enn fremur segir í sömu grein þingskapa: „Í Alþingistiðindum má ekkert undan fella, það er þar á að standa og fram hefir komið í þinginu.“ — Hér eru skýlaus lagaákvæði um það, að umræður þingdeildanna og sameinaðs Alþingis skuli prentaðar í Alþingistiðindum, og verður því ekki breytt nema lagabreyting komi til. Og það er ekki einu sinni nægilegt, að þessu sé breytt með fjárlagaákvæðum, svo sem segir í úrskurði forseta frá 1924. En miklu fráleitara verður þó það, að ætla sér að breyta lagaákvæðum með þáttill., jafnvel þótt hún sé borin upp í sameinuðu Alþingi. Í till. er ætlað til þess, að ríkisstj. fái heimild til að fella niður prentun Alþingistiðinda. Það eru forsetar Alþingis fyrir hönd þess, sem hafa yfirumsjón með prentun og útgáfu Alþingistiðinda, en eigi ríkisstjórnin. Verður eigi með einfaldri samþykkt tekið vald af forsetum, er þeir hafa lögum samkvæmt, og afhent ríkisstjórn, enda eigi æskilegt að rýra vald Alþingis gagnvart ríkisstjórn, jafnvel þótt það væri gert á löglegan hátt.

Með því að fyrri hluti brtt. á þskj. 338, um að fella niður prentun umræðuparts Alþingistiðindanna 1934 og 1935, er eigi löglega fram borinn, er það úrskurður minn, að þessum hluta till. beri að vísa frá.

Ég verð að líta svo á, að í þessu felist heimild fyrir hæstv. ríkisstj. til þess að draga þessar 50000 kr. af framlagi til Búnaðarbanka Íslands samkv. fjárlögum fyrir 1935, sem heimilt er að verja til samvinnubyggða á því ári.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson): Þar sem breyt. hefir verið gerð á þessari till. með úrskurði hæstv. forseta, þá vil ég benda á það, að ef seinni hluti þessarar till. er borinn upp, þá er það sama og að ákveði þáttill. um að fella burt 10% fjárveitinguna til nýrra akvega sé fellt burt, og þá er engin ráðstöfun gerð í till. til þess að draga úr þessum fjárveitingum, nema

þessi eina, að draga af framlagi til samvinnu-
byggða.

Héðinn Valdimarsson: Ég tel rétt, að brtt. sé borin upp eins og hún er eftir að hæstv. forseti hefir felld úrskurð sinn í þessu máli.

Hannes Jónsson: Ég lít svo á, að hæstv. forseti sé búinn að úrskurða fyrri hluta till. frá. (Forseti: Rétt). Eftir stendur þá: „og draga þær 50000 kr.“ ... o. s. frv. (Forseti: Þetta er misskilningur). Þá hefir hæstv. forseti líka meint annað en hann sagði, því að hann úrskurðaði einmitt fyrri hluta till. frá.

Forseti (JBald): Að efni til er seinni hluti till. ekki úrskurðaður frá, heldur aðeins ákvæðið um að fella niður prentun ræðuparts Alþingistiðindanna. Það, sem eftir er, á því að hljóða þannig:

Jafnframt er ríkisstjórninni heimilað, til þess að vega á móti þessum gjöldum, að draga þær 50000 kr. af framlagi til Búnaðarbanka Íslands samkvæmt lögum 1935, sem heimilt er að verja til samvinnubyggða á því ári.

Brtt. 338, fyrri hl., vísað frá með forsetaúrskurði.

— 338, síðari hl., samþ. með 21:16 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞÞ, PHalld, PM, PO, SE, SÁÓ, StJst, EmJ, FJ, GÞ, GSv, GÍ, GTh, HV, JakM, JJós, JÓl, JS, JG, MG, ÓTh.

nei: PZ, SigfJ, TT, ÞorbÞ, BJ, BSt, BÁ, BB, EÁrna, EystJ, GG, IngP, JJ, JörB, MJ, PHerm.

HannJ, HG, HermJ, JAJ, JónP, MT, ÞBr, JBald greiddu ekki atkv.

Fjórir þm. (SK, ÞÞ, ÁÁ, GL) fjarstaddir. Till., svo breytt, samþ. með 36:4 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GTh, HannJ, HG, HermJ, HV, IngP, JJós, JAJ, JÓl, JónP, JS, JG, JJ, JörB, MG, MT, ÓTh, PHerm, ÞÞ, PO, SigfJ, SÁÓ, StJst, TT, ÞorbÞ, ÞBr, BSt, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, FJ, GÞ, GG, GSv, JBald.

nei: JakM, MJ, PHalld, PM.

PZ, SE, BÁ, GÍ greiddu ekki atkv.

Fimm þm. (SK, ÞÞ, ÁÁ, BJ, GL) fjarstaddir. Till. afgr. sem ályktun Alþingis. (A. 369).

5. Samþykki til frestunar á fundum Alþingis.

Á deildafundum 3. apríl var útbýtt frá Sp.: Till. til þál. um samþykki til frestunar á fundum Alþingis samkv. 19. gr. stjórnarskrárinnar (A. 366).

Á 9. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræði skyldi.

Ólafur Thors: Það er á valdi okkar sjálfstæðismanna að synja um afbrigði þau, sem þarf til þess að taka þetta mál nú fyrir, en það hefir

orðið að samkomulagi milli okkar og hæstv. forseta og hæstv. ríkisstj., að þessi afbrigði verði leyfð, enda verði hessi till. þá tekjn til umr. í Sp. annað kvöld kl. 8 og þeim umr. útvarpað, og standi þær í 4 klukkustundir, þannig að hver flokkur hafi einnar stundar ræðutíma.

Með þessum forsendum hefir Sjálfstfl. álykt. að að greiða atkv. með þeim afbrigðum frá þingsköpum, sem hér er farið fram á.

Forseti (JBald): Út af orðum hv. þm. G.-K. skal ég geta þess, að svo er til ætlað, að umr. fari fram um þetta mál annað kvöld kl. 8, standi yfir 4 klukkustundir og verði útvarpað.

ATKVGR.

Afbrigði frá þingsköpum um að taka till. til meðferðar leyfð og samþ. með 27 shlj. atkv. Að till. forseta var ákvæðin ein umr.

Á 10. fundi í Sp., 4. apríl, var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 12. fundi í Sp., s. d., var till. aftur tekin til einnar umr.

Forsrh. (Hermann Jónasson): Sjálfstæðismenn hafa óskað eftir útvarpsmál. um það, hvort nú skuli fresta fundum Alþingis, og það er síður en svo, að ríkisstj. sé það móti skapi að fá tækifæri til að ræða það atriði í heyranda hljóði.

Alþingi 1934 var háð á óvenjulegum tíma vegna aukabingsins 1933. Þessu þingi lauk rétt fyrir jólin. Tíminn til undirbúnings þessu þingi, sem nú situr, var því janúar og hálfur febrúarmánudur, því samkv. ákvæðum stjkskr. ber að kalla Alþingi saman eigi síðar en 15. febrúar. Þessi undirbúnings tími fyrir Alþingi, er nú situr, var allt of stuttur, því vandasöm og yfirgripsmikil mál, sem eru til meðferðar, þurfa að vera undirbúin milli þinga og þingmönnum og þjóðinni að gefast tækifæri til að rannsaka málin og ræða þau. Þannig var því hættað með lögjöfina um afurðasöluna, er sett var á síðasta þingi; hún hafði verið rædd áður í a. m. k. tvö ár.

Það þing, sem nú situr, hefir ýms mjög þýðingarmikil mál til meðferðar, er sannarlega þarfnast mikillar athugunar, og er full nauðsyn á, að þjóðin fái tækifæri til að kynna þeim málum vandlega og ræða þau nú á milli þinghaldanna. — Ég nefni þá fyrst og fremst hinn mikla fyrirhugaða lagabálk um samvinnubyggðir og nýbýli, um útgerðarsamvinnufélög, frumvarp um erfðaárbúð á þjóðjörðum, frumvarp til nýrra launalaga og enn fremur mál, sem er nú nýlega lokið við að undirbúa, og eru þar á meðal tryggingarmálin, fátækralöggjöfin, frumvarp um jarðakaup ríkisins o. fl. Öll þessi mál, sem hag þjóðarinnar varðar miklu, hvernig ráðið verður til lykta, gefst nú kostur á að ræða milli þinghaldanna, og tel ég það mikils virði.

Andstöðuflokkarnir deildu mjög á ríkisstj. bæði hér á Alþingi og annarsstaðar fyrir það, að þingið 1934 hefði verið háð þannig, að mál hefðu verið knúð fram án undirbúnings og í

flýti — en þau mál höfðu að visu verið rædd meðal þjóðarinnar lengi og rækilega undirbúin, svo sem afurðasalan. En nú deila andstöðuflokkarnir á ríkisstj. fyrir það, að hún vill gefa þingmönnum tækifæri til að athuga og ræða við þjóðina milli þinganna hin vandasömustu mál, er ég hefi nefnt hér áður — mál, sem ekki voru eins vel undirbúin og hin. — Nú er líka deilt á ríkisstj. fyrir það, að þingið hafi verið allt of hægfara og gætið í afgreiðslu mála, og sagt, að það hafi ekkert gert. Þetta er alrangt, því fyrst og fremst hefir Alþingi komið áleiðis ýmsum hinna stórmerku mála, er ég áður nefndi, og verður afgreiðslu þeirra haldið áfram þar sem frá er horfið nú. Vegna þess að Alþingi er frestað, en ekki slitið, er hvert verk þessa þings nothæft á næsta þingi. Auk þess hefir Alþingi fullafgreitt ýms mjög merk mál. — Ég nefndi þingsályktunartillögu um verðupphætur á kjöti, vegna hins lága verðlags á erlendum markaði. — Ég hygg, að bændum þyki það nokkru skipta. — Ég get nefnt umbætur á löggjöfinni um hæstarétt. Lögin um landbúnaðarvexti munu bændur ekki heldur láta sig engu skipta eftir að heimildin, sem áður var til að greiða vaxtatillag úr ríkissjóði, féll niður í byrjun þessa árs. Lögin um skuldaskilasjóð vélbátæigenda er og mjög þýðingarmikil löggjöf fyrir smábátaútteign. Lög um sölu og flutning á kartöflum hafa nú og verið afgr. á þessu þingi, og hefir það vonandi talsverða þýðingu fyrir framleiðslu þessarar vöruhegundar, sem er og þarf sannarlega að verða stærri atvinnugrein í landinu. Lögin um rannsóknarstofnun í hágu atvinnuveganna eru og ein allra merkasta löggjöf, sem Alþingi hefir afgr. seinni árin. — Ýms fleiri mál mætti og telja.

Öll þessi mál höfðu verið rækilega undirbúin og flestöll borin fram á fyrri þingum, og sum þeirra oft. Ég tel því rétt og hyggilegt, og held, að mikill hluti þjóðarinnar sé mér þar sam-mála, að minna undirbúin stórmál eins og launamálið, samvinnu- og nýbýlamálið, frumvarp um útgerðarsamvinnufélög, erfbáðbúðarmálið ásamt öðrum frumvörpum um landbúnaðarmálin, fátækralöggjöfin og hinn stórfelldi lagabálkur um almannatryggingar eigi nú að leggja fyrir alþjóð, athugast og ræðast áður en tekin er loka-ákvörðun um þau á næsta þingi. — Þetta eru hin almennu rök fyrir frestun Alþingis til haustsins, og væru þau raunverulega ein næg. En undir þessa þingsályktun renna þó enn önnur og alveg sérstök rök, og það er afgreiðsla fjárl. fyrir árið 1936 — í þeirri óvissu, sem allt er nú um utanríkisverzlun þjóðarinnar.

Afkoma ríkissjóðs byggist aðallega á utanríkisverzluninni, vegna þess að verulegs hluta af tekjum ríkisins er aflað með tollum. Jafnframt byggist afkoma atvinnuveganna og gjaldgeta þeirra á því, hversu framleiðslan selst erlendis.

Þegar fjárlög eru samín, verður því — ef þau eiga ekki að vera út í bláinn — að gera sér sem allra nákvæmasta grein fyrir inn- og útflutningnum fyrir það ár. sem fjárl. eiga að gilda. Fjárlögin fyrir árið 1935 eru miðuð við, að útflutningurinn verði svipaður og þó heldur minni en 1934, en þá var hann um 48½ millj.

Alpt. 1935. D. (49. löggjafarþing).

samkv. bráðabirgðaskýrslum. Það var jafnframt miðað við það, að innflutningurinn yrði rúmlega 37 millj., svipað og var árið 1932. Af þeirri ástæðu valdi ríkisstj. jafnhliða þá leið að fá nýjar tekjuaflanir með þeimum sköttum, hækka einstaka lúksustolla og auka nokkuð einkasölur, til þess að ekki þyrfti að skerða framlög til landbúnaðarins og verklegra framkvæmda.

Fjárlagafrumvarpið fyrir 1936 var samið í janúarmánuði á svipuðum grundvelli og fjárlagafrumvarpið fyrir árið 1935, enda lá þá ekkert nýtt fyrir. En um það leyti, sem þingið kom saman, bárust hingað ýmsar slæmar fregnir viðvikjandi utanríkisverzluninni. Sú hætta vofir yfir fjóðinni, að innflutningur á saltfiski til Ítalíu verði lækkaður stórlega, jafnvel niður í ½ af því, sem verið hefir, en Ítalía er eins og kunnugt er eitt af þremur helztu markaðslöndunum fyrir íslenzkan saltfisk. Ástandið í Portúgal hefir ekki heldur verið glæsilegt undanfarna daga.

Meðan svo mikil óvissa ríkir um markaðs-horfur okkar Íslendinga, meðan enn er allt í óvissu um helztu markaðsvöruna er ómögulegt að segja um það, hve útflutningurinn verður mikill né innflutningurinn, sem vitanlega verður að miðast við útflutninginn. En við þetta verður afgreiðsla fjárl., eins og áður hefir verið bent á, fyrst og fremst að miðast.

Það er því um tvær leiðir að velja: 1) Að afgreiða fjárl. nú, þó allt sé í slíkri óvissu með utanríkisverzlunina sem rök hafa verið leidd að, og án þess að vita, hvernig rætist úr þeim samningum um utanríkisverzlunina, sem nú standa fyrir dyrum. 2) Hin leiðin er sú, að fresta þinginu, þar með afgreiðslu fjárl. og þeirra laga annara, er krefjast útgjalda úr ríkissjóði. Er þá meiri von til, að ríkisstj. hafi fengið nokkra vitneskju um það, hvernig viðskiptasamningarnir takast og hvernig sá grundvöllur verður, sem byggja verður á, þegar útgjöld eru ákveðin úr ríkissjóði fyrir árið 1936. Það þótti gætilegri leið og á allan hátt hyggilegri að velja einmitt þennan kostinn, og þess vegna hefir ríkisstj. gert það.

Ég vil ekki heldur láta hjá líða að benda á það, að ef svo illa tekst til, að útflutningur okkar lækkar verulega frá því, sem verið hefir, verður ekki hjá því komizt, að Alþingi geri margskonar ráðstafanir til að mæta því illa viðhorfi, sem við það skapast. Það gæti því vel farið svo, ef þinginu yrði ekki frestað nú, en fjárl. og þau lög, sem fara fram á útgjöld úr ríkissjóði, afgreidd, að þá yrði ekki hjá því komizt að kalla saman aukabæing i haust. Það mundi kosta alveg sérstakan útgjaldaauka fyrir ríkissjóðinn og gæti vel farið svo, að nokkuð af þeim ákvörðunum, sem varið hefði verið peningum og tíma til að samþykkja nú, yrði þá einskis virði.

Það er óskandi, að til þess þurfi ekki að koma að gera neyðarráðstafanir á þinginu i haust. Ríkisstj. mun gera allt, sem i hennar valdi stendur, til þess að ná sem hagkvæmustum samningum um utanríkisverzlunina, og á þessum minútum leggja 3 menn á stað til útlanda til þess að reyna að undirbúa samninga við Ítalíu. Við vitum ekki, hvernig ferð þeirra muni takast; það er við mikla erfiðleika að etja. Það getur ó-

neitanlega svo farið, að ekki verði hjá því komið að færa fjárlögin niður úr þeim 14 millj., sem gert er ráð fyrir að útgjöldin verði árið 1935, en það er þrem millj. lægra en útgjöldin voru árið 1934, því þá voru þau 17 millj.

En hitt er fullvist, að ríkisstj. mun ekki fyrir en í allra síðustu lög færa niður fjárframlög til landbúnaðarins og verklegra framkvæmda. En fyrir utanaðkomandi og óviðráðanlegum erfiðleikum um sölu afurðanna verður þó að beygja sig. En ef svo færi, að framkvæma þyrfti svona neyðarsparnað, þá verður það vitanlega óhjákvæmilegt að gera jafnframt meira og minna óvenjulegan niðurskurð á öðrum fjárlagaliðum.

Tel ég mig með þessu, er ég nú hefi sagt, hafa fært næg rök að því, að það sé hyggilegast og réttast að fresta fundum Alþingis þar til síðar á árinu, og vænti ég, að þáttill, mín þar um verði samþ.

Ólafur Thors: Hæstv. forsrh. hefir nú lagt fram till. um frestun Alþingis, og mun ætlunin, að þingi verði frestað í dag eða á morgun. Sjálfstfl. þótti ástæða til þess að bera fram ósk um það, að útvarpsmnr. færi fram um þessa till., fyrst og fremst í því skyni að skýra kjósendum landsins frá, hvernig viðhorfið er í þjóðmálunum frá sjónarhól okkar sjálfstæðismanna.

Þegar núv. ríkisstj. tók við völdum í júlímánuði síðastl., voru horfur mjög iskyggilegar fyrir allan búskap Íslendinga, hvort heldur var ríkis eða einstaklinga.

Upp úr ófriðnum mikla hlóðust allverulegar skuldir á ríkissjóð, sem í ársbyrjun 1924 voru orðnar rúmar 18 millj. króna. Þá tók Jón Þorláksson við fjármálastjórn ríkisins og fór með hana, eins og kunnugt er, til ágústloka 1927. Á þeim árum tókst honum að lækka skuldir ríkissjóðs niður í rúmar 11 millj. og samtímis að hækka sjóðseign ríkissjóðs, þannig að fjárhagur ríkisins á þeim árum batnaði um tæpa hálfa níundu millj. króna. Tekjur ríkissjóðs þau 4 ár námu alls 50,8 millj. Á valdaárum Framsfl. frá 1927 til 1931 fór fjárhagur ríkisins mjög versnandi, og voru þó tekjur ríkissjóðs á þeim 4 árum miklu hærri en nokkru sinni áður, eða samtals 62 millj. og 200 þús. Öllu því fé eyddi stjórnin, að viðbætti skuldaaukningu 12,2 millj. og sjóðsrýrnun 2,1 millj. kr., og var eyðslan þannig alls á 4 árum 76,5 millj. Vaxtagreiðsla ríkissjóðs, sem í lok stjórnartíðar Jóns Þorlákssonar var komin niður í 696 þús., varð árið 1931 1219 þús., en á árinu 1932 1457 þús. kr., og hinar eiginlegu ríkisskuldir voru í lok fyrri valdatíðar Framsóknar og sósíalista komnar úr 11 millj. upp í nærri 24 millj. Samtímis hafði vaxandi skattabýrði ásamt lækkanði verði allra afurða sorfið fast að framleiðendum, og voru skuldir landsmanna út á við í árslok 1931 komnar upp undir 82 millj. króna úr 43 millj., sem þær voru í árslok 1928, og andvirði útfluttrar vöru hafði lækkað úr 80 millj. 1928 og niður í 48 millj. 1931.

Á árunum 1932, '33 og '34 hafði ekki tekist að stöðva skuldasoðnun ríkis og einstaklinga, enda þótt mjög brygði til hins betra um fjár-

málastjórn í landinu, og þegar núv. ríkisstj. tók við völdum, munu allar hinar eiginlegu skuldir ríkissjóðs hafa verið komnar upp í 25—26 millj. kr., en skuldir þær, sem í landsreikningnum eru taldar skuldir ríkissjóðs, munu alls hafa numið yfir 40 millj. kr., og hafði ríkisbúskapurinn stöðugt verið rekinn með halla.

Þetta var viðhorfið í búskap ríkisins, þegar núv. ríkisstj. settist að völdum.

Þessu viðhorfi svaraði núv. stj. með því að leggja fyrir Alþingi síðastl. haust hæsta fjárlagafrumv., sem til þess tíma hafði verið lagt fyrir Alþingi Íslendinga, kæfa þar allar tilraunir stjórnarandstæðinga til þess að koma fram lækku á útgjaldalið fjárl. og láta síðan samþykkja fjárlagafrumv. og úthluta því fé, sem ekki var bundið með sérstökum lögum, til sinna liðsmanna og kjördæma þeirra, rétt eins og herfangi til málaliðs.

Og ekki var glæsilegra um að litast á sviði atvinnulífisins í landinu. Kreppulánalöggjöf sú, er samþ. var á Alþingi 1932 að undangenginni rannsókn á hag þenda, var talandi vottur þeirra erfiðleika, sem bændastéttin hafði átt við að stríða. 11 millj. króna voru framleiddar í því skyni að gera tilraun til að telja nýjan kjark í bændur og þannig að stöðva strauminn úr sveitunum á mölina, og gekk þó enginn löggjafanna þess dulinn, að alveg gæti brugðið til beggja vona um það, hvort sú hjálp kæmi að nokkrum verulegum notum.

Rannsókn og skýrslugerð millipinganeftdar í sjávarútvegsmálum sýndi og sannaði, að svo nauðulega sem bændur voru staddir, voru sjávarútvegsmenn þó enn verr komnir. Sýnir skýrsla mþn., að í árslok 1932 voru skuldir útvegsmanna orðnar 26½ millj. króna, en eignir ekki taldar nema meiru en 32½ millj. króna. Var upplýst, að á þremur undanförunum árum hafði tap þeirra numið næstum 9 millj. króna, og hitt fyrirfram vitað, að á árunum 1933 og 1934 hafði næstum allur atvinnurekstur til sjávar verið rekinn með halla, og var því öllum ljóst, að það var a. m. k. mjög hæpið, hvort útvegsmenn áttu eignir á móti skuldum.

Um báða þessa höfuðatvinnuvegi þjóðarinnar gildi að því leyti það sama, að báðir höfðu verið reknir með halla og engar horfur voru á, að úr mundi rætast, nema þá með því að draga úr innlendum tilkostnaði, svo sem kaupgjaldi eða skattabýrði.

Verzlun landsmanna hafði mjög dregið saman vegna gjaldeyrisskorts og margvislegra viðskiptahamlna, og hafði þegar leitt af því nokkurt atvinnuleysi meðal verzlunarstéttarinnar, og um þann vísu til innlands iðnaðar, sem spröttið hafði upp í skjóli viðskiptahaftanna, var og er enn að mestu óséð, hversu úr mundi rætast.

Þetta var viðhorfið í atvinnulífi þjóðarinnar, þegar núv. ríkisstj. tók við völdum.

Þessu viðhorfi svaraði ríkisstj. með því að leggja á síðasta haustþingi nýja skatta á hjóðina, sem ætlað er, að muni nema á þriðju millj. króna árlega.

Athafnir stj. og liðs hennar á haustþinginu er ekki ástæða til að rekja ýtarlega, af því að gera má ráð fyrir, að það sé öllum í fersku minni.

Það er ekki ofmælt, að sá leikur, sem þar var leikinn, sé einstakur í þingsögunni. Það er fleira af atgerðum síðasta þings en fjármála-glapræðið og skattaæðið, sem markar spor í sögu þings og þjóðar. En höfuðeinkenni þingsins rekur sennilega rætur sínar yfir í þann ásetning hinnar nýju stj. að reynast athafnamikil og röggóm, sýna það í verkinu, að stj. og lið hennar þyrfti ekkert við stjórnarandstæðinga á þingi að tala, enda þótt þeir færu með umboð meiri hl. kjósenda þjóðarinnar, og freista þess, að hrinda í framkvæmd sem mestu af því, er þeir höfðu lofað, ýmist fyrir kosningar eða við stjórnarmyndunina. Mætti slíkum ásetningi ýmislegt til lofs færa, en sumt til lasts, ef ekki hefði svo á staðið, sem raun bar vitni um, að vegna versnandi viðhorfs í atvinnu- og fjármálalífi þjóðarinnar var það allt annað, sem valdhöfunum bar að beina athyglinni að og reyna að ráða bót á, og flestu þannig varið, að ofstækisfullt og rangsleitð einræði hæpins og illa fengins þingmeirihluta var með öllu óverjandi.

Það, sem að öðru leyti gerðist á þinginu og milli þinga, var í höfuðdráttum þetta:

Stj. hafði tekið við frumv. til kjötlaga úr höndum nefndar þeirrar, sem fyrrv. stjórn skipaði til að undirbúa það mál. Gagnsemi þeirra fyrirmæla, sem í þessu skyni voru lögfest, veltur á því, hvernig framkvæmdin fer úr hendi. Enn er of snemmt að leggja á það fullnaðardóm, en þó er nú, því miður, svo komið, að nokkur ástæða er til að kvíða úrslitunum.

Stj. tók við mjólkurlagahugmynd Eyjólfssonar og bænda í Gullbringu- og Kjósarsýslu, lögfesti hana og skipaði til forustu eigingjarna menn og óforsjála, sem á margvislegan hátt hafa gert sig seka í stórvitaverðu atferli, sem alstaðar á síðuðum löndum hefði varðað því, að þeir hefðu verið sviptir völdunum, og því fremur fyrir það, að með þessu atferli hafa þeir stefnt í voða málefnum bænda, sem þeim var trúað fyrir. Hafa nær allir þeir bændur, er hlut eiga að máli, ásamt stórum hóp neytenda, krafist þess, að völdin yrðu þegar í stað tekin úr höndum þessara manna, en enn sem komið er hefir stj. ekki getað sett sig yfir flokkslega hagsmuni, heldur setið fast við sinn keip. Vindi því fram enn um hríð, er sýnt, að mjólkurlögin munu reynast bændum til hölvunar, en ekki þeirrar blessunar, sem til var stofnað, og er það illa farið, jafnrika þörf og bændur höfðu fyrir það, að verða aðnjótandi þeirrar verðhækkunar á framleiðsluvörum sinni, sem mjólkursölulögin gátu veitt þeim, ef rétt var á þeim haldið.

Stj. tók við fyrirmælum sjálfstæðismanna á þinginu um að skipa sjávarútvegnum örugga forustu í baráttunni við nýja aðsteðjandi örðugleika, til þess þannig að ryðja framleiðslunni nýjar brautir, þegar hinir eldri markaðir voru að lokast. Við þau fyrirmæli hnýtti þingmeirihlutinn valdbóði til niðurdreps frjálsum samtökum útvegsmanna um samsölu saltfisks, og gekk svo rækilega frá þeirri þjóðnytjastarfsemi, að að nýafloknu þingi neyddist ríkisstj. til þess að gefa út bráðabirgðalög í því skyni að halda líftörunni í fiskisölusamlaginu meðan verið var að selja eldri fiskbirgðir. Hafði þó stjórnar-

liðið haldið því fram á Alþingi, að þetta valdbóð myndi styrkja fiskisölusamlagið, og lét sem vind um eyru þjóta þau rök sjálfstæðismanna, sem á ótvíræðan hátt sönnuðu, að afleiðing þeirrar löggjafar hlyti að verða sú, að fiskisölusamlagið hyrfi úr sögunni. Er það að vísu vel, að sjálf ríkisstj. skyldi vera neydd til þess að viðurkenna þessi rök sjálfstæðismanna, en öllum almenningi í landinu er það litill raunabætir. Þegar á dynja afleiðingar þessarar niðurrifsstarfsemi valdhafanna. En um sjálf fyrirmæli sjálfstæðismanna um forustu í því að ryðja framleiðsluvörnunni nýjar brautir er það að segja, að stj. hefir hagað svo mannavali í fiskimálanefnd, að mjög er í hóf stillt þegar sagt er, að illa hafi skipast til þeirrar forustu, og skortir þar bæði mikið á um reynslu og þekkingu. Eru mistök þessi fyrir það ógæfusamlegust, að undir engu á þjóðin fremur afkomu sína en því, að vel takist til um sölu sjávarafurðanna.

Stjórnin tók við frumvörpum sjálfstæðismanna um viðreisn sjávarútvegsins, frumvörpunum um skuldaskiljasjóð og fiskveiðasjóð, og tók þeim báðum gröf með atkvæðastyrk sínum. Stj. hét því að vísu að reisa þau frá dauðum nú á þessu þingi, en er þegar búin að svikja það, með því að leggja fram og láta samþ. frumv., sem er svo öldungis ófullnægjandi í einu og öllu, að engum fær dulizt, að það er eingöngu borið fram til málamynda, af því að stj. hefir skort þrek til þess að viðurkenna opin-skátt, að hún ætlaði að virða að vettugi hina ríku þörf sjávarútvegsins.

Þetta er þá í fáum dráttum saga valdhafanna þar til þingið var kvætt saman 15. febrúar síðastl.

Þingið hefir nú setið í nær 7 vikur og lítið aðhafzt. Yfir því hvílir blár ráðleysis og dádleysis og hjörðin er öldungis hirdislaus. Ef til vill á boðskapur stj. um að þinginu verði frestað sinn þátt í því athafna- og alvöruleysi, sem hvílir yfir þinginu og störfum þess, en hitt mun þó fremur valda, að stjórnarliðið hefir einhverja tilfinningu af því, að viðfangsefnið á sviði stjórn mála eru óvenjuleg, og allt önnur en þau að deila um einstök atriði í nýmælum löggjafar, sem litlu eða engu varðar um afkomu þjóðarinnar. Það er eins og menn finni á sér, að óveður er í lofti, en geri sér ekki almenninglega grein fyrir, hvert stormurinn muni geisa. En hvað sem veldur, þá er það víst, að störf þingsins til þessa eru fánýt, og úr því stj. á annað borð tók þá ákvörðun að fresta þinginu, hefði verið sjálfsagt að láta þá ákvörðun fyrir löngu koma til framkvæmda, en heyja ekki þennan óviðfældna þingleik á alþjóðar kostnað svo vikum og jafnvel mánuðum skiptir, í fullkomnu vonleysi um nokkurn gagnlegan árangur.

Þegar liðinn var nærri ½ mánuður af þingi, flutti Eysteian Jónsson fjmrh. hina venjulegu fjármálaræðu við 1. umr. fjárlaganna. Ræðan var löng og að því leyti eftirtektarverð, að þær upplýsingar, sem í henni fólust, hefðu mátt verða höfundinum ærið umhugsunarefni. Eysteinn Jónsson upplýsti, að útgjöld ríkissjóðs á síðasta ári hefðu numið um 17 millj. króna, að greiðsluhalli ríkissjóðs hefði verið 2456 þús.

króna, að skuldir ríkissjóðs væru orðnar um 42 millj. kr., að ríkissjóður væri auk þess í 74 ábyrgðum að upphæð 27 millj. kr., að andvirði útflyttrar vöru landsmanna hefði á síðastl. ári ekki verið nema rúmar 44 millj. króna, og að andvirði innflyttrar vöru hefði verið með minna móti, en þó numið rúmum 48 millj. króna. Hann gat þess jafnframt, að við þær 48 millj. yrði að bæta hinum svokölluðu ósýnilegu greiðslum, sem árlega nema a. m. k. 7 millj. króna, og að þannig hefði því skort rúmar 11 millj. króna til þess að Íslendingar hefðu getað staðið í skilum við útlönd á síðasta ári. Og enda þótt tölur þessar væru ekki nákvæmar, raskaði það ekki jafnvægi, því lokaskýrslur mundu sýna viðlíka hækkun á innflutningi og útflytningi. Við þennan fagra boðskap bætti svo ráðh. þeirri upplýsingu, að hann hefði sjálfur orðið að skuldbinda sig gegn erlendum lánardrottni til að leita ekki frekari lána erlendis þar til fjárhagur þjóðarinnar hefði gerbreytt til batnaðar, og er það bitur boðskapur í hallærinu og ærið ihugunarefni þjóð eins og Íslendingum, sem á undanförunum góðærum hefir stofnað til erlendra skulda svo skiptir mörgum tugum millj. króna, og frá árslokum 1927 haldið uppi opinberum framkvæmdum, hinum dásömuðu framförum í þjóðfélaginu, með erlendum lántökum og skattþyntingum, sem sligað hafa þann atvinnurekstur, sem fyrir var í landinu.

Og Eysteinn Jónsson vissi margt fleira, sem aðalmáli skipti um afkomu ríkisbúskapsins og þjóðarþúskapsins, heldur en hann drap á. Hann vissi, að enda þótt við árið 1934 hefðum fengið að flytja til Spánar nærri 22 þús. smálesta fiskjar og þannig það ár ekki misst nema 12 þús. smálesta frá því, er við höfðum selt til Spánar 1933, þá höfum við ekki samningsbundinn rétt til þess að flytja til Spánar á þessu ári meira en rúmar 16 þús. smál., eða um 6 þús. smalestum minna en í fyrra. Hann vissi einnig, að frá Ítölum hafði horizt sá boðskapur, að nú skyldi ekki lengur heimilt að flytja til Ítalíu nema $\frac{1}{2}$ hluta þess fiskjar, er við höfum þangað selt á undanförunum árum, en meðalsala síðustu ára þangað hefir verið um 20 þús. smalestir. Og hann vissi enn fremur, að í Portúgal höfðu gerzt þau tíðindi, að Norðmenn höfðu með milliríkjasamningi tryggt sér miklu meiri saltfisksölu til Portúgal heldur en að undanförunu, og að ekkert er líklegt en að af því leiði minnkandi söluheimild Íslendinga á þann markað. Allt þetta vissi Eysteinn Jónsson, en hann reyndi ekki einu sinni að draga nokkrar ályktanir af þeim staðreyndum, og verður þó að telja, að það hafi verið ótvíræð skylda hans.

Heimili Spánverjar á þessu ári ekki meiri fiskinnflytning frá Íslandi til Spánar en samningsbundið er, nemur andvirði þeirrar rýrnunar um 3 millj. króna.

Ef Ítalir halda fast við þær ákvarðanir, sem nú gilda þar í landi, rýrnar íslenzkur útflytningur við það um 4—5 millj. króna.

Skerði Portúgal innflyttingsheimild Íslendinga, þó ekki væri nema um $\frac{1}{2}$ hluta þess, sem þangað var selt síðastl. ár, nemur sú rýrnun á útflytningi okkar um 3 millj. króna.

Sé þannig gert ráð fyrir því, sem líkur benda til, að verst geti orðið á þessu ári, þá dregur úr útflytningi okkar til þessara þriggja landa sem nemur að andvirði ca. 11 millj. króna, og yrði þá andvirði útflyttrar vöru, miðað við það, sem útflytningsskýrslur síðustu ára herma, ekki nema 33 millj. króna.

Þessar fáu tölur færa okkur boðskap, sem mér sýnist, að sé meiri ástæða til að athuga heldur en allt annað, sem fyrir liggur í þjóðfélaginu. Í fyrra skorti 11 millj. á, að við gætum staðið í skilum út á við. Lækki andvirði útflyttrar vöru um aðrar 11 millj., þá leiðir af því, að innflytningur til landsins yrði að minnka um 22 millj., ef við ættum að geta staðið í skilum út á við, þ. e. a. s. lækka úr 48 millj. niður í 26 millj., því samkv. gefinni yfirlýsingu fjmrh. höfum við, eða a. m. k. hann, lokað fyrir erlendar lántökur. Það er nú að visu ekki óskynsamlegt að gera sér vonir um, að eitthvað rætist betur úr en á horfir með sölu íslenzks fiskjar í Suðurlöndum, en það er ákaflega mikil óvarfærni að áætla rýrnun á útflytningi til þessara landa um minna en 5 til 7 millj., og yrði þá innflytningur að minnka frá því, sem var í fyrra, um 16 til 18 millj., eða niður í 30 til 32 millj. Með því móti mun andvirði útflyttrar vöru verða 37 til 39 millj. króna í stað 44 millj. á síðasta ári, og ætti að nægja til þess að greiða innflytninginn 30 til 32 millj., að viðbættum hinum ósýnilegu erlendu greiðslum, ca. 7 millj.

Í þessu sambandi vil ég geta þess, að nýbreytni í meðferð fiskjar mun engin teljandi áhrif hafa á þessu ári á andvirði útflyttrar vöru. Hins væri fremur ástæða að geta, að að undanförunu hafa Íslendingar selt þjóðverjum fyrir 5 millj. kr. árlega, en þau viðskipti eru tæplega trygg á þessu ári, þó í þessum hugleiðingum sé gert ráð fyrir, að svo reynist. Og þó að vænta megi einhverrar aukningar á útflytningi sildar-afurða, raskar það eigi svo máli skipti þeim tölum, er ég hefi tilgreint. Ekkert nema óvænt höpp breyta þeirri mynd, sem ég hefi brugðið upp.

Hefir nú fjármálaráðherra Íslands, hefir ríkisstjórn Íslands reynt að gera sér nokkra grein fyrir því, hver áhrif slík niðurfærsla á innflytningi og útflytningi hefir á tekjur ríkissjóðs, þó ekki sé nú skyggnzt dýpra í rannsókn á afleiðingum af þessum aðsteðjandi voða?

Heldur fjmrh., að útflytningsgjaldið verði 700 þús. króna, alveg jafnt þó að útflytningur minnki um 5 til 7 millj.? Heldur ráðh., að vöru- og verðtollur verði 2380 þús. króna alveg jafnt þótt innflytningur verði 30 millj. króna, að kaffi- og sykurtollurinn verði óbreyttur 900 þús. krónur, að tekju- og eignarskatturinn verði nær 2 millj., þegar útflytningssvaran er óseljanleg, að ríkissjóður geti haldið áfram að græða árlega á áfengi og tóbaki 3360 þús. krónur eins og er áætlað í fjárl. bæði í ár og að ári, eftir að allt er komið í rústir og almenningur gengur atvinnulaus og peningalaus og hugsar um það eitt að sedja hungur sitt, að hafa í sig og á? Er það líklegt, eða er það jafnvel hugsanlegt, að ríkisstj. gæangi þess dulin, að allir þessir tekjustofnar ríkissjóðs rýrna og hrynja, eins og raun-

ar nærri allir aðrir tekjustofnar ríkissjóðs hljóta að gera, og að sú tekjurýrnun nemur áreiðanlega milljónum á þessu ári og mörgum milljónum á næsta ári? Nei, þetta er ekki líklegt, og það er jafnvel óhugsandi. En þá er líka engin skýring fyrir hendi á því að ríkisstj. skuli leggja fyrir Alþingi fjárlagafrumv., sem á sér engan líka í þingsöggunni annan en fjárlagafrumv. sömu ríkisstjórnar á síðasta þingi, og er þó það frumv., sem fjmrh. nú lagði fyrir þingið, 300 þús. krónum herra en hitt, — engin skýring önnur en sú, að þó að ríkisstj. sjái og skilji, hvað fram undan er, þá þorir hún ekki að segja frá því, vegna þess að hana skortir þrek til þess nú þegar að gera þær ráðstafanir, sem eru nauðsynlegar, og öldungis óumflýjanleg afleiðing af þessum staðreindum. En svo ægilegt sem það væri, að ríkisstj. skildi ekki, hvert stefndi um afkomu ríkissjóðs, þá er hitt þó miklu verra og hættulegra, að hún skilur það og sér það, en skortir manndóm til þess að horfast í augu við það.

Hörmungarástand ríkissjóðs er aðeins spegilmynd af því, sem biður þjóðarinnar. Það er ekki ólíklegt, að heldur þrengi að um sölu landbúnaðarafurða á erlendum markaði. Það er víst, að eynd, vesöld og fjárskortur landsmanna gerir hvorttveggja, að verðfella landbúnaðarafurðir á innlendum markaði og draga úr sölu þeirra. Verzlunin sér sinn dauðadóm í niðurskurði innflutnings, og sjávarútvegurinn, sem til þessa hefir staðið undir mestu af ríkisþörfunum, horfir nú fram á það, að sölumarkaður aðalframleiðsluvörunnar, saltfisksins, minnkar úr 65 til 70 þús. smálestum niður í 40 til 45 þús. smálestir. Fari svo, og verði fiskveiðar reknar í svipuðum mæli og verið hefir og afli svipaður, þá verða fiskbirgðir hér, á landi um næstu áramót svo miklar, að þær munu nægja til þess að fylla söluheimildir ársins 1936 í Suðurlöndum, ef þær haldast óbreyttar frá því, sem nú horfir. Af þessu leiðir, að við verkalyðnum í landinu blasir nú svo geigvænlegt atvinnuleysi, að líkur benda til, að atvinnuleysingjahópurinn hér á landi verði hlutfallslega stærri en í nokkru öðru landi álfunnar.

Þessar horfur um afkomu ríkissjóðs og þjóðarinnar eru svo alvarlegar, að það er brýn skylda allra stjórnámálanna og allra hugsandi og viti þorinna manna að snúa sér af alhuga að því að reyna að verjast áföllunum. Það er skylt að jata, að valdhöfunum er ákaflega mikill vandi á höndum, en þeir verða að gera sér ljóst, að þegar út í þetta er komið, þá verður þjóðin aldrei leidd út úr ógöngunum nema undir einbeittri forustu og með sameiginlegu átaki allra ábyrga manna.

Sem stjórnarandstæðingar gætum við sjálfstæðismenn auðvitað setið hjá og horft á fortið valdhafanna og aðsteðjandi þrenging þjóðarinnar grafa traust almennings undan fótum þeirra. En þegar svo er komið högum þjóðarinnar sem raun ber vitni um, þegar fjárhirztlur ríkissjóðs eru tómar, hrun ríkistekna auðsætt, lánstraustið brotið, atvinnureksturinn í rústum, versnandi horfur og ægilegt atvinnuleysi yfirvofandi, þá telur Sjálfstfl. það sína skyldu að leiða athygli

þjóðarinnar að horfunum og er þess jafnframt alþúinn að leggja fram ýrtrustu krafta sína til þess að freista að bjarga þjóðinni.

En þó að Sjálfstfl. vilji gera þjóðinni aðvart um það, sem í vandum er, og þó að sú mynd, sem upp er brugðið, sé vonandi dekkri en sú reynsla, sem á eftir fer, þá er það ekki gert til þess að draga kjark úr þjóðinni, heldur þvert á móti til hins, að húa hana undir að veita örðugleikunum öruggt viðnám með þreki og karlmennsku. Það veit enginn, hversu lengi óaranin helzt. En standi þjóðin af sér storminn, getur hún horft vonglödum augum fram á leið, m. a. vegna þess, að nýjar aðferðir í meðferð og sölu sjávarafurðanna munu opna nýja og betri sölumarkaði fyrir aðalútflutningsvöru Íslendinga.

Hitt er jafnvist, að nú stendur þjóðin á örlagastundu. Sú kynslóð, sem nú er að vaxa upp, þekkir ekki annað til þrenginga forfeðranna en það, sem hún hefir lært af fornum heimildum, og þó að Íslendingar hafi áður sýnt, að þeir voru færir um að þola hverskonar harðrétti, þá er af þessari ástæðu meira í óvissu um, hvernig nú muni til takast. En það er líka meira í húfi en nokkru sinni fyrr, því fatist okkur nú tókin, getur það vel orðið til þess, að við komumst undir áhrif erlends valds.

Sjálfstfl. telur það ekki sérstaklega sína skyldu — a. m. k. ekki á þessu stigi málsins — að kveða upp úr um, hvað gera ber, enda er margt þess eðlis, að meiru varða snögggar framkvæmdir en langar hollaleggingar. Þó skal það látið ótvírátt í ljós, að nauðsynlegt er að færa mjög mikil niður útgjöld fjárl., bæði fyrir árið í ár og næsta ár, og að jafnframt ber á allan hátt að stemma stigu fyrir því, að fólkið haldi áfram að streyma úr sveitunum á mölina. Það þarf að endurreisa fiskisölusamlagið og taka málefni sjávarútvegsins allt öðrum tókum heldur en gert hefir verið, og það þarf að gera margar óvenjulegar ráðstafanir.

Allt þetta og margt fleira þarf að gera, og það tafarlaust.

Hinsvegar mega valdhafarnir ekki gera sig seka í því athæfi að svæfa meðvitund þjóðarinnar og sefa vaknandi kviða hennar með skrumauglýsingum um ráðstafanir, sem út af fyrir sig geta verið meinlausar og jafnvel gagnlegar, en eru þó öldungis ófullnægjandi til varanlegra umbóta eða úrlausnar aðsteðjandi örðugleikum. Og það verða allir að gera sér ljóst, að fjöggra ára áætlun og 14 samningsatriði eða önnur álíka loforð eru ekkert nema hnapphelda sérhverri forustu þjóðarinnar á slíkum tímum. Á næstunni verður forustan að vera óháð öllum höndum, öllu öðru en því, sem lífsreynsla, vitsmunir og þekking á viðfangsefnum skipar fyrir um, því með því einu móti er hægt að svara nýjum viðhorfum og vanda í þjóðlífinu með nýjum úrræðum og athöfnum, tafarlaust og án alls ótta við rénandi lýðhylli.

Ég vil svo að lokum aðeins segja þetta: Ef við sjálfstæðismenn hefðum þingmeirihluta og færum með völd í landinu, mundum við ekki hafa frestað þingi, heldur nú þegar reynt að gera nauðsynlegar ráðstafanir til varnar aðsteðjandi örðugleikum. Hinsvegar hefir stj. og þing-

Samþykki til frestunar á fundum Alþingis.

meirihlutinn með 7 vikna íðjuleysi á Alþingi sýnt, að úr þeirri átt er einskis að vænta, og er því ekki ástæða til að amast við heimsendingu þess þings, sem ekkert gerði af því, sem því bar að gera, en samt, sem því bar að láta ógert.

En sú stjórn mun lengi sæta ámæli, sem leggur hendur í skaut og bíður þess, hvort óvænt höpp koma ekki þeirri vörn fyrir þjóðina, sem stjórninni bar skylda til að gera með þeim ráðstöfunum, og því fremur, sem þessi löngun stjórnarinnar til að lifa á höppunum vel getur tvöfaldað hölvun þeirra óhappa, sem að þjóðinni stöðja.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson) óyfirl.: Góðir tilheyrendur! Ég hlýddi með tilbærilegri athygli á ræðu hv. þm. G.-K. Ég var alltaf að biðja eftir því, að hann kæmi að því atriðinu, sem mér fannst mestu máli skipta, sem sé í hvaða athöfnum og framkvæmdum hann væri ósamþykkur núv. stj. Hann taldi upp mikla og stóra örðugleika, sem við þyrftum sumpart þegar að glíma við, en sumpart blöstu við, en hann gleymdi alveg að geta þess, á hvern hátt hann mundi mæta þessum örðugleikum, ef hann hefði verið ráðh., nema ef nefna skyldi það, að hann kvaðst ekki mundu hafa sent þingið heim, hefði hann fengið að ráða, heldur látið það halda áfram störfum til hagsbóta fyrir land og lýð. Þetta er fallega mælt, en það skaðar ekki að fá að vita, hvaða störf það voru, sem hann ætlaði að vinna, meðan allt er í óvissu, eins og hann benti sjálfur á í ræðu sinni. Við Alþfl.menn höfum sérstöðu til þessarar till. um þingfrestun, vegna þess að á síðasta þingi bárum við fram brtt. við till. hæstv. forsrh. um að fresta þingi til 15. marz, um það, að þinginu yrði frestað til 10. sept. næsta haust, en létum þess jafnframt getið, að við myndum ganga inn á, að þingið byrjaði 15. marz, ef það stæði ekki nema 6 vikur og því yrði síðan frestað til haustsins. Það er óþarft að segja frá ástæðum þessarar till. okkar. Þar voru í fyrsta lagi, að það var sýnt, að sá tími, sem ætlaður var til undirbúnings þingmála — sem var að nafninu til 1½ mán. —, var ónógur; í öðru lagi gat engin reynsla verið komin þá á framkvæmd þeirrar nýju löggjafar, sem sett var á síðasta þingi, og í þriðja lagi var okkur þá ljóst, að þing, sem saman kæmi 15. febr., hlýti algerlega að renna blint í sjó um afkomu landsmanna og þjóðarþúsins á árinu 1935, og þess vegna væri því um megn að semja fjárlög fyrir árið 1936, sem gætu verið byggð á nokkru viti. Það náðist ekki samkomulag um þessa till. okkar hér á þingi, svo sem kunnugt er, en það, sem við þá höldum fram, er nú að sannast, því að það er nú komið í ljós, að það er óhjákvæmilegt að fresta a. m. k. afgreiðslu fjárl. til næsta hausts, af ástæðum, sem ég hefi dregið á. Auk þess vitum við ekkert nema þeir atburðir, sem eru að gerast úti í löndum á yfirstandandi ári, geri það að verkum, að það sýni sig fyrir lok ársins, að það verði fullkomlega knýjandi þörf sérstakra neyðarráðstafana vegna þess ástands, sem kann að skapast, og á ég þar við það, ef spádómur hv. þm. G.-K. reynist réttur vera, — ef svo skyldi fara, að útflut-

ingur okkar lækkaði niður fyrir 30 millj. kr. á ári. Þá stóðar lítt það eitt að tala um, að það þurfi að skera niður á fjárl., því að sá munur, sem þá yrði á útflutningi okkar á þessu ári og á síðastl. ári, hann einn yrði svo mikill, að sú upphæð mundi nema nokkrum millj. meira en öll samanlögð áætluð upphæð fjárl., og þá sér hver heilvita maður, að það er ekkert vit í því að vera að hampa því framan í fólk, að með niðurskurði á fjárl. sé hægt að bjarga þjóðinni frá þeim voða, sem hlýzt af því, ef útflutningur okkar minnkaði á einu ári um 16—18 millj. kr., sízt ef halla fjárl. á að laga með því að framkvæma skuldaskil útgerðarinnar, ekki með 1½ millj. kr. — sem eftir hans dómi er allt of lág upphæð —, heldur með 5 millj. kr. í staðinn. Sömu menn, sem telja óhjákvæmilegt að skera niður 5—6 millj. kr. af fjárl., vilja ekki samþ. annað en að sú upphæð, sem greiða á til skuldaskilanna, sé hækkuð úr 200—250 þús. kr. upp í a. m. k. 750—800 þús. kr. Eins og ég hefi áður sagt, hefir það sýnt sig, að till. okkar Alþfl.manna um að fresta þinginu til næsta hausts hefir, því miður, liggur mér við að segja, við fyllstu rök að styðjast. Auk þess drap ég líka á aðra ástæðu fyrir því, að óheppilegt væri að hafa svo stutt á milli þinga, sem sé, að enginn árangur hefði enn fengist af þeirri nýju löggjöf, sem síðasta þing setti. Það er vitaskuld eðlilegt á svo skömmum tíma, sem hér um ræðir, og á þeim tíma árs, sem ekkert gerist í þessu efni. Mér þykir rétt í sambandi við þau ummæli hv. þm. G.-K., að það væru einmitt bætтар og breyttar verkunaraðferðir á sjávarafurðum, sem líklegar væru til þess að skapa aukna sölu-möguleika fyrir afurðirnar, og einnig í sambandi við þau önnur ummæli hv. þm. um val á mönnum í fiskimálanefnd, að gera grein fyrir nýbreytni í þessu efni, sem þegar er hafin.

Sú leið, sem margir hyggja fljótfastasta til þess að auka sölu á sjávarafurðum okkar, er að fara að dæmi Norðmanna og verka vissan hluta af aflanum sem harðfiski. Þetta hefir alls ekki verið gert hér undanfarið, nema að litlu leyti til neyzlu innanlands. Nú verður byrjað á þessu. Fyrir nokkrum dögum síðan kom Súðin frá Noregi hlaðin efni í trönur og hjalla til herzlu á fiski. Ég geri ráð fyrir, að á næstu dögum verði reistar trönur fyrir 1200—1500 smalestir af fiski til herðingar. Það er ástæða til þess að ætla, að þegar á þessu vori megi herða töluvert af fiski og reyna fyrir sér á þessu ári um sölu-möguleika þessarar vörutegundar. Ennfremur hefir fiskimálanefnd gengist fyrir því, að gerðar hafa verið tilraunir með sérstaka aðferð við verkun á harðfiski, sem mér er ekki kunnugt um, að notuð sé nokkursstaðar annarsstaðar, en hægt er að framkvæma hér; það er að herða fiskinn í húsum inni með dragsúg, sem leikur í gegnum húsið. Það er talið, að þannig verkaður fiskur líti betur út, og það, sem mest er um vert í þessu efni, er það, að þessi verkunaraðferð er alls ekki bundin við neina sérstaka árs-tíð. Það er að visu ekki rétt að vera með fullyrðingar í þessu efni, en samt tel ég rétt að benda á, að einmitt nú á þessum erfiðu tímum er fyrir forgöngu fiskimálanefndar byrjað á nýj-

um framkvæmdum í þessu efni, sem þeir, er stjórnad hafa þessum málum undanfarið, hafa látið undir höfuð leggjast að sýna minnstu viðleitni til þess að hrinda í framkvæmd. Ég skal einnig geta þess, að það hafa líka fyrir forgöngu fiskimálanefndar verið gerðar tilraunir með hraðfrystan fisk fyrir Póllandsmarkað, og ef það gefst samnlega, mun verða haldið áfram á þeirri braut. Einnig hefir nefndin gerð ráðstafanir til þess, að gerðar yrðu tilraunir til þess að hraðfrysta fisk með aðferð Ingólfs Esphólins, en hún er fölginn í því, að fiskurinn er pakkaður inn í smápakka, sem svo er dreift út. Það er vitanlega ekki hægt að búast við því, að svo mikið seljist af þesskonar fiski á yfirstandandi ári, að það geti bætt upp hinn takmarkaða saltfisksmarkað á þessu ári, en slíkar tilraunir verður að gera til þess að bæta upp hinn ónóga saltfisksmarkað. En þessar tilraunir hafa ekki verið gerðar hingað til. Það hefir ekki einu sinni verið litið við þeim möguleikum, sem framundan hafa verið á því sviði. Það vil ég fullyrða, að ef fyrr hefði verið horfið á þeirri nýbreytni, sem hér um ræðir, þá væru ekki svipað því eins geigvænlegar horfur fram undan og nú eru. Hefði verið farið skynsamlega að í þessum efnum, þá væri ekki víst, að menn segðu nú, að útlit væri fyrir, að útflutningur landsmanna gæti minnkað um helming.

Í sambandi við þau ummæli hv. þm. G.-K., að allar horfur væru á því, að á næsta ári myndu verða svo miklar fiskbirgðir til í landinu, að þær fullnægðu markaðinum allt árið 1936, vil ég taka það fram, að ég hygg, að þetta sé orðum aukkið hjá hv. þm., sem betur fer. Fiskbirgðirnar um síðustu áramót voru tæpar 18 þús. smálestir. Nú hefir aflinn hér á landi orðið frekar litill í ár, miklu minni heldur en síðastl. ár og tvö undanfarin ár — aflí Norðmanna hefir til þessa verið miklum mun minni í ár en undanfarin ár. Nú ætla ég, að óhætt sé að segja, að miklu meira hafi selzt af fyrra árs birgðum til þessa tíma en menn gerðu sér vonir um.

Að sjálfsögðu hefir það kostað það, að verðið hefir orðið lægra heldur en menn hefðu kosið. Af sérstaklega óvenjulegum sölum má geta þess, að til Portúgal hafa verið seld í tveimur sölum 5400 tonn, og líklegt er talið, að samningar náist um 3000 tonn í viðbót, þannig að í þremur sölum seljist um 8400 tonn, eða fast að helmingi af fiskbirgðunum, sem fyrir voru. Og þessar sölar valda langmestu um það, hversu gengið hefir á fiskbirgðirnar fram yfir það, sem útlit var fyrir allt fram undir þetta. Ef þessi sala næst, sem ég hygg að verði á næstunni, hygg ég, að ekki sé eftir nema innan við 4000 tonn óseld af fyrra árs birgðum, og það er léttara á miklu heldur en útlit var fyrir um skeið. Sala á saltfiski hefir verið með meira móti, því að menn hafa ekki þorað að liggja með fiskinn, þó sárt sé að missa atvinnuna við að verka hann, heldur selt eins og fært var. Mest hefir verið selt til Englands og Frakklands það sem af er árinu. Ég hygg því, að það sé óþörf bólsýni að gera ráð fyrir, að fiskbirgðirnar í haust eða um næstu áramót verði upp undir 40000 tonn. Ég skal játa, að þó ástandið sé ekki svo

illt, þá dettur mér ekki í hug að neita því, að mjög alvarlegt ástand sé framundan í þessu efni. En það er engin ástæða til að gera útlitið ófnillegra heldur en rök standa til.

Hv. þm. sagði, að með löggjöf síðasta þings um fiskimálanefnd hefði fiskisölusamlaginu verið slátrað, og það svo rækilega, að ég sem ráðh. hefði orðið að halda í því líftórunni með bráðabirgðalögum fram eftir vorinu. Ég hefi margsinnis rætt um þetta við hann áður, bæði í útvarpsumr. og endranar, og hirði ekki að vera að endurtaka það. Ég vil einungis taka það fram, sem ég hefi þó áður gert, að sýni það sig, að sölusambandið leysist upp að fullu að fengnum þessum lögum, þá er það alveg víst, að því hefði verið fullkomlega ólíft, hefði þessi löggjöf ekki verið sett. Ég veit, að hv. þm. er jafnkunnugt um það og mér, þó hann vilji láta líta öðruvísi út. Hann veit einnig, að ég hefi boðið þeim, sem að fiskisölusambandinu standa, og útgerðarmönnum yfirleitt, að létta undir með þeim á hvern hátt, sem mér væri unnt, að koma upp sambandi til þess að taka fiskisöluna að mestu leyti í sínar hendur. En hingað til hefir staðið á því, að samtök fengjust. Ég er ekki enn vonlaus um, að þetta kunni að lánast, en það hefir vissulega ekki staðið á góðum hug frá mér sem ráðh. í þessu efni. Það, sem á brestur, er skilningur útgerðarmanna og fiskeigenda sjálfra á nauðsyn samtakanna.

Það hefir einnig verið reynt að koma á allsherjarfélagsskap þeirra, sem framleiða og selja léttverkaða saltsild, matjessild svokallaða. Á síðastl. vetri voru gerðar ítrekaðar tilraunir í því efni. Þær tilraunir hafa mistekizt með öllu. Þær hafa mistekizt svo, að ég held, að mér sé óhætt að segja, að flestir þeir, sem að þessum málum standa, hafi sumpart óskað eftir og sumpart samþ. óbeinlínis, að með ákvörðun stj. væri sildarútvegsnefnd gefinn réttur til þess að starfa sem einkaútflytjandi matjessildar, vegna þess að þeim tókst ekki að koma sér saman. Eins og ég sagði áðan, er ég ekki vonlaus um, að samkomulag náist milli fiskeigenda. Vænti ég innan skamms að fá um það fulla vitneskju, og mun ég stuðla að því eftir því sem í minni valdi stendur.

Einu atriði vildi ég mega skjóta fram í sambandi við þessar umr. Eins og áður er sagt, var ein af höfuðástæðunum til þingfrestunar af hálfu Alþf. sú, að ekki var unnt að ljúka undirbúningi sumra hinna stærstu mála, sem leggja varð fyrir þetta þing, áður en þing kom saman. Eitt af þessum málum var frv. um alþýðutryggingar, framfærslu sjúkra og almenna opinbera framfærslu. Mér þykir rétt að skýra frá þessu nú, úr því tilefni gafst, af því ætlun mín var sú, að hægt yrði fyrir þingfrestun að leggja fram frv. um þetta efni. Því miður hefir þetta ekki tekizt, að ganga frá þessu til fulls, en n., sem að þessu starfar, hefir skilað áliti til mín, og ég mun láta prenta það í skýrsluformi og senda út til þm. svo fljótt sem hægt er, svo þeim gefist kostur á að kynna sér málið áður en þingið kemur saman að nýju, en þá munu frv. verða lögð fram þegar í stað.

Ég veit ekki, hvort ég á að fara að snúa mér að einstökum atriðum í ræðu hv. þm. G.-K., en ýmis-

legt af því, sem hann sagði, lét einkennilega í eyrum. Eitt af því, sem hann sagði, að mér skildist stj. til ámalis, var það, að hún bersýnilega ætlaði að reyna að efna sín kosningaloforð. Ég veit nú satt að segja ekki, hvernig ein stjórni á að hegða sér, ef það er ámalisvert, að hún reyni að efna þau loforð, sem þingmennirnir gefa kjósendum þegar þeir bjóða sig fram. Ég hefi alltaf haldið, að það væri lofsvert að halda loforð, en ámalisvert að bregðast þeim. Sé þetta ekki einnig skoðun hv. þm. og hans flokks, þá er eðlilegt, að núv. stjórni sé litils metin í þeim herbúðum. Og ég er ekki frá því að ætla, að þetta sé tilfellið, því sé farið að athuga eitt og annað af kosningaloforðum sjálfstæðismanna og héra þau saman við efndirnar, sem orðið hafa þegar þeir hafa átt menn í ríkisstjórn, þá litur óneitanlega út fyrir, að þeir telji ámalisvert að efna sín gömlu kosningaloforð. En um þetta eins og svo margt annað erum við Alþfl.menn sennilega á þveröfugri skoðun við sjálfstæðismenn.

Annað atriði var það, sem hv. þm. benti á, sem hæst. fjmrh. vafalaust tekur til andsvara, og það var, að stj. hefði leyft sér á seinasta þingi þá ósvinnu að leggja fram þau hæstu fjárlög, sem nokkru sinni hefðu verið borin fram á Alþingi. Hv. þm. sést yfir þann sannleika, að þrátt fyrir það, hvernig fjárl. hafa verið afgr. á undanfarandi þingum, hafa landsreikningarnir farið mörgum millj. fram úr því, sem áætlað hefur verið í fjárl. Hv. þm. veit, að meginhækkunin á gildandi fjárl., öll önnur hækkun en hækkunin til verklegra framkvæmda, stafar af því, að inn í fjárlög eru teknar upphæðir nú, sem eru lögboðnar, en hafa samt verið hafðar utan fjárl. að undanförunu, aðeins til þess að blekkja þá, sem halda, að fjárlögin séu rétt mynd af skyldugjöldum ríkissjóðs.

Hvað snertir skuldaskilasjóð, þá er það rétt, að upphæðin, sem ætluð er til þess að kaupa vélbátæigendum skuldaskil, virðist ekki stórvaxin, miðað við það fé, sem lagt var til kreppulána bændanna. En mér þykir gott að fá tækifæri til að taka það fröm, að það hlýtur öllum að vera ljóst, að hversu gott og þýðingarmikið og jafnvel nauðsynlegt sem það kann að vera fyrir einstaka útgerðarmenn að fá hjálp til að kaupa sér skuldaskil til þess að tryggja það, að lánardrottinnir gangi ekki að þeim og svipti þá sínum starfstækjum, þá getur þetta ekki verið nema einn þáttur í þeirri hjálpi, sem þeir þurfa að fá, og það jafnvel ekki sá veigamesti. Ef spár hv. þm. G.-K. um það, að fiskútflutningurinn hljóti að fara niður í helming af því, sem hann hefur verið undanfarin ár, ræfast, þá er þýðingarlaust að vera að gera skuldaskil fyrir útveginn, því þá er ekki nema um tvennt að ræða: Annaðhvort að reka áfram allan útveginn að fengnum skuldaskilum, með þeim bersýnilega árangri, að eftir eitt eða tvö ár yrði hann kominn í sama skuldafenið aftur, — eða þá að svo og svo mikill hluti af flotanum verður að liggja við festar án þess að geta farið á veiðar. Það, sem ég vil benda mönnum á með þessu, er það, að skuldaskil ein geta aldrei orðið þess megnug að bjarga sjávarútveginum. Þau geta tryggt nokkra menn, sem ella ættu á hættu að verða sviptir starfstækjum

sínum, þ. e. a. s. á meðan sölumöguleikar haldast fyrir okkar afurðir. Því má ekki ríkissjóður binda svo sína takmörkuðu getu í skuldaskilum, að hann af þeim sökum verði ómegnugur eða minna megnugur að styðja öflun nýrra markaða, nýjar verkunaraðferðir og annað slíkt. Ég vil spyrja hv. þm. og aðra hlutaðeigendur: teldu þeir skynsamlegt að hallast að till. hv. þm. N.-Ísf. um að verja 2½ millj. kr. til skuldaskila, ef af þeim sökum yrði svo að hætta við að verja þeirri millj. kr. til nýfbreytni í verkun og söluaðferðum, sem síðasta þing heimilaði? Ég held, að engum blandist hugur um, að það væri ekki heppileg aðferð. Ég hefi ríkar ástæður til þess að ætla, að með upphæð þeirri, sem gert er ráð fyrir í l. um skuldaskilasjóð, verði hægt, með góðri samvinnu við bankana og lánsstofnanirnar, að kaupa þeim vélbátæigendum skuldaskil, sem skulda yfir 75% móti eignum, svo að þeir verði ekki sviptir starfstækjum sínum. Auðvitað er þessi upphæð algerlega ónóg til þess, að maður geti látið sér detta í hug að kaupa línuveiðurum og togurum tilsvareandi skuldaskil. En sú útgerð er, hvað sem efnahagslegri afkomu hennar liður, ekki í eins yfirvofandi hættu að því er stöðvað snertir eins og vélbátáutgerðin, vegna þess að lausaskuldir þessarar útgerðar eru minni heldur en vélbátáutvegsins. Vélbátáutvegurinn skuldar um 4½ millj. kr. í verzlunarskuldum einum saman, og lausaskuldir hans nema alls yfir 6 millj. kr., meðan verzlunarskuldir togaraflotans eru ekki nema 1 millj. og 300 þús. kr., ef ég man rétt. En af lausaskuldunum stafar útgerðinni aðallega sú hættu, að til stöðvunar komi, því að þeim er hægt að ganga hvenær sem er. Þessari hættu bygg ég að sé hægt að létta af vélbátáutgerðinni með þeirri upphæð, sem l. um skuldaskilasjóð gera ráð fyrir.

Vænti ég svo að fá tækifæri til þess að bæta við nokkrum orðum síðar í kvöld.

Þorsteinn Briem óyfirl. : Herra forseti! Bændafli hefir ekki óskað eftir útvarpsumr. nú. Hann vildi ekki gera neitt til þess, úr því að þingfrestun mun nú ákveðin, að þingið teffjist. Því að þingið hefir tafizt nógu lengi samt, úr því að það á ekki að ljúka störfum. Hinsvegar hefði Bændafli óskað eftir almennum stjórnmálumr. í útvarpið síðar, þar sem bændur utan þings hér úr nærsveitum hefðu átt kost á að taka til máls. En einn flokkurinn hefir úr krafizt útvarps- umr. þessara, og þá skulu útvarpsumr. fara fram samkv. þeim reglum, sem Alþingi hefir sett sér.

Þetta þing hefir nú staðið í 50 daga. Fyrir því lágu mörg störf, en þó voru tvö verkefni sérstaklega aðkallandi á þessum fyrri hluta þings. Annað var það, að draga úr þeim útgjöldum á núgildandi fjárl., sem ekki voru atvinnuvegunum nauðsynleg til styrktar, eða beinlínis lögbundin. Í þessu efni hefir lititð verið að gert, og helzt ráðizt á garðinn þar, sem sizt skyldi, eða þar, sem atvinnuvegirinn áttu í hlut. Hinsvegar hefir ekkert verið samþ. í þá átt að draga úr styrkjum og bitlingum til einstakra manna, t. d. með því að veita stj. heimild til að lækka alla þá liði um tiltekna prósentu. Hefði það þó munað nokkru samtals. En sjálfsagt var að taka til ræki-

leggar athugunar, hvaða útgjaldaliðum fleirum mætti draga úr, án þess að afkoma atvinnuveganna yrði gerð erfiðari. Þessi athugun hefir ekki verið gerð af neinni alvöru.

Hitt aðalmálið, sem þingið hefði þurft að sinna, var að íhuga vandlega, hvað hægt væri að gera meira en gert hefir verið atvinnuvegunum til styrktar. Því afkomuhorfur atvinnuveganna eru nú hinar iskyggilegustu. Þunglega horfði á síðasta þingi, en nú horfir þó jafnvel enn þunglegar fyrir flestum greinum atvinnuveganna heldur en þá var vitað. Útlitið um sildarafurðasölu er að visu ekki mjög slæmt. En þó er sildveiði og sildarafurðasalan jafnan óviss og langt frá því að vera að jafnaði örugg atvinnugrein. Um fiskinn þarf ekki að ræða. Það er öllum landslýð kunnugt, hvað mikil hætta vofir yfir fiskmarkaðinum, sérstaklega vegna innflutningstakmarkana Ítala. Er óvíst, hvort tekst að yfirvinna þá örðugleika, sem yfir vofa; a. m. k. hefir útlitið aldrei verið verra heldur en nú. Um afurðir landbúnaðarins er kunnugt, hvað verð á þeim er nú lágt erlendis. Telja má vist, að verð á útfluttu kjöti verði nú stórum lægra en í fyrra, og það þrátt fyrir verðjöfnunargjaldið frá innanlandssölunni og framlag það úr ríkissjóði, sem hæstv. ríkisstj. hefir nú fallið á að greiða. Um innanlandssölu horfir að visu nokkuð vænlegar. En þó hafa vonir manna um árangur þeirra ráðstafana, sem gerðar voru á síðasta þingi, ekki rætt enn sem komið er, svo að viðunandi sé. Jafnvel á þeim svæðum landsins, þar sem aðstaðan er bezt til innanlandsmarkaðar, horfir vissulega enn svo þunglega fyrir landbúnaðinum, að fjölda bænda liggur við að gefast upp í baráttunni. Afkoma þessara atvinnuvega er þó þeir hornsteinar, sem þjóðfél. hvílir á, og fyrsta skilyrðið til þess að hægt verði yfir höfuð að afla nokkurra tekna í ríkissjóði.

Þar sem nú ástand og horfur eru svo iskyggilegar á öllum sviðum, sem nú hefir verið drepjið á, þá hefði mátt vænta þess, að stjórn og þing hefði tekið á þessum málum með hinn mestu alvöru. Hefði ekki verið fjarri, þar sem alþjóðarheill var í veði, að kjósa sérstaka kreppunefnd meðal þingmanna af öllum flokkum þegar í byrjun þingsins, til þess að athuga þessi mál og gera tillögur um þau, annaðhvort af sameinuðu Alþingi eða af báðum deildum, líkt og gert var 1933 í kreppumálum landbúnaðarins. Voru þá frekar líkindi til, ef mannaál hefði tekið samílega, að sameina hefði mátt hugi manna um tillögur til hagsbóta fyrir atvinnuvegina, sem að gagni hefðu komið. A. m. k. hefðu aðrar leiðir verið heppilegri heldur en að veifa stöðugt stjórnarvendum framan í andstæðingana og hugsa ekki um neitt annað en láta þá kenna á valdi sínu, þegar afkomuhorfur þjóðarinnar eru slíkar sem nú.

En stj. og flokkar hennar hafa valið hinn kostinn, að herja í borðið og þverskallast. Einu umbæturnar, sem fengist hafa á þessu þingi landbúnaðinum til hagsbóta, eru þær, að stj. hefir tekið upp till. Bændafl. frá síðasta þingi um verðupphót á útfluttu kjöti, og tekið nokkurt tillit til tillagna Bændafl. um vaxtatillag af fasteignaveðslánum. Er þó vaxtatillagið 1% lægra en í tillögum Bændafl. og ½% lægra heldur en verið hefir undanfarin ár.

Alpt. 1935. D. (49. löggjafarþing).

En verðupphótina á kjötið eiga bændur að borga sjálfir. Fyrst með því að svipta Búnaðarbankann 50 þús. kr. framlagi til bygginga í sveitum. Þar næst með því að svipta ræktunarsjóð um 45 þús. kr. tillagi, sem hann hefir haft. Og loks átti að svipta sveitirnar 10% af framlagi til nýrra akvega. En vegna snurðu, sem kom á þráðinn milli Framsfl. og sósíalista meðan stóð á lokaafgreiðslu málsins, tókst þó eigi að svipta sveitirnar fullu framlagi til akveganna. Aftur á móti kom þeim ágætlega saman um að færa bændum landsins og öðrum framleiðendum aðra gjöf. Og það var að demba á framleiðendurna sjálfa öllum kostnaði af nefndum þeim, er fara með afurðasölumálin. Þetta var gert þrátt fyrir það, þó síðasta þing væri með fullu samþykki stj. búið fyrir örfáum mánuðum að samþ., að þessi kostnaður greiddist að mestu af þjóðfélaginu í heild. Þetta var gert þrátt fyrir það, þótt stj. og flokkar hennar þverneituðu enn sem áður, að framleiðendurnir eða fulltrúar þeirra fengju aðstöðu til meiri áhrifa í þessum nefndum. Og þetta var gert þrátt fyrir það, þó framleiðendum væri meinað að koma við sparnaði við nefndirnar, t. d. með því að fækka þar mönnum. Sýndist það þó vel fært. T. d. eru nú tvær nefndir í mjólkursölunni, önnur með fimm mönnum og hin með sjö mönnum, eða tólf mönnum samtals. Þessa tólfspenakú eiga nú bændur sjálfir að fóðra framvegis, því hver þarf að sjúga sinn spenann! Um þetta kom stjórnarflokkunum ágætlega saman. Þó lét formaður sósíalista þess getið í umr., að síðar gæti komið till. um það að lækka jarðræktarstyrkinn frá því, sem nú er, þannig að enginn bóndi fengi meira en 300 kr. Fer þá að verða erfitt fyrir bændur að lækka framleiðslukostnaðinn, ef hvorttveggja á að sigla í sama kjölfarið: kauphækkunin fyrst og lækkun jarðræktarstyrksins á eftir.

Að visu varð nokkur hækkun á kjötverði bænda í næstu héruðum við Reykjavík síðastl. haust. En bændum mun þó vart hafa fundið hún gera meira en að vega upp á móti kauphækkuninni. Og þó koma hér ekki öll kurl til grafar um kjötverðið, því að Sláturfél. Suðurl. fékk ekki samþykkt á kjötverðlagsnefndinni nægilega hækkun eftir sláturtíð upp í frýstingarkostnað kjötsins, sem það gekk út frá sem sjálfsögðu, þegar það greiddi kjötið út til bænda. Fyrst átti að neita um alla hækkun fyrir þessum kostnaði. En loks fékkst hún þó fram að nokkru leyti. Sláturfél. Suðurl. eitt verður því fyrir allmiklum skaða á frýstingu og vaxtatapi, og hefir félagið því greitt sem því nemur herra verð fyrir kjötið heldur en það raunverulega gat síðastl. haust. Hvar á félagið svo að fá hallann greiddan? Það getur ekki fengið hann á neinn hátt, nema með því að draga þetta frá kjötverðinu að ári. Í þessari kjötverðhækkun til bænda á Suðurlandi síðastl. haust er því falin fyrirframgreiðsla á nokkru af kjötinnlegginu næsta ár. Og er þetta einn vottur þess. hversu stj. leggur í þessum málum miklu minna upp úr því að vera heldur en að sýnast.

Um kjötverðið annarsstaðar á landinu er það að segja, að þrátt fyrir verðupphótina úr ríkissjóði, sem bændur eiga að greiða sjálfir eins og áður er sagt, þá verður það að ríkissjóðstillaginu

meðtöldu vart hærri heldur en kjötverðið 1933. Kauphækkunin og væntanleg lækkun á jarðabóta-styrknum verður þá eina hagsbótin, sem þeir bændur fá.

Hæstv. landbúnaðarráðh. var ekki lítið upp með sér í síðustu útvarpsm. yfir því, að bændur í nágrenni Reykjavíkur fengju nú 1% eyris meira fyrir mjólkina heldur en áður. En hann gleymdi að geta um lækkunina á rjómanum. Virðist sölu-kostnaður á rjóma vera riflega reiknaður, þrátt fyrir verðjöfnunargjaldið, ef potturinn er seldur fyrir fyrir 1,19 kr., en útsöluverðið er þó 2,40 kr. hér í bænum. Er það hart, að útsölu-kostnaðurinn skuli ekki geta lækkað verulega.

En fullyrða má, að ýms þau mistök, sem orðið hafa í afurðasöluinni, einkum hvað mjólkina snertir, hefðu ekki komið fyrir, ef bændur sjálfir hefðu mátt hafa meiri áhrif á framkvæmd sölu-laganna. Því þrátt fyrir ýmsa missiði, sem núv. stjórnarflokkar settu inn í lögin, þá miða þau í rétta átt og hefðu getað orðið bændum til mik-illa hagsbóta, ef framkvæmd þeirra hefði verið hagað skynsamlega. Þessi mál og önnur hefði verið nægur tími til að taka til athugunar og lag-færa, ef hæstv. stj. hefði ekki barið höfðinu við stein. Verður ekki hjá því komizt að minnst á þessi mál.

Í byrjun þessa þings lýsti varaformaður sósí-alista yfir því, að hann vildi fresta því til hausts. Ýmsir framsóknarmenn voru þá á móti þessari till., því að þeim var það ljóst, að sambúðin við sósíalista var ekki annmarkalaus. Þeim mátti og vera það ljóst, að á haustþingi myndu sósíalistar verða mun voldugri en á þingi, er háð væri síðla vetrar. Gæti vel farið svo, að þeir heimtuðu þing-ið rofið, og yrðu þá kosningar að fara fram um nýr, sem er sósíalistum hentugur tími, en bænd-um óhentugur. Samt beygðu framsóknarmenn sig fyrir þessu. En hin yfirvofandi frestun dró starfsábugann úr þinginu. Var þá annað en á-nægjulegt fyrir framsóknarmenn að sitja á þingi, enda fóru þá sósíalistar að fara sig upp á skaft-ið, ekki aðeins í þessu máli, heldur og ýmsum öðrum, svo sem í mjólkurmálinu og jafnvel í sambandi við ýmsar ráðstafanir í sjálfu stjórn-arráðinu.

Mönnum eru í fersku minni árásgreinar Al-þýðublaðsins á hæstv. dómsmrh. og Jónas Jóns-son. Varð ekki einungis dómsmrh. að þegja við þeim, heldur líka Jónas. Hann fékk ekki að svara einu orði og var þannig settur undir einksonar-ritskoðun. Og fyrir nokkrum dögum flutti sama blað svæna árásgrein á hæstv. fjmrh. út af raftækjaeinkasöluinni. Var þar lagt fyrir hann að skipta um tvo yfirmenn við raftækjaeinkasöl-una, þar sem annar væri útlendingur, frá erlendu raftækjafirma, og mætti ekki taka há laun frá landsmönnum, en hinn væri stór raftækjasali, sem ætti miklar vörubirgðir og semja ætti við sjálfan sig um kaup á raftækjum til handa einka-söluinni. Og þar sem sjálfur aðalmaður sósíalista er höfundur greinarinnar, má nærri geta, hvort þessu verður ekki fylgt eftir.

Og svo þegar sjálfstæðismenn komu um daginn fram með vandrauststill. á hæstv. fjmrh., þá mun hafa sorfið að Framsókn. — Ég álít reyndar, að sú till. hafi verið óviturleg, því að það var fyrir-

fram vítað, að Framsókn myndi fús til að ganga undir hvaða ok sem væri til þess að geta haldið völdum. Og ég vildi ekki framsóknarmönnum svo illt, að þeir væru neyddir til að beygja sig undir þetta, eftir allt annað. Það má fara nærri um það, hvort sósíalistar hafa gert það fyrir ekkert að styðja Framsókn í þessu máli. Ég tel, að till. um að víta hæstv. fjmrh. muni hafa þann árangur, að Framsókn verði að sýna enn meiri hlýðni hér eftir en hingað til.

Þingfrestun er nú ráðin. Hefir þá þing staðið í 50 daga og lítið verið gert. Ég hefi þegar bent á tvö atriði, er leysa þarf, sem sé að draga úr ólögbundnum útgjöldum í fjárl. og gera allt, sem unnt er, til að styrkja atvinnuvegina. Og nú. þegar fresta á þingi, hefi ég bent á, hversu hættu-legt það getur orðið sveitunum, ef haustþing yrði rofið með vetrarkosningar fram undan. En um þetta er þýðingarlaut að deila við dómár-ann. Hér getur enginn sagt neitt, nema stjórn-arflokkarnir, en Framsókn getur hinsvegar ekki gengið til kosninga um hávetur. Verður hún því að kaupa sig undan þeim, hvað sem það kann að kosta. Hvað dýrt það verður, getur enginn sagt, en það getur vel farið svo, að Framsókn og sveit-irnar verði lengi að súpa af því súrar dreggjar.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Ég ætla að byrja með því að vikja nokkrum orðum að ræðu hv. þm. G.-K. Það einkenndi ræðu hans, hve ógætilega hann fór með staðreyndir. Hann byrjaði með því að gefa yfirlit yfir fjármála-stjórn síðustu ára, og mun ég ekki fara langt út í það, en láta mér nægja að benda á, að tölur hans, er áttu að sýna skuldasöfnun ríkissjóðs í stjórnartíð framsóknarstj. til samanburðar við lækkun skuldanna í stjórnartíð Jóns Þorlákssonar, eru ekki réttar. Hann notaði vaxtabyrðina í byrjun og lok stjórnartíðar Framsóknar til að sýna hækkunina, en hann dró ekki frá vaxta-tekjur ríkissjóðs. Vaxtabyrðin í árslok 1931 var 900 þús. kr., en ekki 1250 þús., og 1932 1 millj., en ekki 1½ millj., eins og hann sagði. Ef notað-ar eru réttar tölur, sést, að skuldarnar jukust sáralítið og vaxtabyrðarnar jukust tiltölulega lítið.

Þá drap hv. þm. á árin 1932—34 og sagði, að á þeim árum hefði ekki tekizt að stöðva hallann vegna skuldasöfnunar. En eins og kunnugt er stóðu þá saman um stjórnina Sjálfstfl. og Fram-sfl. Ef Sjálfstfl. hefði viljað standa við sín stóru orð um gætni í fjármálum, þá hefði það átt að sjást, að hann hafði líka ábyrgðina þessi ár. En það sér ekki á. Á þessum árum varð greiðsluhalli og skuldasöfnun við útlönd. Sjálf-stfl. tókst ekki að sýna neina sérstöðu, enda þótt hann hefði þá fjmrh.

Þá reyndi hv. þm. að vekja tortryggni á því, að stj. hefði nú borið fram það hæsta fjárlfrv., sem borið hefði verið fram hér á landi. Hér er ekki sagður nema hálfur sannleikurinn. Þetta fjárlfrv. er sem sé ekki hærri en lægsti lands-reikningur, sem orðið hefir, landsreikningurinn 1932. — Fjárlfrv. okkar gerir ráð fyrir 3 millj. kr. lægri útgjöldum en í fyrra reyndist. Þeir, sem eru að reyna að gera þetta tortryggilegt, fara hér visvitandi með blekkingar, því að þeir

vita, að það er ekki sambærilegt, hvað allar áætlunarupphæðir eru nú hærri en áður hefir verið. Því er nú miklu meiri von en áður til þess, að fjárlfrv. verði nokkurnveginn í samræmi við landsreikninginn.

Fjárlfrv. í fyrra gerði ráð fyrir 11,6 millj. kr. útgjöldum, en þau urðu 17 millj. Það er þýðingarlaust að áætla útgjöldin lágt, ef þau standast svo ekki reynsluna. Það má vel vera, að mér hafi ekki tekizt að áætla alla liði nógu hátt, en ég býst þó við, að áætlun mín verði nær reynslunni en áður hefir orðið.

Þá talaði hv. þm. um, að bætt hefði verið á 2 millj. kr. í sköttum á síðasta þingi. En þrátt fyrir hækkun skatta og tolla á síðasta þingi gerði stj. ekki ráð fyrir hærri tekjum ríkissjóðs í ár en áður. Þeir voru aðeins settir til þess að fá vonir um svipaðar ríkistekjur og verið hafði undanfarin ár. Með þessu var verið að bæta upp þá rýrnun tekna, sem stafaði af þverrandi innflutningi.

Þá lýsti hv. þm. ástandinu í árslok 1934 og tók þar allar upplýsingar úr fjárlræðu minni. Spurði hann svo, hvort ég hefði ekkert lært af þessu ástandi. Hélt ég, að hann hefði ekki þurft að fara lengra en í fjárlræður minar í fyrrahaust og vetur til að sjá, að ég gerði mér fulla grein fyrir, að stj. hlýti að taka í taumana að því er snertir innflutninginn. Hefði hann ekki þurft lengi að lesa til þess að sjá, að stj. gerði ekki ráð fyrir, að innflutningur árið 1935 gæti orðið meiri en 1932. Vegna þessa, og til þess að stöðva skuldaföfnun við útlönd, voru hækkaðir skattar og tollar. Stj. var það ljóst, að ekki var hægt að fara sömu leiðir og undanfarið að því er snerti viðskiptin við útlönd. En hitt er vitanlegt, að stj. á við óvenjulega örðugleika að stríða. Um leið og hún verður að leiðrétta innflutning undanfarinna ára, verður hún að taka tillit til minnkandi innflutnings vegna rýrnandi útflutnings. Það, sem gerir hlutverk stj. sérstaklega erfitt, er, að hún verður að mæta þeirri minnkun á útflutningsmöguleikum, sem nú hefir orðið. Hv. þm. G.-K. þarf ekkert að segja mér um þetta, enda hefi ég tekið það rækilega til meðferðar í fjárlagaráðu minni.

Hv. þm. gerði áætlun um útflutninginn 1935. Var þar, eins og áður, að hann byggði ekki áætlun sína á réttum tölum. Sagði hann, að svo gæti farið, að útflutningurinn minnkaði um 11 millj. kr., og færi hann þá niður í 33 millj., því að hann hefði verið 44 millj. í fyrra. Etti hann þó að vita, að 44 millj. var aðeins bráðabirgðatala. En þessi tala hækkar því nær undantekningarlaust um 10%, svo að hún verður líklega nálægt 49 millj., og mætti því ætla, að útflutningurinn færi ekki neðar en í 38 millj., ef hann annars lækkaði um 11 millj. En þó taldi hv. þm. líklegra, að útflutningurinn myndi ekki lækka um meira en 5 millj., og eftir því færi hann ekki neðar en í 44 millj. Ef svo yrði, er ekki loku fyrir það skotið, að áætlun stj. um tekjur ríkissjóðs 1935 fái staðizt. Þá ætti innflutningurinn að mega vera 37 millj., en við það er áætlunin miðuð. Þessar bollaleggingar hv. þm. leiða því ekki til ólíkrar niðurstöðu og í minni fjárlræðu, ef leiðrættar eru skekkjurnar. Um

rýrnunina frá í fyrra erum við ekki mjög ósam-mála í áætlunum okkar, en honum er aðeins ekki ljóst, hvað rýrnun sú, sem hann gerir ráð fyrir, myndi fara útflutninginn langt niður.

Hv. þm. sagði, að fjárlfrv. fyrir 1936 gæti ekki byggzt á öðru en þrekleysi stj., hún þyrði ekki að horfast í augu við nauðsynina á því að færa útgjöldin niður. En fjárlfrv. byggist einmitt á þeirri stefnu stj. að halda uppi opinberum framkvæmdum, meðan tekjuöflunarmögu-leikar leyfa það. Ef þeir leyfa það ekki, mun stj. taka afleiðingunum af því. En stj. vill ekki færa niður útgjöldin til verklegra framkvæmda og atvinnuveganna fyrr en nauðsyn býður. Hins-vegar get ég skilið, að sjálfstæðismenn vilji færa niður þessi útgjöld strax, því að í þessu greinir okkur á við sjálfstæðismenn. Þeir vilja hafa skattana sem lægsta og litlu fé verja til verk-legra framkvæmda. En stj.flokkarnir vilja nota tekjuöflunarleiðir þær, sem til eru á hverjum tíma, til þess að halda uppi verklegum fram-kvæmdum. Núv. stj.flokkar vilja ekki skera nið-ur þessi útgjöld til styrktar stéttum þeim, er að þeim standa. En af stjórnmálastefnu sjálfstæðis-manna leiðir, að þeir eru sífellt að tala um slíkan niðurskurð. Það getur vel komið fyrir, að stj.flokkarnir verði að beygja sig fyrir stað-reyndum og lækka útgjöldin, en þeir gera það ekki fyrr en nauðsynlegt reynist.

Annars er augljóst ósamræmi í framkomu Sjálfstfl. hér á þingi, þar sem hv. þm. G.-K. talar um það hér í útvarpið, að það þurfi að færa niður útgjöld fjárl. um 5—6 millj. (sem er auð-vitað óhugsandi), um leið og flokkurinn beitir sér móti því, að útgjöld verði færð niður á ýms-um sviðum, svo sem 10% niðurfærslu á framlagi til nýrra akvega, jafnframt því að hann ber fram till. um stórkostleg útgjöld til skuldaskilasjóðs útgerðarmanna. Þeir geta ekki átt von á, að þjóðin taki till. þeirra alvarlega, þegar svona er.

Þá sagði hann, að ég hefði lokað öllum hjarg-arleiðum fyrir landinu með því að gefa yfirlýs-ingu til erlendra aðilja um, að ekki yrðu tekin fleiri lán en orðið er. Hv. þm. veit, að þetta er rangt. Þessi yfirlýsing hefir ekki verið gefin. En stj. hefir getið þess í sambandi við lántökuna í Englandi, að hún ætli, svo sem auðið er, að forð-ast skuldaföfnun við útlönd. Ef þessi skulda-söfnun á að haldast, þá leiðir það til glötunar þjóðinni á fáum árum. Ég tel því ekki ástæðu til að álita, að þessi yfirlýsing hafi nokkru breytt í þessum efnum. Hún er einungis stað-festing á stefnu stj. — Ég get þessa af því, að stj. andstaðingar hafa reynt að vekja tor-tryggni hjá mönnum í sambandi við þessa yfir-lýsingu stj. Það sýnir bezt, hvað þessir menn geta lagzt lágt í ásökunum sínum.

Þá mun ég víkja nokkrum orðum að hv. 10. landsk. Þessi þm. byrjaði með því að minnst á, að fyrir þessu þingi hafi legið tvö aðalverk-efni. Það fyrra var að draga stórlega úr útgjöld-um fjárl. Sagði hv. þm., að þetta hefði mátt gera án þess að rýra framlög til atvinnuveganna eða verklegra framkvæmda. Þetta er ekki annað en blekking. Hann veit, að ekki er hægt að gera niðurskurð á fjárlframlögum án þess að skera niður útgjöld til atvinnuveganna og verklegra

framkvæmda. Þetta er ekkert annað en þessi venjulega hrænsni að gefa í skyn, að talsvert sé hægt að gera í þessum efnunum án þess að það þurfi að skera niður þau útgjöld, sem mestu varða fyrir framkvæmdir bænda. Það sýndi sig bezt í þessari sömu ræðu þessa hv. þm., að þegar hann var að tala um, að það hefði þurft að lækka fjárlagafrumv. 1935, þá var hann í sömu andránni að reyna til að gera Framsfl. tortryggilegan fyrir það, að hann hefði ekki viljað sinna því yfirboði Bændafll. að greiða $\frac{1}{4}$ millj. á ári í vaxtamismun af fasteignaveðlánum landbúnaðarins. Þá er einnig talað um að velja yfir á ríkissjóð kostnaði af afurðasölu og á sama tíma er þessi hv. þm. að tala um, að einhver hafi nefnt takmörkun á jarðræktarstyrknum, og auðvitað má þá engin lækking eiga sér stað þar. Það þarf meira en meðalhærsnara til þess að halda því fram, að það beri að lækka fjárlög um millj. og það sé hægt að spara millj. og á sama tíma auka framlög ríkissjóðs til verklegra framkvæmda í sveitum. Eða veit hann ekki, að 2600 þús. kr. eru ætlaðar til þess, eða vill hann halda því fram, að hægt sé að gera stórfelldan niðurskurð á fjárlögum án þess að það sé skert? Ann- aðhvort veit hv. þm. ekki eins vel eins og hann ætti að vita, eða hann talar þannig til þess að vekja tortryggni hjá öðrum mönnum, sem verri aðstöðu hafa til að vita og minna vita en hann um þessi mál.

Nei, það er ljóst mál, hverjum sem það athugar, að á fjárl. er ekki hægt að skera niður án þess að það snerti þá liði, sem við koma atvinnu- og framkvæmdalífi bæði til lands og sjávar. Þetta vita allir þeir, sem af alhuga fást við að leysa úr þessum vandamálum.

Eins og ég hefi áður tekið fram — og það er annað mál —, þá getur vel farið svo, að nauðsyn verði á því að fara útgjöldin niður. En þá get ég vel búið við, og finnst líklegt, eftir því sem verið hefir, að hv. 10. landsk. reyni að nota tækifærið og gera okkur tortryggilega fyrir útgjaldalækkunina. — Það er nokkurnvegin vist, að þessi hv. þm. muni þá ekki svífast þess. (Hávaði á pöllumunum). — Ég geymi mér rétt til að halda áfram ræðu minni. Einhver skráll hefir safnast hér á pallana og lætur mikið til sín heyra.

Forseti (JBald): Ég skal geta þess, að óróleikinn á pöllumunum stafaði af því, að þar var drukkinn maður, og kom hann óróleikanum af stað, en nú er hann farinn og geta umr. því haldið áfram.

Magnús Jónsson: Í sambandi við þingfrestunartill. stj. er ekki nema alveg eðlilegt, að rætt sé um ástand og hag þjóðarinnar, og hefir nú hv. þm. G.-K. gert það af hálfu okkar sjálfstæðismanna, í sinni ýtarlegu framsöguræðu. Svör þekkjum við, bæði af þessum umr. og annarsstaðar frá; þau eru alkunnug, og vil ég nú minnst á helztu atriðin.

Hæstv. fjmrh. sagði: Allt fjármálaástand ríkisins er ykkur að kenna. Má það nú heita viðurkenningarvert, að andstæðingar okkar eru þó farnir að viðurkenna, að ástandið sé slæmt, að

sóað hafi verið fé, húðið rekið með sífelldum halla og skuldum hrúgað upp. Þetta er náttúrulega framför frá þeim barnaskap, þegar þeir héldu, að komast mætti úr skuldum með því að samþ. á þingmálafundum, að skuldirnar hefðu lækkað.

En nú þegar ríkisskuldirnar eru viðurkenndar, þá er snúið við blaðinu, og þá eiga þær allar að vera okkur sjálfstæðismönnum að kenna. Skuldirnar eru þá eftir þeirri kenningu þeim flokki að kenna, sem ekki hefir farið með völd síðan þær byrjuðu að safnast. Sjálfstæðismenn réðu á árunum 1924—1927, og þá lækkuðu ríkisskuldirnar um meira en þriðjung, eins og allir viðurkenna.

En flokkarnir, sem farið hafa með völd síðan, eru alveg eins og heilagir englar. Mennirnir, sem eyddu allt upp í níðöldum þeim upphæðum, sem heimilaðar voru á fjárlögum, þeir eiga enga sök á eyðslunni. Mennirnir, sem greiddu 40 þús. þar, sem 6 þús. voru heimilaðar, og 300 þús. þar, sem 50 þús. voru heimilaðar, mennirnir, sem greiddu hundruð þúsunda án heimildar, mennirnir, sem komust á einu árinu meira en upp í tvöfalda fjárlagaupphæðina, þessir menn eiga enga sök á því, sem gerzt hefir. Það er allt að kenna andstæðingunum, sem vöruðu við, sem skrifuðu, töluðu og greiddu atkv. á móti eyðslunni.

Hæstv. fjmrh. var að klifa á því, að vegna þess að sjálfstæðismenn hefðu á árunum 1932—1933 haft einn mann í stjórn, þá hefðu þeir líka orðið að bera og yrðu að bera ábyrgð á fjármálaástandinu. Það vita allir, að sú stjórn var eingöngu mynduð til þess að leysa eitt ákveðið mál, og sá ráðh. sem Sjálfstfl. átti í þeirri stjórn, gegndi ekki fjármálaastörfunum, svo þessi rök hafa ekki við neitt að styðjast.

Svo er ein sönnunin þessi: Sjálfstfl. hefir samþ. lánsheimildirnar. Já, vissulega höfum við sjálfstæðismenn samþ. það, að ríkið standi við skuldbindingar sínar. Jafnvel það, sem eytt er í sukk, verður þó að borgast. Það eru líka margir ráðdeildarsamir feður, sem verða að borga eyðsluskuldir heimskra sona. En hitt er annað mál, að það ber vott um lélegt gáfnafar, ef menn þess vegna segja, að skuldirnar séu feðrunum að kenna.

Þá er eitt svar stjórnarflokkanna það, að allt öngþveiti atvinnuveganna sé sjálfstæðismönnum að kenna. Þeir hafi haft öll stóru atvinnutækin í sínum höndum og nú séu þeir búnir að sigla því öllu í strand. — Já, það er satt, í hópi þeirra rösku drengja, sem á síðasta mannsaldrinum hafa lyft íslenskum atvinnuvegum upp úr þúsund ára kyrrstöðu, margfaldað afraksturinn, fundið nýja markaði og gert nútíma lífnaðarhætti mögulega á þessu landi, — í þessum sterka og virðingarverða hópi eru langflestir sjálfstæðismenn. Þess mun ævarandi verða getið þeim til sóma, og þá hins líka, að í þessari erfiðu fjallgöngu hafa margir hrapað, þegar þeir voru að kenna nýjar leiðir, eða af því að hamarinn hefir reynzt þeim of brattur. Þessara manna mun getið verða og þessa tímabils um ókomnar aldir, og þá verður sennilega getið líka hræfuglanna, sem í þessu mikla starfi höfðu það hlutverk að vera jafnan til taks til þess að kroppa augun og

rekja garnirnar úr þeim, sem fyrir slysum höfðu orðið og lágu ósjálfbjarga. Ofan á þessa öru og kannske of hraðfara sókn kom svo heimskreppan, verðfall afurða, söluhömlur og annað slíkt.

En heima fyrir kom þá líka kreppa, stjórn-málakreppan, sú kreppa, að við völdum voru teknir þeir menn, sem engan skilning og að því er virtist lítinn vilja höfðu á að bæta hér um og aðstoða. Í örðugleikunum voru hjálparráðstafanirnar helzt þessar:

1) Hákkun skatta ár frá ári.

2) Gífurlegar opinberar framkvæmdir og þar með samkeppni um vinnukraft og kapítal.

3) Ríkisrekstrarstefna, sem gekk um snúðrandi eftir hverri þeirri starfsgrein, sem arð gæti gefið.

4) Og loks má telja það, sem ekki mun hafa haft minni áhrif, þótt það virðist ef til vill við fyrstu sýn ekki eins raunhæft, að bæði í ræðu og riti var sótt að þeim mönnum og stofnunum, sem of mikið þótti fara fyrir.

Þegar svo er búið að sliga allt, þá er komið og sagt: Já, herrar mínir! Þið hafið rekið þetta. Hvers vegna blómgast það ekki í höndum ykkar? Í þessum hóp valdi hæstv. atvnrh. sér að vera með hnjóðsyrði sín og ómakleg ummæli.

Þá saknaði hæstv. atvnrh. þess í ræðu hv. þm. G.-K., að hann hefði ekki sagt, hvað ætti að gera. Þetta er það sama sem sifellt klingir: Hvers vegna gerið þið ekki sjálfir uppástungur um ráðstafanir? Hvað á að spara? Hvað á að gera? Komið þið með það!

Já, það eru nú ekki ónýtt foringjar, sem svona spyrja og þessa krefjast. Réttta svarið væri náttúrulega við þessu að segja: Fáid okkur þessi mál í hendur. Þessa er engin von á meðan þið standið í vegi.

Það var nú t. d. gerð örliitil byrjunartilraun um sparnað á fjárlögum á síðasta þingi. Sjálfstæðismenn í fjv. gerðu brtt. um niðurskurð á fjárlögum, nokkur hundruð þúsund, rétt eins og prófstein. En hvað skeði? Það var ekki aðeins, að allar þessar till. væru steindrepnar. En bæði tillögumenn og allur flokkurinn var auk þess skammaður og svivirtur fyrir það, að koma með annað eins ódæði og þetta. Með þessu leystu þeir sjálfstæðismenn alveg frá skyldunni að gera frekari till. um þetta efni meðan þeir hafa ekki völdin. Nú verður fróðlegt að sjá, hvernig þeim háu herrum tekst, þegar þeir eiga að framkvæma sinn niðurskurð á fjárlögum í haust, ef þeir hafa þá manndóm í sér að reyna það. Það verður fróðlegt að sjá, hvernig þeir lækka útgjöldin niður í það, sem þjóðin fær borið án þess að nokkursstaðar verði klipið af og einhver finni til.

Hæstv. fjmrh. sagði, að það væri ekkert að marka, þó þetta fjárlagafrv. væri það hæsta, sem hér hefði verið borið fram. Það væfi þó ekki hærra en fjárlög hefðu raunverulega orðið á sumum árum. En það er þá eftir að sanna, að þetta fjárlagafrv. standist nokkuð betur og að ekki hætist á þau venjulegur viðauki.

Ég vil taka annað dæmi, sem sýnir einlægni þessara manna, þegar þeir heimta af okkur tillögur um umbætur. Á síðasta þingi bar hv. þm. G.-K. fram frumv. um fiskiráð og ritaði með

því stórfróðlega grg. um erfiðleika og nauðsynjamál útgerðarinnar. En hvernig var þessu tekið? Jú, andstæðingarnir fáfróðu tóku sig til og lásu greinargerðina. Því að þar fengu þeir nýja fræðslu. En frumv. notuðu þeir sem átyllu til þess að koma með sína lausn á málinu, lausn. sem stefndi öllu þessu stórmáli í bersýnilegan voða. Það voru gerðar gyllingar til að koma fiskisölusamlaginu fyrir kattarnef. Hæstv. atvnrh. var að vísu að mótmæla þessu og sagði, að það hefði þá verið í dauðategjunum, en hann ætti að muna eftir bréfi, sem barst frá samlaginu, þar sem talað var um þessa heinu hættu og varað við henni. Hæstv. ríkisstj. er nú að reyna að leggja á þetta plástur yfir plástur, en hamingjan má vita, hvort það heppnast.

Það væri nú ekki óálitlegt fyrir sjálfstæðismenn, sem hafa þessi starfsskilyrði, að vera að koma með sínar till. aðeins til þess að láta ýmist hundska þær eða það, sem verra er, aflaga þær, snúa þeim upp í vitleysu og framkvæma þær svo í þeirri mynd. Nei, það er engin ástæða til þess fyrir okkur að vera að gefa þeim hugmyndir, úr því þeir hafa hvorki vit né vilja til annars en þess að gera svart úr hvítu.

Auk þess er það svo, eins og hv. þm. G.-K. tók fram, að mjög margt af því, sem þarf nú að gera, er þess eðlis, að það þarf að gerast miklu frekar en að ræðast, og eins er það, að nú eru breytingarnar svo órar og vandamálin svo breytileg, að það er gersamlega óhugsandi að leggja ráðin á fyrir langan tíma. Það eru menn, sem þarf, en ekki áætlanir, — menn, sem eru hverju nýju viðhorfi vaxnir. Það er ekki hægt að heimta af taflmanni, að hann segi í upphafi taflíð allt. Það verður bara að skipa þar á manni, sem er fær um að mæta hverju, sem að höndum ber, manni, sem er verkinu vaxinn. Það er ekki hægt að gefa þar neina fjöggra ára áætlun.

Þá vil ég að lokum með örfáum orðum minnst á enn eitt svar, sem stjórnarliðarnir gefa okkur. Og það er sú staðhæfing, að þeir séu sí og æ í samvinnu við alla beztu menn innan Sjálfstfl. Þeir hafi þá í nefndum og noti yfirleitt okkar beztu krafta. Í því efni er gaman að minnst hinnar svonefndu skipulagsnefndar atvinnuveganna, sem stundum hefir verið kölluð Rauðka. Um valdsvið hennar voru sett lög á síðasta þingi og henni gefið allmikið vald, en sá böggull fylgdi skammrifi, að það var tilskilið, að þá skyldu vera í henni tveir sjálfstæðismenn. En svo mikill og einlægur er nú samvinnuviljinn, að þeir hafa heldur viljað láta Rauðku sína standa umi valdalaus heldur en að láta þangað komast nokkra menn af okkar flokki.

Í sambandi við þessa nefnd vil ég svo vikja að ástandinu eins og það er og hvað valdhafarnir þyrftu að gera. — Til þess að taka allt þetta föstum tökum var skipuð þessi nefnd, og þessi hugsun, að mynda nokkurskonar hring vitrustu manna til þess að reyna að brjóta vandamálin til mergjar, er að minni viti alveg laukrétt. Fram undan okkur hlýtur að vera geysileg breyting á öllum okkar háttum. Búskapur okkar fær ekki staðizt eins og hann er. Ef alla þarf að aðstoða,

hver á þá að veita aðstoðina? Erlenda lánstrauðið er nú tæmt og hæstv. fjmrh. hefir orðið að lofa í auðmýkt að taka ekki meiri lán. Innlendi forðinn er horfinn. Það eyðist, sem af er tekið, — og þannig verður þá hvorki geta til skattgreiðslu né til kaupa á afurðum. Hér þarf einmitt brain-trust, eins og Roosevelt kom sér upp, vitsmuna-klíkur, þar sem öll sérþekking og mannvit er notað og síðan öllum manndómi og dád beitt í framkvæmd. En mér finnst það alveg einkennandi fyrir þá menn, sem nú fara með völdin, hvernig þetta hefir tekizt hjá þeim. Þeir skipa nefndina fyrst eingöngu eftir pólitískum lit, og útkoman verður svo eftir því.

Hvað hefir nú þessi nefnd gert? Hvað hefir hún gert til eflingar sjávarútveginum? Hvað hefir hún gert til viðreisnar landbúnaðinum, eða sérstökum iðngreinum, eða þá verzlun landsins? — Frá henni kemur ekkert nema aumustu hégómamál, svo sem eins og um það að einoka bifreiðar, setja upp málamynda-ferðamanna-skriststofu, kveða á um samband rannsóknarstofnunar og háskólans og annað eftir þessu. Rauðka með öllum sínum einkennum og öllu sínu atferli er ágæt mynd af þeim mönnum, sem nú eru hér við völd í landinu á einhverjum ör-lagaríkustu tímum.

Og nú ætlar þessi stjórn að senda Alþingi heim. Viða annarsstaðar les maður um það í blöðum, að svo miklir örðugleikar steðji að, að þing hafi verið kallað saman í skyndi. Hér aftur á móti steðja svo miklir örðugleikar að, að það verður að losa sig við þingið. Við fljótlega yfirvegun virtist mér þetta hrein fjarstæða og að sjálfsagt væri að greiða atkv. móti þingfrestun. En ég hefi komizt á aðra skoðun, og það sérstaklega við það, að horfa á störf þessa þings. Það hefir nú setið í 7 vikur, — og hvert er nú orðið okkar starf? má spyrja. Mér er sagt, að fjvn. sé ekki einu sinni búin að lesa fjárlaga-frumvarpið í gegn. Og hvað á hún að vera að lesa frumv., sem hvort sem er er markleysa.

En hvers vegna var þá ekki hætt fyrr? Dag eftir dag og viku eftir viku er þingmönnum haldið hér yfir engu. Tugir þúsunda hverfa í þetta. En það er eins og þingið geti hvorki lifað né dáðið. Menn hafa verið að reyna að finna þá skýringu á þessu, að starfleysi þingsins stafi af því, að valdhafarnir viti ekkert, hvað á að gera, en að það hafi ekki mátt hætta fyrr en búði væri að afr. lög um hæstarétt, þar sem veitingarvaldið er sett óskorað í hendur dómsmrh.

Hæstv. forsrh. sagði, að það kostaði ekkert að fresta þinginu, af því að það mætti taka hvert mál upp aftur þar, sem frá því hefði verið horfið, en seinna í raðu sinni mótmælti hann þessu svo sjálfur og sagði, að þetta mundi allt verða ónýtt. Ef hér væru nú við stjórn duglegir menn, sem væru verkefnum vaxnir, þá væri ekkert áhorfsmál að halda þinginu áfram og taka þegar í stað til óspilltra málauna um þar ráðstafanir, sem áreiðanlega þarf að gera hvernig sem allt snýst. En þetta þing, sem nú situr, og undir þeirri forustu, sem það nýtur, það held ég að við sjálfstæðismenn þurfum ekki að harma, það er áreiðanlega þarfast meðan það er ódýrast.

Og svo að lokum vil ég aðeins segja þetta: Ég

er sannfærður um, að fram undan okkur eru stórar breytingar, sem sennilega knýja okkur til þess að láta allar fornar væringar hverfa. Við verðum að láta þá dauðu grafa sína dauðu og láta það liðna eiga sig. Við verðum að taka ástandið eins og það er og hefja starf á þeim grundvelli, sem er lagður, hvort sem hann er vondur eða góður. Um þetta munu allir góðir drengir í landinu sameinast, hvar sem þeir hafa annars staðið í flokki eða fylkingu. Hinir verða svo að huka úti í horni á meðan og urra í sinni meðfæddu geðvonzku.

Gæfa Íslands er undir því komin, af hvorum reynist nú meira, góðum drengjum, sem setja landsins hag ofar öllu öðru, eða hinum, sem kroppa augun. Kappinn reynist fyrst þegar á hólminn er komið. Og ég er sannfærður um, að Ísland er nú að komast á hólminn, — er að komast að sinni mestu ör-lagastund.

Sigurður Einarsson óyfirl.: Það verður fróðlegt að sjá, hvernig valdhafarnir lækka útgjöldin svo þjóðin geti borið þau, sagði fyrsti ræðumaðurinn hér í kvöld. En annar sagði, að það væri fróðlegt að sjá, hvernig valdhafarnir hækkuðu útgjöldin um 5 millj. til þess að leggja í stór-útgerðina og bjarga henni við. Menn, sem þannig spyrja, geta ekki búið við að fá fróðleg svör. Þeir eru eins og klerkarnir, sem biðja og biðja svo eftir því að sjá tákn drottins. Hv. 1. þm. Reykv. sagði, að fjvn. hefði ekki einu sinni lesið fjárlögin. Og blað þessa hv. þm. hefir ekki linnt látum yfir, hvað litið fjvn. starfaði. En þeir, sem fylgzt hafa með, vita, að fjvn. hefir haft ótal mörg störf með höndum og athuganir um það, sem þarf að gera í framtíðinni. En það voru tekin upp önnur vinnubrögð í fjvn. á síðasta þingi en áður hafa tíðkazi. Enda hefir hún komizt að því, að það eru margir ósýnilegir póstar, sem fé ríkissjóðs lekur um. Mun n. koma með till. um að stoppa eitthvað af þeim leka-holum. Og mun þeirra aðallega vera að leita í ýmsum þeim opinberum stofnunum, sem Íhaldsfl. hefir ráðið yfir, og annarsstaðar þar, sem andi íhaldsins hefir sviðið yfir vötnunum.

Íhaldsfl. hefir beðið um útarpsumr. hér á Alþingi um framkomna till. frá forsrh., þess efnis að fresta þingi. Þó ekki lengur en til 10. október. Ýmsir menn munu hafa ætlað, að íhaldið fýsti ekki í slíkar umr. eftir þá útreið, sem þeir fengu á dögnum. En þeir fá aldrei nóg af því að tala. Og því skyldi þeim vera of gott að spýta dálítið galli, ef andleg heilsa flokksins skyldi verða svolítið betri á eftir. Aðeins er hætt við, að sá andlegi náhitur, sem þjáir flokkinn, taki sig fljótlega upp aftur.

Það er ekki eyðandi neinum tíma í að munnhöggvast við íhaldið, þó að það skammti stjórnina. Íhaldið hér á Alþingi er svo duldarfullur skapnaður, að þess munu ekki finnast nein dæmi. Ástæðan til þess er sú, að það er tví- eða þríhöfðað, eins og segir um sumar ófreskjur í goðsögum. Það er ekkert þjóðnytjamál borið hér fram á Alþingi, sem varðar atvinnuvegina, svo að einn eða fleiri íhaldsmenn séu ekki látnir veita því fylgi með fláráðri varabjónustu. En meiri hluti flokksins er á móti, eins og gefur að

skilja, því að til þess er flokkurinn. Jafnvel kveður svo rammt að þessum hræsnisfulla tvískinnungi, að íhaldsmenn eru látnir bera fram frv. um ríkisrekstur og einkasölur, eins og t. d. hv. þm. A.-Húsv., og berjast sýndarbaráttu fyrir því góða máli, til þess að flokkurinn geti síðan sagt: Við erum ekki nærri eins bölvæðir og þeir rauðu segja. Jón Pálmason var t. d. með einkasölu á trjáplöntum, Pétur Magnússon og Pétur Ottesen með mjólkurlögnum. Húsfrú Jakob Möller er góð til að rífa niður hér — en hún verður ekki sýnd úti í sveitum!

Hér er tvennt, sem gera verður sér ljóst um ráðstöfun eins og þingfrestunina. Hvað knýr til hennar — hvað kann að vera unnið við hana. Hverjar orsakir í fortíð og framtíð gera hana æskilega og nauðsynlega.

Tíminn er mjög stuttur til undirbúnings þingmálum. Og þau voru bæði mörg og stór: Alþýðutryggingar, sjúkra-, elli- og örorkutryggingar, framfærslulög, opinber forsjá og atvinnuleysistryggingar. Menn kann að undra það, þó að slíkum málum sé ekki lengra komið — en það er mikið verk. Síðasta þing afkastaði óhemju starfi, og voru þá aðeins örfáir mánuðir til undirbúnings. Þar eru atvinnuverndarlög hver á fætur öðrum, nýskipun í verzlun, hvert nóg efni í útvarpskvöld. Við þurfum ekkert að saka okkur fyrir liðna tímann.

En einmitt nú þegar þing kom saman ber það til, að horfur stórversna svo um sölu afurða okkar á útlendum markaði, einkum sjávarafurðanna í Suðurlöndum, að aldrei hefir lítið eins illa út. Óvissar horfur um tekjur og hrapandi atvinna gerðu nauðsynlegt að hrapa ekki að afgreiðslu fjárlaga einmitt nú, og kem ég að því síðar.

En það fer fjarri því, að þessi þingtími hafi farið til ónýtis, eins og íhaldið vill vera láta. Það bar brýna nauðsyn til að koma ýmsum stórmálum, launamálinu og skipulagsmálum þeim, sem við það eru bundin, eins mikið áfram og unnt var. Ennfremur tryggingarmálunum. Og ég fullyrði það, að þessi mál eru svo umfangsmikil, að einmitt ef þau hefðu ekki með þessum hætti fengið meðferð svo að segja tveggja þinga, með tómi til að kynna þau landslýð og gagnrýna þau, tel ég litla von um, að þau nái fram að ganga. Skal engu spá — en þetta gefur þó von um það.

Ég ætla að vikja að því, hvað réttmætt það er að telja þingfrestun vott um uppgjöf og undanaldi. 1933 segir Ásg. Ásgeirsson í fjárlagaræðunni, að innflutningurinn hafi árið áður numið 34 millj., en útflutningur 44 millj. Hér munar allt að 11 millj., sem útl. er meiri en innfl. En það sérkennilega er, að þessi ráðh., með íhaldsráðherrann Magnús Guðmundsson sem umsvifamikinn mann í ráðuneyti sínu, talar um hugsanlega þingfrestun fram á haustið. Og hvað er það, sem kemur honum til að tala svo? Afkoma og kjör landbúnaðarins á brezkum markaði. Hvað ætli þetta ráðuneyti, sem íhaldið studdi og studdi svo vel, að það gleypri atvinnuálagaræðerra þess, segði um þingfrestun nú? Sennilega, að til hennar sé engin ástæða. Og þó er útkoman nú á þessa leið:

Innflutt:

Árið 1934: kr. 48480400
— 1933: — 44416600
— 1932: — 34121800
— 1931: — 41977800

Útflutt:

Árið 1934: kr. 44761300
— 1933: — 47094980
— 1932: — 43960100
— 1931: — 45423200

Aflinn

skv. skýrslu Fiskifél.:

Árið 1934: 61880 þurtonn
— 1933: 68630 —
— 1932: 56372 —
— 1931: 64654 —

Fiskbirgðir

skv. taln. fiskimatm.:

Árið 1934: 17778 þurtonn
— 1933: 13485 —
— 1932: 11922 —
— 1931: 19913 —

Íhaldið gerir sig að því endemis flóni að tala um fjármál hér. Það hefir haft með undirbyggingu þess skipulags að gera, sem utanríkisverzlunin hvílir á. Ekki er hætt á, að það hafi farið að flana út í ríkisrekstur. Einkasölu hefir það reynt að húa til — fiskisölusamlagið. Það er opinbert leyndarmál, að sú stofnun er ekki heilbrigðari innvortis en svo, að þar situr hver á svikráðum við annan og tortryggtur annan. Rústirnar í markaðsmálunum eru fyrst og fremst þess verk, ásamt því ábyrgðarleysi og blygðunarleysi í samningum, að það væri varanlegur blettur á æru þjóðarinnar, ef miskunnsamar hendur hefðu ekki dregið slæðu yfir eynd þess og syndir. Íhaldsfl. heldur, að fortíðin sé gleymd, en svo er ekki. Íhaldinu ferst því ekki að tala um fjármál. Látnu það vera, að það kunni ekki til þess að halda á útlendum viðskiptum, af því það er dauðstírðnað í pólitískri glámskyggni. En það hefir löngum verið hrós þess og pris, að það kynni að fara með landsfé. — Það lét ríkislögregluna éta upp 40 þús. dillksverð á ári. Það lét gefa 5 mönnum 8—9 millj. í Íslandsbanka, þeim, sem Jakob Möller leit eftir. Árið 1922 lætur það gefa einum manni, Copland, 1 millj. og 930 þús. krónur, byrjar svo að láta bankann lána honum aftur. 1928 eru honum gefnar 620 þús. og 1930 eins og rjóni á tertu 730 þús. Alls námu þessar ölmusur til þessa eina volaða manns, sem með samþykki bankans mátti hafa 35 þús. kr. laun hjá sínu félagi, 3 millj. og 720 þús. króna. Nú liggur fyrir þingi tillaga um, að landið borgi fyrir þá, sem íhaldið sveik til þess að leggja spariskildinga sína í þessa voðalegu hit. Hún hefir gleypst tugi milljóna. Hún hefir mergsogið landsfólkið fram á þennan dag.

Á meðan alþýðan var ekki vöknud, þá skóp íhaldið sér nokkrar opinberar stofnanir, sem voru eins og gróttakvarnir, sem móludu gull og lífsþægindi ofan í gæðinga þess. En almenningur lék hlutverk Fenjar og Menju, sem öku hinum þungu steinum nótt og dag í fátækt og skorti, lúnar og þjakaðar. Það er m. a. gremjan yfir því, að vitsmunir alþýðunnar hafa malað ófrið að hinum harðbrjósta og forsjálausu eiganda gullkvarnanna, sem íhaldið stofnar til þessara umr. hér. Hæstiréttur, eitt síðasta vígið, féll nú á dögnum.

Hv. þm. G.-K. lýsti störfum síðasta þings og þótti þau lítils nýt. Honum láðist alveg að geta um ýms lög, sem þingið afgreiddi, svo sem:

1. Lög um atvinnuauka í landinu.
2. Lög, sem miða að því að tryggja og auka at-

vinnu í landinu með bættu skipulagi í meðferð og sölu afurða og hækkanði verðlagi.

3. Lög um verklýðs- og mannréttindamál.
4. Lög um ýms skipulagsmál.
5. Lög um fjárhagsmál (skattalögin).

Ég finn líka fulla ástæðu til þess að geta sérstaklega um fjárlögin. Það er enginn flokkur hér í þinginu, nema Sjálfstfl., sem ekki læzt vita það, að fé þurfi til að gera hlutina. En það eru nokkur atriði í fjárlögunum, sem ég vil drepa á.

Stjórnarandstæðingar létu sig alltaf dreyma um það á þessu þingi, að þeir lifðu ennþá á öld ábyrgðarleysisins og hrossakaupanna og báru alls fram hækkanartillögur, sem hefðu hleypt fjárlögunum fram um 1 millj. 370 þús. kr. Hinsvegar stóðu þeir gegn hverju frumvarpi um nauðsynlegar tekjur. Ef fjármálastefna íhaldsins (Sjálfstfl. og Bændafll.) hefði sigrað á þessu þingi, hefðu tekjur hins opinbera orðið: 10 millj. 400 þús., en útgjöld 15 millj. 200 þús., greiðsluhalli því 4 millj. 800 þús. kr.

Í fyrra voru fjárlög afgr. með 477 þús. kr. greiðsluhalla, er sambræðslustj. Ásg. Ásg., Magn. Guðm. og Þorst. Briems var við völd. Mega allir sjá, hvert slíkt glapræði stefnir.

Í þeim rúmlega 14 millj. króna útgjöldum, sem ríkinu eru nú ætluð, felst afborgun af skuldum og eignaukning hins opinbera, sem hvorttveggja til samans er á aðra millj. króna.

Hér skulu nú taldir nokkrir liðir í fjárl., sem sýna glögglega straumbreytingu þá, sem orðið hefir í þá átt að láta féð skapa framkvæmdir og atvinnu.

Fjárveitingar: í fyrra	í ár
Til bygginga nýrra þjóðvega 210 þús.	401 þús.
— fjallvega	25 — 30 —
— strandferða	330 — 400 —
— verkamannabústaða	000 — 100 —
— hafnargerða	25 — 108 —
— byggingar- og landnámsj. 200 —	300 —
— verkferakaupasjóðs	000 — 65 —
— skipulagn. á sölu land- búnaðarafurða	000 — 20 —
— sandgræðslu	20 — 30 —
— atvinnubóta	300 — 500 —

Slík dæmi mætti fleiri nefna.

En þar sem útgjöld fjárlaga hafa sízt hækkað í heild, liggur það í augum uppi, að þessum og þvílíkum stórukaum framkvæmdum varð því aðeins á komið, að sparað væri og hagsýni gætt á öðrum liðum.

Það kom strax í ljós gagnger stefnumunur í fjv., sem í stuttu máli mætti segja, að hefði verið ágreiningur um það, hvort við ættum að fá fjárlög, sem þingið sóma sins vegna gat ábyrgt, eða áætlunarfjárlög, þar sem lítt væri hirt um staðreyndir komandi tíma. Við meirihl. menn tókum fyrri kostinn. Grundvallarregla sú, sem við fylgðum, var fyrst sú, að afnema ósið hinna ósýnilegu pósta, en taka allt í fjárlög, sem hugsanlega kemi og ætti að koma til útgjalda, áætla tekjur hóflega og láta fjárlögin verða sem raunverulegasta mynd af búskap þjóðarinnar.

Þá var það önnur meginregla, að hver þingmaður stjórnarflokka taldi sér skylt að bera

ábyrgð á fjárl. í heild. Með þessu tókst í fyrsta sinn um langt skeið að kveða niður ósvinnu hrossakaupanna. Íhaldið (Sjálfstfl. og Bændafll.) kallaði þessa festu stjórnarflokka „handjárn“. En við meirihl. mennirnir munum rólegir bera okkar hluta áskananna fyrir að ábyrgðarleysi og eyðsla voru handjárnud á þessu þingi.

Með því að taka þannig hispurslaut í fjárlög allt það, sem óneitanlega verður að greiða, og stórauka framlag til atvinnubóta og verklegra framkvæmda urðu útgjöldin í nýsamþykktum fjárlögum rúmar 14 millj. króna. — Til samantburðar má nefna að þau voru:

1931 18 millj. 200 þús., 1932 13 millj. 900 þús., 1933 um 15 millj. króna, 1934 áætl. útgj. um 14 millj. kr.

Í meðferð þingsins hækkuðu fjárlögin nú útgjaldamegin um 291 þús. kr., en í fyrra um 547 þús. kr. Er það gott dæmi þess, hver munur var á agaleysinu í fjármálum þá og festu stjórnarflokka nú.

Íhaldsflokkurinn átti mann í stjórn árum saman án þess að gera minnstu tilraun til þess að leysa þann vanda, sem hann býðst nú til að leysa, og brjóta þá múra, sem aðrar þjóðir setja um viðskipti vor. Þá var það hægt, nú er það erfitt. En sá, sem gleymdi því þegar það var auðvelt, er ekki líklegur til þess að minnst þess. Þegar það er miklu erfiðara og þaðan af ólíklegra, að hægt sé að koma því fram.

Nei, það, sem íhaldið er að reyna að gera hér, er að skapa „paník“, ótta, hræðslu. Nota sér erfiðar ástæður til þess að skapa sér fylgi af hræðslunni, sem það gat aldrei skapað sér með trausti á framkvæmdir, sem ekki var heldur von. Þetta er aðferð hins uppgefna. Óttafullur maður gripur til óvitaráða. Það er gömul reynsla, sem íhaldið atlar nú að nota sér. Óvitaráðið er að binda trúss sitt við það.

Þó að margir íhaldsmenn séu útgerðarmenn, þá er ég ekki viss um, að þeir kunni eins vel eins og við sjómennirnir eina gamla lífsreglu — að haga sér í háska eins og maður hefði vissu um það að komast af, — láta ekkert ógert, gripa jafnvel til óvanalegra ráða, en hugsa sér „normalt“ framhald á lífinu unz það tapast. Þessi regla hefir bjargað fjölda mannlífa — og ómetanlegu verðmæti. Þjóðir, sem sigrast á erfiðleikum, fara eins að, gera sitt ýtrasta, en haga sér eins og þær hefðu vissu um að sigra. Allir, sem hafa komið í hann verulega krappan, þekkja þegar einhver sleppir sér og æðrast. Honum er venjulega holað niður í skutinn, þar sem óþ hans trufla ekki ró þeirra, sem vinna fyrir lífinu. Ef honum væri falin skipstjórn, þá þarf ekki að segja þá sögu lengri. En íhaldið er nú að reyna að ná skipstjórninni á þjóðarfleytunni með því að vera eins og vitlaus maðurinn í skutnum, sem æðrast og sleppir sér.

Alþfl. fer þveröfugt að; hann hefir augun á hinum skipulagslegu markmiðum, heldur áfram að vinna ótrauðlega, hagnýtir alla möguleika, byggir starfs- og félagsgrundvöll framtíðarinnar — hvað sem syrtir að.

Hannes Jónsson (óyfirl.): Eftir nærri tveggja mánaða róður leggur nú hæstv. stj. árar í bát og

leggst við akkeri, vonlaus um að ná í land um lausn vandamála þjóðarinnar. Hvernig stendur á þessu? mun þjóðin spyrja. Hefir nokkuð sérstakt komið fyrir, sem ekki varð séð í þingbyrjun? Eða hefir þingið, þessa tvo mánuði, verið að glíma við örðugleikana, sem að steðja, og leita að ráðum út úr ógöngunum?

Hvorugt þetta hefir átt sér stað. Ekkert hefir gerzt síðan fyrstu daga þingsins, sem orsaki nauðsyn á þingfrestun. Og enginn, sem til þekkir, getur viðurkennt, að þingið hafi gert skyldu sína gagnvart þjóðinni þann tíma, sem það hefir setið. Í minum augum er þetta stærsta ásökunin á hendur ríkisstj. og stjórnarflokkunum. Annaðhvort var að fresta þinginu strax eða gera röt-tækar og drengilegar ráðstafanir til viðreisnar fjármálunum og til þess að koma atvinnuvegum þjóðarinnar á starfhæfan grundvöll.

Hvað hefir þingið gert í viðreisn fjármálanna? Ekkert nema að samþ. hafa verið lög um frestun nokkurra laga og lagaákvæða. Hvað hefir verið gert til þess að koma landbúnaðinum á starfhæfan grundvöll? Ekkert. Hvað hefir verið gert fyrir sjávarútveginn? Sama og ekkert, nema heimilaður lítills háttar stuðningur við smábátagerðina.

Við Bændafl.menn höfum á þinginu í vetur og nú borið fram ýms mál, sem gætu orðið mikill stuðningur fyrir framleiðendur í landinu, ef að lögum yrðu.

Alstaðar að berast þingm. óskir um, að héruð-um sé veitt aðstaða til þess að standa undir hin-um mikla þunga opinberra gjalda, sem er að sliga sýslu- og sveitarfélögin. Á báðum þingunum í vetur höfum við Bændafl.menn flutt frv. um, að fasteignaskatturinn rynni í viðkomandi sýslu-sjóði, og átti þetta að vera byrjun á löggjöf um fasta tekjustofna sýslu- og sveitarfélaga. Hér er að visu ekki stórt spor stigið, en þó svo, að talsverður styrkur mundi sveitarfélögunum að þeirri lækku sýslusjóðsgjalda, sem af þessu mundi leiða. Þessu máli hefir stj. og flokkar hennar ekkert sinnt, og málið ekki fengið aðra meðferð á þingi en komast í nefnd.

Snemma á þessu þingi bar ég fram frv. um verðgildi peninga, sem átti að tryggja það, að framleiðendur fengju það verð fyrir erl. gjald-eyrinn, sem inn kæmi fyrir vörur þeirra, sem svaraði framleiðslukostnaði. Þetta er áreiðan-lega stórfelldasta till., sem fram hefir komið til stuðnings framleiðslunni til lands og sjávar. En hvað hefir þing og stj. gert í þessu máli? Bók-staflega ekki neitt. Frv. var vísað til nefndar, og þar situr það óafgreitt. Sömu afdrif hafa flest þau mál fengið, sem við Bændafl.menn höfum borið fram á þingi. Aðeins tvö af þessum málum okkar hafa náð fram að ganga á þessu þingi. Verðuppbótin á kjötið, sem er nákvæmlega sú sama sem við lögðum til á síðasta þingi og sjálf-sagt var að samþ. þá, og svo lækku á vöxtum fasteignaveðskulda landbúnaðarins, sem er þó í annari og ófullkomnari mynd en við ætluð-umst til.

Stj. hefir lagt mikið á sig til þess að telja þjóð-inni trú um, að allar till. Bændafl. væru ekkert annað en hóflaus eyðsla og yfirboð. Hvers vegna hefir hún þá tekið upp þessar till. okkar

Alpt. 1935. D. (49. löggjafarþing).

um kjötuppþótina og að nokkru leyti till. um vaxtalækkunina? Vitanlega er ástæðan nauðsyn landbúnaðarins, og þessi nauðsyn er nákvæm-lega jafnmikil hvort sem Bændafl. eða annar flokkur bendir á hana. Annars eru þessar till. Bændafl. ekkert annað en tilfærsla útgjalda. Við litum svo á, að hollara sé fyrir þjóðfélagið að styðja menn við atvinnurekstur í hinum dreifðu byggðum landsins heldur en að auka hina hóf-lausu sókn að atvinnu kaupstaðanna, sem engan veginn hrekkur til að fullnægja eftirspurninni. Þrátt fyrir þá feikna atvinnuaukningu, sem verður við Sogsvirkjunina, sem talið er, að muni nema um 700 þús. kr., er á yfirstandandi fjárl. gert ráð fyrir $\frac{1}{2}$ millj. króna til atvinnubóta gegn tvöföldu framlagi annarsstaðar frá.

Hvað verður þörfin mikil fyrir atvinnubótafé, þegar niður fellur vinna við Sogsvirkjunina? Því ekki blæs byrlega um lántökur erlendis til ann-ara slíkra framkvæmda. Er það nú stór synd að álykta, að betra væri að verja nokkru af þessu fé til þess að hindra eitthvað þennan öra og ó-holla fólksflutning úr sveitunum í kaupstaðina? Um þetta má kannske deila, en dómur reynsl-unnar hlýtur að verða aðeins einn og okkur í vil.

Hæstv. fjmrh. lét þess getið í ræðu sinni, að hann og stjórnarflokkarnir gætu ekki gengið inn á að lækka framlög til verklegra framkvæmda. En vegna þess að sérstök nauðsyn krafði, varð það að ráði í Framsfl. að lækka framlög til þjóð-vega um 10%.

En samstarfsmenn landbúnaðarráðherra gátu ekki fallið á þessa lækku og greiddu atkv. á móti henni. Bendir þetta á sundrun í stjórna-liðinu, og er mjög sennilegt, að sá ágreiningur sé meiri en opinberlega hefir komið fram. Og áreiðanlega mun það vera ein ástæðan fyrir þing-frestuninni, að stjórnarflokkarnir vilja fá tíma til þess að bræða sig saman um, hvað þeir eigi að taka til bragðs. Sem dæmi um þann ágreining má henda á ósamkomulagið, sem varð um frestun Alþingis strax á haustþinginu. Vildi stj. þá strax fresta þinginu, en fékk ekki samkomulag um það innan sinna flokka. Hvað hefir svo gerzt á þessu þingi, sem búið er að sitja nálega tvo mánuði? Það lítur út fyrir, að stj. hafi fundið nauðsyn-legt að halda þm. hér í 2 mánuði til þess að koma fram löggjöf um hæstarétt. En þar sem verið er að vinna að rannsókn þeirra mála, sem hér að lúta, og á að skila þeim fyrir næsta þing, hefði þetta einnig mátt bíða, og ekki ástæða til þess að halda þinginu þess vegna. Það getur því ekki stafað af öðru en pólitískum ástæðum, að Alþfl. og Framsfl. leggja svo mikið kapp á að koma þeirri breyt. á.

Stjórnninni og flokkum hennar verður að skilj-ast, að ekki er nóg að fresta störfum Alþingis, það verður líka að fresta að reka pólitíska starfsemi með hagsmunum einstakra manna og stjórnarflokka fyrir augum. Hagsmunir flokk-anna og flokksforingjanna verða að vikja í störf-um þings og stjórnar fyrir hagsmunum þjóðar-innar. Þetta er að visu lögmál, sem alltaf ætti að gilda, en alveg sérstök ástæða er til að krefj-ast þess á jafnörðlagaríkum tímum sem nú standa yfir, þegar ekki er einungis teft um fjárhags-

afkomu frá ári til árs, heldur einnig um fjárhagslegt sjálfstæði þjóðarinnar í framtíðinni.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) [óyfirl.]: Ég hætti nokkuð skyndilega áðan vegna hávaða á póllunum, en átti eftir að sveigja að einu atriði hjá hv. 10. landsk. En hann á eftir að tala einu sinni, svo að honum gefst kostur á að taka það með.

Hann notaði tækifærið til þess að koma fram með ýmiskonar dylgjur um stofnun raftækja-sölunnar og benti á, að Alþýðublaðið hafi ráð-izt á mig fyrir framkvæmd í sambandi við hana. Sömu leiðis að hér hefði komið fram í dag till. um að víta mig fyrir framkvæmdir mínar í þessu máli. Hann bar fram þá ásökun, sem allmjög hefir borið á í sambandi við þetta mál, sem sé að forstjóri raftækjaeinkasölunnar, sem á að verða, Sigurður Jónasson, sem nú hefir forstjórn tóbakseinkasölunnar — þetta er gert til að spara — hann ætti að semja við sjálfan sig um kaup á vörubirgðum verzlunar þeirrar, sem hann rekur ásamt öðrum. Þetta segir nú hv. þm., og þó er upplýst í dag og viðurkennt af þeim andstæð-ingum jafnvel, sem deila á mig fyrir þetta mál, að þetta eigi sér engan stað. Það er af því, að það á ekki að kaupa neinar birgðir. En þessi hv. þm. hefir valið sér stað fyrir neðan þessa menn. Og eftir að húið er að ganga frá þessu atriði, þá lætur hann sér sæma að dylgja með það í útvarpinu. Annars hefði hv. þm. getað minnst á það um leið og hann skýrði frá þessu, að þessi till. um á-vitur á mig endaði með því, að samþ. var traust á ríkisstj. í sambandi við þetta mál. Þetta und-anfelldi hann af skiljanlegum ástæðum.

Ég tel mér skylt að svara nokkrum atriðum, sem fram hafa komið viðvikjandi fjármálum, en nota ekki nema nokkuð af tímanum, þar sem hæst. forsrh. hefir ýmsu að svara, sem ástæða er til að gera aths. við.

Hv. 1. þm. Reykv. kvað það ekki alls kostar viðeigandi af mér að telja, að Sjálfstfl. hafi borið ábyrgð á fjármálastjórninni nokkurn tíma á síðari árum. Og ástæðan var sú, að stj. sú, sem flokkurinn hefir stutt, hafi verið mynduð vegna kjördæmamálsins. Það kann að vera rétt, að hún hafi verið mynduð vegna kjördæmamálsins að einhverju leyti. En hvernig hugsa hv. sjálfstæðismenn, að þeir geti myndað stj. utan um eitt mál og staðið að stj. í tvö og hálft ár án þess að taka ábyrgð á fjármálum landsins? Hvernig hugsa þeir, að þeir geti afgr. fjárl. með Framsfl. án þess að bera ábyrgð á fjárl. ásamt þeim flokki og svo öðrum till., sem leggja grundvöll í fjármálunum? Nei, það er meira en hægt er að bera á borð fyrir alla sæmilega viti borna menn. Ég er ekki að mæla Framsfl. undan ábyrgðinni. En það er ekki karlmannlegt af sjálfstæðismönnum að reyna að skjóta sér undan þeirri ábyrgð, sem þeir vitanlega bera með Framsfl. að réttu. Á þessu tímabili komu þeir ekki fram með neinar kröfur um að skipta um stefnu í þessu máli eða að frekar yrði varizt áföllum en raun varð á.

Þá sagði hv. 1. þm. Reykv., að því hefði verið haldið fram, að Sjálfstfl. hefði verið með öllum lántökum, og það væri ekki að marka, því að það yrði að vera með því að taka lán til að borga eyðsluna. En hann gleymdi að geta um

það, þessi góði þm., að lánin voru undantekningarlaust tekin — og vitanlega af eðlilegum ástæðum — áður en þeim var eytt. Lánin voru fyrst tekin og síðan eytt til ýmiskonar hluta. Þannig að flokkurinn hefir veitt samþykki sitt til lántökunnar í hvert sinn. Og hann hefir verið með öllum erlendum ríkislántökum, sem framkvæmdar hafa verið á síðari árum. Af þessu sést, að það kemur úr hörðustu átt, þegar menn koma hér fram og herja sér á brjóst og segja: nær var að fara að okkar ráðum í þessu máli. Mennirnir, sem hafa verið meira og minna með í ráðum um þessar framkvæmdir, eins og ég hefi sýnt fram á.

Þá fór hv. 1. þm. Reykv. að benda á það, að Sjálfstfl. hefði borið fram merkilega till. á síðasta þingi um niðurfærslu útgjalda á fjárl. Rétt er það, að fram kom till. nokkur um það, að skera niður verklegar framkvæmdir, sem nam 600 þús. kr. M. ö. o.: með þessari till. fékkst viðurkenning frá þessum flokki fyrir því, að ef ætti að færa niður á fjárl., ætti að taka af þessum lið. Ég verð að segja, að ég er mjög ánægður með það, að þessi till. kom fram. því að hún hefir slegið föstu, að allt tal sjálfstæðismanna um það, að hægt sé að skera niður útgjöld án þess að það taki til verklegra framkvæmda, er ekkert annað en skraf út í loftið. Og einmitt þessi till. gerir miklu gleggri linur í fjármálum en ella. Hún sýnir, að baráttan í fjármálunum milli vinstri flokkanna annarsvegar og hægri flokkanna hinsvegar er einmitt um það, hversu mikið framlag eigi að verða til verklegra framkvæmda og til atvinnuveganna. Og þessi till. sjálfstæðismanna dregur alveg sérstaklega skarp-lega fram þennan stefnumun, og kannske skarp-legar en kostur hefir verið áður að fá hann dreginn fram. — Nei, það er alveg sama, hvað sjálfst.-menn og Bændafll.menn reyna að villa menn í sambandi við þessi fjármál. Það stendur alveg ljóst fyrir mönnum eftir allar umr. um þessi mál á síðari tímum, að stefnurnar eru tvær. Annarsvegar sú, að halda uppi sem mestum framkvæmdum og framlögum til atvinnuveganna og nota þannig tekjuöflunarmöguleika ríkissjóðs sem bezt. Hinsvegar sú stefna, að nota ekki tekju-möguleika ríkissjóðs nema af skörum skammti og kækka þessi tillög til atvinnuveganna. Og þó að menn séu öðrum þræði — eins og hv. 10. landsk. — að baksa við að benda á till., sem þeir hafi komið með landbúnaðinum til framdráttar, þá er slíkt ekki tekið lengur alvarlega, vegna þess að þessir flokkar sýna með stefnu sinni í fjármálum yfirleitt, að ef þeir hefðu farið með völdin, þá væru þessi tillög lægri nú. Það er aðalatriði málsins.

Að lokum vil ég víkja örfáum orðum að hv. þm. V.-Húnv., sem talaði hér nokkur orð áðan. Það var nú þetta sama nudd hjá honum — eins og gengur — um þessi mál Bændafll., sem ekki sé sinnt, og að því er virðist af einskærri fúl-mennsku þeirra, sem hafa völdin. Það er að skilja á hv. þm., að það séu ótæmandi möguleikar til að ausa fé út. Þara ef farið er eftir till. frá þeim. Ég hefi áður bent á samræmi tillagna þeirra við framkomu þeirra að öðru leyti.

Hv. þm. var að reyna að notfæra sér smáat-

vik, sem gerðist fyrir skömmu, þar sem varð ágreiningur milli Alþfl. og Framsfl. um niðurskurð til að mæta kjötuppþótt til bænda. Hann sagði, að þetta sýndi stórkostlegan ágreining milli flokkanna. Það má segja, að svo mæla börn sem vilja. Þingmenn Sjálfstfl. og Bændafll. eiga auðvitað enga heitari ósk en þá, að ósætti takist milli þessara tveggja vinstri flokka. En ég get alveg fullvissað þessa hv. þm. um það, að það er ekki enn búið að taka svo mikið á þeim verkefnum, sem þessir flokkar geta unnið saman, að það sé nokkur minnsta ástæða til þess að koma fram með þær getsakir, sem hv. þm. V.-Húnv. var með. Því að þó að það sé eins og gengur í samstarfi milli flokka, að ágreiningur er um einstök smærri atriði, þá er það vitanlega þannig, að meðan nóg er af stórmálum, sem flokkarnir geta unnið saman að, þá helzt samvinnan áfram. Og það er alveg sama, þó að hlakki í ýmsum þm. yfir svona smáatvikum og þeir minni helzt á hræfugla, sem vaka yfir að fá æti. Þetta hefir engin áhrif til að spilla samvinnunni. Þeir telja það hlutverk sitt að vinna saman meðan þeir geta sameinast um hin stærri mál.

Að svo mæltu vil ég láta máli mínu lokið, þar sem hæstv. forsrh. á ýmsu ósvarað og mun nota það, sem eftir er tímans.

Forsrh. (Hermann Jónasson) [óyfirl.]: Herra forseti! Eins og tilheyrendur hafa tekið eftir, hefi ég ekki langan tíma til að svara því, sem hér kom fram. Ég þarf ekki að svara neinu viðvikjandi fjármálum, því að hæstv. fjmrh. hefir gert það nægilega. Viðvikjandi því, sem fram hefir komið um sjávarútveg og atvinnumál, fyrir utan landbúnaðinn, hefir hæstv. atvmrh. svarað einnig. Þau atriði, sem ég ætla að taka til yfirvegunar, eru nokkur ummæli í ræðum hv. þm. G.-K. og hv. 10. landsk.

Það var minnzt á það af hv. þm. G.-K., að stj. hefði í raun og veru tekið við kjötlögunum af n., sem fyrrv. stj. skipaði. Það er nú svo oft búið að hrekja þessi ósannindi, og meira að segja oft í útvarpi, að ég veit ekki, hvort þörf er á að endurtaka það. Það er öllum vitað mál, að það var S. Í. S., sem barðist fyrir að fá þessi kjötlög sett, samdi frv., sem lagt var í hendur á n., sem fundur Sambandsins knúði fyrrv. ráðh. til að skipa. En n. þessi lá síðan á öllu málinu bangað til eftir kosningar, að rekið var á eftir henni að ganga frá málinu.

Viðvikjandi verðlagi á kjötinu, sem hv. 10. landsk. og hv. þm. G.-K. minnst á, þá skal ég koma að því nokkuð síðar.

Það var minnzt á mjólkursölul. og sagt, að ekki hafi verið gert annað en taka við till., sem gerðar voru af bændum í Mosfellssveit og Eyjólfí Jóhannssyni forstjóra. Oft er búið að taka fram, að sá maður, sem kom fyrst fram með frv. um málið, var Bjarni Ásgeirsson alþm. Síðan tók Sambandið málið upp og samdi mjólkursölul., sem einnig var skilað í hendur n. og hún gekk frá með sama hætti og minnzt var á um kjötsölulögin. Ég tek sérstaklega þann fyrirvara, að ef hv. 10. landsk. mótmælir þessu, þá get ég minnt hv. áheyrendur á það, að l. eins og þau komu frá Sambandinu voru birt í Tímanum

löngu áður en nefndin tók þessi mál til athugunar.

Það var minnzt á, að ríkisstj. skipaði „gæðinga“ sína til að stjórna mjólkursölumálunum og svipti bændur ráðum. Þetta eru margendurtekin ósannindi, sem verið er enn að endurtaka til þess að vekja tortryggni hjá bændum. Ég vil þá minna á, að í n. eru þessir menn: Egill Thorar-ensen í Sigtúnum, sem hefir stjórnað mjólkursölumálum þeirra austanfjalls undanfarin ár. Hann er skipaður beinlínis af félögunum fyrir austan. Eyjólfur Jóhannsson er skipaður af Mjólkurfélagi Reykjavíkur og hefir stjórnað mál-efnum bænda eftir vali þeirra í 17 ár. Einn er kjörinn fyrir hönd annara félaga, það er Árni Eylands. Séra Sveinbjörn Högnason bóndi og prestur á Breiðabólstað er fjórði maðurinn af sjö í nefndinni. Síðan er Hannes Jónsson dýralæknir. Það er sem sagt vitað mál, að bændur landsins eigi sem fulltrúa fimm menn af sjö í mjólkursölun. Og það er jafnvitað mál, að þessi yfirborðsdeila um það, hvort framleiðendur eigi að taka við samsöluinni eða ekki, er fyrst og fremst um það, hvort Mjólkurfélag Reykjavíkur og Korpúlfsstaðabúið eigi að hafa ráðin. Það er verið að reyna að láta þau fá tvo menn af þremur.

Þá var talað um, að verðlagsnefnd væri dýr nefnd. Hún kemur sennilega saman tvisvar á ári og fær hver nefndarmaður 10 kr. fyrir að mæta. Það eru 100 kr. á ári. 1. maí verður sennilega kosin undirnefnd, sem að meiri hl. er skipuð af framleiðendum. Mun þá kostnaðurinn við mjólkursöluna að þessu leyti skipta kannske 200—300 krónum.

Að mjólkurl. hafi orðið til bölvunar, eins og hv. þm. G.-K. lét sér um munn fara, er ekkert annað en ósannindi. Það er vitað, að bændur í Mosfellssveit fá 26 auru fyrir litrann nú, en 24,4 auru áður; og þó er búið að lækka mjólkina um 2 auru og jafnframt borgaðir 3 auru í verðjöfnunargjald til bænda fyrir austan. M. ö. o., sparnaður við mjólkursöluna hefir orðið allt að 7 auru á hvern litra með skipulaginu.

Þá var enn fremur á það minnzt af hv. 10. landsk., að vextir, sem landbúnaðurinn verður að greiða, væru ennþá of háir. Það er alveg rétt. En ég vil benda öllum þeim, sem mál mitt heyrir á það, að það eru takmörk fyrir því, hvað hægt er að leggja á aðra atvinnuvegi, sem líka biðja um hjálp. Því að vitanlega hlýtur vaxtalækkun hjá bændunum að koma niður annarsstaðar. Og eins og ástætt er með aðra atvinnuvegi, þá er því miður ekki hægt að komast lengra. Og það er þetta mál, sem danska stj. hefir strandað á nú tvö undanfarin ár, af því að bankarnir hafa beinlínis neitað að taka á sig byrðarnar, sem það hefir í för með sér að færa niður vexti landbúnaðarins.

Það var minnzt á, að það hafi verið ákveðið of lágt gjald fyrir frystikjöt í sláturhúsinu, og þess vegna geti komið til mála, að bændur verði að borga til baka af því verði, sem þeir fá fyrir kjötið nú. Ég hefi nú leitað mér upplýsinga um þetta — sem ég raunar vissi fullvel áður — í fjórum stöðum. Hringdi m. a. til Helga Bergs forstjóra og spurði, hvort líkur væru til, að

þyrfti að borga til baka af því kjötverði, sem nú er. Hann sagði, að eins og nú horfði væru ekki líkur til þess, og verðið væri ákveðið 95—96 aura kg. En bændur fengu í fyrra 72 aura á Suðurlandsundirlendinu fyrir kjötið. Og svo er verið að staðhæfa, að það sé enginn gróði að kjötsölulögunum. Þó er það vitað, að það var ennþá verri aðstaða gagnvart erlenda markaðinum í ár en í fyrra, vegna verðlækkunar. Hefði þá aðsóknin á innlenda markaðinn í haust orðið svo geysileg, ef kjötsölul. hefðu ekki verið, að verðið hefði fallið von úr viti. Þetta verð hafa bændur fengið á Suðurlandsundirlendinu, og þó er búið að borga 140 þús. kr. til bændu úti um landið. Og við þurfum ekki að bæta nema 150 þús. kr. við til þess að bændur fái að visu ekki gott verð, en verða því miður að sætta sig við eins og tímanir eru og erlendi markaðurinn er nú fyrir þessa vöru.

Ég vil bæta því við viðvikjandi frystikjöti, að ég hefi fengið þær upplýsingar, að það hafi hækkað um 1½ eyri að jafnaði hjá Sláturfél. Suðurl. Síðan, þegar betur leit út um söluhorfur, var það hækkað um 12½ eyri, og var þá hækkuð um 24 aurar. Það þótti ekki fært að gera meira fyrir hækkuninni en gert var, vegna ótta við það, að svo miklar birgðir, sem til voru, seldust ekki samilega. En nú er búið að selja allt fryst dillakjöt, sem átti að selja á erlendum markaði, eða a. m. k. vís sala fyrir það, sem enn er óselt. Ennfremur hefi ég fengið upplýsingar eftir skýrslum um kjötbirgðir innanlands. Það er alltaf verið að breiða það út, að þær séu ákaflega miklar. En kjötbirgðirnar eru ekkert óvenjulega miklar nú. — Það er a. m. k. óhætt að fullyrða. Og einmitt vegna þess lítur betur út en jafnvel á horfðist.

Um þá staðhæfingu, sem hv. 10. landsk. kom með um verð á rjóma, vill ég geta þess, að það er skróksaga ein, sem birt var í Morgunblaðinu, nefnilega að rjómalítrinn hafi verið keyptur á kr. 240, en borgað kr. 1.19 fyrir hann. Þetta var leiðrétt af form. mjólkursölun. Er nokkuð hart, þegar hv. 10. landsk. gengur svona langt í baráttu sinni, þegar beinlínis er upplýst, að þetta verð er eingöngu lagt á þann hluta rjóma, sem búin selja fram yfir það, sem þeim ber hlutfallslega, og þau hafa gengið inn á að selja fyrir þetta verð. Þeim er sem sé reiknað sama verð eins og ef unnar væru úr mjólkinni aðrar vörur. Vitanlega væri ranglátt að láta þessi bú fá hlutfallslega meira en hin búin, með því að borga þeim það hátt verð, að þau fái sem svarar neyðlumjólkurverði.

Nú hefir hæstv. forseti látið leggja fyrir framman mig miða, sem tilkynnir, að tími minn sé búinn. Hefði ég þó þurft að svara enn ofurlitlu. Viðvikjandi kjötuppbótinni hefir það verið upplýst áður í útvarpi, að ég var búinn að lýsa yfir því í Nd. áður en hv. 10. landsk. kom fram með till. sína í Ed., að kjötuppbót yrði borguð, ef á þyrfti að halda og verð á erlendum markaði reyndist svo lágt, að ekki yrði hjá því komizt. Og það var nú einmitt vegna þessarar yfirlýsingar minnar, sem komið var með þessa till.

Ég vil ljúka máli mínu með því að segja, að þótt erfiðleikar séu miklir fram undan og ýmsir

hafi málað svart á vegginn, þá er ekki annað fyrir en að reyna að taka þeim eins og maður. Það er reynsla þjóðfélaga og einstaklinga, að það er hægt að sigrast á flestum erfiðleikum, ef tekið er á þeim með ró og karlmennsku.

Ólafur Thors: Í þessum örfáu orðum mínum get ég auðvitað svarað aðeins fáu.

Hv. 9. landsk. flutti hér yfirlætismikla, innantóma glamurræðu. Hann talaði mikið um vitlausan mann í skutnum. Flestum mun þá hafa dottið í hug, að þeir hafa oft heyrt talað um „vitlausan manninn í útvarpinu“. Og ég held, að hv. 9. landsk. hafi ræðilega séð um það, að hlustendum hafi ekki fundizt þeir fara á mis við það í kvöld að heyra „vitlausan manninn í útvarpinu“.

Hæstv. forsrh. var að minnast á mjólkursölul. Ég beindi þeirri spurningu til hans og annara, hvort það væri af ánægju, að nær allir framleiðendur næstum krefðust þess að fá mjólkursölumálin í sínar hendur. Ég bygg, að það hafi verið af óánægju, en ekki af ánægju, og ég geri ráð fyrir, að allir geti verið sammála um það.

Fæst af því, sem hæstv. atvmrh. bar fram, gefur tilefni til langra aths. Satt að segja var hann venju fremur lélegur í kvöld. Hann spurði, hvað ég mundi gera, ef ábyrgðin hvíldi á mér. Ég gat í minni ræðu um ýmislegt, sem ég mundi gera, og ég sagði, að nýjum og breyttum viðhorfum þyrfti að mæta með nýjum úrræðum. Annars er það frekar mitt að spyrja hann, hvað hann ætli að gera. Vilji hann kjósa að svara mér með því að fá mér völdin, þá skal ég svara honum í orði og verki.

Hann var að guma af fremur lítillsverðum framkvæmdum í nýrri meðferð fiskjar og ráðast á okkur, sem á þessum málum höfum haldið undanfarið. Sannleikurinn er sá, að léleg forusta fiskimála nefndar veldur því, að illa hefir enn notast af ábendingum þeim, er fólust í grg. frv. okkar sjálfstæðismanna um fiskiráð. Smávægilgar byrjunartilraunir á að gera um herzlu fiskjar, og 200 tonn af frystum fiski tókst Jóhanni Jósefssyni að útvega markað fyrir í Póllandi. Þetta eru öll afrekin, sem hæstv. atvmrh. lofsýngur.

En hvað höfum við þá aðhafzt, við, sem atvmrh. ræðst á? Á fáum áratugum höfum við margfaldað framleiðslu sjávarafurða. Beztu framleiðslutækin höfum við tekið í þjónustu framleiðslunnar, og með því skapað hinna dugmiklu sjómannastétt ný lífsskilyrði. Samtímis höfum við rutt framleiðsluaukanum braut á nýjum mörkuðum, svo að alltaf hefir öll framleiðslan selzt.

Og þó er ekki allur sannleikurinn enn sagður. Við höfum selt þar, sem verðið var hæst. Við höfum barizt við hættulega keppinauta, menn, sem bjuggu við betri skilyrði á flestum sviðum, og alstaðar sigrað. Og við höfum gert meira. Við höfum varið hundr. þús. króna til þess að ryðja nýjar brautir, ekki niður á við til herts fiskjar. heldur upp á við til frysts fiskjar, og öðlazi mikla reynslu á þeim efnum. Ofan á þetta ræðst svo maður, sem aldrei hefir tekið neinn þátt í þessari baráttu fyrir auknum framleiðsluskilyrð-

um þjóðarinnar, maður, sem nú skipar æðsta sess atvinnumálanna, á okkur og sakar okkur fyrir athafnaleysi og vill kenna okkur um þá örðugleika, sem nú steðja að þjóðinni vegna þverrandi markaða.

Hér heggur sá, er hlifa skyldi, og vegur þó þyngst að sér og samherjum sínum. Því hvað er það, sem veldur? Af hverju stafa vandkvæði okkar? Þau stafa af því, að viðskiptaþjóðir okkar eru að taka upp þá stefnu í viðskiptalífínu, sem stjórnarliðar hafa dásamað í mörg ár, innilokunarstefnuna. Sú staðreynd, að stjórnsmálmennt viðskiptalandanna hafa nú tekið þessa trú hæstv. ráðh. og samherja hans, veldur því, að þrátt fyrir framtak og dug útvegsmanna steðjar nú voði að þjóðinni, sem vart verður séð, hversu fram úr verður komizt.

Hæstv. ráðh. leyfði sér að fullyrða, að fisk-sölusambandið hefði fallið, enda þótt lögin um fiskimálanefnd hefðu aldrei komið fram. Ég lét nægja að benda á umsögn Landsbanka Íslands og S. Í. F. á haustþinginu, sem afsanna þessa fullyrðingu með öllu. Hitt ber vott um iðrun og blygðun hæstv. ráðh., að hann leitar sér nú huggunar pólitískra misgerða sinna með því að reyna að telja a. m. k. sjálfum sér trú um, að fleiri en hann mundu hafa reynt að brugga fiskisölusambandinu fjörráð.

Um frv. ráðherrans um skuldaskil segi ég þetta:

Það er rétt hjá hæstv. ráðh., að fari allt í kaldakol, þýða engin skuldaskil. Út frá því sjónarmiði má afsaka frv. hæstv. ráðh. — öðru ekki. Hitt veit ég, að hæstv. ráðh. skilur, að enda þótt horfur séu iskyggilegar, dugir þar fyrir ekki að leggja árar í bát, og af öllu þörfu er þarfast og sjálfsgæðast að forða útveginum frá rústum. Hæstv. ráðh. hét aðstoð til þess á síðasta þingi. Frv. hans um skuldaskil er ekki efndir þess loforðs, heldur svik.

Hæstv. fjmrh. reyndi enn á ný að blekkja áheyrendur með fólkskum upplýsingum um fjármálin. Hann reyndi að halda því fram, að Sjálfstfl. hefði enga sérstöðu í fjármálum. Þar til er því að svara, að við höfum einu sinni og aðeins einu sinni farið með fjármálin. Tekjur 4 ára urðu 50,8 millj. Af þeim var varið hálfri níundu millj. í skuldalækkun.

Framsókn fékk 62,8 millj. tekjur á 4 stjórnarárum sínum, eyddi því öllu og hálfri fimm-tánu milljón í viðbót.

Framsókn og sósíalistar hafa farið með fjármálin í 8 ár. Eiginlegar skuldir ríkissjóðs hafa hækkað úr 11 millj. í 27 millj.

Hæstv. fjmrh. hefir nú kveðið upp dóminn yfir slíkri fjármálastjórn. Hann sagði: „Verði haldið áfram að safna skuldum, leiðir það til hreinnar glötunar“. Þetta er harður dómur um fjármálastjórn Framsóknar, en hann er alveg réttur.

Að öðru leyti sýnist mér þessar umr. sýni og sann, að:

Stjórnin veit, að á síðasta ári misstum við markað fyrir nær ½ hluta af aðalútflutningsvörunni.

Stjórnin veit, að í ár erum við búnir að missa Ítalíu-markaðinn að miklu leyti, og benda líkur

til, að Portúgals-markaðurinn sé og í mikilli hættu.

Stjórnin veit, að á þessu ári er þess ekki að vænta, að önnur útflutningsvara bæti svo neinu nemi skaða okkar af rýrnandi sölu saltfiskjarins.

Stjórnin veit, að af þessu hlýtur að leiða hrun atvinnulífsins, almennt atvinnuleysi og mjög stórvægilega skerðing á tekjum ríkissjóðs.

Allt þetta veit stjórnin, — en hvað gerir hún? **Hvað gerir hún?** Hvað aðhefst stjórnin? Þannig spyr allur almenningur í landinu, með vaxandi styrkleik, mögnum kviða og áhyggjum um afkomuna. Í 7 vikur hafa menn beðið eftir svari. Nú er svarið komið.

Stjórnin sér eitt hjargráð, og aðeins eitt, það, að gera ekki neitt, alls ekkert annað en það, að senda Alþingi heim. Er það að visu virðingarvert, að hætta nú að kasta á glæ tveim þús. króna á dag úr gáltómum ríkissjóði, og hefði auðvitað átt að gera það fyrr. Hitt er og víst, að þingmeirihlutinn aðhefst þá ekki illt, ef hann ekkert aðhefst. En ekki nægir það þjóðinni til framfæris, en mundi þó vekja vonir margra um ný úrræði, ef ríkisstj. sjálf færi sömu leið, léti af störfum og fengi öðrum vegin og vandann af því að leiða þjóðina út úr ógöngunum. Stj. ætlar ekki að gera þetta. Hún ætlar þinginu ekkert að gera. Hún ætlar að binda fyrir augun og hama sig.

Ög hér á Alþ. er engum dulið, hvernig á þessu stendur, og það er rétt, að kjósendur landsins séu engu leyndir í þeim efnum.

Stjórnin er ekki blind og ekki heyrnarlaus. Hún sér voðann fram undan og heyrir kveinstafi þjóðarinnar og kröfur um öflugar varnir gegn þrengingunum. En að hún þó sjáandi sýnist ekki sjá og heyrandi sýnist ekki heyra, stafar af því, að stjórnarfylkingin er klofin. Annarsvegar eru sósíalistarnir í sósíalistaflokknum og sósíalistarnir í Framsfl., hinsvegar þeir þingmenn í Framsfl., sem ekki eru orðnir sósíalistar, þó þeir til þessa hafi látið kúgast til auðsveipinnar hlýðni við valdboð sósíalista.

Þessar fylkingar geta ekki komið sér saman um, hvað gera skuli, ekki orðið á eitt sáttar um, hvaða niðurskurð skuli gera á fjárlögum, né ýmislegt annað, sem nauður rekur til að gera, og svo er vandinn leystur með því að gera ekki neitt, enda þótt allir játi, að nú er rík þörf bráðra og mikilla aðgerða.

Með þessu er lífi stjórnarinnar borgið, þar til þing verður kvatt saman að nýju, og í þeim lofsverða tilgangi er látið skeika að sköpuðu um, hversu til tekst um afkomuhorfur og lífsskilyrði alls almennings í landinu. Slíkt athæfi dæmir sig sjálft, og þess verður varla langt að biða, að kjósendum landsins verði gerður þess kostur að kveða upp dóminn. Við sjálfstæðismenn getum að því leyti beðið rólegir átehta, að dómur þjóðarinnar yfir gerðum og aðgerðaleyzi andstæðinga okkar verður áfelliðsdómur, dauðadómur úrræðalítilla valdhafa.

Að við samt sem áður horfum með kviða fram á brautina, stafar af óvissunni um það, hvort stjórnarliðar riða fyrr niður, sjálfa sig eða þjóðina, — fjárhag hennar, frelsi og framtíðarvonir.

Óvenjulegar þrengingar eru fyrir dyrum og

e. t. v. meiri en nokkru sinni fyrr, þegar á allt er litið og öll aðstaða athuguð.

Og þessu á nú þjóðin að mæta sundruð og skipt í harðsnúna flokka, sem um langt árabil hafa herjað hver á annan með einstökum vopna-
burði.

Við, sem boðizt höfum til forustu á sviði stjórnmálanna og sitjum nú hér sem fulltrúar þjóðar okkar, megum minnast þess, að okkur er mikill vandi á höndum. E. t. v. getur það oltið á okkur, hvort islenzk menning og islenzkt þjóðlíf lifur undir lok eða frelsast frá glötun. Örlögin sýnast ætla að úthluta okkur sömu hlutskiptin og forfeðrum okkar á Sturlungaöldinni, völin milli þess, að berjast feigir til sigurs erlendu valdi og hins, að sættast til sigurs islenzku þjóðinni. — Það val ætti að vera vandalaust öllum sémilegum mönnum.

Forseti (JBald): Það er venja, að forsetar aðvari ræðumenn, þegar eftir eru fáeinir mínútur af ræðutímanum. Hæstv. varaforseti fékk hv. þm. G.-K. aðvörunarseiðil, þegar ræðutími hv. þm. var að verða búinn. Þótti mér hann taka því illa, þegar hann fékk þennan seiðil, og er það undarlegt, þar sem þetta er gert við alla þm. og af hverjum forseta undir sömu kringumstæðum.

Ólafur Thors: Ég hélt, að á miðanum stæði, að ég ætti eftir 2 mínútur. Ég vildi því ekki láta ónáða mig. (Forseti: Ég tel þetta afsökun af hálfu hv. þm.).

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson) óyfirl.: Ég hygg, að hv. þm. og aðrir áheyrendur geti lagzt rólegir og áhyggjulausir til hvílu eftir þá mjög skörulegu ræðu, sem hv. form. Sjálfstfl. flutti hér síðast. Mér skildist ræða hans eiga að flytja þjóðinni bjargráð gegn þrengingum og kreppu, en ég verð að segja það — það getur ef til vill stafað af því, að ég er orðinn syfjaður —, að ég heyrði hvergi nefnd bjargráð í þessari snjöllu ræðu, en sjálfsagt hefir hv. þm. þózt finna leið til úrlausnar á vandamálinum, því að það er flestum áheyrendum vafalaust kunnugt, hversu ánægður þessi hv. þm. er með sig, þegar hann er að halda ræðu.

Hv. þm. spurði mig, hvað ég sem atvmrh. vildi gera á þessum tímum. Mér er skylt að svara þessari fyrirspurn eftir föngum. Ég fyrir mitt leyti tel það einmitt eitt ráðið til þess að mæta aðsteðjandi örðugleikum að samþ. þá þáttill, sem hér liggur fyrir. Meðan fullkomin óvissa er um afkomu þjóðarþúsins, þá er það vitanlega fávítaskapur að ætla að fara að afgr. þýðingarmikla löggjöf til þess að mæta örðugleikum, sem við vitum ekki, hverjir eru eða hvaðan koma. Einnig munu verða reyndar allar leiðir, eftir því sem unnt er, til þess að tryggja sölu afurða okkar sem bezt í öðrum löndum og til þess að ná sem bestum viðskiptasamböndum við viðskiptafirmu erlendis, sem okkur er nauðsyn á að komast í samband við. Þá fyrst, þegar árangur hefir náðst af þessum ráðstöfunum, getum við fengið að vita, hvers er að vænta í þessu efni og hvernig við eigum að haga okkur til þess að mæta örðug-

leikunum. Hv. þm. viðurkenndi það í öllu sínu skrafi, að taflíð væri þannig núna, að enginn gæti séð fyrir næsta leik. Á meðan svo er ástatt, er ekki hægt að láta þingið sitja og semja lög út í loftið. Hvaða vit er í því af sömu mönnum að halda því fram, að nauðsynlegt sé að veita 5 millj. kr. til skuldaskila útgerðarinnar um leið og þeir heimta 5—6 millj. kr. niðurskurð á fjárlögum? Slikt er vitleysa. Stjórnin mun, eins og ég hefi þegar tekið fram, gera allt, sem i hennar valdi stendur, til þess að tryggja sem bezt sölumöguleika fyrir islenzkar afurðir og ná sem bestum viðskiptasamböndum við aðrar þjóðir.

Það var rétt hjá hv. 1. þm. Reykv., að ástandið er nú svo iskyggilegt, að orðin tómu duga lítt. Menn verða að snúa sér að framkvæmdunum. Þegar einhver árangur hefir náðst af þeim framkvæmdum, þá er kominn tími til þess að setja lög i samræmi við það ástand, sem þá er.

Ég verð að segja það, að þótt stundum kenni yfirlætis hjá hv. þm. G.-K., þá held ég, að honum hafi tekizt öllu bezt upp í þessari sérgrein eða sérmenntun sinni i sinni síðustu ræðu. Hann sagði á 4 mín.: við sigrum örðugleikana. við slögum út keppinautana á markaðinum, við seldum fyrir hæst verð, svo að peningarnir streymdu inn i ríkissjóðinn, o. s. frv. Mig furðar á því, að hv. þm. skuli, eins og nú er ástatt, yfirléitt ætla svo mjög að skreyta sig með þessum fjöðrum eftir að vera nýbúinn að birta tölur og skýrslur m-þn. i sjávarútvegsmálum, sem eru til orðnar löngu áður en núv. stj. tók við völdum, eða 1932. um það leyti sem hv. 1. þm. Skagf. var faðir atvinnuveganna hér á landi. Eftir alla þessa sigra á þessum fjölda keppinauta, sem hv. þm. G.-K. var að tala um, var niðurstaðan sú, eftir að þessi „rauða“ stj. tók við völdum, að útgerðin i heild átti ekki fyrir skuldum. En nú er það svo, að á þessum slæma tíma eftir að markaðirnir hafa svo að segja lokazt sumstaðar, þá er það þessi sama „rauða“ stj., sem hefst handa um það, að byrjað er á nýjum verkunaraðferðum á fiski, og það i kjördæmi hv. þm. G.-K. Nú fyrst er reynt að koma sem viðast á hraðfrystingu fiskjar og öðrum slíkum verkunaraðferðum. Sást hv. þm. alltaf yfir þetta, þegar hann var alltaf að sigra, eða kom hann ekki auga á það? Hefði sú fyrirhyggja verið sýnd, að einblína ekki stöðugt á þau 3 markaðslönd, sem aðallega hafa keypt islenzkan fisk, en reynt hefði verið að vikka markaðinn með fjölbreyttari verkunaraðferðum, eins og Norðmenn hafa gert, þá stæðum við tvímálalaust betur að vígi nú með að mæta aðsteðjandi þrengingum. Hv. þm. sagði, að skuldaskilaskjóðsfrv. vélbátaeigenda, sem samþ. hefir verið á þessu þingi, væri svik af minni hálfu. Þetta er rangt. Ég gerði samkomulagstíllraunir við hv. sjálfstæðismenn i þessu máli á síðasta þingi, en sú viðleitni mín bar engan árangur. Þessir menn reyndu svo á þessu þingi að stemma stigu fyrir því, að málið næði fram að ganga fyrir þingfrestun.

Ég hygg, að það hafi ekki verið fleira i ræðu þessa hv. þm. eða annara, sem ástæða er til að svara, en út af ummælum hv. þm. G.-K. um þær óskaplegu horfur, sem fram undan væru á næstunni, vil ég endurtaka það, sem ég sagði i síð-

ustu ræðu minni, að það er ekki sérstök ástæða til þess að óttast, að þessar fiskbirgðir, sem voru um seinustu áramót 18 þús. tonn, muni valda miklum örðugleikum, þegar kemur til sölu á þessa árs framleiðslu. Þetta er rétt tekið fram. Það er engin ástæða til þess að mála ástandið svartara en það er. Það er engin ástæða til þess að æða og tryllast og missa vald yfir skynsemi sinni út af því.

Þorsteinn Briem [óyflr.]: Ég skal fyrst svara hæstv. fjmrh. með nokkrum orðum. Hann talaði af miklu yfirlæti, sem stundum getur komið fyrir hann, og sérstaklega var þessi eiginleiki áberandi, þegar hann svaraði mér. Hann vildi héra á móti því, að einn mikils ráðandi maður í stjórnarflokkunum hefði talað um það í hv. Ed., að lækka þyrfti hardræktarstyrkinn niður í 300 kr. á mann. Ég held, að hæstv. fjmrh. ætti að vikja sér að hv. formanni Alþfl. og spyrja hann, hvort ég hafi ekki sagt rétt frá. Hæstv. fjmrh. talaði sjálfur hátiðlega um, að sízt mætti spara á fjárlögum til atvinnuvegganna. En hann byrjaði samt á því að draga af atvinnuvegunum nefndarkostnaðinn, sem áður var greiddur úr ríkissjóði. Hann byrjaði líka með því að draga úr vaxtakröfum til bændra af fasteignalánunum frá því, sem áður hafði verið. Hann byrjaði einnig með því að draga af fjármagni til bygginga í sveitum, 50 þús. krónur, og hann dró sömuleiðis úr lögboðnu fjárfraumlagi til ræktunarsjóðs 45 þús. kr. Ég veit ekki, hvort hæstv. fjmrh. álitur þetta talað af samræmi og í einlægni hjá sér, en svo mikið er víst, að almennt vekja slík rök undrun fyrir ósamræmi og óeinlægni. Hann var sérstaklega stórorður út af einu atriði, sem ég minnst á. Það var, að ég sagði, að athuga þyrfti, hvaða gjöld mætti draga úr nügildandi fjárl., án þess að atvinnuvegunum væri með því þyngt. Þetta taldi hæstv. fjmrh. goðgá, en sjálfur komst hann reyndar að þeirri niðurstöðu síðar, að það þyrfti einmitt að gera tilraun í þessa átt, og var hann þannig sjálfur rétt á eftir, áður en hann vissi af, kominn á sama mál og ég. Hann hélt því fram, að ég hefði sagt, að draga þyrfti úr útgjöldum nügildandi fjárlaga um margar milljónir. Ég nefndi ekki milljónir, enda eru afkomumöguleikar landbúnaðarins ekki þannig vaxnir nú, að hann geti ekki munað um minna en milljónir til styrktar. Hæstv. fjmrh. var stórorður út af því, að ég vildi ekki láta lækka tillög til fasteignalána bændra frá því, sem hefir verið undanfarin ár í lögum. Hann sagði, að þetta mundi hafa kostað $\frac{1}{4}$ millj. kr. Stj. hafði gengið inn á að greiða vaxtatillag, svo að bændur þyrftu ekki að greiða yfir 5% af fasteignaveðslánum, en áður var það í lögum, að þeir fengju svo mikið vaxtatillag, að þeir þyrftu ekki að greiða yfir $4\frac{1}{2}$ % af fasteignalánunum. Ef vaxtatillagið hefði hækkað svo, að bændur þyrftu ekki að greiða nema 4% af fasteignaveðslánum, þá hefði upphæðin numið 120 þús. kr., en 60 þús. kr., ef vaxtatillagið hefði verið það sama og áður. Þetta eru engar milljónir. Ég hefi aflað mér upplýsinga um þetta atriði hjá skrifstofustjóra kreppulánasjóðs, sem gaf mér skýrslu yfir þetta. (Fjmrh.: Hann gaf

mér þær upplýsingar, að upphæðin væri 230 þús. kr.). Það kann að vera rétt, ef öll upphæðin er tekin í því meðaltali, sem hæstv. ríkisstj. hefir gengið inn á að greiða. Heldur hæstv. fjmrh., að ekki sé hægt að spara á ýmsum gjaldaliðum fjárlaganna upphæð, sem nemur í allt 60—100 þús. kr., án þess að dregið sé úr verklegum framkvæmdum?

Þá kom hæstv. ráðh. að því í síðustu ræðu sinni, að ég hefði verið með einhverjar dylgjur út af raftækjaeinkasölunni. Ég sagði ekkert frá eigin brjósti um þetta atriði í ræðu minni. Ég rakti aðeins frásögn á fyrirkomulagi þessa fyrirtækis. Hér stendur í blaði, að það hafi verið um hneykslanlega framkomu að ræða í þessu máli af hálfu hæstv. fjmrh., og rafvirkjar í Reykjavík og Hafnarfirði hafa komið með kröfur um, að reglugerðin um einkasölur verði endurskoðuð þegar í stað, en verði kröfum þeirra ekki sinnt, segjast þeir munu gera verkfall. Hér stendur enn fremur, að þessar ráðstafanir, sem gerðar eru í þessu efni, séu vitaverðar, þar sem forstjórinn verði að semja við sjálfan sig um kaup á vörum einkasöluinnar. Einnig stendur í Alþýðublaðinu, að það verði að vita þessar ráðstafanir hæstv. fjmrh. Alþbl. krefst þess, að þessi mistök á framkvæmd raftækjaeinkasöluinnar verði leiðrétt strax með því að forstjórinn verði látinn vikja úr forstjórn og reglugerðin verði endurskoðuð að öðru leyti.

Það er óþarft að lesa upp meira, en það væri samt hægt að lesa miklu meira. Það er vitanlega óþarfi að nefna það, að sósíalistar tóku þann kostinn að éta ofan í sig öll þessi ummæli um hneykslanlega framkomu hæstv. fjmrh. í þessu máli og samþykktu traustsyfirlýsingu á hæstv. ráðh. og hrundu með því till. sjálfstæðismanna í þessu máli.

Hæstv. fjmrh. sagði, að ég hefði ekkert stutt að tekjuöflun fyrir ríkissjóð. Ég hefi þó greitt atkv. með tekjuskattshækkuninni á síðasta þingi, og ýmsum öðrum tekjufrumv., sem stj. hefir borið fram, bæði á síðasta þingi og þessu þingi.

Þá get-ég víkið að hæstv. forsrh. Hann byrjaði ræðu sína á því að breyta og rugla almanakinu, og vildi færa 7. febr. aftur fyrir 20. marz. Hann sagði, að ég hefði ekkert gert til undirbúnings kjötsölulögunum. En hann mun geta fundið skjöl í ráðuneytinu, er sýna, að 7. febrúar 1934 skrifaði ég S. Í. S. bréf og fjórum öðrum aðilum og það þá að tilnefna menn í nefnd til þess að gera tillögur um þessi mál. Á þennan hátt byrjaði ég að hreyfa við málinu. En S. Í. S. svaraði mér aftur og sagðist ekki geta útnefnt mann í n. fyrr en 20. marz, er kaupfélagsstjórnfundurinn væri saman kominn hér í bænum. — Að 7. febrúar sé á eftir 20. marz samkv. almanakinu, munu fáir taka trúanlegt, þó að hæstv. forsrh. vilji svo vera láta, nema einn hv. þm. í Ed. (JJ). — Þá var hæstv. ráðh. að afsaka sig út af því, að í stað þess, sem ákveðið var í frv. afurðasölunefndarinnar um sölu á mjólk, að bændur skyldu skipa þrjá fulltrúa í mjólkursölunefndina, þá eru það ekki nema tveir fulltrúar, sem eru skipaðir af bændum í n. samkv. hans eigin frv. Hann afsakaði þetta með því,

að fulltrúar þeir, sem skipaðir eru af bændum, séu svo góðir menn, og aðrir, sem í n. eru. Ég skal að visu ekki bera á móti því, en hitt stendur samt sem áður óhrakið, að bændur hafa aðeins skipað tvo fulltrúa í nefndina. — Hæstv. ráðh. hefir vist sviðið eitthvað undan því, að ég talaði um þessa 12-spæna-kú. sem bændur þyrftu nú orðið að fódra sjálfir, til viðbótar sínum mjólkandi hejum. En í mjólkursölunefnd og mjólkurverðlagsnefnd eru samtals 12 menn, sem mjólkurframleiðendur verða nú að bera kostnað af samkv. nýafgreiddum lögum. Hann gat í skyn, að þessu yrði bráðlega kippi í lag, og er ekki nema gott til þess að hugsa.

Þá var hæstv. ráðh. að gleðja áheyrendur með því, að sparnaðurinn við mjólkursöluna væri nú orðinn um 7 auro á lítra. En ég er hæddur um, að þetta sé ekki nákvæmt. Er ekki dreifingarkostnaðurinn og verðjöfnuhargjaldið 13½ eyrir á lítra, og flöskugjaldið þar að auki 2 aur, á lítra af þeirri mjólk, sem seld er á flöskum? Hver er þá lækkin? — Ég er ekki með þessu að halda því fram, að kostnaðurinn hefði ekki mátt lækka meira en um 7 auro, en framkvæmdin á mjólkursöluinni hefir ekki verið eins góð og vænta mátti og þörf er á.

Hæstv. forsrh. sagði, að ég hefði ekki talað vinsamlega um kjötsölulögin, og ekki talið gróða að þeim. Ég sagði aðeins, að árangurinn væri minni en við hefði mátt búast, en hinsvegar tók ég það fram, að kjötlögin færu í rétta átt. — Þá talaði hæstv. ráðh. um frystingarkostnaðinn á kjötinu. Ég hélt því fram, að verðið hefði verið sett of lágt á kjötinu fyrst eftir slátturtilföng og ekki tekið nægilegt tillit til frystikostnaðarins. Sláturfél. Suðurl. átti í löngu stríði út af þessu. Og jafnvel þó að hæstv. ráðh. segist hafa talað við Helga Bergs og telji, að hann hafi ekki viljað gera mikið úr þessu og talið, að það myndi ekki þurfa að draga af kjötverði næsta árs af þeim sökum, þá skal ég geta þess, að ég hefi einnig náð tali af honum síðan í síma; og skildist mér á honum, að engin frystihús hafi fengið upp borinn frystingarkostnaðinn. Til 15. nóv. mun hallinn hafa numið 7 aur. á kg. frá verði á 1. fl. kjöti, og eftir 15. nóv. 8 aur. á kg. Og þó að Sláturfél. Suðurl. láti þetta ekki koma beinlínis til frádráttar á kjötverðinu, þá verður þetta tap að greiðast af öðrum tekjuliðum félagsins. Hæstv. ráðh. hefir því ekkert hrakið af því, sem ég sagði um það, að kjötverðið hefði verið sett of lágt vegna frystigjaldsins.

Hæstv. ráðh. vildi bera brígdur á, að rétt væri skýrt frá því verði, sem mjólkursamsalan greiddi bændum fyrir skyr og rjóma. Mér er kunnugt um, að bóndi, sem býr uppi í Borgarfirði, hefir fengið kr. 1,19 fyrir rjómalitra, þó að útsöluverðið sé 2,40 hér í bænum, og aðeins 40 aur. fyrir skyr, þó það sé selt á 80 aur. pr. lítra.

Hæstv. forsrh. telur sér það yfirleitt að slá um sig og nota sterk orð. Hann talar eins og húsbóndi, en hann gleymir því, þegar hann talar, að hann er sjálfur undir aðra gefinn. — Ég er ekki í vafa um, að ef hæstv. forsrh. mætti vera sjálfráður, þá hefði hann tekið meira tillit til framleiðendanna en raun hefir á orðið. — En

hann er undirgefinn húsbændum sínum — sósíalistunum —, og það er augljóst, að hann vill vera tryggð hjú.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 26 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

Já: SE, SÁO, StJSt, ÞorbP, ÁÁ, BSt, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, FJ, GG, HG, HermJ, HV, IngP, JG, JJ, JörB, MT, PHerm, PZ, PP, SigfJ, JBald.

SK, ÞBr, GP, GÍ, GL, GTh, HannJ, JakM, JJós, JAJ, JónP, MG, MJ, ÓTh, PHald, PM, PO greiddu ekki atkv.

Sex þm. (TT, ÞP, GSv, JÓl, JS, BJ) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 26 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 387).

6. Ofviðristjón.

Á deildafundum 1. apríl var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um fjárframlög úr ríkissjóði vegna skaða af ofviðri 26. og 27. októ. síðastl. o. fl. (A. 333).

Á 8. fundi í Sp., 2. apríl, var till. tekin til fyrri umr. (A. 333, 334, 339, 343, 353, 358, 359).

Gardar Þorsteinsson: Ég hefi skrifað hv. fjv. erindi um þá brtt., sem ég flyt við þáttill, um 1500 kr. styrk til bryggjugerðar á Litla-Árskógssandi á þessu ári, en ekki fengið neitt svar. Nú er því skotið að mér, að fjv. muni hafa fund í fyrri málið, og í þeirri von, að hún taki brtt. mína til athugunar, mun ég ekki ræða um hana í þessu flaustri, en taka hana aftur til síðari umr.

ATKVGR.

Allar brtt. teknar aftur.

Tillgr. samþ. með 35 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 38 shlj. atkv.

Á 10. fundi í Sp., 4. apríl, var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 12. fundi í Sp., s. d., var till. aftur tekin til síðari umr. (A. 333, 334, 339, 343, 353, 358, 359, 372, 380).

Hannes Jónsson [öfirl.]: Ég hafði satt að segja ekki veitt því athygli nægilega snemma, hvað þær ná yfir lítið svæði, styrkveitingarnar, sem ætlaðar eru vegna ofveðursins 26.—27. októ. síðastl. Ég efa ekki, að tilgangurinn hafi verið sá með þáttill. þessari, að ná til allra þeirra manna, sem urðu fyrir tjóni þá, og þó vitanlega alveg sérstaklega þeirra, sem biðu tilfinnanlegt tjón. Nú hefði hv. fjv. getað séð af skýrslu

erindreka Fiskifél. Ísl., hvað miklir skaðar hafa orðið, og tjón hefir víðar hlotizt af ofveðri þessu en í Skagafjarðar-, Eyjafjarðar- og Þingeyjar-sýslu. Vil ég geta þess, að t. d. á Hvammstanga sökk vélbátur, sem var eign tveggja fátækra fiskimanna. Má segja, að þeir hafi misst þarna aleigu sína í sjóinn, og jafnvel heldur meira, því að nú hvíla á þeim skuldir vegna tjónsins. Báturinn var óvátryggður, og ekki hefir hafzt upp á honum síðan; annaðhvort hefir hann sokkið eða sandorpizt. Þessir menn hafa orðið fyrir tilfinnanlegu tjóni, og ég geri ráð fyrir, að þáttill. þessi sé stíluð með það fyrir augum. að allir fái einhverja leiðréttingu mála sinna, sem þannig er ástatt um. Ég hefi því hugsað mér að bera fram skrifl. brtt. um að á undan orðinu „Skagafirði“ komi: Húnavatnssýslum. — Mér er ekki kunnugt um fleiri slys eða tjón í Húnavatnssýslum, en þetta er sérstaks eðlis og mjög tilfinnanlegt fyrir þá, sem fyrir því urðu. Standa þeir menn nákvæmlega jafnhöllum fæti til að standa af sér tjón þetta eins og menn í Þingeyjar- eða Eyjafjarðarsýslu. Þetta er samskonar slys, og þessir menn eru ekkert færari um að mæta því, þó þeir yrðu einir fyrir því á þessum stað, en fleiri séu við Eyjafjörð, sem líkt er ástatt um.

Ég vænti því, að till. þessi verði samþ., svo að þessir fátæku sjómenn á Hvammstanga geti orðið þessa styrks aðnjótandi. Leyfi ég mér svo að afhenda hæstv. forseta till. þessa.

Forseti (BÁ): Mér hefir þorizt skrifl. brtt. frá hv. þm. V.-Húnv., svo hljóðandi: Sjá þskj. 388.

Þar sem brtt. þessi er of seint fram komin og auk þess skrifl. verður að veita tvönn afbrigði til þess að hún geti komizt hér að.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 26 shlj. atkv.

Frsm. (Jónas Jónsson) óyfirlj.: Eins og hv. þm. sjá, hefir fjvn. reynt að leggja sem allra minnst til á þessum parti þingsins. sem af er. Hefir hún aðeins gert nokkra málamiðlun, þar sem þess var sérstök þörf og lá beint fyrir hendi að gera till. um.

Nefndin er öll sammála um 1.—4. lið till., sem hér liggur fyrir, en þegar að því kom að skera niður fjárveitingar, skiptust leiðir, og komu þá fram sérstakar till., sem verður mælt fyrir síðar. En ég vil í þessu sambandi taka það fram, út af till. hv. þm. V.-Húnv., að n. hefir ekki fengið skýrslur um tjón eða skaða víðar en til er tekið í þáttill. Ég held, að það verði erfitt að hjálpa öllum með þessu litla tillagi, svo að nokkur hjálp geti heitið. Ég skal því hvorki mæla með eða móti brtt. hv. þm. V.-Húnv., en ég er hræddur um, að ef hún yrði samþ., kynni svo að fara, að svæðið yrði of stórt, sem þessum litla fjárstyrk er ætlað að dreifast á, en vitanlega verður þingið að skera úr því, hvort á að hjálpa öllum með þessu litla framlagi. Ég skal jata það, að hv. þm. hafði rök að mæla um þennan skaða, sem hann talaði um, en vel getur farið svo, að þetta dragi dilk á

Alpt. 1935. D. (49. löggjafarþing).

eftir sér, ef samþ. verður að stækka þetta svæði, sem tiltekið er í till. nefndarinnar. Ég ætla ekki að fjölýrða um, hvað þessir skaðar hafa orðið miklir. Á Siglufirði brotnuðu bryggjur, en minna tjón eða litlir skaðar urðu hjá einstaklingum. Við Eyjafjörðinn var stórtjón bæði í Hrísey og víðar, en þó sérstaklega í Grenivík, því að þar braut líka land, og lýtur að því önnur till. um sjóvarnargarð, því að þorpið er í stórhættu. Þar brotnuðu allar bryggjur og bátar, svo að þorpsbúar eru hér því áhaldalausir og geta tæplega hjargazt til að stunda sína atvinnu. Á Húsavík urðu geysilega miklar skemmdir: t. d. skemmdist hin nýja hafskipa-bryggja, sem mun kosta um 30 þús. kr. að gera við. Eins og till. er nú, er ekki hægt að búast við, að bryggjueigendur fái að fullu bætta skaða sinn, þegar þess er gætt, að tjónið er enn gífurlegra en af jarðskjálftunum í sumar.

Ríkisstj. lét fara fram mat á skemmdum þeim, sem urðu — ég ætla, að sýslumenn hafi framkvæmt það —, en eins og alltaf vill verða, þegar ýmsir meta, er mjög erfitt að byggja á því. Af því fékk ríkisstj. menn á Akureyri til að meta skaða þann, sem varð við Eyjafjörð.

Við í fjvn. sáuum okkur ekki fært að fara nánar út í það en segir í 1. lið till. Við gerum ráð fyrir því eða ætlumst til þess, að hæstv. ríkisstj. láti sömu menn meta í öllum héruðum og að þeir byggi á sama grundvelli eða fari eftir sömu reglum með styrkveitingarnar, sem ég bykist vita, að ríkisstj. láti matsmenn gera till. um. Matsmennirnir við Eyjafjörð hafa gert till. um að skipta mönnum í 3 flokka eftir efnahag. Í 1. fl. væru þeir, sem lakast væru settir eða skulduðu yfir 75%. Í 2. fl. þeir, sem skulduðu 50—75%, og í 3. fl. þeir, sem betur væru stæðir. Ég get aðeins um þetta af því, að það er þessi grundvöllur, sem n. vill byggja á. Ég vil taka það fram til að menn sjái, hve stórfellt þetta tjón hefir verið, að allar líkur eru til, að ef farið yrði eftir þessum till. matsmanna við Eyjafjörð og tekin með Skagafjörður og Húsavík, þá þyrfti 120 þús. kr., en n. hefir ekki treyst sér til þess að leggja það til, heldur aðeins 60 þús. kr., sem á að skiptast meðal margra, en mikið tjón hafa beðið, bæði sem hjálp og viðurkenning um samúð frá þjóðfélaginu. Verkfræðingur hefir farið og rannsakað, hvaða aðgerðir þyrfti að gera á Grenivík. Telur hann, að þurfi 700 mtr. langan sjóvarnargarð, eftir þeim mælingum, sem hann gerði. Grenivíkurlandi hefir verið skipt í tünbl. tti, sem gefa af sér árlega allt að 2 þús. kr. Er meining okkar í n. að kirkjujarðarsjóður leggi fram að einhverju leyti í kostnaðinn, t. d. $\frac{1}{2}$ eða $\frac{3}{4}$.

Íbúarnir í Grenivík hafa á síðari árum lagt um 5 þús. kr. í bryggjusjóð, og nú er svo komið, að þeir sjá sér ekki fært að halda áfram og telja það tilgangslaust, nema því verði varnað, að sjórinn brjóti landið undan húsum þeirra, og ætla þeir nú að koma sér upp trébryggju til bráðabirgða, því annars væri öll útgerð þeirra í öngbætti.

Þá kem ég að stærsta liðnum, sem er brimbrjóturinn í Bolungavík. Hann er eins og allir vita, gamalt mannvirki, sem hefir verið allengi

í smíðum. Ég ætla, að það hafi verið 1933, sem veittar voru til hans 20 þús. kr., gegn því að jafnhá upphæð kæmi annarsstaðar að. Áleit Krabbe vitamálastjóri, að með þeirri fjárveitingu yrði hægt að gera hann öruggan. Fö þetta var allt útvegað og notað að mestu. En í vonda veðrinu 27. okt. síðastl. kemur í ljós, að garðurinn er of veikur. Þetta hefir verið erfitt mál fyrir þing og hérað, og þykir mér því rétt að segja ofurlitið frá því, eða þeirri skýrslu, sem Finnabogi Rútur Þorvaldsson verkfræðingur hefir gefið ríkisstj. Hann heldur því fram, að það þurfi 130—140 þús. kr. til að gera þetta mannvirki sémilega úr garði. En bæði er ekki til svo mikið fé, og verkfr. heldur, að hjarga megi garðinum með 60 þús. kr. þ. á. og 80 þús. kr. á næsta ári. En það, sem er hættulegast við þetta, er, að Bolvikingar keyptu steinnökkva og sókktu honum framan við garðinn. En það láðist að setja skilrúm í nökkvann áður en hann var fylltur af lausagrjóti. Ef svo eitthvað vill til og veggurinn bilar, þá er hætt við, að grjótið fari inn í vikina og geri lendingu þar óhæfa. Verkfr. ætlar sér því að steypa ker og setja niður framman við nökkvann, því hann er eins og stefni að framan og er því mjög veikur. Ennfremur ætlar hann sér að styrkja hann að innan, annaðhvort með járnþynnum, eins og eru hér á hafnargarðinum, eða staurum. Að utanverðu ætlar hann að setja feiknamiklar hellur og festa þær með hlekkjum. Eiga þær að hlífa fyrir briminu utan frá. — Það er hætt við því, að þorpsbúar séu orðnir þreyttir á þessum langvinnu aðgerðum, og landið á erfitt með framlög, en við vonum, að þorpsbúar geti lagt fram nokkra vinnu.

Um 4. liðinn, bryggjuna á Blönduósi, er svipað að segja og hina liðina. Það er gömul bryggja, sem allt þorpið notar, og má búast við, að hún liðist í sundur áður en langt liður, ef ekkert er að gert. Er því ætlunin að styrkja þessa bryggju, og er áætlað, að það kosti um 33 þús. kr.

Þetta eru aðalframkvæmdirnar, sem n. leggur til, að séu gerðar. Það miðar allt að því sama, að verja mannvirki fyrir hættu. Þá hefir n. líka gengið inn á að bæta bryggju á Árskógssrónd — Litla-Árskógssandi. Ganga þaðan nokkur skip og leggja þar upp, en meiri þörf er á að veita þar hjálparhönd en víða annarsstaðar, því fólkið þar hefir orðið fyrir tjóni bæði af jarðskjálftum og sjógangi.

Ég ætla þá, af því að ég vil komast hjá því að halda margar ræður, um leið að minnst á brtt. frá hv. þm. N.-Ísf. Hún er vel skiljanleg frá hans sjónarmiði, en ég neyðist til að leggja á móti henni, ekki af því, að ég vilji ekki veita þessa hjálp út af fyrir sig, af því að aðgerðin er stórkostleg, en ef veita ætti nú $\frac{2}{3}$ fjárins, skapast fordæmi, sem getur orðið ríkinu ærið þungur baggi. Þó ég skilji vel tilganginn, sem er bak við till., þá neyðist ég til að leggja til, að hún verði felld.

Þá hafa komið fram tvennskonar till. um að spara útgjöld til að mæta þessum framlögum, frá okkur framsóknarmönnum og frá sjálfstæðismönnum. Ég ætla að tala um okkar till. Það hefði látið nærri, ef samþ. hefði verið till. á þskj. 334, um að fella niður prentun ræðuparts

Alþt. að þá hefðu sparast um 90 þús. kr. og 10 þús. kr. á sjómælingum. Þar sem hæstv. forseti hefir úrskurðað meginhluta hennar frá og hann verður ekki borinn upp, þá tek ég hana alla aftur, þar sem líka þessar 10 þús. frá sjómælingum eru svo litil upphæð, að engan dregur um. Ef meiri hl. fjvn. hefði komið til hugar, að till. þessari yrði vísað frá, þá hefðum við sennilega átt ýtarlegra tal um þetta við hæstv. stjórn, en ég býst þá við að fara yfir á till. á þskj. 353, þar sem gert er ráð fyrir að færa bætunar vegna tjónsins yfir á næsta ár, á þann hátt sem þar segir. Ég ætla ekki að tala um till. Sjálfstfl., það mun hann sjálfur gera. En af því að ég ætla ekki að tala aftur, skal ég taka það fram, að við framsóknarmenn treystum okkur ekki til að vera með till. Sjálfstfl. á þskj. 339, um að felld verði niður fjárframlög til gagnfræðaskólanna í Reykjavík og Flensborg.

Garðar Þorsteinsson (óyfirl.): Ég skal ekki tefta mikið umr., en ég hef hugsað mér í sambandi við þetta mál um bætur vegna tjóns af völdum ofveðurs, að fá upplýsingar hjá hæstv. ríkisstj., hvað hún hefir hugsað sér að bæta, hvornig hún hefir hugsað sér um framkvæmdir og ráðstafanir þar af leiðandi, — hvort bæta á tjónið jafnmiklu hlutfallslega félögum sem einstaklingum o. s. frv. Vitanlega er mér fullljóst, að 60 þús. kr. hrökkva of skammt. Ég hygg, að það sé ekki rangt með farið, er annar eyfirzki matsmaðurinn sagði mér, að það, sem fyrst og fremst væri metið, væri hjá einstaklingunum, og aðeins þeim ætti að hjálpa eða styrkja.

Þá vil ég einnig spyrjast fyrir um, ef menn eða félög, sem hafa átt bryggjur, eru ekki svo fjárhagslega stæð að geta komið þeim upp sjálf, — ætlar hæstv. ríkisstj. þá að veita lán eða ábyrgð til að koma þessu í kring? — Þessar upplýsingar langar mig til að fá, af því að ég veit um menn, sem leitað hafa til ríkisstj. og munu gera út skip sín í sumar, ef þeir fá ákveðin svör um bætur þessar. Ennfremur langar mig til að spyrjast fyrir um, hvort matsnefnd sú, sem skipuð var í sumar, skuli starfa áfram og ráða því, hverjir fá bætur o. s. frv.

Ég hefi borið fram brtt. um 1500 kr. styrk til bryggju á Litla-Árskógssandi. Hv. fjvn. hefir tekið vel í það mál. Að visu hefir hún lækkað þetta framlag um 300 kr., en ég felli mig við hennar till. og tek því brtt. mína hér með aftur.

Út af till. hv. þm. N.-D. vil ég taka það fram, að fiskimenn á Litla-Árskógssandi standa öðruvísi að vígi en þeir, sem um ræðir í till. hans á þskj. 380, vegna þess að 2 undanfarin ár hefir verið gerð samþ. um, að Fiskifél. greiddi svo og svo háa upphæð til að reisa bryggju á Litla-Árskógssandi, en hefir verið strikað út, af því fé hefir ekki verið fyrir hendi. Mér er ekki kunnugt um, að neitt slíkt liggi fyrir um Þórshöfn né Kópasker, og held því, að þar sé enginn samjónuður. Ég segi þetta ekki vegna þess, að ég sé á móti því, að þeir fái bryggju, heldur til að sýna, að till. þessi er ekki framhæfileg af þessari ástæðu.

Magnús Guðmundsson: Eins og hv. þm. S.-Þ. tók fram, var n. sammla um till. á þskj. 333. En þegar að því kom að finna, hvar ætti að draga úr útgjöldum í fjárl., gat n. ekki orðið sammla. Það hefir nú farið svo fyrir honum, að hann hefir tekið aftur till. sínar. En um till. okkar sjálfstæðismanna á þskj. 339 verð ég að fara nokkrum orðum.

Við leggjum til, að lækkaðir verði nokkrir liðir fjárl., og skal ég skýra það lítið eitt nánar. Við teljum, að það megi spara 50 þús. kr. á strandferðum í ár. Og það er ekki í lausu lofti byggt, því að á árinu 1933 var þessi kostnaður minni en hann mundi verða eftir fjárveitingunni, að frádragnum þessum 50 þús. Og mér finnst, að þegar svo er komið, að sparnað verður að viðhafa, þá eigi að spara á þeim liðum, sem fela í sér vörukaup frá útlöndum, og það er auðvitað hér t. d. um kol og aðrar nauðsynjar skipisins. Enda teljum við strandferðirnar viðunandi, þó að þær verði eins og þær voru 1933.

Þá leggjum við til, að hætt verði við að byrja að byggja tvo skóla, gagnfræðaskóla hér í Reykjavík og Flensborgarskóla í Hafnarfirði. Við viðurkennum auðvitað, að það þurfi að byggja þessa skóla. En við álitum, að þegar hin mestu vandræði eru með hina erlendu valútu, þá eigi ekki að leggja út í þessar byggingar að sinni. Það er kunnugra en frá þurfi að segja, að þessir skólar eru báðir reknir nú, svo að ekki er að ræða um að leggja niður skólana, heldur aðeins að fresta að koma upp öðru húsnæði fyrir þá. Það er líka vert að aðgæta, að hér er ekki einöngu um þessa árs framlag að ræða, heldur er bundinn baggi fyrir mörg ár í framtíðinni, því að það þarf framlag til byggingar skóla þessara í mörg ár.

Því hefir mjög verið haldið fram af hálfu stj., að það þurfi að spara erlendan gjaldeyri, — og það er auðvitað satt. Og þess vegna finnst okkur það vera í anda hestv. stj. að draga úr þar, sem mikið er af erlendum kaupum, en það er einmitt í nýbyggingum eins og þessum. Enda er mér sagt, að stj. hafi ákveðið, að ekki megi flytja inn af byggingarefni nema $\frac{1}{4}$ af því, sem flutt var inn á árinu 1933. En nú þegar ég lít á skýrslu gjaldeyriss., sem ég hefi hér fyrir framman mig, fyrir 2 fyrstu mánuði þessa árs, þá sé ég, að innflutningur hefir verið meiri það sem skýrslan nær á þessu ári heldur en bæði árið 1933 og 1932. 1934 aðeins lítið eitt hærri en þessa 2 mánuði 1935. — Er það nú virkilega svo, að stj. ætli að draga úr innflutningum eins mikið og hún lætur í veðri vaka? Ég ætla mér að trúa því. En þá sé ég, að hún þarf að kippa mjög greinilega að sér hendinni. — Ef stjórnarflokkarnir vilja ekki sinna till. eins og þessum, þá get ég ekki séð, að þeim sé alvara að takmarka innflutninginn eins og þeir segja.

Ég þykist vita, að einhverjir kunni að segja, að í þessu komi fram fjandaskapur gagnvart þessum skólum. En svo er alls ekki, — langt frá því. Þessir skólar verða reknir eftir sem áður. Það er aðeins farið fram á, að ekki sé í ár byrjað að byggja yfir þá, m. a. af því, að það þarf mörg ár að veita fé til þeirra þangað til

þeir eru komnir upp. Ég viðurkenni, að þessir skólar hafa ekki það húsnæði, sem þeir þurfa. En það verður eitthvað að sér að leggja, þegar illa árar.

Út af brtt. hv. þm. V.-Húnv. vil ég taka í sama streng og hv. þm. S.-Þ., að ég veit ekki, hvað n. í heild kann að segja um hana. En ég spyr: Hvers vegna var báturinn, sem brtt. ræðir um, ekki vátryggður? (**HannJ:** Ég hygg það hafi verið örðugt eða ómögulegt að fá hann vátryggðan). Það er veigamikil ástæða, ef ekki var hægt að fá bátinn vátryggðan; þá er tæpast hægt að kenna eigendum um tjónið. (**JBald:** Þeir geta ekki heldur borgað 8% iðgjald. — **HannJ:** Þeir urðu að skrásetja bátinn á Ísafirði, til þess að fá hann vátryggðan).

Þá skal ég aðeins geta þess viðvikjandi brimbrjótnum í Bolungavík, að ég mun fyrir mitt leyti greiða atkv. með brtt. hv. þm. N.-Ísf. Ég tók það fram í n., að ég áltí þáð ofætlan þessu fátæka sveitarfélagi að leggja fram helming kostnaðar í viðbót við allt, sem það er búð að leggja fram til þessa brimbrjóts. Ég gekk inn á að flytja till. þannig, af því að ekki var hægt að komast lengra í nefndinni, en áskildi mér rétt til að greiða atkv. með brtt., ef hún kæmi fram.

Þá vil ég aðeins segja nokkur orð út af vattill. frá einum nm. (SE) á þskj. 353, um það, að ef ekki er nægilegt fé fyrir hendi af tekjum ríkissjóðs árið 1935 til þess að standast þessar greiðslur, sem þáltill. ráðgerir, þá sé ríkisstj. heimilt að ábyrgjast fyrir sýslunefndir og hreppsn. það, sem þarf til þess að bæta skaðana. Mér er alveg sama, hvort aðaltill. er samþ. með þessari viðbót eða engin till. Því að ég veit það eins og tveir og tveir eru fjórir, að sýslurnar geta ekki fengið neitt lán. Og þá er eins gott að fella aðaltill. Með till. á þskj. 353 er náttúrulega verið að binda bagga fyrir framtíðina, sem ég veit ekki, hvernig gengur að velta af sér. En hið er ég sannfærður um, að þessi sýslufélög geta ekki fengið sér lán.

Út af brtt. hv. þm. N.-Þ. vil ég segja aðeins það, að ef hún verður ekki tekin aftur, mun ég koma með brtt. um fjárveitingu til bryggju í Haganessvík, því að bryggja, sem þar var, hvarf beinlínis í ofviðrinu 26.—27. okt. síðastl. Ég gerði það til samkomulags í n. að bera hana ekki fram, af því að við sáu ekki fært að ætla fé til þessa. — Ég skal svo ekki hafa mitt mál lengra, en vona, að okkar till. á þskj. 339 verði samþ.

Sigurður Einarsson óyfirl.: Það er fyrst viðvikjandi brtt. hv. þm. V.-Húnv. Það ber ekki oft við, að við séum sammla, en að þessu sinni hefir nú svo vel til tekið. (**JBald:** Það er af því að þeir eru í sameinuðu þingi!).

Ég hefi átt kost á að kynna mér ástæðurnar, sem valda því, að þm. flytur brtt., og átti tal um þetta við nákunnugan mann. Hefði ég ekki fengið glögga vitneskju, þá mundi mér hafa staðið stuggur af því að þenja svæðið, þar sem þessar bætur eiga að koma til greina. En þarna í Húnavatnssýslu hafa einstakir menn orðið fyrir tjóni, sem er nákvæmlega sömu tegundar og hér er rétt um að bæta að einhverju leyti. Skaði

þessara fátæku manna er 2—3 þús. kr., og er bjargræðisvegur þeirra úr sögunni, ef ekki kemur aðstoð úr einhverjum stað. Ég mun því greiða þessari till. atkv., án þess að ég þar með geri mér í hugarlund, hvernig n. að öðru leyti snýst við þessu.

Þá vik ég að till., sem ég ber fram sjálfur. Það hefir verið nægilega tekið fram af hv. frsm. meiri hl., að það hafi ekki auðnast að koma sér niður á neinar frádráttartill. á núgildandi fjárl., sem n. öll gæti orðið sammála um. Hann sagði, að það væri hægar sagt en gert að opna í spretti einstakar gr. og taka fé, þótt ekki sé nema 100 þús. kr. Í sambandi við það vil ég taka fram, að ég er algerlega mótfallinn till., sem minni hl. fjvn. ber fram á þskj. 339. Þarna er ráðizt á þrjár linur. Og það er eftirtektarvert, að það eru tveir skólar, sem eiga að leggja til meiri hl. þeirra bóta, sem hér á að greiða. En fé til þessara skóla hefir verið veitt af því að það var sannfæring meiri hl. þingsins, að þess væri full þórf.

Nú hefir frv. um gagnfræðaskóla verið fleygt að svo í n., að það getur orðið nokkur töl á því að fá lagt fram á móti. Um hina skólana er engin ástæða til að ætla annað en styrkurinn verði notaður á þessu ári. Þetta er því úrræði, sem við getum ekki gengið inn á, að það sé æskulýðurinn og skólarnir í landinu, sem eigi fyrst og fremst að blæða, þegar gripið er til nýrra sparnaðarráðstafana. Og það liggur við, að ég efist um, að það sé hægt með einfaldri þál. að kippa burt stórkostlegum einstökum liðum, sem verður að skoða sem loford þings og stj. um framlög. Og óneitanlega væri sá sparnaður réttlátari, sem kæmi jafnar niður, ef framkvæmanlegur væri, heldur en kippa alveg burt einstökum liðum. Ég hefi verið að reyna að finna leið, sem allir geti orðið sammála um, til að draga úr útgjöldum á fjárl. Og sú hefir orðið niðurstaðan af viðræðum við ýmsa menn, að ekki sé aðra leið að finna en þá, sem ég geri ráð fyrir á þskj. 353. Í stuttu máli: að sýslufélögin, þar sem tjónið hefir átt sér stað, verði studd til að fá lán, sem greiðist af tekjum ársins 1936, öldungis eins og þau leggja sig. Það má vera, að peningar — eins miklir og hér um ræðir — liggja ekki lausir fyrir, þó að það liggja fyrir loford, og lánin verði greidd af tekjum næsta árs. En ég á erfitt með að trúá, að svo verði fast fyrir, að sýslufélögunum, með velviljaðri aðstoð ríkisstj. og þm. hlutaðeigandi kjördæma og annara góðra manna, takist ekki að fá lán í þessu skyni.

Það er mín skoðun, að ekki sé um annað að ræða en þetta. Viljinn til þess að verða að liði var svo almennur í n., að það varð eindregin niðurstaða um það að reyna að hjálpa, og verður þá að finna einhverja færa leið. Frá minni sjónarmiði er hún hér, og þó að hún sé ekki glæsileg og skemmtileg, að ráðstafa þannig hluta af tekjum komandi árs, þá er það betra en að dengja á stj. að borga þetta út án þess að gera neinar ráðstafanir á móti. Því að þetta er fastur liður í fjárl. fyrir 1936, og stj. er við því búin að borga hann. En að leggja þetta á aukafjárl. sé ég ekki neitt unnið við.

Gísli Guðmundsson: Ég hefi leyft mér að bera hér fram á þskj. 380 brtt. við brtt. frá hv. 8. landsk., sem er á þskj. 359. Ég hafði nú frekar búizt við því, að það mundi ef til vill ekki þýða mikið fyrir mig á þessu stigi málsins að koma fram með þessa till. En svo þóttist ég sjá það, að fjvn., eða a. m. k. meiri hl. hennar, hefði fallizt á að mæla með áður nefndri brtt. frá hv. 8. landsk., og þá taldi ég sjálfsagt að koma með þessa till. Efast ég ekki um það, að svo framarlega sem till. hv. 8. landsk. verður samþ., þá verði mín líka samþ. Það, sem hún fer fram á, er, að nokkur styrkur verði veittur — líklega um 1200 kr. í stað — til þess að gera við bryggjur á Þórshöfn í Norður-Þingeyjarsýslu og Kópaskeri. Bæði þessi þorp urðu mjög hart úti í ofviðrinu mikla síðastl. haust. Þannig fórust á Þórshöfn með öllu þrír mótorbátar og allmiklar skemmdir urðu á vörum og húsum, og enn fremur eyðilagðist bryggja að mestu leyti. Eins urðu á Kópaskeri allverulegar skemmdir á vörum, og allmiklar birgðir af olíu, sem bændur í héraðinu áttu, tók út. Lítil steinbryggja var á Kópaskeri, sem komið var upp á tveimur undanförunum árum og ríkið styrkti lítið eitt. Í þessu ofviðri urðu á bryggju þessari mjög tilfinnanlegar skemmdir, sem óhjákvæmilegt er að gera við, ef hún á ekki að eyðileggjast.

Ég vil þess vegna vænta þess mjög fastlega, að hv. þingmenn taki undir þessa sanngjörnu kröfu á þskj. 380 og greiði atkv. með nokkrum styrk til þessara staða. Hér er um ákaflega litlar fjárhæðir að ræða, og ég hefi algerlega bundið mig við fjárhæðina á Litla-Árskógssandi í till. frá hv. 8. landsk. Ég get sagt það, að ég er þeirri till. hlynntur. En hins vegar mun ég greiða atkv. á móti henni, ef brtt. mín verður felld, því að það er engin sanngirni að gera mun á þessum stöðum, þar sem er algerlega eins ástætt.

Ég sé ástæðu til að minna á það í þessu sambandi, að það er ekki ákaflega oft, sem farið er fram á fjárveitingu til handa þessu héraði, Norður-Þingeyjarsýslu. Hún hefir lengi verið eitt af þeim héraðum, sem allra minnstan styrk hefir fengið frá hinu opinbera. Og það ætti heldur en hitt að verða til þess, að minna ætti að vera fundið til þess að verða við þessari litlu fjárbeiðni.

Viðvikjandi þeim ummælum hv. 1. þm. Skagf., að ef þessi till. mín yrði ekki tekin aftur, þá mundi hann koma með brtt. viðvikjandi bryggju á Haganesvík, þá hefi ég ekkert við því að segja. En ég sem sagt álit, að þetta sé fullkomið sanngirnismál, og ég þykist þess fullviss, að því muni verða vel og sanngjarnlega tekið.

Forseti (JBald): Mér hefir borizt skrifl. brtt. við brtt. á þskj. 380, frá hv. þm. Skagf., svo hljóðandi: Sjá þskj. 389.

Brtt. þessi er of seint fram komin og auk þess skrifl., og verður því að veita tvenn afbrigði til þess að hún geti komið hér til umr. og atkvgr.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 25:2 atkv.

Einar Arnason: Það er aðeins út af orðalagi á 1. lið brtt., sem mér virðist — a. m. k. í sam-

bandi við brtt. á þskj. 353 — að kunni að valda nokkrum misskilningi. Það er talað hér um skaða við Eyjafjörð, og það kann að verða lítið svo á, að sá hluti, sem ekki heyrir til Eyjafjarðarsýslu og er í lögsagnarumdæmi Siglufjarðar, en telst þó í Eyjafirði, eigi að vera undanskilinn. Svo er t. d. ástátt um Siglunesið, en þar urðu nokkrir skaðar hjá bændum í ofviðrinu í haust. Ég geri ráð fyrir, að það heyrir að sjálf-sögðu undir það svæði, sem till. þessi grípur yfir. Og ég ætla að ganga út frá því, sé þessum skilningi ekki mótmælt. En þá kemur vitanlega til greina viðvikjandi vatill. á þskj. 353, ef hún verður samþ., að bæjarstj. Siglufjarðar verður að taka sinn þátt í þeirri lántöku, sem kynni að fara fram samkv. þeirri till.

Út af því, sem hv. 8. landsk. minnstist á, hvort félög og einstaklingar ættu að njóta sama réttar um bætur, vil ég geta þess út af því mati, sem fram hefir farið í Eyjafirði í vetur, að þeir vildu ekki taka til greina annað en skaða einstaklinga, og þá sérstaklega þeirra, sem hafa misst sín framleiðslutæki, báta, veiðarfæri og jafnvel salt, sem þeir áttu, og stóðu eftir allslausir og höfðu ekki ráð á að koma upp neinum tækjum til að geta stundað atvinnu sína. Þetta voru aðallega mennirnir, sem áttu að fá bætur, en félög eða stærri fyrirtæki komu ekki til greina.

Ég vil drepa á það út af því, sem hér hefir komið fram um styrk til endurbóta á bryggjum á ýmsum stöðum, að í þessu ofviðri hafa farið miklu fleiri bryggjur en enn hafa verið nefndar, t. d. flestar bryggjur á Dalvík, þar á meðal tvær bryggjur, sem kaupfélag Eyfirðinga átti, og hefir engum dottið í hug, að ríkissjóður færi að leggja fram fé til þessara bryggja þar. Það er því að fara út á mjög hála braut, ef ríkissjóður á að taka þátt í bótum á þeim bryggjum, sem hafa brotnað, því að þess ber að gæta, að margar af þessum bryggjum eru sífellt í hættu af sjógangi, jafnvel þó að hann sé ekki eins mikill og var í haust, og hefir engum dottið í hug, að ríkissjóður ætti að greiða það.

Út af því, sem hv. 8. landsk. minnstist á líka, í hvaða hlutfalli þessu fé yrði skipt, þá get ég vitanlega ekkert um það sagt. Ég vil aðeins benda á það, sem hv. frsm. fjvn. minnstist á, að þeir menn, sem framkvæmdu matið við Eyjafjörð, tóku það sem aðalreglu, að skipta mönnum í 3—4 flokka, að einstaklingar, sem væru bláfátækir og hefðu misst allt sitt bjargráð, fengju hlutfallslega mest, þeir, sem betur væru staðir, minna, og jafnvel þó nokkrir, sem ekkert fengju. Nú er vitanlegt, að þessar 60000 kr., sem hér eru ætlaðar samkv. þessari till., brökkva ekki nærri því til að greiða einstaklingum bætur í þessu hlutfalli, sem hér hefir verið talað um, 75%, 50% og 25%, og þar sem nú á að telja með tjón, sem orðið hefir í Þingeyjarsýslu og Skagafirði, þá sé ég ekki betur en að lækka verði bæturnar til þeirra, sem fátækastir eru og verst staðir, og hinir fái minna og sumir ekkert.

Ég skal svo ekki orðlengja þetta frekar, en ég vil aðeins leggja áherzlu á það, að sá hluti, sem liggur að Eyjafirði og heyrir undir lögsagnarumdæmi Siglufjarðar, hafi að sjálf-sögðu sama rétt og þeir, sem eru inni á Eyjafirði.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Ég skal ekki fara langt út í þetta mál. — Ég stend upp til þess að lýsa yfir þeirri skoðun minni á till. 353, að ég tel hana rétta úrlausn á tekjuóflunarlíði þessa máls. Ég geri ekki ráð fyrir, að till. frá minni hl. fjvn. verði samþ., enda mun ég ekki treysta mér til að fylgja þeim. Legg ég því áherzlu á, að þessi till. sem er flutt af hv. 9. landsk., verða samþ. Hún fer fram á það, að sé ekki fyrir hendi nægilegt fé af tekjum ársins 1935 til þess að standast þessar greiðslur, sé stj. heimilt að ábyrgjast lán fyrir hlutaðeigandi sýslufélög til þess að annast þessar skaðabætur, sem í till. er gert ráð fyrir. Þetta er aðferð til þess að fara þessi útgjöld yfir á árið 1936. Það var einhver, sem kastaði því fram, að þessi sýslufélög mundu ekki geta fengið slík lán. Það vil ég ekki álita að óreyndu. Lánið verður að fullu endurgreitt af ríkissjóði árið 1936, og með þessu er það tryggt, að þessi útgjöld koma inn á fjárl. ársins 1936, og þá verður sjálfsagt gert annað af tvennu, tekin úr frv. útgjöld til að mæta þessu, eða aflað einhverra tekna á móti.

Jón Auðunn Jónsson óyfirl.: Það er vegna þess, að ég vantroysti því, að Hólsheppur geti fengið lán að svo miklum hluta, sem fjvn. ætlast til, til endurbóta á öldubrjótnum í Bolungavík, að ég hefi borið fram mína till. Ég veit það, og allir, sem til þekkjá, að hreppurinn stendur undir ákaflega þungum böggum vegna þessa mannvirkis, sem hafa orðið fyrir óhöpp, bæði sjálfráð og ósjálfráð, sem hafa kostað hreppsfélagið og ríkissjóð marga tugi þúsunda, ef ekki á annað hundrað þúsund króna. Hreppurinn á í mestu vök að verjast með þær miklu byrðar, sem hann stendur undir vegna þessa. Ég er því hræddur um, að erfiðlega gangi fyrir hann að fá svo stórt lán sem sett er sem skilyrði fyrir þeirri fjárveitingu, sem fjvn. leggur til, að veitt verði.

Það var eitt sinn sem oftast, að stórfellt tjón varð á brimbrjótnum vegna þess að illa var gengið frá verkinu af þeim mönnum, sem stj. hafði falið að sjá um framkvæmd verksins. Það var árið 1925. Sá skaði, sem af því hlaut, var um 48000 kr. Þá hljóp ríkið svo myndarlega undir bagga, að það borgaði ¾ af viðgerðarkostnaðinum. Það er því til fordæmi fyrir því, að ríkið hlauði vel undir bagga, þegar svona stendur á, langt umfram það, sem n. leggur nú til, og jafnvel umfram það, sem ég legg til með mínum brtt.

Ég hefi fyrir hreppsn. hönd átt tal við banka, bæði á Ísafirði og hér, sérstaklega þó Landsbankann, sem hefir fyrri lánin. Mér hefir virzt vera þungt fyrir að fá ádrátt, hvað þá loforð um ½ hluta kostnaðarins eins og hann er áætlaður nú, eða um 40000 kr., og hefi ég engan veginn getað fengið fast loforð um svo mikið fé, og ég er mjög hræddur um, og tel enda líklegt, að ekki væri unnt, nema þá kannske með ríkis-ábyrgð, að fá það lán, sem þyrfti eftir till. fjvn. — Það er eingöngu af þessum ástæðum, að ég ber fram mína brtt. Ég mundi alls ekki fara lengra en meiri hl. fjvn. hefir lagt til, ef ég teldi ekki fyrirsjáanlega hættu á því, að ekkert

yrði úr framkvæmdum, ef svo skammt væri farið í tillagi ríkissjóðs.

Ég vil á engan hátt vanþakka þá till., sem meiri hl. fjvn. hefir gert. Ég verð að segja, að þar væri sömasamlega vikizt við, ef ástæður hreppsins væru þær, að hann gæti staðið undir helmingnum. En ég verð að láta þessa skoðun í ljós og lýsa því eins og ég lit á það, að ég er hræddur um, að það verði til þess, að ekki verði hægt að framkvæma þetta verk, ef ekki er lengra farið í tillagi ríkissjóðs, og það er enganveginn meining meiri hl. né neinna hv. þm., því að það er öllum ljóst, hvað liggur við, sem sé að þessi verstöð eyðileggst, ef ekki er bráðlega undið að endurbótum á þessu mannvirki. Það er einnig í till. n. og því hefir verið lýst yfir, bæði af hv. 2. þm. Eyf. og hv. frsm., að mest tillit eigi að taka til þeirra einstaklinga, sem verst séu staddir, og þeir geti fengið bættan sinn skaða, sem er hliðstæður við þann, sem hér er um að ræða, með ¾ af tapinu. Og þá fæ ég ekki séð, þegar ég hefi bent á, að það er einnig fordæmi til, sem gefið var 1926 í ákaflega hliðstæðu tilfelli, að hér sé um skaðlegt eða varhugavert fordæmi að ræða. Það voru reyndar fleiri vestur þar, sem urðu fyrir skaða af þessu ofviðri, og það tilfinnanlegum skaða. En ég legg svo mikla áherzlu á, að þetta mikla nauðsynjaverk verði unnið, að ég hefi heldur fært undan að héra fram till. um fjárframlög til þess að bæta einstökum mönnum þann skaða, sem þeir urðu fyrir, til þess að dreifa ekki of mjög fjármagninu frá því, sem er langnauðsynlegast, en það eru endurbætur á öldubróttum. Ég hefði getað komið með virðingar og umsóknir vegna tjóns, sem nemur á annan tug þúsunda, en ég hefi alveg látið það undir höfuð leggjast. Sem sagt, ég hefi dregið úr, að slíkar umsóknir yrðu sendar til þingsins vegna þess máls, sem er svo mikils virði fyrir íbúana þar í Bolungavík, sem eru um 800, að ef ekki er að gert, þá eru þeirra afkomumögu-leikar algerlega glataðir um margra ára skeið, og þeir verða að flytja burt úr héraðinu.

Jón Pálmason óyfirl.: Það er í sambandi við till. hv. 9. landsk. á þskj. 353, sem ég vil segja nokkur orð, og það er sérstaklega með tilliti til þess máls, sem snýr að minu kjördæmi. Þ. e. a. s. aðgerð á bryggjunni á Blönduósi. Það mál er þannig vaxið, að ég hefi, eins og hæstv. fjmrh. og hv. fjvn. vita, lagt mikið kapp á að fá framlag til þessa mannvirkis, vegna þess að ef ekki verður gert við það á næsta sumri, þá eru allar líkur til þess, að það komi til með að kosta mörgum sinnum meira að gera við bryggjuna aftur. En í sambandi við það, hvort hægt væri að fá lán til þessarar aðgerðar, þá vil ég benda hv. þm. á það, að ef þessi till. verður samþ. óbreytt, verður viðkomandi hérað að leggja fram 22000 kr. til þessarar aðgerðar, svo að það er síður en svo, að nokkur víska sé fyrir því, að hægt verði að fá lán ofan á það framlag, sem fjvn. ætlast til, að héraðið leggi fram. Ég veit, að menn skilja, að þetta skiptir ekki svo miklu máli, þó að þetta yrði fært svona til, ef það væri tryggt, að lán gæti fengizt til þessa mannvirkis, en það er fjarri því, að svo sé, og að því leyti

stendur þar alveg eins á, þó að um smærri upphæð sé að ræða, eins og með brimbrjótinn í Bolungavík.

Annars verð ég að harma það, að hv. fjvn. skuli ekki hafa getað gengið inn á að færa niður útgjöld ríkisins til einhverra mannvirkja, sem eru í nýbyggingu og ekki hlýzt tjón af, þó að frestað sé um eitt ár. Ég verð að segja, að mig undrar það t. d., að ekki skuli vera hægt að ganga inn á að fresta byggingu á þeim skólum, sem farið er fram á á þskj. 339. Ég hefði hugsað mér það auðvelt mál, án þess að mikið tjón hlýst af, að fresta ýmsum öðrum framkvæmdum, sem því fé nemur, sem þarf til þess að gera við þau mannvirki, sem nú eru í bráðri hættu og alls ekki má dragast fram yfir þetta sumar að koma í verk. Menn hljóta að sjá, að það er vissulega ólíku saman að jafna, nýjum mannvirkjum, sem eru þannig, að ekkert tapast, þó að dragist að koma þeim upp, og svo hitt, að gera við þau mannvirki, sem liggja undir skemmdum og stórtjón getur hlotizt af, ef ekki er gert við þau nú þegar. Það er sérstaklega það atriði, sem ég vil láta koma skýrt fram, og ég vænti, að hv. þm. sjái, að það mun vera heppilegast eins og sakir standa að fella þessa till. á þskj. 353, því að hún getur gert að engu þær ráðstafanir, sem hér á að gera og fjvn. er áður orðin sammála um, að nauðsyn bari til að gera.

Frsm. (Jónas Jónsson): Ég ætla aðeins að láta þess getið f. h. fjvn., að hún tekur aftur till., sem hún gerði um Litla-Árskógssand, það er sýnilegt, að hún dregur svo mikinn dilk á eftir sér, að hún hefir ekki séð sér annað fært en að taka hana aftur. Vona ég, að aðrir geri það sama, og ég hefi ástæðu til að halda, að hv. 1. þm. Skagf. ætli að gera það.

Garðar Þorsteinsson óyfirl.: Það kom flatt upp á mig, að hv. fjvn. skyldi taka aftur þessa till., en ég get fallizt á þau rök, sem hún hefir borið fram fyrir þessu. Mér þykir leiðinlegt, að hv. þm. N.-D. skyldi óbeint verða til þess, að þessi till. skyldi falla úr sögunni, en ég verð að beygja mig fyrir því.

Út af því, sem hv. 2. þm. Eyf. sagði áðan um það, á hvern hátt þetta tjón mundi verða bætt, þá þykir mér það nokkuð leitt, að ekki skyldi frá stj. hendi hafa legið fyrir neinar tölur eða áætlanir um það, hvernig tjónið yrði greitt. Mér finnst, að það muni liggja í augum uppi, að það hljóti að verða af handahófi, hvernig þessar bætur verða greiddar, ef á að slá því föstu, að það séu aðeins einstakir einstaklingar, sem fá þessar bætur greiddar, en hinsvegar ekki allir einstaklingar, sem ættu t. d. miklar bryggjur, báta, hús o. s. frv., og ekki ætti heldur að bæta félögum þeirra tjón. Ég er mjög hræddur um, að þótt sú n. sem fer með þessi mál á sínum tíma, reyni í hivetna að gæta óhlutdrægni, þá muni mörgum finnst þeir settir hjá og ætti að bæta þeim þeirra skaða, fyrst nágranni þeirra fái sinn skaða bætta. Ég veit, að útgerðarmenn við Eyjafjörð biða eftir því með eftirvæntingu, hvort þeir fái greiddar bætur fyrir það tjón, sem þeir urðu fyrir, og mér skilst, að það hefði

verið eðlilegt, að stj. eða fjvn. hefði komið fram með einhvern „skala“ til að fara eftir í þessum efnun.

Ég veit um mann, sem er útgerðarmaður, ekki samt stór. Hann á dálítinn trillubát, hann á húsið, sem hann býr í, og hann á svolitla bryggju við suðurenda Hríseyjar. Þessu hefir hann komið upp, auðvitað ekki af miklum efnun, en hann átti þetta þó allt skuldaust. Í ofviðrinu missti hann bæði bátinn og bryggjuna, en húsið á hann eftir skuldaust. Má því segja, að þessi maður sé ekki svo illa efnun búinn, að hann geti ekki af eigin rammleik keypt sér annan trillubát og gert aftur við bryggjuna sína, og eftir því, sem mér skilst á ummælum hv. 2. þm. Eyf., þá ætti þessi maður engar bætur að fá fyrir tjón sitt. Slíkar reglur virðast mér settar alveg út í bláinn. Ef hinsvegar ætti að slá því föstu, að þeir menn, sem hefðu slíkan efnahag, fái ekki neinn styrk úr ríkissjóði, þá finnst mér, að stj. eigi að gefa þessum mönnum einhverja viðréttingu, þannig að þeir gætu með ábyrgð ríkisins, og vitanlega einnig hreppsins, fengið lán til þess að koma þessum tækjum sínum í viðunandi hof. Og ég vil hér með leyfa mér að spyrja hæstv. fjmrh.: Vill hann í slíkum tilfellum, sem ég nú nefndi, veita ádrátt um það, að þessir menn geti með ábyrgð hreppsins fengið ríkisábyrgð fyrir láni eða lán úr ríkissjóði til þess að koma upp bátum sínum og bryggjum? Ég get ekki séð, hvernig þessir menn ættu að geta komið af stað sinni útgerð að nýju, ef þeim væri ekki veitt einhver slík hjálp. Hæstv. fjmrh. veit það vel, að þar lánsstofnanir, sem um væri að ræða, eru alveg lokaðar fyrir þessum mönnum. Þar lána ekki t. d. út á 2. veðrétt í húsum og öðrum eignum í Hrísey, Litla Árskógssandi eða öðrum slíkum stöðum. Bankarnir gera það alls ekki, og þessir menn hafa ekki aðgang að öðrum peningastofnunum. Og hvernig eiga þessir menn þá að fara að? Það er ákaflega hart, ef menn, sem með dugnaði og atorku hafa aflað sér einhverra eigna, sem að mestu evðileggjast eina óveðursnótt, fá enga aðstoð þess opinbera til þess að rétta sinn atvinnuveg.

Ég skil vel, að ríkissjóður treysti sér ekki til að kasta þessum peningum út og gefa mönnum þessar upphæðir, en mér skilst, að ríkissjóður með ábyrgð sinni, með ábyrgð hreppsnefndar á bak við, geti veitt þessum mönnum aðstöðu til að fá lán, sem þeir annars ættu alls ekki kost á. Ef þetta er ekki hægt, þá verð ég að mótmæla því, að sú regla verði viðhöfð, að þessar 60 þús. verði eingöngu veittar einstökum mönnum, sem öðruvísi standur á um.

Á þinginu 1934 bar ég fram þáttill. þess efnis, að heimila fjmrh. að bæta fyrir þetta mikla tjón. Hann var þá svo „diplomatískur“ að vísa þáttill. þessari til fjvn., og nú hefir það þó farið svo, að stj. hefir neyðzt til þess að leita til þingsins um að fá heimild fyrir þessu. Ég held því að hæstv. ráðh. hefði átt að taka þáttill. þessari betur en hann gerði. Þegar hún kom fyrst fram.

Jón Baldvinsson [óyfirl.]: Það hafa nú komið fram ýmsar brtt. við þessa þáttill. til þál. um

fjárframlög úr ríkissjóði vegna skaða af ofviðri 26. og 27. okt. síðastl. — Þessi þáttill., sem komin er frá meiri hl. fjvn., fer fram á að bæta mönnum í tilteknum héruðum skaða, sem þeir hafa orðið fyrir af ofviðrinu. Nú er þetta í sjálftu sér dálítið einkennilegt vegna þess, að slíkir skaðar verða svo víða hér á landi og hafa víðar orðið heldur en í Skagafirði, Eyjafirði og Þingeyjarsýslu á þessu hausti. Það urðu m. a. talsverðir skaðar í Snæfellsnessýslu síðastl. haust. Þar misstu margir menn báta sína. Í Ólafsvík t. d. fór einn bátur, sem var óvátryggður, alveg í spón. Eigendurnir eru fátækir menn, sem ekki hafa nokkur tók á því að kaupa sér annan bát í staðinn. Báturinn var óvátryggður vegna þess, að um skeið hefir verið erfitt að koma bátum í tryggingu. Og ef á annað borð bátar komast í tryggingu, þá verða eigendurnir a. m. k. að borga 8% af þeim í iðgjöld. Þegar þeir svo þar að auki þurfa að borga vexti af bátsverðinu, sem venjulega er í skuld, þá eru þarna kominn iðgjöld og vextir í kringum 15%. — Þetta freistar þeirra til þess að hafa bátana ekki vátryggða, m. a. af því, að þeir hafa ekki fé til þess að leggja út í þessi miklu útgjöld ársfjórðungslega.

En vegna þess að menn eru nú farnir að teygja þessar bætur fyrir skaða víðar um landið, þá leyfi ég mér að koma fram með skrifl. brtt., sem hljóðar svo: Við 1. lið. Á undan „Skagafirði“ komi: Snæfellsnessýslu (Ólafsvík). — Úr því farið er að teygja þetta um allt, þá finnst mér, að tína eigi upp alla staði, þar sem menn hafa orðið fyrir skaða og geta ekki bætt sér hann sökum fátæktar, því það er einmitt aðaltilgangur þessarar þáttill., sem fyrir liggur, að bæta mönnum skaða, sem þeir hafa orðið fyrir af náttúruöflum og geta ekki af eigin rammleik bætt sér. Ég leyfi mér því að leggja þessa þáttill. fram til hæstv. forseta.

Forseti (BÁ): Mér hafa borizt 2 skrifl. brtt. Önnur er við þáttill. til þál. um fjárframlög úr ríkissjóði vegna skaða af ofviðri 26. og 27. okt. síðastl., frá Jóni Baldvinssyni, og hljóðar svo: Við 1. lið. Á undan „Skagafirði“ komi Snæfellsnessýslu (Ólafsvík). — Hin skrifl. brtt. er frá Einari Árnasyni, við viðaukatill. á þskj. 353, og hljóðar svo: Aftan við „Þingeyjarsýslu“ komi: og bæjarstjórn Siglufjarðar. — Það þarf tvennskonar afbrigði til þess að þessar brtt. megi taka til meðferðar.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 390 og 391) leyfð og samþ. með 27 shlj. atkv.

Umr. frestað um stund.

Sigurður Einarsson: Ég hafði kvatt mér hljóðs. Þegar umr. var frestað, og það var einungis til þess að endurtaka það, sem ég áður hefi sagt, og undirstrika það, að það er engin önnur leið, sem ég sé færa til þess að verða að liði þeim héruðum og stöðum, sem hér þurfa nauðsynlegar hjálpar við, en sú, að fallast á brtt. mínar.

Brtt. þær, sem fram eru komnar um að fella niður styrki til skóla, eins og t. d. gagnfræðaskólans í Reykjavík og Flensborgarskólans, eru þannig, að við jafnaðarmenn getum ekki fallist á þær. — Hvenær sem harðnar í ári, þá er það gömul saga, að Sálfsstfl. ræðst á skólafræðsluna í landinu. Og hefi ég áður látið í ljós efa minn um, að það væri fullkomlega lögmætt að taka einstaka liði úr fjárl. og gera að sparnaðarliðum.

Ég verð að halda því fram, að fjvn. lagði sig svo mikið í það að athuga, hvernig mögulegt væri að mæta þessum töpum, að það voru sannarlega engin úrræði látnin eftir óathuguð. En það fundust engin hæfileg úrræði, sem náðu samkomulagi allra. Ég held því, að hv. þm. geri bezt í því að sameinast um mínar brtt. og samþ. þær.

Frsm. (Jónas Jónsson) óyfirl.: Ég get að visu ekki talað um þessar brtt., sem fyrir liggja, fyrir n. í heild sinni, því okkur nm. hefir ekki gefið tækifæri til þess að tala saman um þær. En ég vildi skjóta því til þeirra hv. þm., sem hafa komið fram með skrifl. brtt. um það, að færa út það landsvæði, sem skaðabæturnar eiga að ná til, að það er töluverður ábyrgðarhluti að koma með slíkar till., vegna þess að það er enginn vafi á því, að ofviðrið geislaði að mestu leyti yfir takmarkað landsvæði. Það hafa verið gerðar rannsóknir á þessu, og það kom í ljós, að það svæði, þar sem verulegir skaðar urðu, var frá Skagafirði og norður í Þingeyjarsýslu, þó náttúrlega yrðu víðar skaðar. En þó maður hafi fulla samúð með mönnum á Hvammstanga og í Ólafsvík, sem misstu óváttryggða báta, þá sjá allir, að slíka skaða er yfirleitt ekki hægt að bæta. Það, að samkomulag hefir orðið með öllum flokkum um að bæta þá skaða, sem urðu á þessu sérstaka landsvæði, er af því, að þeir voru svo stórfelldir; t. d. er talið, að í Eyjafirði hafi ofviðrið gert meiri skaða heldur en jarðskjálftarnir miklu í sumar, þegar fjöldi húsa hrundi.

Ég geri ekki ráð fyrir því, að sannfæra hv. þm. V.-Húnv. og hv. 4. landsk., og allra sízt að sannfæra nokkurn mann um það, að þessir bátar hafi ekki sokkið. En þetta breytir alveg till. Aðaltill. er byggð á ýtarlegri rannsókn á því, að þarna hafi orðið skaðar, og það er aðeins helmingurinn af þeirri upphæð, sem við þorðum að stínga upp á til þess að hjálpa þessu fólki. En það er mikill munur, hvort einn bátur sekkur eða e. t. v. allir bátarnir, allar bryggjur eyðileggjast og tekur út fiskinn, sem búið er að afla allt sumarið. Það er mikill munur, hvort einn maður liður eitthvað á einum stað eða að þær er almennt hallæri. Þó einn maður missi bát, þá eru fleiri þar til þess að hlaupa undir bagga.

Ég tala að visu ekki fyrir n. hönd, en það er nauðsynlegt fyrir málið, að þessi till. verði tekin aftur, því að hún breytir alveg tilgangi aðaltill. og er ekki sanngjörn. Því að ef á að fara að bæta svona skaða úr ríkissjóði, t. d. ef bátur sekkur á Fáskrúðsfirði og annar á Dýrafirði, þá er komið út í ófæru. Það er nauðsynlegt að fella slíkar till., ef þær verða ekki teknar aftur. Ég segi þetta bara vegna þess, að það má ekki dreifa

þessari litlu fjárhæð um allt landið; þá munar ekkert um hana. Það er bara eyðsla úr ríkissjóði. Það á einungis að reyna að bæta úr þær, sem samfelldir skaðar hafa orðið.

Hannes Jónsson óyfirl.: Þegar ég kvaddi mér hljóðs, þá var það aðallega til þess að þakka fulltrúum flokkanna góðar undirtektir við mitt mál, því að allir flokkar höfðu lýst yfir því, að till. mín væri fullkomlega réttmæt, og mér skildist á þeim, að sjálfsgætt væri að samþ. hana; aðeins lét hv. 1. þm. Skagf. þá fyrirsögn fylgja, hvers vegna báturinn hefði ekki verið váttryggður. Ég tók fram og skýrði frá því, hvernig á því stæði, að örðugt væri að fá báta við Húnaflóa váttryggða, a. m. k. báta á Hvammstanga og Blönduósi. Mér er um þetta vel kunnugt, því að fyrir 10 árum síðan var ég meðeigandi að vélbáti, sem gekk frá Blönduósi, og hann var ekki mögulegt að fá váttryggðan nema hann væri skrásettur á Ísafirði, og meðan báturinn gekk var hann skrásettur þar og váttryggður. Ég vil því vonast til þess, að þrátt fyrir það, að hv. þm. S.-Þ. virðist vera að taka aftur sín göðu meðmæli, þá feti aðrir hv. fjvn.menn ekki í hans fótspor og till. náí samþ. hér í þinginu, því að það getur ekki talist neitt réttlæti að láta menn liða bótalaust samskonar skaða í einni sýslu og bættur er af ríkissjóðs hálfu í annari. Og ég get ekki séð, að það sé að gera þessa hjálp einskis virði, þótt 2—3 staðir bættist nú við, þegar talað er um það, að skaðana megi bæta um 75—80% eða eitthvað minna jafnvel. (JJ: En þetta er mikið, miðað við það, hvað upphæðin er lág). Nei, því að þessar skemmdir á Hvammstanga geta ekki verið virtar á meira en 2—3 þús. kr. Þótt sá skaði væri bættur um 75%, þá lækkar það aldrei 60 þús. kr. um helming, og menn í Þingeyjarsýslum eru ekki verr staddir en þessir menn á Hvammstanga. Þótt það sé ekki nema annar báturinn af tveimur, sem þar eru gerðir út, er farið hefir, þá er skylt að bæta það tjón engu síður en þótt um 4—5 báta væri að ræða í Þingeyjarsýslu, sem farið hefðu sömu leið. Ég vænti því, að réttlæti verði látið njóta sín í þessu máli, án tillits til þess, þótt málið sé e. t. v. flutt með hagsmuni 2—3 héraða fyrir augum. Þarna eru menn, sem orðið hafa fyrir lítt bærilægum skaða, og það á ekki að gera þetta að hitbeini fyrir einhvern einstakan þm., sem ber hagsmuni síns héraðs sérstaklega fyrir brjósti, án tillits til annara.

Jón Baldvinsson: Áður en þessari umr. er slitið, vil ég lýsa yfir því, að ég tek aftur mína skrifl. brtt., en þó vil ég vænta þess, að menn hafi hana í huga, þegar gerðir eru upp og bættir skaðarnir.

ATKVGR.

Brtt. 334, 359, 372, 389 og 391 teknar aftur.

— 388 felld með 21:16 atkv. að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GÍ, GL, HannJ, JJós, JAJ, JónP, MG, PHalld, PM, EE, SK, SÁÓ, ÞBr, ÁÁ, GP, JBald.

nei: HG, HermJ, IngP, JakM, JJ, JörB, MJ, ÓTh, PHerm, PZ, ÞD, PO, StJSt, ÞorþP, BJ, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EyStJ, FJ.

MT greiddi ekki atkv.

Ellefu þm. (GTh, HV, JÓl, JS, JG, SigfJ, TT, ÞÞ, BST, GG, GSV) fjarstaddir.
Brtt. 343 felld með 19:11 atkv.

— 339 felld með 23:15 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: MG, MJ, ÓTh, PHalld, PM, PO, SK, ÞBr, GP, GÍ, GL, HannJ, JakM, JAJ, JónP.

nei: JJ, JörB, MT, PHerm, PZ, PP, SE, SÁÓ, StJSt, ÞorbÞ, ÁÁ, BJ, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, FJ, GG, HG, HermJ, IngP, JBald.

JJós greiddi ekki atkv.

Tíu þm. (JS, JG, SigfJ, TT, ÞÞ, BST, GSV, GTh, HV, JÓl) fjarstaddir.

Brtt. 390 samþ. með 20:7 atkv.

— 358 felld með 22:10 atkv.

— 353, svo breytt, samþ. með 21:9 atkv.

Till., svo breytt, samþ. með 33:4 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JAJ, JónP, JJ, JörB, MG, MT, ÓTh, PHerm, PZ, PP, PO, SE, SK, SÁÓ, StJSt, ÞorbÞ, ÞBr, ÁÁ, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, FJ, GP, GG, GÍ, GTh, HG, HermJ, IngP, JJós, JBald.

nei: MJ, PHalld, PM, JakM.

GL, HannJ greiddu ekki atkv.

Tíu þm. (JÓl, JS, JG, SigfJ, TT, ÞÞ, BJ, BST, GSV, HV) fjarstaddir.

Till. afrgr. sem ályktun Alþingis (A. 392).

7. Landhelgisgæzla.

Á deildafundum 23. okt. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þál. um landhelgisgæzlu (A. 415).

Á 17. fundi í Sp., 30. okt., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta voru ákveðnar tvær umr.

Á 18. fundi í Sp., 31. okt., var till. tekin til fyrri umr. (A. 415, 420).

Frsm. (Jónas Jónsson) [öfirl.]: Fjvn. hefir komið sér saman um að óska eftir því, að till. á þskj. 415 verði samþ. af þinginu, en í þessari till. felst nú ekki annað en það, að ríkisstj. sé heimilað að leita kaupþilboða erlendis í tvö af þremur varðskipum, sem ríkið á nú. Hæstv. forseti hefir ákveðið tvær umr. um þessa till., en þó þingið féllist á hana, vil ég taka fram, að þá er samt aðalályktunin eftir, sem komið getur til mála í þessu efni, en hún er um það, hvort selja eigi skipin eða ekki. En til þess að fjvn. og Alþingi geti tekið afstöðu til þessa, þarf fyrst að fást vitneskja um það, með hvaða kjörum hægt er að selja skipin, en sú vitneskja fæst ekki nema með því móti að Alþingi heimili ríkisstj. að bjóða skipin út til sölu. Á þessu stigi málsins er því ekki um annað að ræða en það, hvort þingið vill, að skipin verði boðin út. En fjvn. mælist til þess, ef að því verður horfið, að flýtt verði fyrir samþykkt þessarar till., svo

hægt verði að bjóða skipin út þegar, því á árangri útboðanna byggist að miklu leyti till. n. um landhelgisgæzluna.

Ég ætla ekki að fara ýtarlega út í það mál nú, því hér liggur aðeins fyrir sú hlið landhelgis málsins, hvort leita skuli sölutilboða í þessi tvö skip. Ég býst við, að aðalumr. um málið færi fram, ef tilboð fengjust í skipin; þó vil ég með fáum orðum drepa á ástæður fyrir því, að fjvn. hefir óskað eftir samþ. þessarar till.

Landhelgisgæzlunni hér við land má skipta í þrjú reynslustig. Fyrst önnuðust Danir hana allengi og notuðu til gæzlunnar venjuleg herskip með töluverðum árangri fyrst í stað. En þegar frá leið kom í ljós, að skip þessi voru ekki hentug, þau voru stór og ólík togurunum og þekktust langt til. Þess vegna varð það, hversu mikinn dugnað sem yfirmenn þessara skipa sýndu, þá varð árangurinn minni og minni, því bygging skipanna virtist vinna gagnstætt starfi þeirra.

Þegar Íslendingar tóku gæzluna í sínar hendur með byggingu Óðins 1926, var að ýmsu leyti synt framhjá þessum skerjum hvað snerti byggingu skipsins. Það var haft líkt togara að stærð og útliti, en hraðskreiðara. Nú héldu Íslendingar, að þeir væru komnir á rétta leið í landhelgis málinu, og eftir sömu stefnu var varðskipið Ægir byggt. Þannig gekk í nokkur ár, að ríkið hafði til gæzlunnar tvö til þrjú skip: Óðin, Ægi og Þór, en samt sem áður komu erfiðleikar í ljós við þetta fyrirkomulag, aðallega tvennskönar. Fyrst og fremst var þessi útgerð ríkinu mjög dýr; hún kostaði ríkissjóð árlega um 800 þús. kr. Á hinn bóginn kom í ljós, að í ýmsum landshlutum, t. d. á Vestfjörðum, reyndist gæzlan ekki nægileg. Niðurstaðan varð þá sú, að leigja sérstaka báta til gæzlu á þeim stöðum, þar sem mest þótti ábótavant. Í fyrstu voru notaðir óvopnaðir bátar, sem þó gerðu mikið gagn með því að hræða veiðipjófa. En þetta fyrirkomulag er dýrt og þó ekki gott. Vaxandi reynsla kennir okkur þetta tvennt: Að fyrirkomulagið er of dýrt fyrir ríkissjóð, og líka hitt, að þó þessi stóru skip okkar séu betri en dönsku herskipin, þá eru þau líka að verða úrelt. Eftir því sem fleiri togarar fóru að nota talstöðvar, þá myndast milli þeirra félagsskapur um það, að segja hverjir öðrum frá því, hvar varðskipin eru á hverjum tíma. Þannig hafa þeir alltaf nægan tíma til þess að forða sér. Þannig eru okkar vönduðu varðskip orðin á eftir timanum á líkan hátt og dönsku herskipin á sínum tíma. Reynslan sýnir nú, að smærri bátar eru hentugri. Út af þessum tveimur ástæðum aðallega er það nú orðin nokkuð almenn skoðun, að það eigi að breyta landhelgisgæzlunni, að við eigum að losa okkur við tvö af þremur varðskipunum, en halda einu eftir, sérstaklega vegna stærri björgunarmála og mannflutninga milli hafna, þegar mikið liggur við. En í stað þessara tveggja skipa eigi að byggja eða leigja fjóra vopnaða báta.

Þetta mál var tekið til athugunar á Alþingi í vetur sem leið. Var skipuð nefnd sérfróðra manna til þess að athuga breytingar á landhelgisgæzlunni. Þessi nefnd hefir setið á rökstólum

i sumar, og eftir ýtarlegar rannsóknir komið að þeirri niðurstöðu, að gæzlunni sé best fyrir komið með því að hafa fjóra vopnaða báta, sem auk þess að verja landhelgina annist minni háttar björgunarstörf.

Ég skal ekki fara langt út í að skýra till. n., en það er ætlað til þess, að tveir þessara báta verði fyrir vestan land, annar í Faxaflóa, en hinn við Vestfirði, einn báturinn verði fyrir Norðurlandi og einn að sunnan og austan. Ég áleit rétt að drepa á þetta. Þó það liggir ekki fyrir til umr. nú.

Ég held, að hvernig sem farið er að, þá sé það bersýnilegt, og það skiptir mestu máli, að ríkissjóður er ekki fær um að gera út þessi þrjú stóru skip og verja til þess 800 þús. kr. á ári. Og þó Óðinn væri látinn liggja í höfn allt árið, þá kostaði það 60—70 þús. kr., og 60 þús. kr. kostaði að láta Þór liggja ónotaðan. Það er líka vafasöm ráðstöfun að halda þessum skipum við, láta þau vera byrði á ríkissjóði, en geta ekkert notað þau. Eftir þeirri athugun, sem fjv. hefir gert á þessu, þá munar það þessu, að þó varðskipin séu tvö látin liggja í höfn meiri hluta ársins, þá kostar gæzlan eins og er 600 þús. kr.; en ef hægt væri að losna við þessi tvö skip, en við gæzluna yrðu hafðir fjórir bátar, auk Ægis, þá mundi það kosta 400—450 þús. kr. Auk þess yrði landhelgisgæzlan betri en áður. Um brtt. vil ég segja það, að ég álit ekki ástæðu til þess að samþ. hana. Það spillir ekkert að vita, hvaða boð kann að fást í Þór. Tveir hv. þm., sem bera fyrir brjósti hag Vestmannaeyja, standa að þessari brtt., en ég vil benda þeim á það, að svo erfiður getur fjárhagur ríkissjóðs orðið, að leggja verði upp bæði Þór og Óðni, og þá er ekki nema Ægi til að dreifa. En jafnvel þó svo fari, dettur engum í hug að láta Vestmannaeyjar vera eftirlitslausar. Ég skil ekki í því, að þeir geti ekki þess vegna fallið á, að óhætt sé að leita tilboða einnig í Þór.

Ég sé svo ekki ástæðu að fjölyrða um málið á þessu stigi og mun ekki fara út í almennar umr. um málið nú, nema alveg sérstök tilefni gefist til.

Sigurður Einarsson: Þó sú till. til þál., sem hér liggur fyrir, sé fram borin af fjv. án fyrirvara frá einstökum nm., þá þykir mér rétt að skýra frá því, að þegar málið var rætt í n., þá létum við fulltrúar Alþfl. í ljós þá skoðun og gerðum grein fyrir henni, að ekki væri tímabært að bjóða Þór. Aftur á móti vildum við láta leita tilboða í Óðin. En till. var upprunalega þannig rædd, að ekki var gert upp á milli Óðins og Þórs. Vegna þessarar afstöðu okkar til till. litum við svo á, að við höfum óbundin atkv., ef brtt. kemur fram um það atriði, sem við lýstum okkur ósamþykka. Þetta þykir mér rétt að taka fram, án þess það skipti miklu máli.

Jón Auðunn Jónsson óyfirl.: Ég býst varla við, þó till. þessi verði samþ., að hún nái þeim tilgangi, sem virtist vaka fyrir hv. frsm. fjv., að vegna hennar verði hægt að ákveða breytingar á landhelgisgæzlunni næsta ár í sambandi við þau fjárl., sem fyrir liggja. — Þá hygg ég, að

það sé óvarlegt að gera útboð á skipunum nema jafnframt sé ákveðið að selja þau. Það mun ekki vera algengt um einstaklinga, að þeir bjóði út slíka hluti án þess þeir ætli sér að selja, og ég hygg, að slíkt gæti þótt nokkuð mikið gabb af ríkisstjórn.

Að öðru leyti væri hér um stóra afturför að ræða á landhelgisgæzlunni, nema jafnframt því, að skipin væru seld, yrði tekið upp það skipulag, sem fjv. bendir á, að hafa fjóra vopnaða báta auk varðskipins. Meðan það er ekki gert er landhelgin gersamlega óvarin, þótt við höfum eitt skip og einn eða tvo lélega báta. Ég veit, að allir eru sammála um, að okkur er það mikilsvert að verja landhelgina, en það er vitanlega ómögulegt með einu skipi, sem útlendu togararnir og kannske þeir islenzku líka vita alltaf, hvar er. Það er ekki einasta, að togarar frá sömu útgerðarhöfn séu í félagi um að láta hverjir aðra vita um, ef hætta er á ferðum, heldur er þessi félagsskapur viðtækari, og þar við bætist svo, að þetta eina skip er auk gæzlunnar mikið notað í óþarfar snattferðir. Ef þessu heldur áfram, þá er ástandið orðið svo lélegt, að ekki verður við unað, og getur enginn gert sér í hugarlund, hvert fjártljón við biðum af slíku ástandi. Ég hygg, að þótt keyptir yrðu fjórir varðbátar, einn handa Vestfjörðum, annar í Faxaflóa og tveir fyrir norðan og austan, þá þurfi auk þess tvö varðskip, sem gangi allt árið, og þess vegna megum við ekki selja nema eitt skipið. En ég er ekki sammála flm. brtt. á þskj. 420, því ég álit, að það eigi að selja Þór, en ekki Óðin, því að Þór er að engu leyti fullkomið gæzluskip, en það er Óðinn aftur á móti. Og ef þingið fellst á að leita tilboða í annaðhvort skipið, þá tel ég sjálfsagt, að það sé Þór, en að Óðni sé haldið. Þess vegna vil ég leyfa mér að leggja fram skrifl. brtt. við brtt. á þskj. 420.

Forseti (JBald): Mér hefir borizt svo hljóðandi skrifl. brtt. frá hv. þm. N.-Ísf. við brtt. á þskj. 420: Í stað „stafl. b.“ kemur: stafl. a.

Þessi brtt. þarf afbrigði til þess að mega komast að, bæði af því að hún er skrifleg og af því að hún hefir komið fram á fundinum.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 445) leyfð og samþ. með 26:6 atkv.

Páll Þorbjörnsson: Á undanförunum árum hefir verið horfið að því meir og meir að nota smærri vélskip, frá 30—50 smál., til landhelgisgæzlu, og reynslan hefir sýnt, að þau eru sízt lakari til þess, a. m. k. suma tíma árs, heldur en stærri skipin. Út frá þessu og með hlidsjón af hinum háa rekstrarkostnaði varðskipanna mun vera komin sú till. fram, að rétt sé að reyna að endurskipuleggja landhelgisgæzluna, losna við dýrari skipin og fá minni og ódýrari skip í staðinn. Alþfl. hefir rætt þetta mál, og eins og hv. 9. landsk. gat hér um, þá gat hann fallið á, að leitað væri tilboða í varðskipið Óðin, en hv. 9. landsk. láðist að geta þess, að þegar þetta mál var rætt í Alþfl., kom fram sú skoðun, að setja bæri það skilyrði fyrir sölu

Óðins, að í stað hans yrðu keyptir vandaðir vélbátar til landhelgisgæzlu. Hinsvegar gátum við Alþýðuflokksmenn ekki fallist á það, að leyft yrði útboð á Þór. Og kemur það til af því, að það hefir verið hlutverk varðskipanna frá fyrstu tíð að hafa annað starf með höndum, sem sé björgunarstarf, og um fjöldamörg ár hefir alltaf verið staðbundið við Vestmannaeyjar eitt af varðskipunum, og Þór lengst af. En öllum, sem eitthvað þekkja til, er það ljóst, að þó þessir motorbátar, sem hafa verið hér við gæzlu, hafi sýnt sig að vera nothæfir sem gæzluskip. Þá er það útilokað, að þessir bátar geti komið að nokkru gagni, sem heitið geti, sem björgunarskip við Vestmannaeyjar á vertíðinni. Út frá þessu var það, að Alþfl. gat ekki fallist á, að tímabært væri að bjóða varðskipið Þór út, a. m. k. ekki fyrr en reynsla væri fengin fyrir því, að hægt væri að fá óðýrara og hentugra skip í staðinn. En sökum þess, hvernig þáttill. var borin fram, sá ég ástæðu til þess að bera fram brtt. við hana, sem er í fullu samræmi við það, sem hefir komið fram innan okkar flokks.

Viðvíkjandi brtt. hv. þm. N.-Ísf. vildi ég segja það, að öllum er kunnugt um, að varðskipið Óðinn er dýrasta og óhentugasta varðskipið nú orðið, og ef maður tekur viðhorfið til björgunarstarfsins í Vestmannaeyjum, þá vitum við þar, að Óðinn hefir ekki komið að neinu frekara gagni en hin varðskipin, nema síður sé. Því er ekki að neita, að það er að miklu leyti einmitt viðhorfið til Vestmannaeyja, sem fyrir mér vakir, og þess vegna vil ég ekki ganga inn á það, að farga megi varðskipinu Þór. Það er sorgleg reynsla fengin fyrir því í Vestmannaeyjum, að þar er ekki hægt að komast af með lakara björgunarskip heldur en einmitt Þór, og er þar skemmt að minnast þeirrar vertíðar milli þess að gamli Þór fórst og þangað til hinn nýi var keyptur. Ég hygg, að engum, sem ihugar þetta mál, blandist hugur um það, að ef á annað borð á að selja eitthvert af varðskipunum, þá beri að selja Óðin. Hann er mannfrekari heldur en hin skipin, eyðir meiru og er að mörgu leyti orðinn úreltur til landhelgisgæzlu. Ég vil því vænta þess, að sú brtt., sem ég hefi borið fram á þskj. 420, verði samþ., því ég teldi það ekki vansalaust fyrir Alþ., ef það yrði til þess að selja einmitt það varðskipið, sem hefir haft þýðingarmesta starfið með höndum á undanförunum árum.

Frsm. (Jónas Jónsson) [óyfirl.]: Ég vildi aðeins leiðrétta fáein atriði í ræðnum tveggja hv. þm., sem hér hafa talað.

Hv. þm. N.-Ísf. lítur þannig á, að það væri gabb, ég leitað væri upplýsinga um það, hvað boðið væri í skipin, en ekki yrði svo úr kaupunum. En það veit hv. þm., að slíkt viðgengst í allri verzlun. Það mundi skipta miklu máli, hvort hægt væri að fá 400 þús. kr. eða 100 þús. kr. í boð, og það er ómögulegt, hvorki fyrir þing né stj., að ákveða að selja svona dýr skip fyrr en vitað er um tilboðið. Eins og stendur býst ég við, að útboð á Óðni, ef til kæmi, yrði að vera til ríkisstjórna í næstu löndum, þeirra, sem ætla mætti, að þyrftu á gæzluskipi að halda.

Óðinn er eðlilega byggður eftir sinum tilgangi, og þess vegna yrði fyrst og fremst að leita eftir því, hvort einhverjar af Norðurlandabjórðunum þyrftu slíkt skip til gæzlu. Það er tæplega hugsandi, að eins og stendur fengist nokkurt tilboð frá atvinnurekendum í Óðin eða Ægi, því þeir eru báðir byggðir fyrir gæzlu, og ekki annað. En öðru máli gegnir um Þór; hann er tiltölulega auðseldur til atvinnurekstrar. Þar sem hann er byggður sem togari. — Ég get ekki samþ. það, sem síðasti ræðumaður sagði, að Óðinn sé orðinn úreltur sem varðskip. Honum er vel við haldið, vélin er í mjög góðu standi, svo það er ekkert út á skipið að setja til þess brúks, sem það var byggt til. Að visu er hann nokkuð kolafrekur, en það leiðir af þeim hraða, sem hann er byggður fyrir. Ef svo færi nú, að þingið hallaðist að því að selja Óðin, en ekki tækist að selja hann neinni ríkisstjórn til gæzlu, þá væri ekki um annað að gera en að breyta honum í togara. Það hefir verið athugað og virðist vera vel mögulegt.

Út af aðstöðu Vestmannaeyja til þessara mála vil ég segja það, að fjvn. óskar eftir þessari heimild fyrir ríkisstj. af því að hún finnur, að það er hætt við því, að ef ekkert er gert í þessa átt, verði landhelgisgæzlan verri og verri, af því að með vaxandi erfiðleikum með fjárhag ríkissjóðs í sambandi við kreppuna má búast við því, að þessi 2 skip eða einhver 2 skip verði látin liggja allt árið, því það er vitað, að það kostar 200 þús. kr. á ári að halda Þór úti og 350 þús. kr. að halda Óðni úti. Hér er því ekki um smáræðis fjárhæð að ræða, ef ekkert gagn er að skipunum eftir þeirra upprunalega tilgangi.

En þar sem hv. þm. N.-Ísf. óttaðist það, að gæzlunni mundi fara aftur, get ég fullýrt það, að fyrir fjvn. vakir það eitt, að gæzlan verði betri og að í gangi verði eitt íslenskt skip, eitt danskt og 4 bátar, sem verði staðbundnir. Hv. þm. er vel kunnugt um það, að einmitt úr hans kjördæmi og nágrannakjördæmi hans koma stöðugar kröfur frá fiskimönnum um að hafa bát sem lengst, því þeir hafa fundið, að bátur, sem var staðbundinn fyrir Vestfjörðum, gat haldið togurum í burtu. — Ég get ennfreður upplýst eftir manni, sem hefir með gæzlumálið að gera nú, að eftir að bátarnir eru hættir og þó 2 skip séu í gangi, þá sé gæzlan miklu lakari, af því að ekki notast af skipunum að fullu af þeim ástæðum, sem ég hefi nefnt. Ég get þess vegna fullýrt, að fyrir þeim, sem beita sér fyrir þessari till., vakir það, að um leið og skipunum sé fækkað fjölgi bátunum, þannig að a. m. k. 4 séu í gangi samtímis þeim varðskipum, sem eftir eru.

Út af því, sem hv. síðasti ræðumaður (PD) sagði, þegar hann mælti fyrir till. á þskj. 420, vil ég aðeins segja það, að forstöðumaður skipaútgærdarinnar hefir lagt til við fjvn., ef hallast yrði að því ráði, sem um hefir verið rætt, þá verði Ægir hafður við suðurströndina, eða þá útlent skip í staðinn fyrir hann, ef hann þyrfti að vikja sér frá, eins og t. d. í sambandi við strönd eða meiri háttar sjóslys. Ég get þá ekki séð, að Vestmannaeyingar hafi nokkra ástæðu til að kvarta, því þá væru þeir látnir hafa það, sem þjóðin hefir fullkomnast til.

Jón Auðunn Jónsson [óyfirl.]: Út af því, sem hv. 3. landsk. sagði, þá held ég, að það sé hrein og bein fávizka að halda því fram, að Óðinn sé orðið úrelt skip til landhelgisgæzlu, og að Þór sé það skipið, sem sé þýðingarmest fyrir landhelgisgæzluna. Ég held, að varla sé hægt að snúa hlutum rækilegar við heldur en svona, og náttúrlega er gagnslaut að koma með slík rök sem þessi, því mönnum er of kunnugt um starfsemi þessara skipa, hvernig þau eru útbúin og hverju þau geta annað, til þess að menn láti glepjust af slíkum rangfærslum.

Annars er það ekki meiningin, eftir því sem frsm. fjvn. segir, að draga neitt úr björgunarstarfi og eftirliti við Vestmannaeyjar, sem ekki heldur má. Þvert á móti er gert ráð fyrir því, að það sé aukið með því að hafa þar betra skip. Og ég get ekki trúað því, að hv. þm. (PB) áliti, að Ægir sé lakara skip heldur en Þór og Óðinn.

Hv. frsm. segir, að Þór muni tiltölulega auðseldur. Ég býst við, að svo sé, því það þarf ekki mikið að breyta honum til þess að hann geti verið togari. En hv. frsm. verður að gæta að því, að á seinnt tímum hefir verið horfið að því að hafa togarana stærri, svo ég býst við, að fáir myndu telja Þór æskilegan sem botnvörpuskip. Hinsvegar gæti ég hugsað mér hann sem ágætt sildveiðiskip og einnig til þess að flytja isaðan fisk til Englands.

Kröfum Vestur-Ísfirðinga hefir aldrei verið fullnægt, aðeins hinni brýnustu þörf á vissum tímum árs. En nú í haust bregður svo við, að báturinn er tekinn frá gæzlunni, þegar mest á riður, því öllum, sem nokkuð þekkja til toga-araútgerðar, er vitanlegt, að ágangur togarana í landhelgi er mestur fyrir Vesturlandi einmitt frá því í septembermánuði og fram í desembermánuði, vegna þess að þá er mikið af kola, sem gengur út af fjörðunum. Ég tel því algerlega ótímabært að selja skipin fyrr en búið er að koma sér fyrir með þá skipulagsbreyt., sem fyrirhuguð er. Að hafa aðeins eitt skip og notast við lélega báta til uppfyllingar tel ég alveg ófullnægjandi.

Páll Þorbjörnsson: Hv. þm. N.-Ísf. býsnaðist mikið út af þeirri fávizku minni að telja Óðin úrelt skip. En ég vil ennþá halda því fram, að þegar lítið er á alla aðstöðu, þá sé Óðinn í raun og veru úrelt skip. Það er vitanlegt, að með ferðum Óðins hafa landhelgisbrjótur átt auðveldast með að fylgjast, bæði vegna þess, hve hann er auðþekktur á sjónum, og af hinum mikla reyki, sem stafar af því að skipið hefir kolavél. Við þetta bættist svo það, að Óðinn er kolafrekur mjög, og er það ein af ástæðunum fyrir því, hversu dýr hann er í rekstri. Ég hefi ekki fyrir framan mig þær tölur, sem gefnar eru upp af skipaútgerð ríkisins um rekstrarkostnað þessara skipa, en ef ég man rétt, þá er rekstrarkostnaður Þórs um 200 þús. kr., en Óðins um 350 þús. kr. Og þar sem hér er verið að tala um sparnaðarleidd í þessu máli, þá er óhætt að slá því föstu, að það skipið, sem er svona miklu dýrara í rekstri en skilar ekki betri árangri, sé orðið úrelt, hvað sem segja má um aldur þess og byggingu.

Þá vildi ég snúa mér nokkuð að því, sem hv. frsm. sagði um till. formanns skipaútgerðarinnar um það að hafa Ægi við Vestmannaeyjar, og danskt eftirlitsskip, ef hann þyrfti að bregða sér frá. Við vitum nú það, að oft hefir komið fyrir, að Ægir hefir verið tepptur við björgunarstarfsemi hingað og þangað við strendur landsins svo vikum og jafnvel mánuðum skiptir. Og ef Ægir væri nú t. d. staddur í Vestmannaeyjum og skip væri í sjávarháska fyrir Norðurlandi, þá býst ég við, að enginn vildi standa á móti því, að Ægir væri sendur norður til hjálpar, en það gæti tekið nokkuð langan tíma. En ég er hræddur um, að það yrði ekki góð reynsla, sem Vestmannaeyingar hefðu af dönsku skipi til björgunarstarfs og gæzlu. Ég býst við, að hún yrði sízt betri heldur en sú reynsla, sem við höfum nú af þessu skipi við landhelgisgæzlu.

Út frá þessu held ég, að það geti ekki komið til mála að ætla Ægi björgunarstarfið við Vestmannaeyjar og danska skipinu að vera til vara, ef hann þarf að hverfa burtu einhverra orsaka vegna.

Jóhann Jósefsson [óyfirl.]: Í grg. fyrir þessari till. er þess getið, að fyrir þinginu liggi till. einnar n., sem á þessu sama þingi í vor var falið að gera till. um framtíðarskipulag landhelgisgæzlunnar með hliðsjón af því, að björgunarstarfið yrði að meira eða minna leyti sameinað landhelgisgæzlunni. — Mér er ekki kunnugt um, að þessum till. hafi verið útbýtt hér á þingi. Hinsvegar hefir það nokkuð komið í ljós í ræðum manna hér, í hverja átt þessar till. stefna, sem sé í þá átt að fækka stóru skipunum, en fjölga bátunum. Ég skal að vísu viðurkenna það, að af smábátagæzlunni hefir verið allgóður árangur á undanförunum árum, en þó mun það hafa verið á mjög takmörkuðum svæðum, eins og t. d. í Garðsþjónum og víðar þar, sem líkt stendur á. En án þess að ég vilji nú fara að hefja neinar verulegar umr. um gagnsemi eða ógagnsemi þessarar stefnu, sem mér skilst, að upp sé tekin af þeirri n., sem ég hefi minnst á, þá vil ég leyfa mér að benda á, að það kann að vera nokkuð öðru máli að gegna landhelgisgæzlu í Garðsþjónum og fyrir Vestfjörðum heldur en víðsvegar við strendur landsins í misjöfnum vetrarveðrum.

Nú óskar fjvn. eftir að fá þessa heimild, sem hér er um að ræða, með hliðsjón af þessum till. sem ég hefi ekki átt kost á að kynna mér, sökum þess að þar hafa ekki verið lagðar fram fyrir þm. almennt. En ég vil helzt vera laus við að gefa stj. neitt umboð til þess að farga þeim varðskipum, sem við eigum nú, meðan maður veit ekki með vissu, í hverju þetta fyrirkomulag er fólgið, sem hv. frsm. fjvn. minntist á. Og ég hefði a. m. k. ekki talið óviðeigandi, að áður heldur en stigið væri spor í þá átt að farga meiri hluta varðskipanna, hefðu þessar till. legið fyrir sjútvn. til athugunar. Þótt vitaskuld séu það ágætir menn, sem um þessi mál fjalla í fjvn., þá er vel við eigandi, að það komi nokkuð undir álit sjútvn. þingsins áður en afgerandi hlutir eru gerðir um skipulagsbreytingu landhelgismála.

Þetta veldur því, að ég fyrir mitt leyti hef ákveðið að greiða atkv. á móti þeirri till., sem hér liggur fyrir. En áður en ég lýk máli mínu vil ég minnst á það, að mér þykir gott að heyra fyrst og fremst yfirlýsingu hv. form. fjvn. hvað Vestmannaeyjar snertir, að engum detti í hug, að þær verði eftirlitsskipslausar, þó þessi skipulagsbreyt. komist á. Einnig þykir mér vænt um, að þær raddir koma úr hópi jafnaðarmanna, sem mótmæla því yfirleitt, að Þór sé seldur, þar sem hann var, eins og menn víta, sérstaklega til þess keyptur að vera varðskip við suðurströndina. Vil ég í því sambandi taka undir það, sem hv. 3. landsk. sagði, að það er mjög lítið hald í því fyrir okkur í Vestmannaeyjum — og þegar talað er um Vestmannaeyinga í þessu sambandi, eiga þar hlut að máli sjómenn viðsvegar að af landinu, sem þaðan róa á vartiðinni —, þó við eigum von á dönsku varðskipi á sveimi einhversstaðar nálægt eyjunum til björgunarstarfsemi í fjarveru. Ægis. Það er sýnilegt, að með fyrirhuguðu fyrirkomulagi á landhelgisgæzlunni yrði hann mjög stopull á þessu svæði, og þá skilst mér á orðum hv. form. fjvn., að danska skipinu sé ætlað að halda uppi björgunarstarfsemi við Eyjar. Með allri virðingu fyrir starfi Dana hér við land, þá veit ég, að flestir, sem til þekkja, treysta kunnugum Íslendingum betur til þess að rækja þessi störf heldur en okunnugum útendingum. Sérstaklega hefir komið í ljós, að staðarkunnugleiki yfirmanna varðskipanna hefir komið að mjög blessunarrikum notum við björgunarstarfsemina.

Sem sagt, áður en fullkomin trygging liggur fyrir um það, að á þessu svæði, þar sem frá því í janúar og þangað til í maí fara á sjóinn 600—700 manns daglega í öllum verstu veðrum, verði framvegis rækt björgunarstarfsemi, sem á engan hátt er verr til stofnað heldur en verið hefir samkv. þeim skuldbindingum, sem Alþingi og ríkisstj. hafa gengist undir gagnvart Vestmannaeyingum, sé ég mér ekki fært að stuðla að því á nokkurn hátt, að fargað sé þeim varðskipum, sem við eigum nú.

Pétur Ottesen: Ég verð að segja það, að mér þykir að sumu leyti snúast einkennilega umr. um þessa till. eins og hún liggur fyrir, því eins og hv. form. fjvn. skýrði frá, þá felst ekkert annað í henni en það, að Alþingi er spurt, hvort það sé því samþykkt, að leitað sé tilboða í þessi skip, svo að það liggi fyrir, ef tilboð fást, þegar landhelgisgæzlumálin verða tekin til athugunar í heild síðar á þessu þingi, hvað væri hægt upp úr þeim að hafa, ef Alþingi þá vildi, að þau yrðu seld. Það er vegna ráðstafana, sem Alþingi sjálft hefir gert, að því ber skylda til að taka þetta mál til athugunar einmitt á þessu þingi. Það liggur í því, að þegar Alþingi var frestað síðast, var samþ. þáttill., þar sem skorað var á ríkisstj. að láta ákveðna menn framkvæma rannsókn á því og leggja fram till. um það, hvernig landhelgisgæzlunni mundi heppilega verða fyrir komið í framtíðinni, með hlífðsjón af því, að sameinuð yrði að einhverju leyti björgunarstarfsemi við strendur landsins og landhelgisgæzlan. Þetta tvennt var tengt þarna saman

vegna þess, að í ýmsum verstöðvum er hafinn undirbúningur að því að koma upp björgunarskipum, til þess að hafa með höndum eftirlit með bátafлотanum og annast björgunarstarfsemi. Nú standa svo sakir, að Vestmannaeyjar eru eiginlega eina útgerðarsvæðið hér á landi, þar sem ríkið hefir lagt fram nokkurt fé til þess sérstaklega að halda uppi björgunarstarfsemi á þeim tíma, þegar útgerðin stendur þar hæst. Þetta er ekki vegna þess, að ekki sé þörf fyrir slíka starfsemi víðar, þar sem útgerð er rekin á sama tíma eins og í Vestmannaeyjum, um háveturinn. Frá verstöðvunum hér við Faxaflóa ganga t. d. á annað hundrað stærri vélbátar á veiðar, auk minni bátanna. Hér hefir því einnig verið myndaður félagsskapur fyrir nokkru til þess að safna fé í því augnamiði að koma upp björgunarskipi, og er þegar búið að safna það miklu fé, að líkindi eru til, að hægt verði að hrinda málinu í framkvæmd, ef ekki á næsta ári, þá í ársbyrjun 1937. Sama er að segja um Vestfirði; þar er farið að safna fé í þessu augnamiði. Einnig á Norðurlandi og á Austurlandi, og hefir þegar einnig á þessum stöðum safnast nokkurt fé. Vestmannaeyingar höfðu forgöngu í því hér á landi að koma upp björgunarskipi, en niðurstaðan varð svo sú, að ríkið tók við skipinu, af því byrðarnar af því virtust vera að vaxa þeim yfir höfuð. Ég veit ekki, hvernig samningum um það hefir verið háttað; hv. þm. Vestm. var að tala um, hversu ríkið væri skuldbundið Vestmannaeyingum, hvort sem sú skuldbinding nær það langt, að þeir þurfi ekki frekari aðgerða við í þessu efni og séu þannig að þessu leyti fráskildir öðrum landsmönnum, sem eru að keppa að umbótum á þessu sviði.

N., sem falið var að athuga þetta mál og tengja að einhverju leyti saman björgunar- og gæzlustarfið, var því vitanlegt, að þó sjómönnum og öðrum, sem eru að brjótast í að leggja fram fé til þess að koma upp björgunarskútum, tækist af eigin rammleik að koma slíkum skipum upp, þá mundi verða erfitt fyrir þá að halda þeim úti. Og þar sem liggur í augum uppi, að þessi skip geta á takmörkuðum svæðum innt tvöfalt hlutverk að höndum, sinnt landhelgisgæzlu jafnframt björgunarstarfinu, þá virtist ekki nema sanngjarnt, þó sjómenn færðu fram á, að ríkið tæki að sér útgerð þeirra. Nú hefir n., sem falið var að athuga þessi mál, lokið störfum. Till. hennar eru ekki að fullu athugaðar ennþá, en eru á leiðinni. Og þar sem þær till. ganga í þá átt, að breyta nokkuð til frá því, sem verið hefir, þannig að gera landhelgisgæzluna nokkuð staðbundnari og sameina hana á sumum svæðum björgunarstarfseminni, þá flytur fjvn. þá till., sem hér liggur fyrir, aðeins með það fyrir augum að víta, hvort Alþingi vill leyfa, að umrædd varðskip séu boðin til sölu, til þess að legið geti fyrir þegar málið verður endanlega afgr., hvort hægt er að fá viðunandi verð fyrir skipin, en á því veltur, hvort fært þykir að gera þá breyt. á tilhögun landhelgisgæzlunnar, sem till. þessarar millipinganefndar ræðir um.

Nú er í sambandi við þessa till. farið að ræða málið almennt á þeim grundvelli, hvort samþykkt hennar muni hafa í för með sér aukn-

ingu á landhelgisgæzlunni eða draga úr henni. Þessi till. felur enga slíka breyt. í sér, því hún er aðeins undirbúningur undir það, að Alþingi taki síðar ákvörðun um þetta mál, hvort halda á landhelgisgæzlunni í sama horfi og verið hefir. eða breyta eitthvað til. Með samþykkt þessarar till. er engin ákvörðun tekin. Menn greiða aðeins atkv. um það, hvort menn vilja, að fyrir liggi þegar málið verður leyst tilboð í skipin. til leiðbeiningar um það, hvað upp úr þeim megi hafa og hvort fari þyki þess vegna að breyta til.

Mér kom það á óvart, er hv. 9. landsk., sem er í fjyn., fór að lýsa sérstöðu sinni og annars nm. í þessu sambandi við þessa till. Ég man ekki betur en öll n. stæði saman um að leggja málið þannig fyrir, að það fengist yfirlýsing um, hvort þingið vildi leyfa, að leitað væri tilboða í skipin. Þetta kann að vera af minnisleysi, en ég hefi þó mátt reiða mig nokkuð á mitt minni. En jafnframt var því lýst yfir, að nm. tækju enga afstöðu til þeirra till., sem fram kæmu síðar viðvikjandi endanlegri skipun landhelgisgæzlumálanna. Í því efni bindur þessi till. á engan hátt hendur þeirra, er flytja hana; fremur en annara, sem kunna að greiða henni atkv.

Þetta vildi ég láta koma hér fram til viðbótar því, sem hv. frsm. sagði, að visu nóg samlega, eins og þetta kemur líka skýrt fram í þeirri grg., sem till. fylgir. Það er aðeins þetta, sem menn verða að gera upp við sjálfa sig, hvort þeir telja heppilegt, að fyrir liggi upplýsingar um það, þegar málið verður tekið fyrir í heild, hvað hægt væri að hafa upp úr skipunum, ef ofan á yrði að selja þau.

Jóhann Jósefsson óyfrl.: Hv. þm. Borgf. lýsti því yfir, að hér við flóann, og enda viðar, hefðu menn hafist handa um fjársöfnun í því skyni að koma upp bátum til hjörgunarstarfsemi, og það væru ekki nema sanngjarnar kröfur frá hendi þeirra manna, sem að því stæðu, að ríkið tæki að sér rekstur slíkra báta og notaði þá jafnframt til landhelgisgæzlu. Það er ekki óeðlilegt, að menn tengi saman þessi tvö verkefni, enda er þetta ekki í fyrsta sinn, sem það er gert. Þeir, sem voru í fararbroddi í þessum málum upphaflega, töldu einmitt, að það væri rétt að tengja saman landhelgisgæzluna og hjörgunarstarfsemina. En alltaf álitu þeir menn, sem mesta reynsla höfðu í þessum efnum, að til þess slíkt væri unnt yrðu skipin, sem til þessara starfa væru ætluð, að hafa allverulega yfirburði fram yfir þá báta og þau skip, sem þeim væri ætlað að hjálpa.

Annars fannst mér á hv. þm., að hann vera allgleyminn á forsögu þessa máls og landhelgisgæzlumálanna yfirleitt. Það má undarlegt heita með mann, sem jafnmikið hefir gefið sig að landhelgisgæzlumálum. Hann sagði, að Vestmannaeyingar hefðu ekki á döfinni að koma upp hjörgunarskútu á sama hátt og annarsstaðar væri hafin baráttan fyrir. Þeir eru búnir að gera þetta fyrir 15 árum síðan. Það eru nú liðin tvisvar eða þrisvar sinnum 15 ár síðan farið var að tala um að koma upp hjörgunarskútu hér

við Faxaflóa. Hún er ekki komin enn samt, en vonandi kemur hún bráðlega. Hinsvegar eru 15 ár síðan Vestmannaeyingar hófu framkvæmdir á þessu sviði og lögðu fram upp undir 200 þús. kr. að meðtöldum styrk. er viðsýnir mannvirir hér í Reykjavík hjálpuðu um. Hv. þm. sagði, að ríkið hefði orðið að létta rekstri þessa skips af Vestmannaeyingum. Það er að visu rétt, en ríkið sá sér líka hag í að láta það annast landhelgisgæzlu jafnhliða hjörgunarstarfseminni. Hv. þm. vita allir, að það voru fleiri hundruð þúsunda, sem runnu í landhelgisgjóð fyrir atbeina þessa skips, sem Vestmannaeyingar höfðu á sínum tíma keypt.

Hv. þm. Borgf. taldi óréttmæta andstöðuna gegn þessari till., því á þessu stigi málsins lægi ekki annað fyrir heldur en að vita, hvort stj. mætti leita tilboða í skipin. Mér finnst nú samt liggja annað og meira á bak við þessa till., eins og líka kom fram hjá hv. frsm. (ÓTh: Hver trúir honum?). Og sú fullyrðing hefir komið fram hjá fleirum, að það eigi að koma í gegn gagnröðum skipulagsbreytingum á landhelgisgæzlunni, og dylst engum, að þessi till. er nokkurskonar fyrirrennari þeirra og samþykkt hennar fyrsta stigið í því, sem hér á að fara fram. Hv. þm. telur það ósanngjarnt af mér og öðrum að færast undan að samþ. þessa till., vegna þess, að það sé hægt að snúa við seinna. Það er að visu rétt, að það er hægt að hverfa frá því aftur að selja skipin, en það er þó ekki hægt að komast hjá því að sjá, hvert stefnir með þessu. Ég hefi lýst því yfir, að ég væri á móti till. vegna þess, að ég hefi ekki séð þau rök fyrir þeirri skipulagsbreyt., sem boðuð er, að þau nægi til þess að ég vilji taka þátt í undirbúningi hennar að svo stöddu. Það getur vel verið, að þegar þau plörg koma fram, sem talað er um, að von sé á í þessu máli, geti ég fallið á þetta. En ég er ekki trúður á, að það komi að eins miklum notum eða nægilegum notum að halda uppi landhelgisgæzlu með smábátum eins og sumir hv. þm. halda. Sú reynsla, sem fengin er í þessu efni, er ekki svo einhlit, að hún geti fengið mig til þess að skipta um skoðun. Sérstaklega verður að gæta þess, ef varðbátarnir eiga að annast hjörgunarstarfsemi, að hún mun koma að vafasömum notum nema því aðeins, að það sé um að ræða skip, sem hafa allmikla yfirburði yfir stóra mótorbáta, því vitanlega eru það oft stórir mótorbátar, sem komast í hafsnaud og þurfa hjálpar við. Það duga engir smábátar til þess að draga þá að landi í verstu vetrarveðrum.

Það, sem skipaútgærd ríkisins segir eða lofar í þessu efni, tel ég ekki, að hægt sé að reiða sig á. Það var lofað gæzlufrá skipaútgærd ríkisins til Vestmannaeyja í sumar, sem átti að hefja gæzlu 1. ágúst, en ég hefi ekki komið auga á hann enn; er svo landhelgin skafin jafnvel um hábjartan dag. Það var farið fram á við ríkisstj., að úr þessu væri bætt, og til bráðabirgða var leigður litill bátur úr Vestmannaeyjum, sem hafður var til að reka úr túninu. ef svo mætti að orði kveða, um þrjár vikur. Svo stóð til, að það kæmi einn af föstu varðbátum ríkisins, og því var lofað, en ég varð aldrei var við hann. Þetta er nóg til þess, að það þarf meira til þess að

fá mig til að hverfa frá því fyrirkomulagi, sem verið hefir á landhelgisgæzlunni, heldur en að skipaútgærd ríkisins segi, að hún eigi að vera svona eða svona. Ég veit, að það kostar mikið fé að halda úti varðskipunum, en ég held, að það kosti líka mikið að halda úti mörgum smábátum. Þetta kemur nú allt til álita á sínum tíma. Verði þessi till. samþ., fær stj. að spreyta sig á að finna kaupanda að þessum skipum. Ég verð að álita litlar líkur til þess, að hægt verði, a. m. k. fyrir lok þessa þings, að fá kaupanda að þeim fyrir nokkurt teljandi verð, svo hvað það snertir mun ekki skipta miklu, hvort till. verður samþ. eða ekki.

Hannes Jónsson [óyfirl.]: Það hefir verið tekið fram, að till. um framtíðarskipulag landhelgisgæzlunnar liggi fyrir fjn. Það er mikill ókostur, að þessar till. skuli ekki vera orðnar hv. þm. kunnar. Hér skiptir náttúrlega aðallega máli, hvernig hægt er að koma landhelgisgæzlunni þannig fyrir, að hún verði sem óðrúst ríkinu, hvernig hægt er að koma henni þannig fyrir, að hún komi að sem fyllstum notum, og í þriðja lagi, hvernig hægt er að samræma og sameina landhelgisgæzluna slysavarnastarfsemi, þannig að hvorugt verkefnið biði tjón af. Ef þessar nýju till. um framtíðarskipulag landhelgisgæzlunnar sýndu, að hægt væri að fá góðan árangur í öllum þessum atriðum, þá sýnist mér ekki skipta afskaplega miklu máli, hvort hægt er að selja skipin fyrir 200—300 þús. kr. meira eða minna. Sparnaðurinn af hinu nýja fyrirkomulagi væri ekki mikill, ef hann samsvaraði ekki vöxtum og fyrningu af þeirri upphæð. Og hvað slysavörnunum líður, þá væri ekki mikið unnið á því sviði, ef ekki stærri upphæð ríði baggamuninn. Hér er því um blábert aukaatriði að ræða, hvað skipin mundu seljast fyrir. Hv. þm. Borgf. má því ekki bregðast sér við það, þó menn ræði um aðra hluti í þessu sambandi, sem mestu máli skipta, og eingöngu skipta máli. Málið hefir nefnilega fæðzt á afturfótunum hjá hv. n.; hún hefir borið það fram fyrir þingið á öfugum grundvelli. N. átti fyrst að sýna það og sanna, hvaða hagsbætur mundi leiða af þeim breyt. á fyrirkomulagi landhelgisgæzlunnar. sem stungið er upp á.

Ég skal játa, að mér finnst ekki skipta miklu máli, þó hæstv. stj. fengi leyfi til þess að dunda við að leita eftir tilboðum í skipin, ef hún hefir ekkert annað að gera. Ég sé ekki, að neinu sé stefnt í voða með því að fá henni það verkefni í hendur, því á sínum tíma hlýtur hitt að skera úr um, hvað gert verður, hvernig bezt verður fullnægt þeim þremur þáttum málsins, sem ég nefndi áðan. Það skiptir því litlu, hvað ofan á verður um þessa till.; hún er gagnslaus, en einnig meinlaus.

Sigurður Einarsson: Hv. þm. Borgf. þurfti ekki að verða hissa á orðum mínum. Ég gerði ekki annað en endurtaka það, er við létum getið í n. báðir Alþfl. fulltrúarnir, er við höfðum kannað nánar hugi manna viðvikjandi sölu á Þór. Hinsvegar sá hvorki ég né samflokksmaður minn í n. ástæðu til að amast við því, að mál-

ið væri lagt fyrir þingið í sama formi og áður var ákveðið.

Það er ástæðulaust fyrir hv. þm. Borgf. að láta sér titt um, að till. er skipt í tvo liði; það er einungis gert til þess, að menn hafi óbundnar heldur gagnvart síðari liðnum, viðvikjandi tilboði í varðskipið Þór.

Hv. þm. Borgf. er drýldinn yfir hinu góða minni sínu. Ég vil heldur alls ekki draga það í efa, að hann hafi gott minni, og allra sízt rýra ánægju hans yfir þessu góða minni. En maður, sem þekkir hann betur en ég, hv. þm. Vestm., fann þó ástæðu til þess í ræðu sinni að tyfta hv. þm. Borgf. fyrir minnisbilun og varði miklu af sínum ræðutíma til að útskýra þetta efni. Ég get því látið við orð hv. þm. Vestm. sitja og þarf ekki fleira að segja.

Pétur Ottesen: Ég skal taka það fram viðvikjandi því, sem hv. 9. landsk. sagði, að ég man ekki eftir, að það kæmi fram í n., að hann ætti upptök að því, að till. var borin fram í tveim liðum. Ég var ekkert að hæla mér af minni minni, en þóttist hinsvegar mega treysta því það, að þessi þm. hefði engan ágreining gert í nefndinni. Og þó mitt minni sé gott, þá er það ekki svo gott, að það fylgist með öllum bringlandahætti þessa þm. Ég hefi svo ekki fleiru við þetta að bæta.

Út af orðum hv. þm. Vestm. og hv. þm. V.-Húnv. vil ég gera nokkrar aths. Hv. þm. V.-Húnv. byggði ræðu sína á því, að það skipti engu máli, hvort meira eða minna fengist fyrir skipin. Í þeim standa þó fleiri hundr. þús. krónur. Þó nú sé orðinn síður að líta smáum augum á peninga, þá er hér um mikla upphæð að ræða. Og okkur í n. fannst það skipta máli, að hægt væri að gera sem mest úr þessum skipum; við töldum það ómaksins vert, þegar fyrir Alþ. lægi að athuga breytta tilhögun á landhelgisgæzlunni og taka afleiðingum af þessum samþykktum, sem gerðar voru á fyrri hluta þessa þings, þá lægi þar fyrir um leið, hvort meira eða minna gæti fengist fyrir þessi skip. Þess vegna álit ég rétt, eins og fjn. leggur til, að fá skýrar upplýsingar um þetta atriði, þegar endanleg ákvörðun verður tekin í málinu. Þegar veltur á svo miklum fjárupphæðum eins og fastar eru í þessum skipastól, þá er ómaksins vert að taka til athugunar, hvað hægt er að selja skipin; hitt væri afturfótahræring, að ganga framhjá slíku.

Ég hefi ekkert að athuga við það, þó að umr. um þessa till. snerust á þá sveif, að menn væru á móti því, að skipin væru boðin út. Út frá því sjónarmiði, sem mér virtist koma fram hjá hv. þm. Vestm., þá hefi ég ekkert við það að athuga. Úr því hann er búinn að taka þá ákvörðun fyrirfram, að hann geti ekki fallist á neinar breyt. á landhelgisgæzlunni og heimtar, að skip af þessari gerð séu höfð til landhelgisgæzlunnar, þá er náttúrlega óþarfi í hans augum að bera fram till. sem þessa. Þetta er hrein afstaða, því að það má draga út af þessari till., að hér sé verið að gera breyt. á landhelgisgæzlunni. En er það ekki annað, sem þessi till. felur í sér? Þykir þinginu ekki ómaksins vert, áður en tekinn er fullnaðarákvörðun um sölu, að fyrir liggi

upplýsingar um, hvaða verð er hægt að fá fyrir skipin? Svo er náttúrlega ekki frá sjónarmiði þeirra manna, sem geta ekki hugsað sér, að neinar breyt. séu gerðar. Það er skiljanlegt, að þeim þyki till. óþörf.

Ég ætla ekki að fara að ræða um það, sem hv. þm. sagði, að væri að gerast í björgunarmálum hér á landi. Björgunarstarfsemi er upphaflega byggð á því, að fiskimenn byggja skip að miklu leyti á sinn kostnað, en skipin eru síðan notuð sameiginlega fyrir landhelgisgæzlu og björgunarstarfsemi. Ég neita ekki, að það hafa verið lofsverðar framkvæmdir í þessum efnum í Vestmannaeyjum. Það er rétt, að þeir fóru að eins og sjómenn yfirleitt hér á landi gera nú. En þegar ríkið tók við Þór, tók það vist við nokkrum skuldbindingum; ég hygg það hafi fylgt skipinu nokkur baggi af stofnkostnaðinum. Hv. þm. Vestm. lítur ef til vill svo á, úr því samningarnir hafi verið þannig gerðir, þá beri ríkinu skylda til að halda skipinu úti og hafa þetta skip við gæzlu, en ekki önnur. Ég hefi ekkert um það að segja; hann má hafa sína skoðun.

Það er ekki fleira, sem ég þarf að taka fram. En út frá því verður að taka ákvörðun um till., hvort þinginu þykir ómaks vert, að frekari upplýsingar liggi fyrir í málinu eða ekki.

Hannes Jónsson óyfirl.: Hv. þm. Borgf. lét þess getið, að fjv., sem væri að líta eftir fjármálum landsins, væri sárt um hverja krónu, og hann gerði mikið úr því, hvort hægt væri að selja skipin einu eða tveim hundr. þús. meira eða minna. Hv. frsm. var búinn að taka það fram, að ekki væri hægt að gera skipin út með sama fyrirkomulagi og áður. Úr því svo er ekki, þá hljóta þeir í n. að hafa komizt að þeirri niðurstöðu, að með breyttu fyrirkomulagi verði útgerðin kostnaðarminni, og væri þar um talsverðan sparnað að ræða. Og ef hægt er að spara 50 þús. kr. — minna getur það naumast verið, ef önnur leiðin er fær en hin ófær, — þá sé ég ekki annað en svona mikil spörun á ári eigi að hafa afgerandi áhrif á það, hvort á að selja skipin eða ekki, en ekki hitt, hvort söluverð þeirra verður þetta meira eða minna. Það er rangt að selja ekki, úr því stofninn verður þetta hærri, í stað þess að hugsa eingöngu um söluverðið. Svo þröngt má ekki líta á krónur eða aura, heldur verður að taka tillit til, hvað þetta tilsvaer vöxtum og hæfilegri rýrnun á ákveðnum stofni.

Hér er því verið að þreifa fyrir sér á vitlausum enda á málinu. Það, sem máli skiptir, er það, hvernig hægt er að halda uppi landhelgisgæzlunni, hvað kleift er fyrir ríkissjóð og hvað svarar best kostnaði, og í þriðja lagi, hvernig hægt er að samræma þetta björgunarstarfsemi, svo að hvorugt bíði tjón af. Þetta er þungamiðja málsins, og umræðurnar hafa alltaf snúizt um þennan aðalkjarna þess.

Það er slæmt, að þm. skuli ekki hafa verið kynntar betur þessar till., sem hér liggja fyrir, því að þær gefa bendingu um það, hvort selja á skipin eða ekki.

Hv. þm. Borgf. dettur auðvitað ekki í hug, að frekar eigi að láta skipin liggja ónotuð heldur

en selja þau fyrir nokkur hundr. þús. kr. lægra verð en þau kostuðu upphaflega, því að það verður aldrei hægt að fá fyrir þau svipað kostnaðarverði.

Jóhann Jósefsson: Ég vil leiðrétta það í ræðu hv. þm. Borgf., er hann sagði, að ég hefði fyrirfram tekið afstöðu í málinu, á móti því að till. næði fram að ganga, því að ég gæti ekki hugsað mér aðra landhelgisgæzlu en nú er, né framkvæmda á öðrum skipum en fyrir eru. Þetta er ekki rétt. En ég sagði, að ég vildi ekki greiða atkv. með því að heimila undirbúning á sölu á þessum skipum, fyrr en ég hefði átt kost á að kynna mér fyrirllgjandi till. sem hv. þm. Borgf. og þeir í fjv. þekkja til hlítar, en aðrir ekki. Þetta var ástæðan til þess, að ég vil ekki greiða atkv. með till., en ekki það, sem hv. þm. sagði, að ég væri skilyrðislaust á móti breytingum á landhelgisgæzlunni.

ATKVGR.

Brtt. 445 felld með 25:5 atkv.

— 420 felld með 26:10 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SE, SÁÓ, StJSt, EmJ, FJ, HG, HV, JJós, ÞÞ, JBald.

nei: PO, SigfJ. ÞorþÞ, ÞBr, ÞÞ, BJ, BSt, BÁ, BB, EÁrna, EystJ, GG, HannJ, IngP, JakM, JAJ, JÓL, JS, JJ, JörB. MG, MT, ÓTh,¹⁾ PHerm, PZ, PHalld.

SK, GP, GSv, JG greiddu ekki atkv.

Nú þm. (PM, TT, ÁÁ, EE, GÍ, GL, HermJ, JónP, MJ) fjarstaddir.

Tillgr. samþ. með 23:6 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 26 shlj. atkv.

Á 19. fundi í Sp., 2. nóv., var till. tekin til síðari umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Till. samþ. með 25:2 atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 456).

8. Drykkjumannahæli.

Á 29. fundi í Ed., 19. marz, var útbýtt:

Till. til þál. um drykkjumannahæli (A. 197).

Á 31. fundi í Ed., 21. marz, var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 32. fundi í Ed., 22. marz, var till. tekin til einnar umr.

1) ÓTh: Ég tel varhugavert að selja varðskipin, en ef neyðin hrekur okkur inn á þá braut að draga úr landhelgisgæzlunni, þá álit ég, að fyrst ætti að selja Þór, en ég hefði ekki haft ástæðu til að rannsaka, hvað síðar liggur fyrir.

Flm. (Guðrún Lárusdóttir): Það hefir oft verið minnzt á drykkjumannahæli og þörfina fyrir það. Hafa sumir lítið svo á, að það væri mál reglunnar, eða þess félagsskapar, sem mest og bezt hefir unnið að hindindismálunum. Mér er vel kunnugt um, að þetta mál hefir verið rétt innan G.-T.-reglunnar, og það hefir verið skipuð nefnd í málið. Þó ekki hafi verið ráðizt í framkvæmdir, vegna féleysis og annara ástæðna, eru allir templarar sammála um nauðsyn þessa máls. Vitanlega er það, sem vakir fyrir reglunni, að útrýma drykkjuskapnum úr landinu, en það verður sjálfsgagt — því miður — langt þangað til því marki er náð. Og drykkjumannahæli er svo nauðsynleg og sjálfsgöð stofnun, að við megum ekki lengur framhjá því ganga hugsunar- og aðgerðalaus. Ekki hefir ástandið hér batnað síðan áfengislöggjöfin var rýmkuð. Um það eru næg dæmi fyrir hendi. Þar, sem drykkjumannahæli eru stofnuð og rekin erlendis, t. d. í Noregi, eru þau rekin á kostnað bæjanna, og þar er drykkjumönnum skipt í flokka eftir stigum; 1. og 2. flokkur eru þeir, sem eru að byrja drykkjuskap, en drekka sér til tjóns, og ef ekki kemur hjálp, mundu drekka sig veika og til dómsáfellis. 3. flokkur eru þeir menn, sem eru orðnir sjúklingar, þ. e. „kroniskir alkoholistar“ sem kallað er. Mætti alveg eins vel kalla verustað þeirra spítala eins og hæli. En það er sjaldan langt þangað til 2. stigs drykkjumaður er orðinn sjúklingur og kominn á 3. stig, nema honum sé rétt hjálparhönd. Á það þó sérstaklega við um miðaldra menn. E. t. v. er þetta ekki nákvæmlega eins hér á Íslandi. Þó hefi ég heyrt geðveikralækni segja það, að nokkuð sé til af slíkum mönnum.

Mjög er erfitt að hjálpa þessum mönnum, en þó má það takast með því að láta þá lifa reglbundnu lífi í heilnæmu umhverfi, þar sem fátt er til truflunar, sem örvað getur fýsn þeirra. Við höfum enga reynslu um drykkjumannahæli, en erlendis hefir mörgum mannum verið bjargað, sem annars mundi hafa sokkið í fen áfengisnautnarinnar.

Viða erlendis er því hagað svo af bæjar- og hreppsfélögum, að þau eiga og reka smáhæli í sambandi við geðveikraspítala, og líta þá spítalalæknar eftir hælum þessum, en allajafna fer fram greining á sjúklingum þessum, sem þykir nauðsynleg. Alstaðar þar, sem mál þessi eru í góðu lagi, eru hæli þessi ekki í kaupstað, heldur í sveit, út af fyrir sig, þar sem sjúklingar geta notið næðis.

Það er nú svo vor á meðal, eða hefir verið hingað til, að almennt er lítið á drykkjumanninn öðrum augum en sem sjúkling; hér er hann kalladur ræfill. Þó ég vilji sízt verða til að afsaka breytni slíkra manna, þá held ég, að slíkir dómur væri betra að líta á þá sem sjúklinga, er þurfi að lækna á skynsamlegan hátt og með visindalegum aðferðum. En það er ekki hægt, nema til sé stofnun, þar sem þess háttar hjálp getur farið fram.

Fari svo, sem ég vona, að ekki liði á löngu þar til stofnuð verði með þjóð vorri slík hæli, þá er nauðsynlegt að eiga löggjöf um stofnun og starfrækslu þeirra stofnana.

Alpt. 1935. D. (19. löggjafarþing).

Þessir menn mundu víst ekki allir kannast við sjúkdóm sinn eða viðurkenna, að þeir þyrftu hælsvist, fremur en ýmsir geðveikir menn. En það eru aðrir aðilar, sem munu finna til þess, t. d. konur þeirra, börn og aðrir nánir aðstandendur. Og mér finnst þessir aðilar vissulega eiga að hafa ákvörðunarrétt um, hvort þeir skuli fara á slík hæli, í samráði við lækni sinn. Meðal menningarþjóða álfunnar eru mál þessi tekin á þennan hátt. Ég hefi lesið það einhversstaðar, að árið 1936 eigi að halda alþjóðalæknamót, þar sem beztu lækna og sérfræðingar leiða saman hesta sína til að gera till. um, á hvern hátt skuli meðhöndla þessa menn, og sýnir þetta, að sannar menningarþjóðir vilja sannarlega gera allt til að afstýra ósöma þessum.

Því verður ekki mótmælt, að þetta er mjög þýðingarmikið mál, hvernig fara skuli með sjúklinga þessa, og við Íslendingar erum hvorki svo auðug né fjölmenn þjóð, að við megum horfa á fleiri og færri menn farast af völdum ofdrykkjunnar, án þess að leitast við að stemma stígu fyrir því. Þó æskilegast væri að koma í veg fyrir, að nokkur maður drykki eða yrði drykkjumaður, og að koma inn þeim hugsunarhætti hjá almenníngi, að það sé minnkun að drekka, þá er ég bara hrædd um, að það eigi svo langt í land, að sá hugsunarháttur verði almennur, svo öllu sé óhætt. Þess vegna flyt ég hér till. til þál. um undirbúning og athugun þessa máls af hálfu ríkisstj., ef hægt væri að gera eitthvað, sem allir geta sætt sig við og að gagni má koma. Það er raunalegt að sjá æskumenn tortímaxt vegna áfengisnautnar, án þess að nokkuð sé aðhafzt, og við getum ekki afsakað okkur með orðum Kains: „Á ég að gæta bróður míns?“ Við, sem erum kjörnir fulltrúar þjóðarinnar og eigum að sjá þjóðinni borgið, getum ekki fallízt á þau orð. Það, sem felst í þessari þáltill., er ekki annað en að skora á hæstv. stj. að hefja undirbúning undir slíka löggjöf, og er þá stigið fyrsta sporið í þá átt, sem okkur ber að stefna að.

Ég skal svo ekki orðlengja frekar um þetta, en treysti hv. þdm. til að samþ. þáltill. þessa, og treysti hæstv. ríkisstj. til að gera sitt ýtrasta til, að þessi þál., ef samþ. verður, verði annað og meira en nafnið tómt.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson) [öyfirl.]: Ég skal fullkomlega taka undir með hv. flm. um það — og um það munu ekki vera skiptar skoðanir —, að það er allmikil þörf að koma upp svona hælum. Hitt er náttúrlega ósýnt og að miklu leyti óraunsað, hve mikið á fram að leggja í því skyni, á hvern hátt þessu verður fyrir komið og hver getan er eins og sakir standa til að leggja fram nauðsynlegt fé. Ég vil því mælalast til þess, að umr. verði frestað og tíminn notaður til að athuga málið í allshn., áður en umr. er haldið áfram.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 10 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 64. fundi í Ed., 8. nóv., var fram haldið einni umr. um till. (A. 197, n. 470).

Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson) [óyfirl.]: Allshn. hefir haft málið lengi til meðferðar, því að það var sent n. 22. marz s. l. Á fyrri hluta þingsins hefir n. gert ráðstafanir til að leita um-sagnar nokkurra stofnana. Það hefir verið leitað um-sagnar fræðslumálastjóra, landlæknis og barnaverndarráðs Íslands. Aðeins hið síðasta hefir svarað. Gögnin eru nýkomin, og hefir allt ef til vill ekki verið lesið. Samt er n. eindregið á þeirri skoðun, að eins og nú standa sakir, þá sé nauðsynlegt að slíkt hæli komist upp. Ég hefi heyrt margar upplýsingar úr bænum, en reyndar ekki frá lögreglustjóra, sem benda á, að horfir til vandræða af hinnu miklu drykkjuskaparfýsn og drykkjuskaparóld, sem hefir skapast við innleiðingu hinna sterku vína. (BSt: Ég held hún hafi verið komin áður). Það hefir a. m. k. versnað mikið síðan. Því að þótt drykkjuskapur væri áður, þá hefir samt ekki borið eins á því, að menn drykkju frá sér ráð og rænu eins og nú. Aðalgriðastaðurinn fyrir þessa menn nú er Kleppur. Ég má fara með þau ummæli eftir yfirlækninum þar, Helga Tómassyni, að þeir geti ekki annað því að taka við þessum mönnum, sem leitað er þar hælís fyrir. Það er því augljóst, að það hefir mjög mikla þýðingu fyrir þá menn, sem eru svo ógæfusamir að lenda inn á þessa braut, að ríkið athugi, hvort ekki sé hægt að koma upp hæli fyrir þá, sem væri í sinn lækninga- og uppeldisstofnun.

Í till., sem hér liggur fyrir, felst ekki annað en að fela stj. að undirbúa stofnun drykkjumannahælis. Síðan kemur til kasta Alþingis að ákveða, hvað mikið það vill leggja í sölurnar. N. leggur til, að málið verði vendléga athugað af stj. og undirbúið fyrir síðari þing.

Það er ekki ástæða til að ræða þetta frekar. Till. talar skýrt sínu máli og grg., er henni fylgir. Ég vil að endingu benda á, að eftir upplýsingum frá barnaverndarráði, er leitaði um-sagnar um málið, hafa 4 bæjarfógetar á landinu látið það í ljós, að ekki minna en 22 menn í þessum 4 bæjum ættu tvímælalaust heima á drykkjumannahæli. Hæst er talan á Akureyri, þar sem 10 menn að dómi bæjarfógeta þurfa slíka vist.

Ég læt svo úttalað um till., nema gefist frekari tilefni. Ég legg til f. h. n., að hún verði samþ.

Guðrún Lárusdóttir: Ég vil þakka allshn. fyrir till. hennar í þessu máli. Það kemur daglega betur og betur í ljós, hvílik þörf er á slíkum hælum sem þessu. Drykkjuskapurinn hefir aukist síðan sterku drykkirnir voru fluttir til landsins. Í útvarpinu var nýlega lesin upp skýrsla um þessa aukningu, og er hryllilegt, að þjóðin okkar skuli hegða sér þannig, að auka þá nautnina, sem öllum er til bölvunar og svo mörgum verður að fótakæfli. Nú liggur það í hlutarins eðli, að ríkið, sem hefir einkasölu á þessum drykk og leyfir að byrja þannig eitru þegnum sínum og skapa þeim eitthvert hið mesta ból, sjái þegnumum þá einnig fyrir þeirri líkn í þraut — sem þeir hafa orðið fyrir af völdum áfengisverzlunar ríkisins — að reisa þeim hæli.

Að þessi till. um drykkjumannahæli er borin fram í þáltill.-formi, en ekki lagafrv.-formi,

kemur m. a. til af því, að ég ber fullt traust í þessu máli til stj., sérstaklega hæstv. atvmrh., sem er þekktur áhugamaður í bindindismálum, og ég vil skjóta því inn í, að einhver kröftugasta bindindisræða, sem ég hefi heyrt, var flutt af föður hans, og ég treysti því, að sonurinn hafi erfð þann bindindisáhuga, sem ég varð vör við í þeirri ræðu.

Ég vona, að hv. d. sjái sér fært að samþ. þessa till. til þál., stiga þetta fyrsta spor í undirbúningi að stofnun drykkjumannahælis, og hrindi svo málinu í framkvæmd, því það er hin brýnasta þörf.

Upp á síðastið hafa komið fram margar raddir um nauðsyn málsins. Það ber að skoða þáltill. sem eina slíka ráðstöfun. Mér virðist, að stj. hafi góða aðstöðu til að hrinda málinu fram, þar sem hún hefir aðstoð áfengismálaráðunauta, sem áfengislögin frá síðasta þingi ákveða til aðstoðar henni í þessu máli.

Við Íslendingar eigum engar skýrslur, ekkert til að fóta okkur á í þessu efni, nema þörfina, sem alltaf vex, eftir því sem menn komast lengra og lengra niður í flöskuna. Það er vandi að stiga þetta fyrsta spor, en ég óska og vona, að það megi vel takast hjá velunnurum málsins.

Það væri í rauninni mikils virði að víkja að reyns'u nágrannapjóðanna í þessu efni, um rekstur drykkjumannahæla. Ég vil drepa á, að 1910 sá læknafélag Noregs ástæðu til að hefja slíka starfsemi með því að reisa lækningadeild til að lækna drykkjumenn. Ríkisstyrkur var veittur og starf var hafið 7. júlí 1910. En fyrstu árin var ekki fundinn verulega fastur grundvöllur fyrir starfseminu. Staðurinn var ekki vel valinn, nálægt fjölmönnum kaupstað; menn voru hvíkulli en skyldi. Íbúar þorpsins kvörtuðu og vildu leggja hælið niður. Norska ríkið tók síðan hælið í sínar hendur 1920, og 1930 voru hælir sett í fastar skorður, innleidd vinnuskylda og strangar reglur á flestum sviðum, og varð það til þess, að þessi hæli eða „kursted“ urðu til mikils gagns.

Hv. form. allshn. drap á, að eina úrræðið með drykkjumenn væri að koma þeim á Klepp. Þetta hefir stundum orðið að gagni, og hefði getað orðið að góðu gagni, ef þeir hefðu mátt vera þar lengri tíma. En Kleppur er ekki drykkjumannahæli; það eru aðrir, sem eiga þar forgangsrétt, og því verður tíminn of stuttur vegna plássleysis. Næsta ráðið, sem gripið hefir verið til, er að setja þessa menn í hegningarhúsið. Þar hafa þeir verið 1—2 nætur, eða 3—4, en þetta er auðvitað engin lausn, og gerir oft illt verra. Þeir þrjózkast og verða reiðir yfir meðferðinni, og halda á fram eftir sem áður. Í þriðja lagi hefir verið gripið til þess örþrífaraðs að setja þessa menn á vinnuhæli, án dóms og laga. Drykkjumenn eru ekki sama og glæpamenn, en þetta hefir verið gert af því að þjóðin á ekki til stofnun handa þeim, er taki þá að sér og hjálpi þeim. Það, sem sérstök áherzla er lögð á með norsku hælir, eins og kemur fram í bréfi, sem formaður eins þeirra hefir sent barnaverndarráði Íslands, er, að hælir séu afskekkt, ekki nálægt kaupstað, hafi landrými til ræktunar og hægt sé að halda þar skepnur. En sérstaklega tekur forstöðumaðurinn það

fram, að ef þessi hjálp við drykkjumenn eigi að koma að gagni, þá verði að sjá þeim fyrir vinnu og aftur vinnu, auk fullkomnustu reglu á heimilunum. Auk þess segir forstöðumaðurinn, að verði að vera, þegar byrjað er á slíkri starfsemi, friður fyrir óviðkomandi mönnum, ekki of miklar heimsóknir, meðan verið er að komast yfir þessa hörðu freistingarbaráttu.

Menntaþjóðirnar í kringum okkur hafa þannig komið að þeirri niðurstöðu, að ráðið sé að reisa lækningahæli fyrir þá menn, sem illa eru komnir af völdum drykkjuskapar, og er sjálfsagt hér að gera slíkt hið sama.

Með leyfi hæstv. forseta vil ég lesa fá orð úr bréfi forstöðumanns drykkjumannahælisins norska. Þar segir svo m. a.: „Flestir eru sjúklingarnir (þ. e. drykkjumennirnir), sem hingað koma, mjög aumlega á sig komnir, og verða helzt, a. m. k. um tíma, að hafa hryfingu úti við, — vinna að útvinnu. Þar að auki eru margir þeirra vanir útvinnu og mega helzt ekki án hennar vera.“ Því að eftir að lögin um bindindisnefndirnar gengu í gildi 1. júlí 1933, var oft sótt um upptöku fyrir verkamenn á þessi hæli; þeir máttu ekki við því, að setjast í helgan stein. Og enn segir í bréfinu: „Án vinnunnar væri hælsvistin gagnslaus, eftir reynslu okkar hér, á andstöðu hinna mörgu erfiðu sjúklinga, sem leita hingað á Örjehæli“, en það er eina hælið í Norgei, sem ríkið rekur fyrir „friviljuga sjúklinga“. Alstaðar í skýrslum, frá öllum þjóðum, eru þessir menn kallaðir sjúklingar, er þurfa lækningar við. Það er ekki hugsað um að hegna þeim fyrir brot, sem þeir hafi framið, heldur reisa þá á fætur. Hér er aðalatriðið, að sjúklingarnir nái andlegri heilbrigði, og til þess er fyrsta skilyrðið að glæða hjá þeim vinnugleði og skyldurækní.

Ég legg mikla áherzlu á, eins og ég sagði áðan, að vel sé athuguð öll landfræðileg aðstaða, svo sem gæði jarðarinnar, samgöngur o. fl. Einnig legg ég ríka áherzlu á, að slík stofnun sé ekki sett of nærri kaupstað.

Það er rétt, sem hæstv. dómsh. minnst á, að þessi starfsemi hefir eflzt mjög í Danmörku á síðustu árum, einkum eftir að „Blái krossinn“ hóf þar starfsemi sína. Einnig fór þá ríkisstj. að veita málinu stuðning. Ég skal geta þess til fróðleiks, að „Blái krossinn“, sem nú starfar á Norðurlöndum, er upprunninn frá Genúa, eins og „Rauði krossinn“. Hélt hann 40 ára starfsafmæli síðastl. vetur.

Lækning þessara sjúklinga er í raun og veru tvennskönar: andleg og líkamleg. Er hún framkvæmd á ýmsan hátt, en einkum er lögð rækt við andlegu hlíðina. Reynslan hefir sýnt, að takist að endurreisa þeirra innri mann, er tiltölulega auðvelt að lækna þann ytri. Þá hefir reynslan einnig sýnt, að dvalartími á hælunum má ekki minni vera en eitt ár, svo hægt sé að ætlast til, að þessir menn nái nokkurnveginn fullri heilbrigði. Getum við þá séð, hvaða gagn muni vera að því að senda drykkjumenn til 2—3 mánaða dvalar að Kleppi, þegar reynslan hefir sýnt, að tíminn má alls ekki vera styttri en eitt ár.

Ég hefi séð vottorð frá mörgum mönnum, sem dvalið hafa á þessum stofnunum. Hafa margir þeirra, sem áður voru yfirfallnir drykkjumenn,

orðið heilbrigðir og reglusamir menn. Er gleðilegt að vita, hvað nágrannaþjóðirnar gera til þess að koma drykkjumönnum á réttan kjöl. Ég ætla svo að ljúka máli mínu með því að láta í ljós ósk mína um, að þáttill. verði samþ. og hæstv. ríkisstj. hrindi málinu sem lengst áleiðis.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson) [óyfrl.]: Ég vildi í þessu sambandi benda á þskj. 406, frv. til l. um opinbera forsjá sjúkra manna og örkumla. Þar er einmitt gert ráð fyrir, að drykkjumenn geti fallið undir ákvæði þeirra l., eins og aðrir, sem sjúkir eru eða ekki færir um að sjá fyrir sér sjálfir, enda munu þeir í nágrannalöndunum vera settir á bekk með þeim, sem þjást af langvinnu sjúkdómum.

En það er fjárhagshliðin, sem ekki er tæmandi í frv.

Að öðru leyti er mér ekki fyllilega ljóst, hver önnur löggjöf er nauðsynleg vegna slíkra sjúklinga. Það mundi þá sérstaklega vera um fjárframlag ríkissjóðs til hælisbyggingar. Ég get nú þegar lýst yfir því, að ég er þáttill. fylgjandi og tel rétt og sjálfsagt, að þingið láti í ljós skoðun sína á málinu. Það hefir áður verið gerð nokkur athugun um stofnun drykkjumannahælis hér, en ég get ekki sagt um, hver árangur hefir af því orðið, eða muni verða, þó ríkisstj. greiði fyrir málinu eftir því, sem hún hefir aðstöðu til.

Ég hefi ekki athugað til fulls nema e. t. v. væri ástæða til að fella aftan af till., en þó mun þess ekki sérstök þörf, einkum ef ríkisstj. verður falið málið til rannsóknar.

Jónas Jónsson [óyfrl.]: Ég vildi, eins og hæstv. ráðh., mæla nokkur stuðningsorð með till., og get bætt því við, að ég tel sjálfsagt, að allir vilji samþ. hana. Sá eini efi, sem þar getur komið að, er væntanlegur halli á rekstri slíks hælis. En það eru í sjálfu sér engin mótmæli gegn stefnunni, ef menn eru á annað borð sannfærðir um, að þörf sé fyrir slíkt hæli. Og um það býst ég við, að allir séu sammála, sem þekkja drykkjuskaparhneigð Íslendinga. Spurningin verður því aðeins um það, hvort hægt muni vera að bæta þeim kostnaði, sem af slíkri stofnun leiddi, við útgjöld ríkisins, eins og nú stendur, eða hvort óhjákvæmilegt er að draga það enn um skeið. En ég álit, að þetta sé gott mál, sem þarf að leysa svo fljótt sem hægt er.

Ég ætla í þessu sambandi að minnst á hugmynd, sem mér datt í hug í sumar á ferð minni um Norðurland. Ég kom á sveitaheimili austanvert við Eyjafjörð. Þar er stórt íbúðarhús, sem mun hafa kostað fram undir 150 þús. kr., og ætti þar að vera gott rúm fyrir 30—40 manns. Jörðin er stór og góð, með miklu sléttu túni. Þessi jörð mundi fást fyrir lítið verð; ekki nema tiltölulega lítinn part af kostnaðarverði. Byggingar eru sterkar, steinsteyptar með járnþökum, enda mega byggingar fyrir þessa menn ekki vera úr timbri, sem eldhætta gæti stafað af. Einnig liggur jörðin svo nærri Akureyri, að sennilega mætti semja við lækni þar að hafa eftirlit með hælunum, ef það væri á þessari jörð. Þessu vildi ég beina til hæstv. ríkisstj. til athugunar. Ég hefi minnst á þetta við ýmsa menn, þar á meðal

lækna, og þeim litizt vel á. Á þennan hátt yrði kostnaður tiltölulega lítill, og mörgum sinnum minni en kosta mundi að reisa slíkar byggingar af nýju.

Mér þótti rétt að segja frá þessu nú, svo hæstv. ríkisstj. vissi um þennan möguleika, ef hún undirbýr málið, svo hægt væri að leysa það svo fljótt sem unnt er.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem álykt-
un efri deildar Alþingis (A. 507).

9. Uppeldisstofnun fyrir vangæf börn og unglinga.

Á 29. fundi í Ed., 19. marz, var úthýtt:

Till. til þál. um uppeldisstofnun fyrir vangæf börn og unglinga (A. 198).

Á 31. fundi í Ed., 21. marz, var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 32. fundi í Ed., 22. marz, var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Guðrún Lárusdóttir): Það eru nokkur ár síðan ég var á ferð í Danmörku og Svíþjóð. Eitt af því, sem ég varði tímanum þá til á því ferðalagi, var að heimsækja ýmskonar barnaheimili. Þá var barnavinafélagið „Sumargjöf“ nýlega tekið til starfa, og hafði það beðið mig að skoða slíkt heimili, ekki sízt heimili fyrir vangæf börn. Og það gerði ég eftir föngum. Þá fannst mér, að ekki væri þein þörf fyrir slíkt heimili hér á landi, og þótti mér vænt um það, því að ástæðan var vitanlega sú, að þannig var komið fyrir veslings börnunum, sem þarna áttu hlut að máli, að gera varð sérstakar ráðstafanir til að bjarga þeim, með því að flytja þau burt frá heimilum sínum, undir öruggara eftirlit og strangari aga. Það er mikið lán fyrir þjóðfélagið að eiga slíkt hæli fyrir vangæf börn frá vangæfum heimilum, uppeldisstofnanir, þar sem mannúð og siðgæði situr í öndvegi, og þau heimili, er ég sá, báru öll þau merki. Sérstaklega man ég eftir einu heimili, sem ég vil segja hv. þdm. frá, þó að það taki mig kannske 2—3 mínútur. Þetta var heimili fyrir drengi 14—18 ára. Það var kallað Sólheimar, og þar það fullkomlega nafn með réttu, því þar skein sól kærleikans í heiði. Roskin hjón höfðu tekið verkefnið að sér, að bjarga frá þjóðfélagslegri glötun drengjum á þessu reki. Þau byrjuðu með tvær hendur tómar, en ríkið hljóp fljótt undir bagga og hjálpaði þeim, svo að þau voru búin að koma barna upp myndarlegu heimili, sem gat tekið 25 drengi í einu.

Þegar maður leit yfir þennan hóp, þá hefði enginn getað séð þess merki, að drengirnir hefðu

fyrir fáum vikum — því að sumir voru nýkomnir — komið úr allra versta umhverfi og allra versta félagsskap, sem til var í Kaupmannahöfn. Þeir voru hrifnir beina leið úr spillingarfeninu, kippt burt af glæpabrautinni, er þeir voru flestir komnir lengra og skemmra inn á. En það varð ekki séð á þeim í þessum hóp, því þar voru þeir í foreldrahöndum og systkinahóp í hinu ástúðlegasta sambandi. Þar sögðu allir „pabbi“ og „mamma“, frá því þeir komu og þar til er þeir fóru, og það var aðdánlegt að sjá hið innilega kærleikssamband, sem ríkti milli allra á heimilinu. Ég spurði húsbændurna, hvort ekki þyrfti að passa vel upp á, að drengirnir hnupluðu engu. En svarið var: „Nei, hér þarf ekkert að passa, engu að læsa, hér má fortrygginn ekki komast að. Við treystum drengjunum okkar, og þeir bregðast okkur ekki.“

Ef svo færi, sem ég vona úr því sem komið er, að við eignumst heimili fyrir vangæf börn, þá vildi ég vona og óska, að slíkur andi sem þessi mætti þar ríka.

Nú er svo komið með þjóð vorri, að óumflýjanlegt er að stofnsetja uppeldisstofnun fyrir vangæf börn. Hingað til hefir það verið eina úrlausnin með þessháttar börn, að senda þau á góð heimili uppi í sveit, og hefir það oft gefizt mjög vel. Ég þekki þess dæmi og mun ávallt minnast þeirra með gleði og þakklæti til þeirra góðu húsbænda, sem þar hafa átt hlut að máli. En svo komu önnur dæmi, þar sem þetta ráð dugði ekki, þar sem unglingurinn kom jafnnær og hann fór og sökksti sér brátt ofan í sömu vandræðin, þegar í fjölmennið kom. Og eftir því sem þeim börnum fjölga, sem þannig fara afvega, því örðugra verður að fá þeim góða dvalarstaði í sveitum. Þá er og fólksleysi í sveitum mikil tálmun hér. Húsmæðurnar geta ekki bætt við sig þeim þjónustubrögðum og önnum, sem það hefir í för með sér að bæta drengjum eins og þeim, er hér um ræðir, á heimilin. Húsmæður, sem oft eru einyrkjar við heimilisstörfin, eru svo önnum hlaðnar, að þær sjá ekki út yfir það, sem þar hafa að starfa. Hér er ein ranghverfan í tilverunni hjá okkur. Í kaupstöðunum flækist fólkið hvað fyrir öðru iðjulaust, en í sveitum er fólkið svo fátt, að varla er unnt að koma af nauðsynlegustu störfum.

Nú fer þeim fjölgandi, barnaauðingjunum, sem yfirsést og komast undir manna hendur, og munu allir viðurkenna, hve iskyggilegt það er og að svo búið má ekki standa. Úr öllum áttum berast fregnir um börn, sem brotleg verða við lög og siðu. Ef einhver kynni að halda, að það væri einungis í Reykjavík, sem á þessu bryddir, þá er það misskilningur; það er ekkert betra annarsstaðar. Það væri fyllsta þörf á uppeldisstofnunum í öllum fjórðungum landsins, því að umkvartanir koma fram hvaðanæva af landinu. Það er ekki vert að fela sannleikann fyrir sjálfum sér í þessu efni. Ástandið er orðið alvarlegra en margan grunar.

Þegar Danir hófu sína viðurkenndu starfsemi fyrir vanrækt börn — það var um 1885 —, þá var það þannig, að börnin voru farin að leiðast svo mikið út í allra handa glæpaverk, að þau voru sett í fangelsi eins og hverjir aðrir óbóta-

menn. Fangavörðunum kom saman um það, að það átakanlegasta af öllu, sem þeir heyrðu í fangelsunum, hafi verið það, þegar börnin voru að hrópa á mömmu sína, þegar þau höfðu verið lokað inni fyrir ókynnti. Þeir beittu sér því fyrir samtökum til að koma í veg fyrir þetta. Þannig hófst þessi stórkostlega barnaverndarstarfsemi Dana, sem ég hygg, að beri af á Norðurlöndum. Upp úr þessu varð það, að mannvínir gengu fram fyrir skjöldu og stofnuðu heimili víða um landið. Slíkt hið sama þyrfti að verða hér, stofna heimili fyrir börn, sem eru þannig, að þau eru óviðráðanleg á heimilum sínum. Um önnur börn er vitanlega ekki að ræða hér.

Barnaverndarlög okkar eru fyrsta sporið, sem stigið var í þessa átt af hálfu þess opinbera. Einmitt fyrir starf þessarar n. viðsvegar um landið hefir okkur gefizt kostur þess fremur en ella að kynnast því, hvernig ástandið er í þessum málum á hverjum tíma. Ég hefi nú því miður ekki skýrslu barnaverndarnefndar fyrir árið sem leið, en hún ber það með sér, hvað hér hefir verið gert. Hún sýnir m. a., að tala þeirra barna, sem leiðast þannig út á glapstígu, fer hækkanði. Þetta getur ekki lagazt nema rækilega sé tekið í taumana og sett á stofn hæli, þar sem þessi börn geta fengið gott uppeldi undir þeim skilyrðum. sem þarf. T. d. er það nú svo hér í Reykjavík, að þau börn, sem reynast óviðráðanleg í skóla, og það eru helzt drengir, fyrir þau er stofnuð sérstök skóladeild í allt öðru húsi. Þetta virðist vera gott, en þessir drengir eru óþrútnir með að láta vera að sækja tíma. Þeir fara heiman frá sér, þykjast ætla í skólann, en koma þar ekki. Þetta getur gengið dögum saman. Svo fara kennararnir vitanlega að athuga þetta, en þá finnst drengirnir ekki. Sollurinn og fjölmennið er þeim of þung freisting. Það, sem hér þarf því að gera, er að útvega þeim góð heimili í góðu umhverfi undir góðri stjórn góðra manna.

Ég þarf ekki að tala fleira um þetta mál til að sannfæra hv. þdm. um það, að hér er nauðsynjamál á ferðinni. Það hlýtur hver maður að sjá. Ég bykist samt hafa aðstöðu til að vera þessu máli dálítið kunnugri en a. m. k. þeir, sem eru utan af landi. Þess vegna hefi ég farið svo mörgum orðum um málið. Og í trausti þess, að hv. þdm. sjái sér fært að samþ. þessa þáttill, þar sem eingöngu er farið fram á að undirbúa slíka stofnun, sem hér um ræðir. vil ég ljúka máli mínu.

Atvrmh. (Haraldur Guðmundsson): Ég vildi mega leggja til, að umr. yrði frestað og málinu vísað til allshn.

ATKVGR.

Till. vísað til allshn. með 9 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 64. fundi í Ed., 8. nóv., var fram haldið einni umr. um till. (A. 198, n. 469).

Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson) Óyfirl.: Eins og sjá má af nál. á þskj. 469, er n. sammála um að leggja til, að till. verði samþ.

Það er hið sama að segja um þessa till. og þá, sem var hér næst á undan, að henni var vísað

til sömu stofnana, landlæknis og barnaverndar-ráðs, en n. engin umsögn þaðan horizt. En þrátt fyrir það hefir n. einhuga komizt að þeirri niðurstöðu, að nauðsyn beri til að samþ. till. þá, sem hér liggur fyrir. Er hér um flokk manna að ræða. sem ekki er gert ráð fyrir, að ríkið framfæri, í frv. því um sjúka menn og örkumla, er lagt hefir verið fyrir þingið. Þó þessi börn séu ekki líkamlega sjúk, eru þau a. m. k. með andlegan kvilla, og yfirleitt nefnd ódæl börn.

Af hvaða ástæðum sem þau er, hefir þessum vangæfu börnum fjölgað svo á seinni árum, einkum í stærri kaupstöðum, að til vandræða horfir. Þetta vita þeir bezt, sem um fátækramál kaupstaðanna hafa fjallað. Helsta úrræðið hefir venjulega verið að koma þessum börnum fyrir á einhverjum sveitaheimilum, sem alið hafa önn fyrir þeim um lengri eða skemmri tíma. En þó foreldrar og aðrir aðstandendur barnanna hafi orðið þeim ráðstöfunum fegnir, eru mörg sveitaheimilin í raun og veru ekki fær um að veita börnunum það líkamlega og andlega uppeldi, sem þau þyrftu að fá, þar sem vantar bæði vinnukraft og ýmsa aðra aðstöðu. Hér er því ekki nema eitt úrræði fyrir hendi, að koma upp hæli fyrir þessi börn. Ég teldi það mikið þarfaverk, að reyna að forða þessum unglingum frá að lenda e. t. v. á því verri villistigum, sem aldurinn fær-ist meira yfir þá. Í öðrum löndum eru víða hæli, sem annast uppeldi þessara barna. Og hér á landi er þörfin til þess að verða knýjandi á síðustu árum, með vaxandi fjölgun fólksins í bæjunum. Hér er ekki farið fram á annað en að hestv. ríkisstj. athugi málið og undirbúi lög-gjöf um það. Er því ekki um nein útgjöld fyrir ríkissjóðinn að ræða, enda er sá fyrirvari í nál., að þetta sé gert, þegar ríkisstj. telur, að geta ríkissjóðs leyfi. — Ég skal svo ekki hafa fleiri orð um þetta mál, en mælist til, að hv. d. samþ. þáttill.

Forsrh. (Hermann Jónasson): Það er ekki nema gott um það að segja, að þetta mál, sem þáttill. fjallar um, sé athugað og undirbúið. Ég hefi fyrir nokkrum árum kynnt mér talsvert þetta mál. Og yfirleitt er reynslan sú, að bezta athvarfið fyrir þessi börn sé gott heimili. Þó að stærri hæli hafi sumstaðar reynzt vel, hafa þau reynzt mjög misjafnlega. Ég vil því vekja athygli á því, ef til þess er hugsað að koma upp svona stofnunum, að þær stóru hafa víðast reynzt illa, en alstaðar verið hnigið að því, að hafa þær smáar, eða aðeins sem stór heimili. fyrir 12—20 börn. Ég vildi aðeins beina því til þeirra, sem að till. standa, að taka þetta til greina við undirbúning málsins.

Guðrún Lárusdóttir: Ég skal strax svara hestv. forsrh., að ég er honum samdóma um það, að beztu staðirnir fyrir börnin séu góð heimili, og að heppilegra sé að hafa svona barnahæli ekki stór, enda er stefnt að því í Danmörku, þar sem ég þekki bezt til.

Mér þótti vænt um að heyra, að hestv. forsrh. er till. fylgjandi, því fyrst er að hugsa um málið og ræða það, og ekki annað, sem liggur fyrir nú.

Ég minnst þess, að þegar hæstv. forsrh. var hér lögreglustjóri, kom hér fyrir mjög leiðinlegt barnamál. Var þá haldinn stór borgarafundur, þar sem töluðu margir mætir menn, svo sem Guðmundur próf. Hannesson, Maggi Júl. Magnús, Ólafía Jóhannsdóttir o. fl., og voru allir sammála um, að þörf væri á að koma upp hæli eins og þessi þáttill. fer fram á. Eftir þær umr. komu barnaverndarlögin, og átti hæstv. forsrh. mikinn þátt í undirbúningi þeirra. Eins er um þessa till., að hún á að vera fyrsta sporið til að koma málinu á stað, svo að það verði athugað og undirbúið, í þeirri von, að upp af því geti svo sprottið framkv. þegar ástæður leyfa.

Sem fátækrafulltrúi þekki ég dálitið til þess, hve erfitt er að útvega þessum börnum sama stað. Þurfa að fylgja þeim ýms vottorð um hegðun og annað. Eiga börnin á hættu að verða fyrir ýmskonar tortryggni, e. t. v. óverðskuldadri. Á þessu væri minni hættu, ef við þeim tæki stofnun, sem teldi þau eins og velkomna gesti á heimilið.

Ég get aldrei gleymt einni heimsókn á eitt svona barnaheimili í Danmörku. Þar voru nokkrir drengir, og þeir ekki álitnir af betri tegundinni. Auk þeirra var fólk ekki annað en roskin hjón, sem stjórnuðu heimilinu. Þar var ekki verið með tortryggni í garð barnanna. Barna stóð allt opið og drengirnir fengu að ganga um allt eftir eigin vild. Og einmitt þetta, að sýna börnunum traust, sannar reynslan, að hefir mest áhrif á þau, einkum ef þau eru von að mæta tortryggni um, að þau skrókvi, steli o. s. frv. — Ég ætla ekki að vanþakka sveitaheimilunum það, sem þau hafa gert fyrir þessi börn og þeirra aðstandendur. Þau hafa mörg tekið börnunum afburða vel. En eins og nú er komið, er það mjög erfitt vegna fólksleysis, og má því ekki liða á löngu þar til það opinbera tekur í taumana.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fara frekar út í málið, einkum þar sem allir virðast sammála um, að þáttill. gangi fram. Einnig her ég fullt traust til hæstv. ríkisstj. um að greiða fyrir málinu, einkum vegna þess, að hæstv. forsrh. hefir verið hér lögreglustjóri og þekkir, hve mikið hér er af óknyttabörnum og hversu erfitt er að fá fyrir þau samastað.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 10 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 508).

10. Tekjustofnar bæjar- og sveitarfélaga.

Á deildafundum 15. nóv. var úthýtt frá Sp.: Till. til þál. um tekjustofna bæjar- og sveitarfélaga (A. 545).

Á 22. fundi í Sp., 20. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 23. fundi í Sp., 2. des., var till. tekin til einn- ar umr.

Flm. (Jónas Guðmundsson) óyfirl.: Það er í sjálfu sér ekki þörf á að hafa langa framsögu fyrir þessari þáttill. sem hér liggur fyrir, því það er búið að ræða þetta svo mikið, a. m. k. í hv. Nd., í sambandi við ýms önnur mál, sem hafa legið fyrir á undanförunum vikum, og get ég því í rauninni vísað til þeirra umr. að því er snertir þessa þáttill.

Það er ljóst, þegar litið er yfir þingtiðindi síðustu ára, að ýmsar raddir hafa verið uppi um það, að skapa þvrfi nýja tekjustofna fyrir sveitar- og bæjarfélög, eða fella niður einhverja útgjaldaliði.

Í þál., sem samþ. var í Ed. 1933, var skorað á ríkisstj. að leggja fyrir næsta þing frv. um tekjustofna fyrir sveitar- og bæjarfélög, og segir í grg. fyrir till. að vel megi sjá, að tekjustofnar þeirra séu ónógir og því brýn þörf á að auka þá. En þrátt fyrir þetta hefir ekkert verið gert enn sem komið er, og hér inn á Alþ. flykkjast frv. um tekjustofna handa ýmsum sveitar- og bæjarfélögum, og munu ekki vera færri en 10 slík frv. eða mál, sem komið hafa fyrir þetta þing. Má þar nefna frv. til l. um vörugjald í Vestmannaeyjum, heimild um samskonar gjöld fyrir Siglufjörð, og fyrir Akureyri, sem fellt var hér á fyrri hluta þingsins, og svo Sauðárkróksfrv. fræga, sem a. m. k. er þekkt í Nd., frv. um hútaskatt á Ísafirði, frv. um útsvarsálagningu á sildarverksmiðjur ríkisins, sem fram hefir komið frá hv. þm. N.-Þ., frv. frá hv. 2. landsk. um að fasteignaskattur renni til sveitar- og sýslusjóða, og enn fremur má benda á frv. hv. þm. V.-Sk., sem gengur út á að fella niður berklavarnagjald hreppsfélaganna, enn fremur brtt. frá mér o. fl. hv. þm. við Sauðárkróksfrv., sem fjöldamarga hv. þm. langaði til að samþ., en gerðu ekki af því þeir álitu rétt að athuga þetta mál í heild fyrir næsta þing. Það er því ljóst, að breytingar á verzlunar- og atvinnuháttum á síðustu árum gera það að verkum, að nauðsynlegt er að breyta l. um tekjustofna sveitar- og bæjarfélaga. Fyrir mér og sjálf-sagt flestum eða öllum, sem að þáttill. þessari standa, vakir það fyrst og fremst, að ríkisstj. láti endurskoða núgildandi útsvarslög og samræma ákvæði um útsvarsálagningu, er nái yfir land allt, en nú eru þetta mjög mismunandi stigar, sem farið er eftir, og slíkt ósamræmi þarf að lagfæra. Þá þarf enn fremur að setja skýr ákvæði um umsetningargjaldið eða rekstrarútsvarið, sem mjög er farið að nota, en er talið af lögfræðingum, að sé mjög vafasamt, hvort nokkur heimild sé til umr.

Að öðru leyti álit ég nauðsynlegt, að nefnd sú, sem látin verður undirbúa þetta mál og athuga hina nýju tekjustofna, geri till. um fóst ákvæði um, hvernig haga beri álagningu á ríkisfyrirtæki eða ríkisverzlanager til sveitarfélaga, og önnur skyld fyrirtæki, eins og t. d. fisksölusam-lög, sem risið hafa upp víða í kaupstöðum og talin eru skattfrjáls.

Ég vil svo ekki hafa um þetta lengri ræðu, en ég veit, að það er ósk og von allra þm., að hæstv.

rikisstj. láti ekki undir höfuð leggjast, eins og varð fyrir ríkisstj. 1933, að gera eitthvað í þessu máli og freista þess fyrir næsta þing að leggja fram samléga undirbúið frv. um tekjustofna bæjar- og sveitarfélaga, sem gæti komið að gagni og til framkvæmda þegar á árinu 1936.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 29 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 30 shlj. atkv. og afgr. sem ályktun Alþingis (A. 677).

11. Menningarsjóður.

Á 97. fundi i Ed., 17. des., var útbýtt:

Till. til þál. um löggjöf um menningarsjóð (A. 845).

Á 98. fundi i Ed., 18. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 99. fundi i Ed., 19. des., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Jónas Jónsson) [öfirl.]: Þessi till., sem flutt er af 3 þm., einum úr hverjum flokki, skýrir sig sjálf með þeim gögnum, sem henni fylgja. Ég ætla þó að bæta við nokkrum orðum.

Tilgangurinn með till. þessari er sá, að kennslumálaráðh. athugi og leggi fyrir næsta þing till. til breyt. um menningarsjóð. Það skal tekið fram, að fyrsta atriðið og það, sem mestu máli skiptir fyrir sjóðinn, er fjárhagshliðin, eða að honum séu tryggðar tekjur, a. m. k. 50 þús. kr. árlega, og litur stjórn sjóðsins svo á, að það geti orðið með tvennum hætti. Annaðhvort að heimila áfengisverzluninni að leggja til sjóðsins þessa fjárupphæð, eða það sé greitt beint úr ríkissjóði, sem í rauninni er alveg sama. Eins og sést af skýrslu þeirri, sem fylgir hér með, hefir sjóðurinn fengið fyrstu 7 árin að jafnaði um 50 þús. kr. árlega. Þetta eru glöggar tölur og stöðugar meðan hin eldri áfengislöggjöf var í gildi og bruggið gaf góðar tekjur, en síðan, eða eftir að sterku vinin voru flutt inn í landið, minnka þessar tekjur til stórra muna, og þykir sennilegt, að árið 1934 verði tekjur sjóðsins 20—25 þús. kr., og þarf þá í viðbót a. m. k. 25 þús. kr., ef tekjur sjóðsins eiga ekki að ganga saman. En jafnhliða því, sem tekjur sjóðsins minnka á þennan hátt, hættist svo við, að sjóðnum er gert að skyldu að kaupa steinasafn Guðm. heitins Bárðarsonar, sem kostaði 25 þús. kr. og tekur því allar tekjur sjóðsins, sem áttu að ganga til náttúrufræði. Niðurstaðan hefir svo orðið sú, að nefndin hefir ekki getað keypt af listamönnum nema fyrir 1000 kr., sem hún hefir skipt á milli tveggja fátækra og duglegra manna, og þar með hafa listamennirnir tapað mestöllum möguleik-

um sínum til að ná í tekjur, því að í þessu litla landi er svo lítið af þeim keypt. Þetta er nokkuð ýtarlega tekið fram í bréfi okkar 4 úr stjórn sjóðsins, sem erum hér á landi. Einn úr stjórninni, Kristján Albertson, dvelur erlendis, en hann er áreiðanlega okkur sammála.

Það verður ekki komið hjá því annaðhvort að leggja niður þennan sjóð — ef þinginu sýnist svo — eða þá leggja honum til fé. — Ég get í sem stytztu máli sagt það, að 3 stéttir manna njóta góðs af starfsemi sjóðsins; það eru listamenn, rithöfundar og náttúrufræðingar, þær stéttir andlegra manna, sem erfiðast eiga.

Ég held, að mér sé óhætt að fullyrða, að það sé aðeins einn listamaður, sem hefir tekjur til að lifa af, en afgang engan, og það er Ásgrímur Jónsson, sem er sparsamur maður og reglsamur og lifir einföldu og óbrotnu lífi. Engir aðrir teljast hafa þær tekjur af list sinni, að nægi fyrir daglegu brauði. — Um rithöfundana má segja það, að sjóðurinn spillir ekki fyrir útgáfu þeirra, og til bókaútgefenda berst mikið að, svo þeir geta ekki annað því, né heldur greitt sómasamleg ritlaun. — Í þriðja lagi eru svo náttúrufræðingarnir; þeir hafa raunar alltaf verið útigangsklárar, — allt frá Eggert Ólafssyni, Jónasi Hallgrímssyni og Þorvaldi Thoroddsen, sem eru fyrstir og frægastir, en fengu sinn styrk frá öðru landi, og í sjálfu sér má segja, að hið íslenska ríki hafi aldrei styrkt náttúrufræðing, nema þann stutta tíma, sem menningarsjóður hefir starfað.

Ég vil benda á það, að Ísland er af mörgum jarðfræðingum álitit eitt merkilegasta land Evrópu sem náma fyrir jarðfræðinga. Það er, eins og menn vita, eitt af yngstu löndum álfunnar, byggt upp af eldi og ísi í einu. Hin einkennilega náttúra landsins gerir það því nauðsynlegt fyrir þjóðina að láta rannsaka þetta merkilega land.

Ég vil líka benda á það, að danskur maður hefir ráðgert að leggja fé í náttúrufræðilegar rannsóknir hér á landi í 2—3 ár, og koma þær rannsóknir Íslendingum einum til góða, því að það getur engin útlend þjóð haft neitt upp úr þeim, nema þá vísindamenn yfirleitt. Ef við viljum taka í okkar hendur rannsóknir á landi okkar, þá verðum við að kosta einhverju fé til þess. Í þessu sambandi vil ég nefna eitt dæmi, sem tala má um á þessu stigi málsins og sýnir, hvernig aðstaða okkar er nú viðvíkjandi rannsóknnum landsins. Í till. fjn. er nú litill liður, sem borinn var fram samkv. ósk núv. hæstv. stj., um 4000 kr. fjárframlag til jöklarannsóknna. Síðustu ár hafa sem sé ýmsir þekktir, sænskir jarðfræðingar haft mikinn áhuga fyrir jöklarannsóknnum hér á landi, og má meðal þessara manna sérstaklega benda á próf. Ahlmann, sem hér hefir verið áður og gert rannsóknir á jökli landsins, og kemur hann hingað af því að hann hefir mjög mikinn áhuga á þessum efnum og er alveg sérstakur lærdómsmaður í þessari grein. Hjá honum stundar a. m. k. einn ungur Íslendingur jarðfræðinám. Þessi prófessor fær svo 4500 kr. frá Svíum til þess að leggja í leiðangur til Íslands, en hann vill heldur, að Íslendingar sjálfir taki að einhverju leyti þátt í þessum rannsóknnum, en við höfum, eins og

kunnugt er, ekkert fé handbært til þess, nema því aðeins, að ríkissjóður hlaupi undir bagga í þessu efni, eins og gert er ráð fyrir í áður nefndri till. Á þann hátt stöndum við og Svíar jafnt að vígi að þessu leyti. Ef svo færi, að þessi till. væri samþ., þá álit ég, að sú deild menningarsjóðs, sem hér um ræðir, gæti tekið að sér að styðja þennan sænska leiðangur; ef tekjuöflun þessa hluta sjóðsins er 17000 kr., þá tel ég réttmætt og edlilegt, að sjóðurinn hlaupi undir bagga og taki að sér þetta verkefni. Það getur auk þess verið miklu þægilegra að hafa fast ákvæði um fjárveitingu til slíkra rannsóknna hér á landi, til þess að þurfa ekki að hlaupa til þingsins í hvert skipti, sem eitthvað þarf að gera í þessu efni.

Á þeim árum, sem menningarsjóður hefir starfað, hefir ríkið eignast töluvert af listaverkum, sem geymd eru í þinghúsinu, ráðherra-bústaðnum og einnig í Arnarhvoli, á þeim stað, þar sem þeim getur ekki stafað hætta af bruna. Þennan vísí til listasafns er ekki hægt að sýna almenningi sökum húsnæðisskorts. — Í þessu sambandi tel ég rétt að skýra hv. d. frá því, að stjórn menningarsjóðs hefir hugsað sér, einkum ef þetta mál næði fram að ganga, að reyna að fá menntaskólahúsið lánað í 6 vikur á sumrin meðan mestur gestastraumurinn er hér í bænum, og halda þar sýningu á listaverkum ríkisins. Vitanlega yrði hafður vörður um skólann á nóttum með tilliti til eldsvoðahættu og aðrar varúðar-ráðstafanir gerðar eftir því sem þörf krefði. Ég nefndi þetta aðeins sem dæmi þess, að slík áform, sem hér um ræðir, byggjast raunverulega á því, að það sé meining þjóðarinnar að halda áfram að kaupa verk listamanna þjóðarinnar og reyna að sýna þau landsmönnum.

Ég býst ekki við, að það hefði neina sérstaka þýðingu fyrir þá meðferð, sem þessi till. fær á Alþingi, þó ég reyndi að færa fleiri rök fyrir þessu máli, og mun ég því láta hér við sitja, nema því aðeins, að sérstakt tilefni gefist til.

Þorsteinn Þorsteinsson: Það hefir verið orðtak, að ekki hafi Adam verið lengi í Paradís. Mér virðist hv. þm. S.-Þ. ekki ætla að dvelja svo lengi í sparnaðarlandinu, að hann verði þar ríkisborgari. Mér virðist, að hv. flm. till. ætlist til þess, að útgjöld ríkissjóðs aukist um næstum 30000 kr. á ári í náinni framtíð. Ég geri ráð fyrir, að verði að nýskattleggja fólk til þess að ná þessu fé í ríkissjóð, hvort sem það verður gert með beinum eða óbeinum sköttum. Mér finnst þessi till. ónaðsýnleg á þessu stigi málsins og nú á þessu þingi. Hv. flm. þessarar till. og sjóðsstjórnin getu í sameiningu samið frv. um þetta efni á næsta þingi, ef efnahagur landsins þætti það góður, að rétt væri talið að leggja einhvern skatt á þjóðina í þessu augnamiði. (MG: Þeir geta brotið bannlögin). Já, að visu, en varla taka þeir ákvæði um það upp í frv. sitt, og ef ekki verður úr því á einhvern hátt, að þetta frv. verði samið á næsta þingi, þá má vitanlega setja þetta gjald í fjárl., ef tekjur nema meiru en gjöldin. Ég sé enga ástæðu til þess að undirbúa löggjöf um þetta atriði eins og nú standa sakir, og ég fyrir mitt leyti mun

hiklaust greiða atkv. á móti þessari till. Þó að margt gott megi um menningarsjóð segja, þá verð ég að segja, án þess að ég ætli að minnst á einstakar bókaútgáfur, að það leikur á tveim tungum, hvort ekki hefði mátt vanda meir til bókaútgáfunnar en gert hefir verið. — Sé ég svo ekki ástæðu til þess að fara út í fleiri atriði.

Flm. (Jónas Jónsson) Öryfild.: Ég viðurkenni, að það, sem hv. þm. Dal. sagði síðast, er rétt, að hjá þeim, sem hafa staðið að þessum sjóði, og jafnvel þeim, sem standa að honum nú, er, eins og hjá öllum mannanna börnum, ekki allt eins fullkomið og vera skyldi. Ég vil sérstaklega jata, að það er satt, að ekki hefir verið eins mikil festa í stjórn bókaútgáfunnar sem vænta mætti og atlatzt hefir verið til, enda þótt því sé hinsvegar ekki að neita, að sjóðurinn hefir gefið út margar góðar bækur, og er ein af þeim sérstaklega við hæfi sýslumannanna, nefnilega lögbókin nýja. (ÞÞ: Hún er samileg). Ég vil taka það fram, að núv. stj. menntamálaráðs telur rétt, ef til kæmi með löggjöf, að breyta stjórn sjóðsins þannig, að það væri fyrirbygggt, eftir því sem föng eru á, að ýmsar af þeim misfellingum, sem bröð hafa verið að undanfarið, gætu komið fyrir framvegis. En ég vil þó benda hv. þm. Dal. á það, að það var t. d. varla hægt annað fyrir bókaútgáfudeild sjóðsins en að gera tilraun eins og þegar hann gaf út þýðingu á Tacitusi, gerða af Páli Sveinssyni menntaskólakennara. Stjórn sjóðsins freistaðist til þess að gefa út þetta merkilega sögurit, sem óbeinlínis snertir okkar eigin sögu, og sjálfsagt eru margir, sem eins og hv. þm. Dal. hafa lesið þessa bók að einhverju leyti á sínum yngri árum, sem eru því hlynntir, að slík úrvalsbók úr heimshókmennunum sé gefin út. En nú er reynslan sú, að þetta fellur ekki í smekk manna yfirleitt nú á dögum, og þessi ágæta bók í þessari ágætu þýðingu hefir ekki selzt. Þar með er fengin reynsla fyrir því, að bókaútgáfur verða að vera meira sniðnar við kröfur nútímans í þessum efnum.

Út af ásökunum hv. þm. Dal. í minn garð um eyðslusemi í þessu sambandi vil ég taka það fram, að við erum allir þannig gerðir, að við viljum spara á því, sem við teljum síður nauðsynlegt, til þess að geta varið fénu í það, sem við álitum nauðsynlegra, enda þótt það kunni að vera álitin eyðslusemi fljótt á litid. Ég vil einnig taka það fram í þessu sambandi, að við hv. þm. Dal. höfum verið sammála um þá sparnaðartill. hv. fjvn., sem fjallar um möguleikann fyrir fækkun barnakennara, og sú litla byrjun, sem gerð var í þessu efni, er áreiðanlega spor í áttina til algerðrar skipulagsbreyt. á þessu þýðingarmikla máli. En þó sparaðir séu peningar á því, sem sýnist ekki vera sérstaklega nauðsynlegt, og jafnvel illa skipulagt, eins og t. d. þegar einn fullkominn kennari er látinn kenna 7 börnum, eins og á sér sumstaðar stað, þá útilokar það alls ekki, að það geti verið fullkomin nauðsyn á því, að náttúra lands vors sé rannsökuð og að hér geti lifað rithöfundar og listamenn. Í sambandi við það, sem hv. þm. Dal. sagði í þessu efni, vil ég segja það, að ef hv. þm. Dal. hefði verið í stj. síðastl. vor, þæg-

ar okkar ágæti krónprins tók það ráð að fá sér eiginkonu, þá býst ég við, að eins hefði farið fyrir honum og núv. hæstv. stj., en hún leitaði til þessara listamanna okkar, sem farið hafa borg úr borg, ef til vill fram undir 20 ár eins og flökkumenn, en alltaf hugsað um sína iðju, — og þegar íslenska þjóðin þarf að koma fram út á við undir slíkum kringumstæðum, þá getur hún ekki gert annað betra við 1000 kr. en að kaupa fagurt listaverk eftir frægan íslenzkan listamann; hún getur ekki sent saltfisk eða kjöt undir slíkum kringumstæðum, þó það væri kannske gagnleg gjöf. Síðan íslenska þjóðin varð sjálfstæð 1918, hefir hún oft þurft að leita til listamanna sinna, þegar hún hefir orðið að koma fram sem sjálfstæð þjóð út á við undir svipuðum kringumstæðum og ég nefndi, svo að það verður að teljast eðlilegt og sjálfsagt, að listamenn vorir séu a. m. k. styrktir að einhverju leyti með því að ríkið kaupi af þeim verk þeirra, þegar það þarf á þeim að halda; minna má nú alls ekki vera. — Ég nefni þetta af því að þjóðin hefði óneitanlega orðið að fara einhverja aðra leið, þegar hún hefir þurft að sýna sóma sinn út á við með gjöfum undir einhverjum kringumstæðum, ef hún hefði ekki getað leitað til listamanna sinna, bæði sjálfri sér og þeim ekki síður til gagns. Í þessu sambandi má minna á það, að í sumar, þegar við 4 þm. fórum til Svíþjóðar á afmælishátíð sænska þingsins, þá höfðum við með okkur prýðilegt málverk af Þingvöllum eftir Ásgrím Jónsson, og færðum við sænska þinginu þetta málverk að gjöf frá Alþingi Íslendinga. Norska sendinefndin kom einnig með málverk af sænskri söguhetju, sem mikið kemur við sögu Noregs. Danir gáfu postulinsvasa, eins og þeir gáfu okkur, og Finnar gáfu málverk af þinghúsi sínu. Við

þetta takifæri gátum við staðið jafnfætis frændþjóðum okkar í þessum efnum, af því að við áttum mann eins og Ásgrím Jónsson. Þegar á allt þetta er litið, álit ég, að samþ. beri þessa till.

Magnús Guðmundsson: Ég á erfitt með að taka undir þennan harmagrát út af minnkandi áfengissektum. Mér finnst mjög gott, að þær minnki með sama eftirliti með lögum og verið hefir. Það er ekki nýtt, að áfengisbrotin séu valtur grundvöllur fyrir listir og visindi. Þetta hefir verið svo frá því að lögin um menningarsjóð voru sett, og þetta hefir jafnan verið svo og verður jafnan svo. Hér hefir því ekkert óvænt komið í ljós, ekkert nema það, sem allir vissu fyrirfram. Flutningur þessarar till. er því ekki annað en yfirlýsing hv. flm. um, að lögin um menningarsjóð séu vanhugsuð frá byrjun, og hefði maður varla getað vænt þeirrar yfirlýsingar frá hv. þm. S.-Þ., sem einmitt var flm. laganna um menningarsjóð á sínum tíma.

Tillaga þessi er óþörf, því að það er sama og ekkert verk að búa til frv. um þetta. Vil ég því leggja til, að þessari till. verði vísað til hæstv. stj.; hún ræður því svo að sjálfsögðu, hvort hún undirbýr löggjöf um þetta efni, en ef hæstv. stj. skyldi gefast upp við það, þá býst ég við, að þessir hv. flm. geti samið frv. sjálfir.

ATKVGR.

Till. frá 1. þm. Skagf. um að vísa málinu til ríkisstj. felld með 9:6 atkv.

Tillgr. samþ. með 9:4 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 9:4 atkv. og afgr. sem ályktun efri deildar Alþingis (A. 915).

Þingsályktunartillögur afgreiddar með rökstuddri dagskrá.

1. Talskeytastöðvar í fiskiskipum.

Á 3. fundi í Sp., 26. febr., var útbýtt:

Till. til þál. um leigu talskeytastöðva í fiskiskip (A. 26).

Á 4. fundi í Sp., 11. marz, var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Jón Auðunn Jónsson) [öyfirl.]: Ég flutti á síðasta þingi þáttill. sama efnis og þá, sem hér liggur fyrir. Ástæður færði ég þá þær, að það er yfirleitt álit allra sjómanna, sem nokkurn kost hafa átt á því að hafa talstöðvar á skipum sínum, að þær dragi mjög úr þeirri hættu, sem sjósókn er samfara, einkum á vetrarvertiðinni, þegar allra veðra er von. Það hefir sýnt sér þráfaldlega, að það hefir orðið til að bjarga bæði mannlífum og bátum, að það hefir verið tekið upp að hafa talstöðvar í bátum. Dæmi þess þekki ég einkum fyrir vestan. A. m. k. í eitt eða tvö skipti hafa slíkar stöðvar forðað frá slysum eða algerðum bátstöpum.

Allmargir hafa fyrir vestan tekið það upp að hafa talstöðvar í bátum sínum. En annarsstaðar mun einnig vera vögnuð nokkur hreyfing í þá átt að hafa talstöðvar í bátum. En talstöðvar þessar eru áhöld, sem sumir útgerðarmenn geta ekki eignast sjálfir. Það væri hinsvegar heppilegt, að landssiminn annaðist kaup á þessum hlutum og leigði svo talstöðvarnar útgerðarmönnum. Enda þarf sérstakt eftirlit með talstöðvunum, þannig að notkun þeirra komi ekki í bága við alþjóðareglur né truflir heldur sambönd þau í lofti, sem eiga sér stað á milli ýmissa landshluta og milli skipa og lands.

Það er að vísu svo, að landssiminn hefir haft nokkuð af slíkum stöðvum undanfarin ár, sem hann hefir leigt. En landssímastjóri tjáði mér á síðasta hausti, að það fé, sem nauðsynlegt væri í þessu skyni, þyrfti að vera veitt af Alþingi. Þannig að hann hefði heimild til að auka kaup á talstöðvum og með því gera mönnum auðveldara um að hafa þessi tæki á bátum sínum, til öryggis fyrir sjómenn. Landssímastjóri skrifaði fjvn. síðasta þings út af þessari till. minni og lýsti því, að til þess að vel væri, þyrfti mikið fé til kaupanna á talstöðvum og bjóst ekki við, að hægt yrði að fullnægja eftirspurn á einu eða tveimur árum. Ég býst ekki heldur við, að það verði hægt. Hinsvegar tel ég alveg ótækt, að ekki sé einhverju fé varið árlega í þessu skyni. Þó

að það sé kannske erfitt fyrir landssimann að leggja út fé í þessu skyni, þá fær hann samt, samkv. síðustu skýrslu landssímastjóra, fulla leigu fyrir þessar stöðvar, eða kannske meira en það. Niðurstaðan verður því ekki tap fyrir landssimann. Vitanlega getur landssiminn ekki lagt út fleiri hundr. þús. kr. árl. til að fullnægja þessari brýnu þörf. En með því að hann hafi nokkur þús. kr. til umráða árlega til þessa, smárætist úr. Þess vegna leyfi ég mér að leggja til, að ríkisstj. eða landssímastjóra sé heimilað að verja 25 þús. kr. af ríkisfé til kaupa á talstöðvum árlega. Leiga fyrir þessar stöðvar hefir verið um 120 kr. á ári, og telur landssímastjóri þá leigu sanngjarna. Stöðvarnar kosta sennilega 500—700 kr. hver, í mesta lagi. Eru því teknir góðir vextir af fénu, sem lagt er út fyrir þær. En vitanlega ganga þær úr sér eins og aðrar stöðvar, og verður því að gera ráð fyrir fyrningu.

Mér hefir nú dottið í hug, að landssiminn ætti að inna þetta af hendi án þess að hafa af því beinar tekjur, heldur ætti hann aðeins að fá vexti af útlögðu fé fyrir stöðvarnar og borgaða fyrningu á þeim.

Ég býst við, að hv. þm., sem talað hafa um, að sjálfsgætt sé að auka öryggi sjómanna, sjái, að hér er um eitt af þeim málum að ræða, sem miðar að því, án mikils kostnaðar þó, að draga úr lífshættu og tryggja atvinnu a. m. k. okkar sjómannastéttar.

Legg ég svo til, að málinu verði, að lokinni þessari umr., vísað til fjvn. til athugunar.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 27 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv. og til fjvn. með 26 shlj. atkv.

Á 6. fundi í Sp., 25. marz, var till. tekin til síðari umr. (A. 26. n. 171).

Frsm. (Þorbergur Þorleifsson): Fjvn. hefir athugað þessa þáttill., sem hér liggur fyrir, og telur, að hér sé um nauðsynlegt mál að ræða. N. átti tal við landssímastjóra um málið, og hann upplýsti, að það væri þegar ákveðið, að á næsta ári skyldu byggðar um 20 stöðvar. Þar sem geta ríkissjóðs í þessum efnum er lítil, eins og kunnugt er, leit n. svo á, að þótt hér væri um mjög mikið nauðsynjamál að ræða, þá væri samt ekki

hægt að gera því herra undir höfði en mörgum öðrum nauðsynjamálum. Þess vegna hefir n. lagt til, að málið yrði afgr. með þeirri rökst. dagskrá, sem hér liggur fyrir, og vona ég, að hv. flm. þáltill, sætti sig við þetta, eftir atvikum, þar sem þessu máli er áreiðanlega eins mikill sömi sýndur og mörgum öðrum.

Ég sé svo ekki ástæðu til þess að segja meira um þetta.

Jón Auðunn Jónsson: Með tilliti til hins bága fjárhagsástands ríkissjóðs og þess, sem gert hefir verið í þessu máli, þá get ég sett mig við þessa afgreiðslu málsins, enda þótt þörfin sé brýn, og það fyrir miklu meira fé en hér er um að ræða.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin á þskj. 171, frá fjvn., samþ. með 31 shlj. atkv.

2. Ríkisrekstur atvinnuvega og ríkiseign jarða.

Á deildafundum 25. febr. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þál. um þjóðaratkvæði um ríkisrekstur atvinnuvega og ríkiseign jarða (A. 23).

Á 3. fundi í Sp., 26. febr., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta voru ákveðnar tvær umr.

Á 6. fundi í Sp., 25. marz, utan dagskrár, mælti

Sigurður Kristjánsson: Herra forseti! Á síðasta þingi bar ég fram till. til þál. um þjóðaratkvæði um ríkisrekstur atvinnuveganna og ríkiseign bújarða. Sú till. fékk ekki afgreiðslu á því þingi, þrátt fyrir ítrekaða kröfu mína um, að hún yrði tekin til meðferðar og afgreiðslu. Nú í þingbyrjun bar ég fram samhljóða till. Henni mun hafa verið útbýtt í Sp. 25. febrúar, en nú er 25. marz og till. þessi er ekki enn komin til umræðu. Fundir í Sp. hafa verið fáir á þessu þing tímabili og auk þess hafa ýms smámál verið tekin fyrir, en þetta mál, sem ekki er smámál, kemur ekki til umr., nema hvað ákveðið var, að um málið skyldi hafa tvær umr., þegar till. kom fram.

Mér er sagt, að það standi til að fresta þingi mjög bráðlega, og þá get ég ekki betur séð en að það muni vera af ásettu ráði, að hæstv. forseti lætur draga að taka málið til meðferðar. Ég vil spyrja hann, hverju sæti þetta ótvíræða brot, sem ég tel vera framið á þingvenjum með meðferð þessa máls.

Forseti (JBald): Út af ummælum hv. 6. þm. Reykv. vil ég geta þess, að form. Sjálfstfl. hefir farið fram á, að um þetta mál yrðu útvarpsumræður. Alþfl. hafði ekkert við þetta að athuga, og það var síðan látið berast til Framsfl. Sökum þess að útvarpsumr. þurfa að taka nokkuð langan tíma samkv. þingsköpum, þá hefi ég orðið

að fresta því að taka þetta mál á dagskrá, til þess að það fengist hentugur tími fyrir málið, sem minnst kæmi í bága við afgreiðslu þeirra mála, sem fyrir liggja.

Af þeim ástæðum, sem nú voru nefndar, en ekki af því, að það hafi verið ásetningur minn að láta þetta mál ekki komast til umr., stafar það, að málið hefir ekki enn verið tekið á dagskrá. Visa ég því þess vegna á bug, að það sé ótvírætt brot á þingvenjum að hafa ekki tekið málið fyrir. Það er á valdi forseta að ákveða, hvenær mál skuli koma fyrir til umr., enda mun ég taka þetta mál fyrir, þegar ég álit, að útvarps-umr. geti farið fram.

Sigurður Kristjánsson: Mér þykir vitanlega gott að heyra, að hæstv. forseti ætlar að taka málið fyrir, en ég vil þó benda á, að það er mjög langt síðan form. Sjálfstfl. fór fram á það, að þessar útvarpsumr. yrðu látnar fara fram. Líka vil ég taka það fram, að þótt hæstv. forseti vilji ekki kannast við, að þessi dráttur sé brot á þingvenjum, þá held ég, að það stafi af því, að hann hafi ekki athugað þetta nógu vel. Þetta er mál, sem ekki hefir fengið afgreiðslu á næsta þingi á undan og var látið daga uppi, þrátt fyrir það, þótt fjöldi mála, sem síðar komu fram, hafi verið afgr. Þetta vil ég segja, að sé óvenjulegt.

Samt mun ég setta mig við það, að hæstv. forseti láti málið fá afgreiðslu á þessu þingi, og vil ég því spyrja hann, hvort hans ummæli beri að skilja svo, að hann ætli að gera ráðstafanir til þess, að málið fái afgreiðslu áður en þingfrestun verður. Ef svo er, þá er ekkert út á það að setja hédan af, en annars verður það að teljast mjög óviðeigandi.

Forseti (JBald): Viðvíkjandi því, að hv. þm. minnst á það, að þetta mál hefði ekki verið afgr. á síðasta þingi, vil ég taka það fram, að margar till. voru bornar fram, en náðu ekki afgreiðslu, sökum þess hve miklar umr. urðu um ýms mál á síðasta þingi. Hv. þm. getur því ekki brugðið neinum um hlutdrægni viðvíkjandi því, að hans mál hefir ekki enn verið tekið fyrir. Þetta er hægt að sýna fram á. Það voru þó nokkur mál, m. a. frá flokksbræðrum mínum, sem ekki fengu afgreiðslu í Sp., enda þótt þau hefðu komið fram á þinginu 1934. Annars er það ekki algerlega á valdi forseta, hvort mál fá afgreiðslu eða ekki. Það er einnig komið undir hv. þm. Það geta orðið svo miklar umr. um mál, að það sé ekki tiltökumál að ljúka þeim á því þingi, sem þau koma fram á.

Það fara oft margir dagar í að ræða sum mál, og það er vitanlega einnig komið undir því, hvort þetta mál færi afgreiðslu eða ekki. Ég mun taka það á dagskrá eins fljótt og ég sé mér fært, og geri ég ráð fyrir, að næsta umr. verði útvarps-umræða.

Á 7. fundi í Sp., 1. apríl, var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Sigurður Kristjánsson): Till. á þskj. 23, er ég hefi leyft mér að bera hér fram, er í tveim liðum. Hún er svo hljóðandi:

„Alþingi ályktar að skora á ríkisstj. að láta fram fara á næsta vori almenna atkvgr. alþingis-kjósenda um eftirfarandi spurningar:

1. Viljið þér, að með nýrri löggjöf sé unnið að þeirri breytingu á þjóðskipulagi Íslendinga, að ríkisrekstur komi í stað einkaframtaks í atvinnumálum?

2. Viljið þér, að stefnt sé að því, að allar jarðeignir á landinu hverfi úr sjálfsábuð og verði ríkiseign?“

Tillögu shlj. þessari bar ég fram á síðasta þingi. Var hún tekin á dagskrá nokkrum sinnum. en jafnharðan tekin af dagskrá aftur, og kom því aldrei til umr. né til afgreiðslu á nokkurn veg. Þessi aðferð hæstv. forseta, að varna því, að till. yrði rædd, og þar með að hún fengi afgreiðslu á nokkurn veg, stafaði áreiðanlega ekki af því, að nokkur hv. þingmanna áliti þetta ómerkilegt mál eða borið fram að þarflausu. Ástæðan var eflaust sú, að hæstv. ríkisstj. og stuðningsmenn hennar á þinginu vildu ekki hætta á þá atkvgr., er farið var fram á í till., en þorðu ekki að gerast berir að þessum ótta, með því að fella till. eða að vísa henni frá með atkvæðaafl.

Till. er nú komin hér aftur fyrir hv. Alþingi, og er nú eins og á síðasta þingi borin fram í samráði við Sjálfstfl. Er mér efi á að ég hefði átt þess kost að mæla fyrir þessari till. nú, ef Sjálfstfl. hefði ekki neytt þess ráðs, að krefjast þess, að útvarpsumr. færu fram um hana, svo sem þingskóp mæla fyrir um.

Um leið og ég get þessa, vil ég einnig láta þess getið, að á síðasta þingi sá hæstv. Alþingi ekki ástæðu til að ákveða nema eina umr. um shlj. till. þessari. En nú eru ákveðnar tvær umr. um þessa till. Þetta gæti bent til þess, að stj. vildi tryggja sér aðstöðu til að tefja málið svo, að atkvgr. næði ekki fram að fara fyrir þingfrestun. Hvort svo er, hvort hæstv. stj. með þessu er að tryggja sér undankomu á flóttu undan atkvgr., sem till. gerir ráð fyrir, skal ég láta ósagt að svo komnu. Reynslan sker úr því. En ef svo reynist, þá hefir hæstv. stj. um leið auglýst ótta sinn við úrskurð kjósendanna.

Þessa skýringu hefir mér þótt nauðsynlegt að gefa, af því að óvenjulegum ráðum hefir verið beitt til þess að tefja afgreiðslu þessa máls, bæði á síðasta þingi og á því þingi, sem nú situr.

Skal ég nú snúa mér að því að rökstyðja réttmæti þeirrar kröfu, að fram fari þjóðaratkvæðagreiðsla sú, sem till. gerir ráð fyrir.

Fyrir síðustu kosningar gaf einn landsmálaflokkanna út sérstaka, nýja stefnuskrá. Flokkur þessi var Alþfl. Kosningaávarp þetta var áætlun um *starfsskrá* yfir kjörtímabil það, sem byrjaði eftir kosningarnar, og var við það miðað, að þessi sami flokkur, Alþfl., réði stjórn og löggjöf það kjörtímabil. — Kosningaávarp þetta var „*4 ára áætlun Alþýðuflokksins*“.

Flokkurinn hlaut rúml. $\frac{1}{2}$ hluta þeirra atkv., sem greidd voru, og minna en $\frac{1}{4}$ hluta þeirra atkv., sem standa bak við núv. þingflokka.

Þótt gengið væri út frá því, að ekkert annað en þessi 4 ára áætlun hefði dregið atkvæði undir Alþfl., þá sýna þó þessi úrslit, að því hefir

farið mjög fjarri, að kjósendur landsins hafi aðhyllt stefnu hennar. En það er kunnugt, að kjarni 4 ára áætlunar Alþfl. er ríkisrekstur atvinnuvega í stað einkarekstrar, og ríkiseign bújarða í stað sjálfseignar ábúenda. — Þessi kjarni áætlunarinnar var að sönnu dúðaður í einskisverðan vaðal um framfarir til lands og sjávar og bætt kjör alþýðunnar, allt kögrað og prýtt með venjulegri loforðafrekju lýðskrumara. Orðflaumur sá allur glitraði eins og sápufroða í sólskinu. En svar kjósendanna var eigi að síður alveg ótvírátt: Þeir höfnuðu gersamlega ríkisrekstrar- og ríkiseignarstefnunni, eins og áður nefndar atkvæðatölur sýna. Það var þess vegna vægast sagt furðulegt, að þegar Alþfl. og Framsfl. að kosningum loknum gengu saman til stjórnarmyndunar, þá skyldi grundvöllur samninganna milli þessara flokka vera framkvæmd 4 ára áætlunar Alþýðuflokksins, þjóðmálastefnuskrár, sem kjósendur landsins voru nýbúnir að hafna með svo geysilegum atkvæðamun sem áður er sagt. — Samningurinn, sem núv. stjórnarflokkar gerðu eftir kosningarnar, hefir áður verið birtur, og þarf ég því ekki að rekja einstakar greinar hans. En að hann sé byggður á 4 ára áætlun Alþfl., er alveg ótvírátt, bæði af samningnum sjálfum og af því, að eins og hann er birtur í 227. töl. Alþýðubl. 1934 með ráði Framsfl., er við hverja grein vísað til tilsvareandi greinar í 4 ára áætlun Alþfl.

Þeir, sem að þessum samningum stóðu, kynnu nú að segja sem svo, að kjósendur Framsfl. hafi áreiðanlega allir verið fylgjandi 4 ára áætlun Alþfl. Þeir hafi bara ekki verið um það spurðir. — En hvers vegna voru þeir ekki um það spurðir? Var það ekki einmitt af því, að framþjóðendur Framsfl. vissu, að margir þeirra, sem ætlaðt var til, að kysu þá, voru svo gersamlega andvígir ríkisrekstrar- og leiguliðastefnu sósíalasta, að ekki einu sinni gömul flokksbönd, með öðrum tókum, sem Framsfl. hefir á fylgismönnum sínum, mundu megna að halda þeim til fylgis við flokkinn, ef framþjóðendur hans hefðu orðið sannir að sökum í þessu máli fyrir kosningar.

Nú er það eitt að semja og annað að uppfylla samninga. Ýmsir framsóknarkjósendur hugguðu sig við það, eftir að nefndur samningur milli Framsfl. og Alþýðuf. var gerður, að hann yrði aldrei framkvæmdur með löggjöf út í æsar. En þetta hefir farið á annan veg, eins og vitað er og ég nú skal rökstyðja nánar. Því þegar á fyrsta þingi eftir kosningarnar, þinginu í vetur, var gengið miklu lengra í ríkisrekstraráttina heldur en samningarnir beinlínis kröfðust, og er alveg bert, að í samningunum hefir mjög verið stundað að breiða yfir hinn sanna ásetning í þessum efnum, þann ásetning, að gerbreyta þjóðskipulaginu á skömmum tíma eftir stefnu kommúnista.

Ég skal svo í stuttu máli minnst á helztu frumvörpin, sem fyrir atþeina ríkisstj. voru flutt á síðasta þingi um ríkisrekstur og um ríkiseign jarða, bæði þau, sem urðu að lögum, og þau, sem urðu að biða, en ætlað mun, að fá afgreiðslu á þessu þingi. Skal ég fyrst telja það, sem lýtur að innflutningsverzluninni:

1. Heimild fyrir ríkisstj. til einkasölu á bifreiðum, rafvélum, rafáhöldum o. fl. Frv. Þetta varð að lögum, og er undirbúningur undir framkvæmd þegar hafinn.

2. Um einkasölu á eldspýtum og vindlingapappír. Varð að lögum, og er þegar komið í framkvæmd.

3. Um verzlun með tilbúinn áburð. Varð að lögum. Áður voru *heimildarlög* um ríkiseinkasölu á áburði. Skv. þessum lögum er ríkisstj. skyld að setja þá einkasölu á stofn.

4. Um einkasölu á fódurmjöli og fódurbæti. Varð ekki útrætt.

5. Um gjaldeyrisverzlun o. fl.

Ég hefði ekki tíma til að rekja efni allra þessara laga né áhrif þeirra á hag almennings í landinu, aðeins hlýtt ég að segja nokkur orð um gjaldeyrislögin. Nafn þeirra laga segir hvergi nærri tæmandi til um efni þeirra, því að í 2. gr. þeirra er ríkisstj. heimilað að skipa svo fyrir, að enginn maður megi flytja til landsins nokkra vörutegund, hverju nafni sem nefnist, nema með leyfi innflutningsnefndar, sem stj. skipar. Því fer fjarri, að lögum þessum hafi enn verið beitt eins og ætlað er og verða mun, ef núv. ríkisstj. verður lengi við lýði (sem guð forði oss öllum frá). En þó hafa afleiðingar þeirra lagst allþungt á landsfólkið í óeðlilega háu vöruverði, og þar af leiðandi áframhaldiandi og hækkandi dýrtið, sem leggst því þyngra á landsfólkið, sem atvinnuleysi og fátækt þrengir meira að. Valdboðnum innflutningshöftum og einokunarverzlun fylgir alltaf verðhækkun á innfluttu vörum. Höftin skapa innflytjendum afskaplega fyrirhöfn og óskaplegan kostnað, sem leggst á vöruna, og skapa jafnframt meiri og minni einokunarðstöðu. Er ég sannfærður um, að almenningi í landinu mundi alveg blóskra, ef hann vissi, hve ódýrar eru í nágrannalöndum okkar margar þær vörur, og það nauðsynjavörur, sem hér eru seldar okurverði, verði, sem ríkisrekstrarstefnan í verzlun hefir skapað.

Þá hefir andi ríkisrekstrarins látið greipum spennt um framleiðslustarfsemi þjóðarinnar til lands og sjávar, og mun þó ætlað, að þar verði betur hert að síðar. — Um sölu landbúnaðarafurða get ég verið fáorður. Í lögum um sölu þessara innl. framleiðsluvara hefir verið svo ríkt fram gengið í því að þjóna ríkisrekstrarhugsjóninni, að þau eru miklu frekar lög um *sölu-bann* heldur en um *fyrirgreiðslu með sölu*. Hafa höft þessi þegar leitt til minnkandi sölu og neyzlu landbúnaðarafurða innanlands, til stórtjóns fyrir bændur um land allt. Bændur, sem frá fornu fari hafa selt sjálfir afurðir sínar innanlands, og hafa getað lifað á búum sínum fyrir það eitt, að þeir hafa fengið óáreittir að hjarga sér sjálfir, — hafa getað látið sína eigin vinnu spara sér milliliðakostnað — eru nú eltir eins og hjófar og ræningjar um holt og heiðar, til þess að taka af þeim rjómaflöskur og kjótkvartil, sem þeir hafa sjálfir framleitt á búum sínum. — Í fyrsta sinn í sögu þjóðarinnar eru lögregluverðir settir við veginna, til þess að hafa hendur í hári bændna og taka af þeim eign þeirra, er þeir fara með til sölu. Þetta er gert í nafni laganna, og þó segir í 62. gr.

stjórnarskrárinnar: „Eignarrétturinn er friðhelgur“, og í 64. gr.: „Engin bönd má leggja á atvinnufrelsi manna“.

En hvað hefir það að segja, hvað stj. landsins býður, þegar lögmál ríkisrekstrarins, kommúnismans, bannar það sama? Framsóknarþingmennirnir hafa eflaust hugsað svo, er þeir „skrifuðu undir“ hjá Alþfl. — gengu undir jarðarmen kommúnismans —, að fremur beri að hlýða guði en mönnum, fremur bæri að hlýða lögmáli yfirdrottara þeirra hér á þingi heldur en stjórnarlögum landsins. — Og þessi yfirdrottari hér í þinginu er vissulega vandlátur guð, sem vitjar misgerða feðranna á börnunum í þriðja og fjórða lið, eins og komandi ríkisþrælahald og hungursneyð hér í landi því miður brátt mun sanna. — Lögmál ríkisrekstrarstefnunnar er afnám einkaframtaks, afnám heiðarlegrar sjálfshjargarviðleitni. Allir skulu lifa, og þó einkanlega deyja, fyrir náð ríkisvaldsins og í þjónustu kommúnismans.

En þótt löggjöf þessi um afurðasölu bændna stefni mjög í ríkisrekstraráttina, þar sem með henni er að miklu leyti tekinn af höndum umráðarétturinn yfir afurðum þeirra og fenginn í hendur mönnum, sem bændur hafa ekki valið, og mundu ekki kjósa, þá er þó miklu lengra gengið og til meiri háská stefnt með lögum þeim, sem síðasta Alþingi samþykkti um sölu sjávarafurða. Síðasta Alþingi samþykkti tvenn lög um þetta efni: Lög um fiskimálanefnd og lög um sölu sildar o. s. frv. Með lögum þessum er umráðarétturinn tekinn úr höndum hinna sjálfstæðu atvinnurekenda og fenginn í hendur stjórnskipuðum nefndum. Framleiðendur og eigendur sjávarafurða eru með lögum þessum hnepptir í bönd. Þeir mega ekki afla fiskjarins, ekki verka hann, ekki verðleggja né bjóða til kaups, nema með leyfi þessarar nefndar, sem öllu ræður, og loks er með lögum þessum stj. heimilað að setja ríkiseinkasölu á fiskinn.

Af því að mér gefst tækifæri til að ræða þetta mál nú, ekki aðeins fyrir hinu háa Alþingi, heldur einnig í áheyrn alþjóðar, þykir mér rétt að skýra frá því í stórum dráttum, hvernig rekstur þessa mikla atvinnuvegar hefir gengið undanfarið, og hvernig sakir stöðu, þegar stjórnarflokkarnir réðust í það eftir síðustu kosningar að hrifsa atvinnuveg þennan að mestu leyti úr einkarekstri og hneppa hann í fjöttra ríkisrekstrarins.

Verðmæti útfluttra isl. sjávarafurða hafa mörg undanfarin ár verið yfir 90% af öllum útfluttum vörum frá landinu, og numið að meðaltali, allmörg undanfarin ár, milli 50 og 60 millj. króna á ári. Framleiðslan hefir aukizt geipilega að magni, hún hefir *margfaldast* síðustu tvo áratuginna. En svo hefir verið vel á haldið af atvinnurekendum, að alltaf hafa unnizt markaðir fyrir viðbótina, svo allt hefir selzt, fyrst og fremst fyrir það, að isl. sjávarafurðir hafa verið í fremstu röð að gæðum, og bægt frá í markaðslöndunum samskonar framleiðslu annara þjóða, sem þó vissulega standa Íslendingum frammar að öðru leyti í menningu.

Þá er þessi mikli viðgangur sjávarútvegsins í einkarekstri, sem að langmestu er þess vald-

andi, að tekjur ríkissjóðs hafa síðan um aldamót aukizt úr $\frac{3}{4}$ millj. kr. á ári upp í 17 millj. kr. á ári, og um leið á drygstan þátt í því, að þjóðin hefir á síðari árum getað lifað ríkara menningarlífi en áður. Samgöngur á sjó og landi, simi, útvarp, skólar, lenging mannsélfinnar, þátt húsakynni og margháttuð aukin lífsþægindi almennings, á allt sterkastar og breiðastar rætur í viðgangi sjávarútvegsins. *sem allt til þessa hafði verið rekinn í einkarekstri.*

Á allra síðustu árum hafa skapaðzt alveg sérstakir örðugleikar fyrir útgerðina. Á ég ekki þar við hið mikla verðfall afurðanna samfara ofsóknum skammsýnna manna, heldur þá söluörðugleika, sem stafa af sigri haftastefnunnar í viðskiptalöndum okkar, og þar af leiðandi innflutningshömlum í þeim löndum. Örðugleikum þessum mættu framleiðendur sjávarafurða með samtökum, og með því að leggja mesta vandann á herðar sinna færustu manna, þeirra, sem lengst og bezt höfðu starfað að þessum málum, og höfðu vit, þekkingu og reynslu öðrum framfar. jafnframt því að hafa þar hugmuna að gæta.

Þetta hefir jafnan verið aðferð þeirra þjóða, sem vitnar eru: að kvæða til sína færustu menn, þegar mikinn vanda þar að höndum. En núv. ríkisstj. og stuðningsmenn hennar hafa aðra aðferð. Framkvæmd ríkisrekstarstefnunnar er þeim svo mikið höfuðatriði, að fyrir því verður allt að vikja. Allir þeir, sem reynslu hafa og þekkingu, eru sendir heim, en í staðinn sett nefnd manna, sem valin er eingöngu eftir pólitik. Formannsval stjórnarinnar í fiskimálanefndina er glöggt vitni þess, eftir hvaða reglu stj. telur, að velja beri til þessa vandasama verks. Það er ólíusali, *sem aldrei hefir nálægt útvegsráðum komið á neinu sviði, og víðanlega þei á þau mál ekkert skyn.* Þótt hann sé maður vel vitniþorinn. En hann hefir til að bera það, sem stj. telur sýnilega mestu varða: Hann er valdamaður í flokki sósíalista og kröfuharður ríkisrekstrarmaður.

Til þess að rökstyðja það, að ofurkapp stj. í ríkisrekstrarmálanum hafi svipt hana allri gætni, verð ég að bæta við nokkrum orðum um ástandið eins og það nú er:

Undanfarin ár höfum við aflað og selt 60 til 70 þús. smalestir af verkuðum saltfiski. Eins og nú standa sakir, eru engar líkur til, að seljist á gömlu markaðsstöðunum meira en 30, mest 40 þús. smalestir. Um síðustu áramót voru um 20 þús. smalestir óseldar af afla ársins 1934. Það yrðu þá 20, kannske aðeins 10 þús. smalestir af afla ársins 1935, sem unnt yrði að selja í gömlu saltfisksmarkaðslöndunum, eða $\frac{1}{3}$ af því fiskmagni, sem líklegt er, að aflist og selja þurfi. — Sýnist mönnum þetta útlit hvetja til þess að hrinda frá sér öllum þeim kröftum, sem áður hafa reynzt drygðir til þess að yfirstiga markaðsörðugleikana? Sýnist mönnum ekki þá of mikið á hættu lagt, til þess að koma í framkvæmd ríkisrekstrarhugsjón sósíalista? — Ég vil a. m. k. krefjast þess, að það sé ekki gert að þjóðinni fornspurðri, en að henni sé gefinn kostur á að skera úr því með atkv. kjósenda,

hvort svo skuli blint flanað út á ríkisrekstrarbrautina, því ekki er vitað, að ríkið hafi til annara tekjustofna að hverfa en þeirra, sem þarna er verið að kippa undan, né þjóðin að neinum nýjum atvinnugreinum, er bætt geti það atvinnutjón, sem þarna blasir við.

Ég hlýt að fara fljótt yfir sögu, því enn er órátt um síðari lið till. En áður en ég kem að honum, hlýt ég þó að benda enn á nokkur atriði, sem ýmist voru leidd í lög á síðasta þingi eða þá aðeins flutt þar og síðan geymd yfirstandandi þingi. Ber þar fyrst að nefna löginn um sildarverksmiðjur ríkisins. Með þeim lögum er öllum öðrum en ríkinu bannað að reisa eða starfrækja sildarverksmiðjur, ef ríkisstj. vill svo vera láta. — Þá kom fram frv. um það, að öllum öðrum en ríkinu skuli óheimilt að flytja fólk — farþega — með ströndum fram. Ennfremur að óheimilt sé að flytja farþega á bifreiðum um landið án sérleyfis frá ríkisstj. — Hið fyrri var ekki útrætt, en hið síðara varð að lögum.

Loks má nefna frumv. um ríkiseinokun á útgáfu skólabóka og ríkiseinokun á líftryggingum, sem hvorugt var útrætt á síðasta þingi, en hvorttveggja er nú komið fram aftur á þessu þingi.

Á þessari upptalningu, sem ég hefi orðið að gera í mjög stuttu máli, ætla ég, að hver maður geti séð, að það er ekkert smáræði, sem flætt hefir yfir af ríkisrekstraráformum svona á einu þingi, og að ekki þurfi að halda lengi áfram með sama hraða til þess að yfir flæði allt einkaframtak og alla sjálfsbjargarviðleitni á landi hér.

En þó er órátt um það atriðið, er ég tel mestu varða: Það er áform sósíalista um afnám sjálfsabúðar á Íslandi. Á síðasta þingi báru nokkrir fylgismenn stj. fram í Nd. frumv. til l. um afnám laga um sölu þjóðjarða og kirkjujarða. Frv. var ekki útrætt þegar þingi sleit. Frumv. þetta er nú aftur borið fram á þingi því, sem nú situr. Hefir landbúnaðarráðh., sem svo er kallaður, lýst því yfir, að það sé samningur milli stjórnarflokkanna, að frumv. þetta verði að lögum á þessu þingi. Skil ég svo, að þetta eigi að ske í haust, þegar þing kemur aftur saman eftir þingfrestun þá, sem ráðið mun, að hefjist næstu daga. Þessi yfirlýsing landbúnaðarráðh. er í samræmi við samninginn, er sósíalistar létu Framsókn skrifa undir, þegar stj. var mynduð. 10. gr. þess samnings, sem að efninu er 5. gr. fjöggra ára áætlunar Alþfl., hljóðar svona:

„10. Að afnema þegar á næsta þingi lög um þjóð- og kirkjujarðasölu, og setja jafnframt löggjöf um erfðafestuabúð á jarðeignum ríkisins. Jafnhliða sé undirbúin löggjöf um *jarðakaup ríkisins*, er komi til framkvæmda eigi síðar en í ársbyrjun 1936.“

Í þessari samningsgrein er það beinlínis tekið fram og á það lögð sérstök áherzla (undirstrikað í samningnum), að bannið gegn því, að ábúendur megi eignast þjóðjarðirnar eða kirkjujarðirnar, sé aðeins upphaf þess verks, sem um er samið: *að afnema með öllu sjálfseignarbúskap á Íslandi.* Niðurlag samningsgreinarinnar, sem er feitletrað, er svona: „Jafnhliða sé undirbúin löggjöf um jarðakaup ríkisins, er komi

til framkvæmda eigi síðar en í ársbyrjun 1936.“

Menn taki eftir því, að það á ekki því aðeins að kaupa jarðirnar af bændum, að þeir vilji selja þær. Virðist þó, að sósíalistar hefðu vel mátt láta sér nægja í bráð að leggja undir ríkið þær jarðir, sem hægt var að toga undan bændum án löggjafarkúgunar, nú þegar búskapur ber sig ekki og bændur eru að uppgjafi baráttunnar, því svo aðþrengdur er margur, að hann mundi láta telja sig á að afhenda eignarréttinn á jörðinni sinni, til þess að losast við skuldarnar, án þess að athuga, að það, sem þá skeður, er ekkert annað en það, að hann hefir afsalað sér eignarrétti á jörðinni sinni, sem kannske er gamali ættarýrgripur, vígður lífsstriði og lífsgleði fedra hans í marga ættliði, en að hann er jafn-skuldugur eftir sem áður, því sem leiguliði sósíalista verður hann að standa straum af skuldunum, sem hann hélt, að hann mundi losast við með eignarréttinum. En í kaupþæti hefir hann tekið yfir sig hroka og yfirdrottun hinna nýju landsdrottna, sósíalastanna.

En sósíalistar vilja engan seinagang. Framsókn hefir áður fengið að reyna það, að þeir karlar kunna að berja fótastokkinn. Þeir létu því Framsókn skrifa undir, að jarðakaup ríkisins skyldu knúin fram með lögum og ekki byrja seinna en um næstu áramót. Það er engum vafa undirorpið, að með þessari samningsgrein er af-ráðin stórkostlegasta og afleiðingaríkasta þjóðskipulagsbreyting, sem til verður stofnað hér á landi. Afnáð eignarréttar á landi, eignarréttar þeirra, sem yrkja landið og nytja, er röt-tækasta krafa sósíalista. Í henni felst undirstaðan undir kommúnistaskipulaginu. Um það mun standa höfuðorusta næstu árin, hvort af-nema skuli með öllu sjálfseignarábúð hér á landi, eða hvort allir bændur á Íslandi eigi að fá ábýlisjarðir sínar til eignar. Í þessu liggur að minnu álitni höfuðagreiningurinn milli rauðu stefnunnar hér á landi og sjálfstæðisstefnunnar.

Ég fyrir mitt leyti tel alveg sjálfsgætt, að ríkið afhendi ábúendum þjóðjarða og kirkjujarða jarðir þessar til eignar án sérstaks endurgjalds, um leið og sett verða lög um óðalsrétt.

Í fljótu bragði virðist mönnum þetta kannske vera stór gjöf. En svo er alls ekki. Árlegar tekjur ríkissjóðs í jarðaafgjöldum hafa undanfarin ár verið eitthvað um 40 þús. kr., en nú er þessi upphæð áætluð í fjárl. 20 þús. kr. Þessa upphæð margfaldaða mundi þjóðfélagið græða á myndarlegri búrekstri á þessum jörðum yfirleitt, eftir að þær kæmst í sjálfsábúð. Síðan ætti að vinna að því að hjálpa öðrum leiguliðum til að eignast ábýlisjarðir sínar, unz allir bændur á Íslandi eru sjálfseignarbændur.

Í deilunni um þetta horfast tvær andstæðar stefnur í augu, og landsfólkið verður að fá færi á að skipa sér í þá fylkinguna, sem það telur þjóðfélaginu hollara.

Sá tími, sem mér er markaður hér, leyfir ekki, að ég rökstyðji mikilvægi þessarar eignarréttardeilu, svo sem efni standa til. En að lokum vil ég segja þetta:

Af aðgerðum þess eina þings, sem lokið er síðan síðustu kosningar fóru fram, er það alveg

bert, að núv. þingmeirihluti er ráðinn í því að hneppa atvinnuvegi þjóðarinnar í ríkisrekstur og afnema sjálfsábúð á landi hér — allt að þjóðinni fornspurðri. Þetta tel ég óheimilt, og þess vegna krefst ég atkvgr. þjóðarinnar um þetta án þess að því sé blandað við önnur mál.

Sósíalistar munu sjá það, að timinn er hentugur nú til að svipta þjóðina athafnafrelsi og eignarrétti, er örðugleikar sverfa hart að henni á flestum sviðum, því hægt er að „beygja bugaða sál til botns hverja andstyggð að súpa“. En ég treysti því nú samt, að íslenska þjóðin, sem staðizt hefir svo margar eldraunir á umliðnum öldum, muni enn veita viðnám þessari plágu og ekki selja viðnámslaust af hendi frelsi sitt og eignarrétt, — að sú kynslóð, sem nú byggir landið, vilji ekki láta niðja sína vakna í hlekkjum kommúnismans, sem hvarvetna gerir þegn að þræli.

Forseti (JBald): Ég verð að mótmæla þeim um-mælum frummælanda, hv. 6. þm. Reykv., Sigurðar Kristjánssonar, að forseti hafi beitt nokkurri hlutdrægni um það, að taka eigi mál þetta til umr. á síðasta þingi. Flm. er kunnugt um það, að á síðasta þingi var eigi hægt að koma áleiðis til úrslita allmörgum mikilsverðum málum, þar á meðal voru 2 till. til þál., sem 2 Alþfl. þm. og flokksbræður mínir fluttu og lögðu talsvert kapp á að koma fram. En þær komu eigi til úrslita vegna þess, að mikið kapp var á það lagt að koma áfram nauðsynlegum málum og slíta þingi, svo að alþm. gætu komizt heim fyrir hátíðar.

Þá mótmæli ég einnig þeirri aðdróttun, að ég myndi eigi hafa tekið málið á dagskrá, ef Sjálfstfl. hefði eigi krafizt útvarpsumr. um tillöguna samkv. þingsköpum, en ég hafði þvert á móti ákveðið að láta till. koma til umr. nú áður en þingi verður frestað, en hinu getur forseti eigi ávallt ráðið, að mál lúkist, ef miklar umr. verða um það.

Emil Jónsson: Sjálfstfl. hefir óskað eftir því, að útvarpað yrði umr. þeim, sem fram fara um þáttill. þá, sem hér liggur fyrir, um þjóðaratkvæði um ríkisrekstur atvinnuvega og ríkiseign jarða, sem hv. 6. þm. Reykv. hefir borið fram. Um það er út af fyrir sig ekki nema gott eitt að segja, að umr. er útvarpað, og væri ekki nema gott og gagnlegt og að vissu leyti lær-dómsríkt, að útvarpað væri umr. um fleiri mál. Ég er þess fullviss, að umr. mundu oft og tíðum fá annan svip og fara öðruvísi fram en þær nú fara, ef svo væri. Þm. hefðu þá betur á tilfinningunni en þeir nú hafa, að þeir eru fyrst og fremst og eiga að vera „þjóðnýttir“ menn í þess orðs eiginlegu merkingu, kosnir til starfans með þjóðaratkvæði, og til þess að sjá um fyrst og fremst, að ríkisreksturinn, líka í þess orðs eiginlegu merkingu, fari sem allra bezt úr hendi. Til þess hefir þjóðin gefið þeim umböð sitt. en ég verð því miður að játa það, þó að ég hafi ekki langa þingreynslu að baki, að mér virðast ýmsir hv. þm. oft og einatt furðu gleymnir á þetta.

Þáttill. sú, sem hér liggur fyrir, fer fram á

það, að skora á ríkisstj. að láta fram fara þjóðaratkvgr. um eftirfarandi spurningar:

1. Viljið þér, að með nýrri löggjöf sé unnið að þeirri breytingu á þjóðskipulagi Íslendinga, að ríkisrekstur komi í stað einkaframtafs á atvinnumálum?
2. Viljið þér, að stefnt sé að því, að allar jarðeignir á landinu hverfi úr sjálfsábúð og verði ríkiseign?

Till. er svo rökstudd með því, eins og það er orðað í grg., að: „Það er vitað, að kjósendur voru ekki um það spurðir sérstaklega fyrir síðustu kosningar, hvort þeir aðhylltust ríkisrekstur á atvinnuvegum þjóðarinnar og ríkiseign á bújörðum. Þeir hafa því ekki gefið þingmönnum neitt umboð til þess að breyta þjóðskipulaginu með lögum í þessa átt. Tel ég því (segir hv. flm.) óleyfilegt og óverjandi að gera þetta að þjóðinni forspurðri.“

Þetta eru höfuðrökin fyrir till., og svo hitt, að nú sé með ýmsum frv. og lagasmiði mjög stefnt í þessa átt, og það í algerðu heimildarleysi — að þjóðinni forspurðri.

Við skulum nú athuga, hvað rétt er í þessu máli gagnvart Alþfl. og hans kjósendum, því þeir menn, sem kosið hafa okkur Alþýðflokksm. og gefið okkur umboð sitt, eiga fyrst og fremst heimtingu á, að við stöndum þeim reikningsskil ráðsmennsku okkar, og þjóðinni í heild auðvitað líka. — Spurningin, sem við eigum að svara, verður þá að orðast eitthvað á þessa leið:

„Höfum við Alþýðflokksmenn farið lengra inn á ríkisrekstrarbrautina en ástæða var til að ætla eftir því, sem við sögðum kjósendum okkar og allri þjóðinni frá fyrir kosningarnar síðustu? Höfum við gengið svo langt í þessu, að ástæða sé til að héra það undir þjóðina að nýju, með allsherjaratkvgr., hvort nema eigi staðar á þessari braut eða jafnvel snúa aftur?“

Eitthvað svipað þessu hljóta þær spurningar að hljóða, sem við verðum að leggja fyrir okkur áður en við greiðum atkv. um þessar till. Og ég skal nú leitast við að svara þeim.

Allir flokkarnir hafa einhverja stefnuskrá eða starfsskrá, þar sem afstaðan til hinna veigamestu þjóðmála er meira og minna skýrt mörkuð fyrir hvern flokk. Um þessar stefnuskrár flokkanna snúast svo allar kosningar, jafnt síðustu alþingiskosningar eins og aðrar kosningar. Málið, sem hér er um að ræða, veltur því á því fyrst og fremst, hvort í þessum stefnuskrám flokkanna hefir verið mörkuð afstaðan til ríkisrekstrar og ríkiseignar á jörðum. Og mun ég nú athuga það að því er Alþfl. snertir. Sá flokkur hefir aldrei farið í neinar grafgötur með stefnuskrá sína, hvorki í þessu máli né öðru. Stefnuskráin liggur fyrir prentuð, og hefir verið það lengi. Um þetta atriði segir svo í henni, með leyfi hæstv. forseta:

„Stefnt sé að því að gera allar jarðeignir í landinu að opinberri eign.“

Sett verði í lög ákvæði um ábúð á öllum jörðum í landinu, þar sem leiguliða sé tryggð lífstíðar- og erfðarábúð. Erfðaréttur þessi nær þó aðeins til barna og fósturbarna og sé ófram-seljanlegur.

Að framleiðsla landbúnaðarafurða sé skipulögð með það fyrir augum, að framleiðslan lúti að því að fullnægja sem best notkunarþörfum inn- og útlands á öllum vörutegundum, sem íslenskur landbúnaður getur framleitt. Í þessu skyni sé fjölgað sem mest framleiðsluvörum og þær gerðar svo fullkomnar sem unnt er.

Stofnuð verði samyrkjubú eða þorp í sveitum, þar sem skilyrði eru góð til ræktunar og afurðasölu. Skal ríkið ávallt eiga það land, er þau eru reist á, og taka land eignarnámi, ef með þarf, í þessu skyni. Þar, sem stórar jarðir með miklum möguleikum eru nú einbýlisjarðir, skal styðja menn til fleirbýlis eða til þess, að upprísi félagsbú, sem framfleyti fleiri en einni fjölskyldu.

Ríkið komi á fót visindalegri búfræðikennslu og rannsóknarstofu í sambandi við háskólann. Einnig komi ríkið upp tilrauna- og fyrirmyndar- búum viðsvegar um landið. Í námunda við kaupstaði, og þar sem skilyrði eru góð, sé komið á fót búum, er rekin sé með stóryrkjusniði.“

Ennfremur segir í grg., sem prentuð er með stefnuskrá Alþfl. í landbúnaðarmálum:

„Það er höfuðskilyrði fyrir því, að landbúnaður geti orðið þjóð vorri til varanlegrar blessunar, að ríkið eignist allar jarðir á landinu, og að það takist sem fyrst. Það eitt getur tryggt bændum, að afrakstur jarðanna lendi hjá þeim sjálfum, og mun fyrirbyggja óeðlilega verðhækkun.“

En meðan það fyrirkomulag ríkir, sem nú er, verður komandi kynslóð ávallt að kaupa af þeirri, sem er að líða, og við það skapast of oft skuldir, sem síðan hvíla á bændastéttinni eins og mara, hlaðast á jarðirnar, gera þær loks óbyggilegar vegna afborgana og vaxtaþunga, draga úr umbótamætti bændanna og lama allri framkvæmdarþol þeirra, til stórhnekkis fyrir þjóðarheildina. Ríkiseign á jörðum mun ennfremur algerlega eyða þeim möguleika, að hægt sé að hlaða jarðirnar veðskuldu, sem ýmist stafa af því, að þær hafa verið yfirbyggðar, eða að eigendurnir hafa tekið lán til ýmsra sinna þarfa, sem jafnvel geta verið búrekstri algerlega óviðkomandi. En þetta hvortveggja getur gert jarðirnar óhæfar til að reka á þeim búskap á heilbrigðum grundvelli.

Styrkur sá, er ríkið veitir nú til jarðræktar, verður oft til þess að hækka jarðirnar í verði við næstu sölu. Sá ókostur leiðir af því, að jarðirnar eru eign einstaklinga, en mun einnig hverfa með öllu, ef þær verða eign ríkisins. Á meðan það fyrirkomulag ríkir, sem nú er, ætti aldrei að veita ríkisstyrk til jarðabóta án þess, að um leið sé fyrirbyggð, að hann geti hækkað jarðirnar í verði, nema með því móti, að verðhækkun sú, er af styrknum leiddi, rynni öll í ríkissjóð; gæti það fremur leitt til þess, að eigendum jarðanna veittist léttara að sjá af eignarrétti sínum til ríkisins.“

Þá segir ennfremur í hinni almennu stefnuskrá Alþfl.:

„Alþýðflokkurinn vinnur að því að koma á nýju þjóðfélagsskipulagi, þar sem:

Öll framleiðslutæki séu þjóðareign og framleiðslan rekin af hinu opinbera af visindalegri

hagsýni með þarfir þjóðarinnar allrar fyrir augum.

Afurðum framleiðslunnar sé varið til þess að tryggja hverjum einstaklingi, sem leggur af mörkum svo mikið andlegt eða líkamlegt starf, sem geta og góð heilbrigði leyfir, svo og þeim, sem getur starfað, fullnægning allra gagnlegra lífsþarfa, andlegra og líkamlegra, sem þjóðfélagið ræður yfir.“

„Ríkið hafi á hendi verzlun með aðfluttar og útfluttar vörur, svo sem kornvörur, sykurl, steinolíu, kol, lyf og tóbak, saltfisk, síld, kjöt, ull o. s. frv., og hafi einkasölu á þessum vörum. Ríkið hafi á hendi rekstur járnbrauta, síma, pósts, flutningaskipa, bankarekstur og tryggingar.

Ríkið taki að sér rekstur framleiðslutækja, svo sem námurekstur, fossastórvirkjun, stóriðnað og stórskipaútgærd til fiskveiða og hvalveiða (ef teknar verða upp aftur).

Þar sem ríkisrekstri er komið á að nokkru eða öllu leyti, skulu verkamenn eða samtaka- stjórnir þeirra með kjörnum fulltrúum hafa þátttöku í stjórn fyrirtækjanna og eftirlit með þeim.

Ríkið styðji samvinnu- og sameignarfyrirtæki í viðskiptum og framleiðslu með hentugri löggjöf og fjárveitingum til fræðslu um þau mál.“

„Meðan stórskipaútgærd til fiskveiða er ekki þjóðnýtt, skal opinbert eftirlit haft með útgærdinni og sölu sjávarafurðanna, og fiskimönnum heimilað að láta kjörna fulltrúa af sinni hálfu taka þátt í því eftirliti. Eftirlit skal aukið með útbúnaði skipa og báta og aðbúð sjómanna á skipum háð eftirliti fulltrúa, er þeir skipa til þess.“ —

Ég fæ nú ekki betur séð en að með þessum stefnuskráratrúðum sé mörkuð afstaða Alþfl. í málinu svo skýrt sem verða má. Stefnuskráin er opinbert plagg og hefir verið það lengi. Hún var a. m. k. orðin öllum landslýð kunn löngu fyrir síðustu kosningar, og það var fjögur ára áætlun flokksins líka, sem hv. þm. vitnaði í. Að Alþfl. hafi þess vegna á nokkurn þátt farið á bak við sína kjósendur, eða þjóðina í heild, er því svo mikil fjarstaða, að um slíkt þarf ekki að ræða. Að fara að bera þetta undir atkv. þjóðarinnar væri því alveg sama og venjulegar kosningar, því að um þetta hefir nefnilega verið kosið við allar undanfarandi kosningar.

Það er að visu rétt, að afstaða hinna flokka- anna í þessu máli er ekki jafnskýrt mörkuð og stefna Alþfl. En þó ber þess að geta, að við síðustu kosningar var almennt gengið út frá því sem sjálfsögðu af öllum frjálslyndum mönnum í landinu, að ef Framsfl. og Alþfl. yrðu þess megnugir að taka sameiginlega við völdum, þá myndu þeir gera það og þá ætti að takast samvinna með þeim um þessi mál. En það hlaut þó öllum að vera ljóst, að sú samvinna gæti ekki tekizt nema löggjöfin og stjórnarframkvæmdirnar að einhverju leyti bæru keim af stefnu okkar Alþýðuflokksmanna, bæði í þessu máli og öðrum. En það hlýtur aftur að þýða það, að mönnum hefir verið það fullljóst, að að einhverju leyti a. m. k. yrði horfið inn á þessar marg- umtöluðu brautir ríkisrekstrarins, og þess vegna ber þar aftur að sama brunni, að nýtt þjóðar-

atkvæði um þetta atriði þýðir ekkert annað en nýjar kosningar fyrir þessa flokka. — Nýjar kosningar er út af fyrir sig ekkert að segja um nema gott eitt, því að það er ekki nema sjálf- sögð lýðræðiskrafa, að þær fari fram sem oft- ast, en að hafa kosningar um þetta atriði eitt er alger óþarfi, því að um það hefir verið kosið fyrir tæpu ári síðan, eins og ég nú hefi sýnt fram á.

Í grg. fyrir þingsályktuninni stendur:

„Á þessu þingi (og er þar átt við þingið 1934) hefir stjórnin ýmist sjálf lagt fyrir eða látið stuðningsmenn sína bera fram mörg lagafrv., er stefna að því mjög ákveðið, að opinber rekstur komi í stað einkafram- taks í verzlun, iðnaði, útgerð og landbúnaði.“ — Skal nú gerð nokkur grein fyrir því, hversu langt hefir verið farið út á þessa braut og hver hættu muni geta hlotizt af fyrir land og lýð. Skal ég hér reyna að geta þeirra frumvarpa, sem fram komu á síðasta þingi og fóru í þessa átt. Þau eru ekki fleiri en það, að ég ætla, að mér takist á tiltölulega stuttum tíma að geta þeirra flestra.

Af einkasölufrv., sem fram voru borin, voru þessi helzt:

1. **Áburðareinkasala**, sem þó hefir verið í framkvæmd sem nokkurskonar einkasala síðan 1931 og reynzt ágætlega. Breyting er þetta því engin önnur en sú, að lögfest hefir verið það skipu- lag á þessari verzlun, sem reynt hefir verið og framkvæmt undanfarin ár og reynzt vel.

2. **Einkasala á eldspýtum og vindlingapappír**. Þetta er mjög skyld verzlun tóbakeinkasölunni og er sett í samband við hana, án aukakostnaðar fyrir ríkissjóðinn, en með þó nokkrum verlu- unarhagnaði fyrir hann. Breytingin, sem þessi einkasala veldur, svo fremi að hægt er að tala um nokkra breyt., er sú, að verzlunarhagnaðurinn af þessari vöru flyzt frá nokkrum einstak- limum í ríkissjóðinn.

3. **Einkasala á bifreiðum og rafmagnsáhöldum**. Þetta eru sennilega þau einkasölulög, sem sjálf- staðismönnum hefir sviðið sárast, og þá sér- staklega þeim mönnum, sem verzlauð hafa með þessa hluti, og það er eðlilegt, því að það er al- mennt mál manna, að þeir, sem verzlauð hafa áður með þessa hluti, hafi haft af þeirri verzlun allmikinn ágóða.

Við þessa einkasölu er unnið tvennt. Það er hægt að fækka mjög mikið þeim tegundum, sem inn eru fluttar, þegar allur innflutningurinn er á einni hendi, og af því er geysilegur þjóðar- sparnaður, því að varahlutalagerar verða vita- skuld þeim mun ódýrari. Eftir því sem tegund- irnar eru færri. Og svo hitt, að hagnaðurinn af þessari verzlun rennur nú í ríkissjóð, í staðinn fyrir að áður lenti hann hjá nokkrum fáum stórinnflytjendum.

Ég veit ekki, á hvoru þessu atriði þjóðin græð- ir meira, hinum heina hagnaði við sölu eða hinum óþeina við takmörkun og val tegund- anna. — Það eitt er víst, að hún græðir á báðum mikið.

4. eru lög um einkaheimild fyrir ríkisstjórnina til að flytja inn og búa til hárvötn, ilmvötn, bökunardropa og pressuger o. fl.

Þau hafa tvöfaldan tilgang. í fyrsta lagi að

hindra það, að við tilbúning þessara vörutegunda og notkun séu skapaðir möguleikar til heimabruðs, sem óneitanlega hefir borið mjög á og berjast þer á móti með öllum mögulegum ráðum. Og í öðru lagi fellur þessi framleiðslustarfsemi mjög saman við ýmsa starfsemi áfengisverzlunarinnar og getur gefið henni allmiklar tekjur.

Fleiri einkasölulög voru nú ekki samþ. á síðasta þingi. Þó er skylt að geta þess, að tvö frv. ennur komu fram, en náðu ekki samþykki þá, sem ég skal einnig geta, því að þau hafa bæði komið aftur á þessu þingi, og er allt útlit fyrir, að þau nái bæði fram að ganga (og annað er víst um það bil orðið að lögum).

Það er í fyrsta lagi einkasala á trjáplöntum. En það hafði þá sérstöðu að vera borið fram m. a. af sjálfstæðism., hv. þm. A.-Húnv., sem var meðflm. að frv. (síðasti ræðumaður gleymdi því að minnst á þetta af skiljanlegum ástæðum). En það frv. miðar að því að tryggja það fyrst og fremst, að heilbrigðar plöntur flytjist til landsins, en á því mun hafa borið, að misjafnlega góðar plöntur hafi verið fluttar inn — og enn fremur er á þennan hátt hægt að tryggja, að einvörðungu verði fluttar inn þær tegundir, sem hafa þroskaskilyrði hér —, en á því hefir einnig borið allmikið, að fluttar hafa verið inn trjáplöntur þeirra tegunda, sem erfitt eða jafnvel ómögulegt er að rækta hér. Ágóðinn af þessari einkasölu á að renna til skógræktarinnar í landinu, og eru víst allir sammála um, að hana beri að styrkja.

Þá er annað frv., sem einnig dagaði uppi á síðasta þingi — um ríkisútgáfu námsbóka —, en nær nú vonandi fram að ganga. Meiningin með því frv. var eingöngu sú, að útvega ódýrari kennslubækur. Fyrir síðasta þingi lá skýrsla frá fræðslumálastjóra um það, að með þessu fyrirkomulagi og án verulegra fjárlátla úr ríkissjóði mætti lækka útgáfukostnaðinn og þá um leið sölukostnaðinn, þar sem bækurnar átti að selja með kostnaðarverði, um allt að helming frá því, sem nú er. Yrði það allverulegur og vel þeginn sparnaður fyrir fátækar barnafjölskyldur.

Fleiri voru einkasölufrv. ekki, og get ég ekki séð, að þjóðinni stafi nein yfirvofandi hættu af þessu. Ég hygg þvert á móti, að hér sé áreiðanlega stefnt í rétta átt, bæði um tekjuöflun fyrir ríkissjóðinn, sem stefnt er að með sumum einkasölunum, og til hagsbóta fyrir þjóðarheildina að einhverju verulegu leyti í þeim öllum. — Auk þessara frv. komu fram nokkur önnur um ríkisrekstur og um ihlutun ríkisvaldsins á ýmsum sviðum. Að því er snertir sjávarútveginn voru þessi helzt:

Lög um kaup á sildarverksmiðjunni á Raufarhöfn. sem eru í heinu framhaldi af þeirri stefnu, sem hafin hefir verið fyrir nokkru um sildarverksmiðjur ríkisins og reynzt hefir mætavel, og meira að segja hefir verið færð lengst út af Magnúsi Guðmundssyni, þegar hann tók leigunámi sildarverksmiðjuna á Sólbakka.

Lög um sildarverksmiðjur ríkisins, sem hanna einstaklingum að auka verksmiðjur sínar eða byggja nýjar án leyfis stj., og loks lög um sild-

arútsvegsnefnd og lög um fiskimálanefnd, sem eiga að hafa hönd í bagga um nýjar verkunar- aðferðir og nýja markaði, sölu- og veiðileyfi o. fl.

Inn á þessar takmörkunarbrautir hafði verið gengið áður með aðstoð ríkisvaldsins, þar sem Ólafur Thors gaf út fyrstu bráðabirgðalögin um þetta efni, þegar hann var ráðherra, sællar minningar.

Um landbúnaðinn er það að segja, að auk kjötsölu- og mjólkurlaganna, sem fyrst og fremst beinast í þá átt að aðstoða framleiðendur sjálfa til að skipuleggja sölu afurða sinna á innlendum markaði, hafa ekki verið samþ. nein lög á síðasta þingi, sem fara í þá átt, að ríkið taki að sér rekstur né eign nokkurra jarða né neinn ríkisrekstur landbúnaðinum viðkomandi, umfram það, sem verið hefir. Að visu kom fram frv. um afnáám sölu þjóðjarða og kirkjujarða, sem ekki náði fram að ganga, en það er langur vegur frá því, er ríkið hættir að selja þær jarðir, sem það hefir eignarhald á, og yfir í það, að kaupa allar jarðir á landinu.

Ég sé ekki ástæðu til að ræða hér um ríkisútvarpið, ferðamannaskrifstofuna eða líftryggingarnar. Þessi tvö síðari mál voru til umr. á síðasta Alþingi, en voru ekki samþ. þá, en verða væntanlega tekin upp aftur til afgreiðslu. En hv. þm. virtist telja það svo sjálfsagðan hlut. að ríkið reki útvarpið, að hann fann ekki ástæðu til að hreyfa þar neinum mótmælum.

Nú vil ég spyrja hv. þdm. og aðra, sem mál mitt heyrar, hvort þeir telji, að svo langt sé gengið hér inn á ríkisrekstrarbrautina, að hag þjóðarinnar sé beinlínis stefnt í vöð. — Ég veit, að þeir, sem sanngjarnlega líta á það mál, geta ekki svarað þeirri spurningu öðruvísi en neitandi. Og ég skal lýsa því yfir sem minni skoðun, að ég álit frekar af skammt gengið inn á þessa braut heldur en of langt, og get þess vegna miklu frekar ásakað mig og þá ráðandi þingflokka að hafa farið allt of linlega í þessi mál heldur en of djarflega. Því að það er okkar skoðun og sannfæring, að þetta sé rétt stefna, en ekki röng. Það er að visu til einn flokkur manna í þessu landi, sem skaðast á þessari stefnu, og frá hans sjónarmiði er náttúrulega of langt farið, og það eru stórkaupmenn og stórframleiðendur, sem hafa hagnast á þeirri verzlun og þeirri framleiðslu, sem ríkið hefir nú tekið í sínar hendur. En það er svo fámennur hópur manna, að hans hagsmunir verða hiklaust að víkja fyrir hag þjóðarheildarinnar. Þó að þá kunni að taka það sárt í bili. Og þó að allur Sjálfstfl. verði settur í hreyfingu til að reyna að bjarga því, sem bjargað verður fyrir þessa herra, er það ekki arðvænleg stefna fyrir flokkinn, og ég ræð honum frá henni.

Ástandið í heiminum er líka þannig nú, að þjóðirnar komast — nauðugar, viljugar — inn á einhverjar þessar leiðir, næstum óviðráðanlega, og það er einkennilegt tímanna tákn, að Ólafur Thors komst ekki hjá því í sinni stuttu ráðherratið að setja bráðabirgðalög um takmörkun á útflutningi saltfisks, og að Magnúsi Guðmundsson lét það verða eitt af sínum síðustu ráðherraverkum í fyrra að setja bráðabirgðalög,

sem heimiluðu ríkisstj. að taka leigunámi sildarverksmiðju — með eða án samþykkis eigandans, eins og það er orðað í lögnum. Þetta er talandi tákni þess, hversu kringumstæðurnar og erfitt viðskiptaástand í heiminum getur svinbeygt jafnvel forbertustu sjálfstæðismenn til að ganga inn á þær brautir, sem þeir sjálfir fordæma aðra fyrir að ganga inn á. Því þó að þeir væru sjálfstæðismenn og vildu vera sínum principum trúir, voru þeir þó fyrst og fremst ráðherrar og urðu að sjá hag þjóðarinnar borgið, jafnvel þó að þeir yrðu að brjóta odd af oflæti sínu á þennan hátt, enda létu þeir þá þjóðarheilidina ráða meiru en flokksprincipin — og það ættu þeir að gera oftar. Ég segi þeim þetta því til lofs, en ekki til lasts.

Allar þjóðir með auðvaldsskipulagi eru nú að kíkna undir þessu þjóðskipulagi. Allar reyna þær að finna einhver ný ráð og nýjar leiðir út úr ógöngunum. Flest þau ráð, sem fundin hafa verið — eða reynt hefir verið að framkvæma — fara meira eða minna inn á þær brautir, sem hv. 6. þm. Reykv. hefir verið að fordæma: að ríkið hafi meiri eða minni afskipti af verzlunarrekstrinum. Hið óskoraða einstaklingsframtak, sem var dæð og lofað fyrir aðeins nokkrum áratugum, eða bara fyrir nokkrum árum, er alstaðar að verða úrelt hugtak. Dæmin um það þarf ekki að sækja til Sovjet-Rússlands, eða annara, sem aðhyllast kenningar sósíalísmans, heldur nægir bara að vitna í hið rammasta auðvaldsríki, sem til er í heiminum, Bandaríkin í N.-Ameríku. Þar sem ríkisvaldið hefir tekið svo stranglega í taumana, að það ekki aðeins setur takmörk á vinnutíma manna í einkaverksmiðjum, heldur fyrirskipar líka stórfelldar kauphækkanir í fyrirtækjum einstaklinga, og þetta leyfa þeir sér að gera þar án þjóðaratkvæðagreiðslu.

Nei, sannleikurinn er sá, að skipulagið — auðvaldsskipulagið — með sínu skefjalausa einstaklingsframtaki er að syngja sitt síðasta vers. Það er mönnum yfirleitt ljóst, hvort sem þeir vilja viðurkenna það eða ekki. Gamli tíminn er að telja út og annar nýr að fæðast, en sú fæðing er erfið, eins og allar fæðingar. Hversu erfið hún verður, fer mjög eftir því, hvernig menn taka henni og hvaða aðbúð hið nýja skipulag eða skipulagsbreyting fær, — hvort þjóðin tekur henni með samúð og velvilja, eða hvort pólitískum og öðrum spekulöntum tekst að villja henni enn sýn nokkra stund og skapa óeðlilega móttöðu á móti hinum sjálfsögðu breytingum. Í þeirri fánýtu von, að þeim takist enn um stund að hagnast á vesaldóminum.

Ég þykist nú hafa sýnt fram á með nokkrum rökum:

1. Að Alþfl. hefir ekki farið á bak við sína kjósendur eða þjóðina í heild, heldur þvert á móti undirstrikað mjög greinilega afstöðu sína til þessa máls.

2. Að Alþingi hefir yfirleitt farið mjög skammt á þeirri braut, sem þáttill. virðist átella, og því alls ekki gefið tilefni til þessarar þjóðaratkvgr.

Ég mun því ekki geta fylgt henni.

Þorsteinn Briem: Herra forseti! Áður en ég geri grein fyrir afstöðu minni til þeirrar þál-

till., sem hér liggur fyrir, vil ég, þar sem þetta er fyrri umræða málsins, fara nokkrum orðum um ríkisrekstur og einkarekstur yfirleitt, eins og nú horfir við.

Um það eru allir flokkar sammála. að á nokkrum sviðum sé ríkisrekstur sjálfsagður. Heyra þar til ýms menningartæki, svo sem póstgöngur, sími og fræðslumál, bæði almennir skólar og sérskólar í þeim fræðigreinum, sem þjóðfélaginu eru nauðsynlegar. Um það eru allir á einu máli, að yfirleitt sé þessum málum bezt borgið með því, að ríkið taki þau að sér. Sama er og að flestra dómi um ýmsar aðrar menningarstofnanir, svo sem kirkjur og útvarp, bæði af því að rétt þykir að styðja þessar stofnanir, og svo m. a. af þeirri ástæðu, að ekki þykir æskilegt, að þessar stofnanir, sem hafa svo viðtæk áhrif, hafi aðstöðu til þess að verða einkonar ríki í ríkinu.

Þá hefir og verið horfið að því ráði, að hafa ríkisrekstur að nokkru leyti á strandferðum, — bæði af því, að sá rekstur hefir verið einstaklingum ofvaxinn, og af því, að ef þar væri um algeran einkarekstur að ræða, þá mundi þau skip aðeins koma á stærstu og beztu hafnirnar, en þörfum smáhafnanna og þeim, sem að þeim búa, alls ekki vera borgið, nema þá með ríflegum styrk. Þó hefir þótt hentara að hafa einkarekstur með ríkisstyrk á flóa- og innfjarðarbátum, og efast ég ekki um, að það sé rétt.

Þá hefir þótt rétt, að ríkið tæki að sér rekstur mikils iðnaðarfyrirtækis, til viðbótar því, sem einstaklingarnir hafa áorðað. Og á ég þar við sildarverksmiðjur ríkisins. Þótt ríkisrekstur á slíku stórfyrirtæki sé allmiklum annmörkum bundinn og hafi áhættu í för með sér, þá mun mega líta svo á, að tæplega hafi orðið hjá honum komizt, þar sem hann var einstaklingnum ofvaxinn, en hinsvegar ómissandi liður í atvinnulífi landsmanna. Það er að mínum dómi rétt stefna að styðja einstaklingsframtakið svo sem unnt er. En þar sem einstaklingsframtakinu eru atvinnufyrirtækin ofvaxin, þá er rétt að styðja það skipulag, sem rétt rekið á að geta náð að nokkru kostum beggja, bæði ríkisrekstrar og einkaframtaksins. Og það er samvinnufyrirkomulagið. — Samvinnuskipulagið getur haft kosti hinna skipulaganna beggja á þann hátt, að með því fyrirkomulagi geta margir menn og smáir ráðizt í fyrirtæki, sem þeim væru hverjum um sig langt um megn fram. Samvinnufyrirkomulagið á að geta gætt réttar hinna smáu engu síður en ríkisreksturinn. En samvinnuskipulagið hefir auk þess þann stóra kost fram yfir ríkisreksturinn, að þar fær einstaklingsframtakið og ábyrgðartilfinningin og áhuginn, sem því fylgir, líka að miklu leyti notið sín, ef rétt er að farið. Bændafl. vill því, samkvæmt stefnuskrá sinni, stuðla að samvinnufélagsfyrirkomulaginu. — Samvinnufyrirkomulagið getur átt viðar við en í verzlun. Skal ég nefna t. d. iðnaðarfyrirtæki eins og kjötfrystihúsin, sem urðu bjargráð landbúnaðarins, þegar saltkjötsmarkaðurinn tók að skerðast. Og á sama hátt er líklegt að hraðfrystihúsi, rekin sem samvinnufyrirtæki, þar sem það á við, gætu orðið nokkurt bjargráð smábátautgerðinni á sumum stöð-

um hér við land, ef saltfisksmarkaðurinn skerðist svo sem horfur eru á. Og gæti þar sumstaðar orðið samvinna milli fiskimanna og kjötframleiðenda um að nota sömu húsin. Þar sem svo hagar til, að hægt er.

Samvinnufélagsskapur í útgerð álit ég, að eigi að vera bundinn við hvert einstakt skip og þá, sem að aflanum vinna, einmitt til þess, að einstaklingsáhuginn fái sem best notið sín. Hinsvegar geta hin einstöku útgerðarsamvinnufélög myndað með sér smærri eða stærri sambönd um innkaup, sölu og skrifstofuhald, þar sem hent er.

Ég lit svo á, að einstaklingsframtakið sé svo mikilsvært verðmæti í þjóðlífinu, að því eigi ekki að setja of þröngar skorður, heldur veita því sanngjarnan stuðning í atvinnumálum. En þar sem atvinnufyrirtækin eru hinsvegar svo stór, að þau verða ekki rekin á heilbrigðum grundvelli af einstaklingum, þá á að styðja hina mörgu og smáu einstaklinga til þess að reka þessi atvinnufyrirtæki á samvinnugrundvelli. Hitt tel ég neyðarúrræði, þótt stundum verði ekki hjá komizt, eins og t. d. um sildarverksmiðjurnar, að ríkið taki sjálft reksturinn beinlínis að sér. Má þar m. a. benda á, að ríkisstjórnir munu sjaldnast valdar með sérstöku tilliti til þeirra hæfileika, sem þarf til að stjórna stórum atvinnufyrirtækjum, enda hverri landsstjórn ofvaxið að fylgjast þar með, öðruvísi en með annara augum. Það getur og ekki talizt heppilegt, að öll atvinnufyrirtæki þjóðarinnar væru háð þeim stjórnmaladuttlungum og stjórnmalahlutdrægni, sem við erum þjóða ríkastir af. — Öðru máli er að gegna t. d. um verzlun með einstök eiturefni, einkum ef þau eru jafnframt vel fallin til þess að veita ríkissjóði góðar tekjur, svo sem áfengi og tóbak. Þar lit ég svo á, að ríkið sé vel komið að þeim gróða, sem hægt er að hafa af verzlun með slíkar vörur, því að ríkið og þjóðfélagið verður beint og óbeint að taka á sig þungar byrðar vegna afleiðinganna af ofnautn þeirra. Og um áfengi á aðalatríðið þó ekki að vera gróðinn, heldur takmörkun neyðslunnar. Sama er og, ef einhver vara er komin í hendur á einokunarhringum, svo sem í verzlun með tilbúinn áburð. Þar tel ég ríkisverzlun eiga rétt á sér, m. a. vegna þess, að þann veg er hægt að tryggja þeim, sem hafa erfiðasta verzlunaraðstöðu, sama verð og þeim, sem hafa hana bezta við stóru hafnirnar. — Um aðrar þær vörur, sem eru í höndum einokunarhringa, svo sem olíu, getur verið nauðsynlegt að setja hámarksverð til tryggingar gegn óhæfilegri skattlagningu á landsfólkið, og hér í þessu tilfelli á annan höfuðatvinnuveg þjóðarinnar. Og það má alls ekki koma fyrir, að útvegsömonnum sé með gjaldeyrishömlum hægt frá að ná sér í þessa vöru beint frá útlöndum, þar sem þeir geta fengið hana ódýrari en hér er unnt.

Í verzlunarmálum er nú allt á hverfanda hveli, hvert sem lítið er. Það er því vart unnt að segja um það löngu fyrirfram, hvort komið gæti til mála, að ríkið taki að sér verzlun með fleiri vörur en þær, sem nú hafa verið nefndar. En eftir minni skoðun á að varast að gripa til

þeirra úrræða, nema brýn og óumflýjanleg nauðsyn beri til. Og um einkasöluheimildir þær, sem samþ. voru á síðasta þingi, verð ég að álitá, að þær hafi yfirleitt verið misráðnar. Má í því sambandi nefna eldspýtur og pressuger.

Ég tel það ekki rétt að gripa þannig fram í fyrir starfsemi sölusambands isl. fiskframleiðenda sem gert var á þinginu síðasta. Enda sá hæstv. atvnrh. sig knúðan til að bæta þar að nokkru úr í bráðina með bráðabirgðalögum. Sölusamband isl. fiskframleiðenda hafði unnið stórmikið gagn. Það hafði hækkað verð fiskjarins, og það hafði áunnið sér hin beztu sambönd og vakið traust á sér meðal erl. viðskiptamanna. Og ég tel ekki, að við höfum haft ráð á því að leggja neitt í hættu um að rjúfa þau trausts- og viðskiptasambönd á svo hættulegum tímum. — Annað mál er hitt, hvort laga hefði mátt nokkra smávægilega galla á fyrirkomulagi sölusambandsins. Það hefði sennilega verið auðvelt, án þess um leið að veifa einkasöluheimildinni framan í hinar erlendu viðskiptaþjóðir, sem ekki eru einkasöluþyrirkomulaginu vinveittar yfirleitt.

Um sildareinkasölu hefir þjóðin þegar fengið dýrkeypta reynslu, þar sem hún skildi svo við, að framleiðendur fengu lítið og sumir alls ekkert fyrir afla sinn, en aðalmarkaður sá, sem áður hafði verið beztur fyrir þessa vöru, eyðilagðist. Og ofan á allt þetta tap, sem ekki verður reiknað, varð ríkissjóður svo vegna áhyrgðar að bera milljónartap.

Um hina nýju raftækjaverzlun skal ég fátt segja. En allir vita, að óviða eru framfarir í vörutilbúningi hraðstígari en þar. Og það svo, að það, sem gott þótti fyrir ári, getur verið orðið úrelt áður en varir. Ég tel því varhuga-vert, að ríkið taki að sér að liggja með allar þær vörubirgðir, sem nauðsynlegar eru í þessari grein, ef fullnægja á eðlilegum kröfum viðskiptamanna á þessu sviði. Um bilaverzlunina lítur út fyrir, að hæstv. ríkisstj. hafi sjálf rekið sig á örðugleika, sem hún hefir ekki gert sér grein fyrir fyrirfram.

Hjá öðrum stjórnarflokknum hafa komið fram raddir um það, að nú væri einmitt hinn rétti tími til þess að ríkið tæki alla utanríkisverzlunina í sínar hendur. En það má mikið vera, ef hinir gætnari menn flokksins á þingi hika eigi áður en þeir stiga það spor. Það tekur lengri tíma en svo, að gert sé í hendingskast, að ná beztu samböndum í hverri einstakri vörugrein. Hvað þá ef þeim samböndum þyrfti að ná á svipstundu í öllum þeim margvæglegu vörutegundum, sem hingað flytjast. Og svo margt mundi þurfa að athugast í sambandi við það mál, bæði um utanríkismál og annað, að það væri næsta ósennilegt, ef sá þingflokkur, sem nú ber stjórnaráhyrgð, vildi hrapa að slíku eins og á stendur.

Um sjálfsábúð eða leiguliðaábúð á jörðum hygg ég, að ekki þurfi annað en að fara um héruð landsins til þess að sjá, að yfirleitt eru sjálfsábúðarjarðir betur setnar, — meiri alúð lögð við að byggja þær upp og rækta, þó að til séu undantekningar. Með þetta fyrir augum tel ég, að ekki eigi að gera neitt til að hindra

sjálfsábúðina, heldur styðja menn til þess að geta haldið jörðunum með haldkvæmum fasteignalánum. Það væri æskilegt að geta tengt áttirnar sem fastast við ættarsetrin, t. d. í svip- aða átt og kemur fram í hugmyndinni um óðals- rétt, og enn fremur með því að veita börnum óðalsbónda rétt til að fá keypta föðurleifð sína með ekki hærri verði en fyrir fasteignamat, ef þau ætla að búa á henni sjálf. Hitt er annað mál, að á því eru óyffirstíganlegir erfiðleikar, að allir, sem við búskap fást, eigi sjálfir ábylin, og því þarf að veita leigulíðunum sem bezta aðstöðu. Hefir og stórt spor verið stigið í þá átt með ábúðarlögnum frá 1933, þó umbæta megi þá löggjöf á ýmsan hátt.

Um erfðaábúð á opinberum jörðum vil ég segja það, að ég tel rétt, að hún sé reynd, og það haft, sem betur reynist. En ganga verður vand- legar frá löggjöf um það efni en enn hefir verið gert í þeim frv., sem hér hafa komið fram á Alþingi. Öll ábúðarlöggjöf er vandasamt verk, svo að jafnvel heilum millipinganeftum hefir reynzt það mál alltorvelt. Það er því miklu stærra mál en svo, að um það verði rætt á einni kvöldstund. En þótt margur sjálfseignarbónd- inn eigi erfitt nú í kreppunni, þá ætla ég, að langir tímar liði þangað til allir sjálfseignar- bændur í landinu óska þess, að ríkið kaupi af þeim jarðirnar, til þess að þeir geti sjálfir gerzt leiguliðar.

Tillaga sú, sem hér liggur fyrir til umræðu, fer í þá átt, að leitað sé þjóðaratkvæðis um:

1. Hvort vinna eigi með *nýrri* löggjöf að þeirri breytingu á þjóðskipulagi Íslendinga, að ríkisrekstur komi í stað einkaframtakis í at- vinnumálum, og
2. Hvort stefna beri að því, að allar jarðeignir á landinu hverfi úr sjálfsábúð og verði ríkiseign.

Þótt tillagan hefði mátt vera nákvæmar orð- uð, þá eru spurningarnar allljósar. Það er spurt um það, hvort þjóðin vilji á m. k. smám saman eyða því þjóðskipulagi, sem nú er, um einka- atvinnurekstur, en hverfa að þjóðnýtingu atvinnu- veganna og mynda sósíalistískt þjóðskipulag með ríkisrekstri í öllum atvinnugreinum. Og það er spurt um, hvort allir sjálfseignarbændur eigi að hverfa úr landinu og gerast leiguliðar ríkis- ins. Ekki getur verið vafi á, hvers vegna tillaga þessi er fram komin. Hún er komin fram vegna þess, hversu þeir flokkar, sem nú fara með völd í landinu, hallast mjög í áttina til ríkisrekstrar. Er það að visu ekkert undrunarefni um annan stjórnarfl., sósíalista, þar sem það er á stefnu- skrá þeirra að koma á ríkisrekstri og þjóðnýt- ingu, ekki aðeins í verzlun, heldur í öllum öðr- um greinum atvinnulífsins. — Hinsvegar hefir það ekki hingað til verið yfirlýst stefna Frams- fl. að koma á þjóðnýtingu, eða ríkisrekstri yfir- leitt, heldur aðeins í nokkrum örfáum nánar til- teknum atriðum. En nú á síðasta þingi kom í ljós allskýr stefnubreyting í þessu efni hjá Framsfl. eða ráðamönnum hans. Og það er þetta, að flokki sósíalista hefir að nokkru tekzt að beygja annan sér fjölmennari flokk undir sig í þessu efni, svo að þjóðnýtingarstefnan hefir fengið verulegan ljósauga á þingi þjóðarinnar.

sem hefir gefið tilefni til þess, að tillagan er fram komin, og að hún er tekin alvarlega. Því að ef þetta tilefni væri ekki fyrir hendi, — ef engir aðrir en hinir yfirlýstu samflokksmenn sósíalista og kommúnista hneigðust eða létu kúgast í þjóðnýtingaráttina, þá er sá flokkur ekki fjölmennari en það, að þáttill. um þjóðar- atkvæði um þetta mál væri með *öllu* ástæðulaus, því að úrslitin væru þá fyrirfram *viðuð*.

Ég skal engan veginn halda því fram, að þetta tilefni sé hégóminn einber. En *samt* sem áður verð ég að draga í efa, að rétt sé, að svo komnu, að samb. þessa till. a. m. k. í því formi, sem hún liggur hér fyrir. Og skal ég færa nokkrar á- stæður fyrir því.

Ætlað er til þess, að þjóðaratkv. verði leitað um þetta mál á næsta vori. Ekki eru neinar líkur fyrir því (eins og er a. m. k.), að til almennra kosninga komi svo fljótt. En eftir þeirri reynslu að dæma, sem fékkst t. d. við atkvgr. um bannið nú síðast, verður vart ætlað, að atkvgr. verði rögu almenn, ef hún getur ekki farið fram á sama tíma og almennar þingkosningar. Þess yrði tæplega að vænta, að þátttaka í þessari atkvgr. *einni saman* yrði það mikil hvarvetna á landinu, að hún gæfi þann úrskurð um þjóðarviljann, sem alls ekki yrði *véfengdur* af þeim, sem á annað borð *vildu* véfengja hann. Og hver mundi þar efast um viljann hjá ráðamönnum núv. stjórnarflokka, ef atkvæðaufrslitin gengju á móti þeim, svo sem nálega er vist? Mundi ekki ein- mitt mega ganga að því sem *visu*, að jafnvel þótt atkvgr. yrði svo almenn sem bezt yrði á kosið, og þótt hún gæfi alveg *ótvírðan* úr- skurð um þjóðarviljann, þá mundi ríkisstj. og ráðamenn stjórnarflokkaanna ekki hafa þann úr- skurð að neinu, ef hann gengi á móti þeim?

Hefir hv. flm. till. ekki séð þess nóg dæmi hér á þingi, hvernig ráðamenn stjórnarflokk- anna berja niður með sleggjuhausum jafnvel till. til lagfæringar á augljósum og *viðurkennd- um* formgöllum á frv., ef þær till. koma frá stjórnarandstæðingum? Hefir hann gleymt, hvaða viðtökur þær fengu nýlega hér á þingi hinar sanngjörnu till., sem kjörnir fulltrúar mjólkurframleiðenda hér á Suðurlandi og í Borgarfirði báru fram um, að framleiðendur sjálfir fengju nokkru meiri áhrif á framkvæmd mjólkursölunnar? Höfðu ekki þær till. verið samþykktar með 16/19 hl. atkv., eða nær því í einu hljóði, á fulltrúafundinum? Fengu þeir ekki m. a. einn af *flokksmönnum* stj. til að *bera þær fram*? Og stóðu ekki jafnvel ýmsir af beztu flokksmönnum stj. utan þings að þeim tillög- um, eða lýstu sig þeim fylgjandi án alls flokka- ágreinings? — Heldur forsrh., að ég hafi átt við sig? Nei. Hann er ekki ráðam. í stjfl. — En hvernig fór? Mætti þá ekki alveg eins búast við, að þótt 16/19 hl. þjóðarinnar *allrar* óskuðu eins eða annars, þá sætu ráðamenn stjórnarflokka- anna við sinn keip. eins og ekkert hefði í skor- izt? Og til hvers væri þá að gera þjóðinni allt það ómak, umstang, verkatöf og tilkostnað, sem slík atkvgr. hefir beint og óbeint í för með sér?

Hv. flm. virðist enn ekki — eða a. m. k. ekki þá stundina, sem hann skrifaði till. — hafa áttað sig á því, að ráðamenn hv. stjórnarflokka

eru ekki lýðræðismenn. Nei, þar kennir miklu meiri einræðisanda en svo, að samrýmt geti sönnu lýðræði, eins og það orð er skilið, a. m. k. í nágrannalöndunum. Ég geri mér þess vegna ekki þær tálvonir, að úrslit alþjóðaratkvæðis um slíkt mál sem þetta eitt saman mundu hafa mikil áhrif á þá menn, sem í raun og veru stjórna landinu eins og nú er. Ég vil ekki þar með segja, að till. sé að ófyrirsynju fram borin. Hún getur vakið þjóðina að einhverju leyti til umhugsunar um. hvert stefna skuli í þessum málum. Og ég tel það mikilsvert, því að sennilegt er, að þessi mál komi meira til greina í næstu kosningum en í þeim síðustu. En eins og ég hefi leitt rök að tel ég ekki, að þjóðaratkvæði komi að gagni, fyrr en í sambandi við almennar þingskosningar. Ef hv. flm. vill breyta till. á þá leið, mundi ég geta greitt henni atkv. Annars greiði ég atkv. á móti henni, a. m. k. við síðari umr. málsins.

Jónas Jónsson óyfirl.: Háttvirtu áheyrendur! Ég ætla fyrst að snúa mér með nokkrum orðum að vissum atriðum í ræðu hv. síðasta ræðumanns, Þorsteins Briems. Ég verð fyrst að láta undrun mína í ljós yfir þeim mikla velvilja, sem birtist í ræðu hv. þm. í garð samvinnufélags-skaparins í landinu. Hann lézt vilja styðja mál samvinnumannanna og starfsaðferðir, en það verð ég að segja, að sá klofningsflokkur, sem hv. þm. tilheyrir, hefir aldrei gert neitt fyrir samvinnufélagsskapinn í landinu annað en það, sem er honum til tjóns. M. a. hefir blað þessa klofningsflokks ráðizt með pólitískum, örökstuddum brizglyrðum á forstjóra Sambandsins, sem eru svo röng, að allir samvinnumenn landsins fyrir-líta þessa árás, eins og yfirleitt allt annað, sem fram kemur í því blaði. Því fer svo fjarri, að hv. þm. hafi gert samvinnufélagsskapnum gagn með því að fleggja í hendur andstæðinganna kjördæminu Vestur-Skaftafellssýslu, báðum þingsætum Rangárvallasýslu, Dalasýslu og báðum Húnavatnssýslum. Þessi orð hv. þm. geta því ekki verið töluð í einlagni, enda kom margt fleira fram í ræðu hv. þm., sem sýndi fram á það. — Til þess að sýna, hve laus öll bygging og hugsun var í ræðu hv. þm., vil ég drepa á það, að hann talaði um, að það væri sjálfsagt, að út-varpið væri rekið af ríkinu. — Hvers vegna? Hann vildi þetta af því, að íhaldið var búið að „skandalisera“ á því. Hv. 1. þm. Skagf. hafði veitt Lárusi Jóhannessyni einkaleyfi á rekstri útvarpsins í nokkur ár, eins og kunnugt er. Það átti að verða gróðafyrirtæki, og hann sagði við Tryggva Þórhallsson, kannske að gamni sínu, að hann vildi fá útvarpið til þess að geta ráðizt á framsóknarmenn í því á hverjum degi. Það var fyrst eftir að íhaldsfyrirtækið gat ekki stað-izt sem útvarpsfyrirtæki og þegar Framsf. og Alþfl. tóku við stjórninni, að gengið var inn á þá braut, sem útvarpið nú er á og reynzt hefir ágætlega, svo sem kunnugt er.

Þá sagði hv. þm., að ríkinu væri ofvaxið að reka sildarverksmiðju. Það væri reynandi að spyrja Kveldúlf að því, hvort það borgi sig ekki að reka sildarverksmiðju. Hann hefir rekið sildarverksmiðju á Hesteyri í mörg ár og leigt aðra

verksmiðju á Sölbakka, sem hann hefir einnig rekið. Nú er Alliance að láta byggja sildarverk-smiðju við Húnaflóa.

Þá minntist hv. þm. á mjólkurmálið, og sagði hann, að ekki liti út fyrir, að núv. hæstv. stj. ætlaði að gera mikið í því. Þessi hv. þm. var landbráðh. í 2 ár. en ekki breytti hann mjólk-urverðlaginu til gagns fyrir bændur. Hann borgaði ekki mjólkurbúastyrkinn, þrátt fyrir það. Þótt meiri hl. þingsins skoraði á hann að gera það. Sá ræfill af mjólkurlagafrv., sem samþ. var 1933, var svo í framkvæmdinni, að það var bann-að að framkvæma það af Magnúsi Guðmunds-syni, þáv. dómsmrh. fyrr en eftir kosningar. Um mjólkurmálið nú er það að segja, að bændurnir í Mosfellssveitinni fá nú meira fyrir hvern lítra mjólkur en þeir áður fengu, og bændurnir austan fjalls hafa fengið miklu betri aðstöðu í þessum efnum síðan samsalan tók til starfa. Þetta er núv. hæstv. stj. að þakka. Frá fyrrv. stj. var ekkert annað að hafa í þessu máli en sundrung og óheilindi, og hv. 10. landsk., sem var á valdi íhaldsins, var með þess aðstöð kom-inn á fremsta hlunn með að eyðileggja málið á þingi 1933. Sjálfur var hv. 10. landsk. þá þegar undirlægja íhaldsins í stjórninni og gat ekkert í þessum málum gert, þótt hann hefði viljað. Þess vegna er hver eyrir, sem bændur fá fyrir afurðir sínar fram yfir það, sem áður var, hlekk-ur um fót hans nú, eftir að hann hefir verið rekinn úr þeirri stöðu að vera trúnaðarmaður bændu í þessum efnum. En að svo för, má hann um kenna sjálfum sér og íhaldinu, sem gerðu samband sín á milli og borguðu hvort öðru með svikinni vöru. Var það þó að visu framför frá því, sem áður var, að sambandið yrði opinbert. Íhaldið lánaði Bændafll. 100 atkv. til þess að reyna að hindra það um stund, að hægt væri að þurrka út spekulacionir, fjárglæfra og spillt rétti-arfar. Þessu láni var á glæ kastað, að því leyti, að hv. 10. landsk. varð að hrökklast úr sæti sínu ásamt yfirboðara sínum og vini, fyrrv. dómsmrh. Magnúsi Guðmundssyni. Virðist hv. 10. landsk. því hafa reynzt öllu slyngari í jarða-kaupum en atkvæðakaupum.

Þá vil ég beina nokkrum orðum til míns gamla vinar og sveitunga, flm. þáltill., hv. 5. þm. Reykv. Hann hélt hér ræðu um málið og talaði af góðri greind, eins og venta mátti, þ. e. a. s. ef ekki er lítið á innihald ræðunnar. Við hv. 1. landsk. munum svara till. hans með rök-st. dagskrá á þá leið, að þetta sé með öllu óþarft, þar sem allir flokkar hafi látið álit sitt í ljós um þessi efni áður, og Sjálfstfl. hafi sjálfur verið inni á ríkisrekstrarbrautinni, svo að hér sé ekki um neinar hreinar línur að ræða. Það nægir að benda á það, að Jón heit. Magnússon kom á vinsölu ríkisins og staðfesti þar með ríkis-rekstur, og engum íhaldsmanni hefir dottið í hug að breyta þeirri ráðstöfun síðan. Og hver var það, sem kom á tóbaksverzlun ríkisins? Var það ekki Magnús Guðmundsson, fyrrv. dómsmrh. íhaldsins? Hans eigin menn rifu að visu þá stofnun niður síðar í bili. en hv. 1. þm. Skagf. núv. lýsti yfir því við það tækifæri, að einkasalan hefði ekki brugðizt vonum sínum, og þjóðin sá, að þetta var rétt, þó að íhaldsmaður

segði það. Þjóðin hefir grætt á þeirri stofnun, og ég er ekki að áfella hv. 1. þm. Skagf. í því máli.

Þá mætti minnst á form. íhaldsflokksins, hv. þm. G.-K., sem kom á einkasölu á saltfiski, með stórsektum viðlögðum á þá, sem ekki vildu beygja sig undir hana, því þótt frjáls samtök saltfisksframleiðenda væru til áður, var það ekki *nóg* fyrir Kveldúlf. 1931, þegar öll fiskframleiðslufyrirtæki voru að fara á hausinn, var gripið til þess að stofna til einkasölu á fiskinum, sem einu leiðarinnar út úr vandræðunum. Og hv. þm. veit það vel, að forráðamenn Kveldúlfs ætluðust til, að sett yrði á stofn fullkomin fisk-einkasala undir þeirra yfirstjórn, ef íhaldið hefði ekki tapað í kosningunum. (ÓTh: Er þetta ekki sjúkdómur?). Ég vonast nú til, að hv. þm. G.-K. tákist þetta aldrei. Nú hefir fiskimálanefnd ekki stundlegan frið fyrir Kveldúlf, sem sífellt er að heimta einkasölu, sem auðvitað verði undir hans stjórn. Það er því ekki annað sýna en að setja verði einhverskonar handjárn á hina stærri fiskframleiðendur, svo að þeir steypi ekki hver öðrum um koll.

Þá má minna á það, að í fyrra voru sildar-útflýtyjendur svo bráðlátir í kröfum sínum um einkasölu á vissri tegund sildar, að hæstv. atv.-mrh. varð að staðfesta þráðabirgðalög um slíka einkasölu á skipsfjöl, á leið til Seyðisfjarðar. Svo aðkallandi var þörfin á einkasölu þá hjá flokksmönnum hv. 6. þm. Reykv.

Þessi dæmi, sem ég nú hefi nefnt, sýna, að allar aðalkröfur um ríkisrekstur hafa jafnan komið frá íhaldinu.

Þá vik ég að jarðakaupunum. Stefna okkar framsóknarmanna í því máli hefir jafnan verið sú, að menn annaðhvort ættu ábúðarjarðir sínar sjálfir eða hefðu þær á erfðafestu. Ég hefi borið fram frv. um slíka erfðafestuáðúð á ríkisjörðum 4—5 sinnum á þingi, þótt hv. 2. þm. N.-M. megí teljast höfundur þess máls. Þetta mál mun koma fyrir aftur á næsta þingi.

Nú er ástandið svo, að þrátt fyrir allt er ekki nema um helmingur jarða landsins í sjálfs-áðúð að nafninu til. Þessar jarðir verða, einkum ef verulegur kostnaður hefir verið í þær lagður, oftast of dýrar fyrir börnin að taka við heim, ekki siðt á þessum versnandi tímum. Þessar jarðir lenda því oft í braski og oftast með þeim árangri, að öllum verður ókleift að búa á þeim. — Ég skal nefna eitt dæmi af ríkisjörð, sem sætti þessum örlögum. Það er jörðin Hrafnagil í Eyjafirði. Þetta er lagleg jörð, og hún var seld ábúandanum þar, presti, sem ekki er langt frá okkur í kvöld, fyrir 4000 kr. Nokkru síðar kaupir hana ríkur maður fyrir 44000 kr. Hann lætur reisa þar miklar og dýrar byggingar. En vegna hinnar kristilegu álagningar prestsins á jörðina hefir hún aldrei getað rentað sig, og nú er talið, að hún renti ekki meira en 12 þús. kr. Sá ágæti maður, sem nú á jörðina, myndi einskis óska fremur en ríkið vildi kaupa hana aftur. — Það er þetta, sem hefir gerzt og er að gerast. Það eina, sem getur forðað frá slíku böli, sem leiðir af ósvifnu okurbraski, er lands-áðúð eða óðalsréttur. Framsl. ætlar ekki að láta lærða eða ólærða endurtaka lengur sorgar-

söguna um Hrafnagil. Sá maður, sem fremur slíkt athæfi og þar átti sér stað, ritar nafn sitt blóðugum bókstöfum á mold þeirrar jarðar, sem hann var borinn til að bæta og græða.

Gísli Sveinsson: Herra forseti! Mér hefir verið falið af flokki mínum að tala hér í nokkrar mínútur, og gefur að skilja, að á þeim stutta tíma verða þeim málum, er hér eru til umr., gerð allt of litil skil. Þó er sú bót í máli, að sumum höfuðatriðum þeirra hefir verið rækilega lýst af flokksbróður mínum, hv. 6. þm. Reykv., eftir því sem tími vannst til.

Það má vel segja, að með valdatöku þessarar stj., sem nú situr, hafi hér á landi hafizt „ný öld“, í svokallaðri forsjá og framkvæmdum fyrir hönd þjóðarinnar, ný stefna, sem reyndar hafði allmjög bólað á áður, hjá fyrri „framsóknar“-stjórn, og einkum sósíalistum, samherjum þeirra, en þó ekki var gerð að *aðalreglu* í öllum tillögum og ráðstöfunum, snertandi þjóðarbúskapinn og afkomu hans. Þessi stefna er *stjórnareinræðisstefnan*, sem núv. stj. hefir tekið upp sem það eina leiðandi mark í öllum sínum tiltektum. Einn þáttur í þessari stefnu er *ríkisrekstrarfarið*.

Til þess að breiða yfir hið harkalega í þessum aðferðum (sem þjóðinni er nú farið að verða nokkuð kunnugt um), hafa menn jafnvel fundið upp á því að fara að reyna að skipta og skilja á milli hugtaka eins og „þjóðnýting“ og „ríkisrekstur“, sem hvort um sig hefði sitt hlutverk til lausnar og úrræða, en þetta er hinn mesti óþarfi, því að þetta fyrirbrigði er í framkvæmdinni eitt og hið sama, sem sé, að *hið opinbera í einhverri mynd* (helzt sjálft ríkið eða ríkisvaldið) *tekur reksturinn í sínar hendur eða undir sitt vald*, — *rekstur atvinnuvega og jafnvel rekstur málefna* —, með *útlökun annara á því sviði*. Þetta er allajafna gert undir því yfirskini, að það eigi með þessum hætti að verða þjóðinni til mests gagns, það eigi að „nýta“ þessi efni „til þjóðarheilla“.

Slíkt blekkingarhjal — og slíkar framkvæmdir — viðurkennum við sjálfstæðismenn ekki. Við höfum, og væntanlega brátt þjóðin öll, næg dæmi deginum ljósari um það, að slík svokölluð „þjóðnýting“ er *þjóðarniðurdrep*. Og þannig hefir *reynslan* annarsstaðar orðið, eða *álítið*, þar sem út í hvíllar öfgar hefir verið farið, og þar sem viðskipti eru heft að nauðsynjalaus.

Í viðskiptum og rekstri atvinnuvega er í öllum heimi *góð reynsla*, aldareynsla, *aðeins* fengin fyrir *einni aðferð*, þ. e. sem *óháðustu framtaki* og *sjálfsbjargarviðleini einstaklinganna og félagsskapar þeirra*, þótt ágallar geti fylgt því eins og öðru — og er það að vonum, því að allt mannlegt líf er rekið af einstaklingunum, bæði að hugsun og athöfnum. Þessu breytir ekki einu sinni „vélamenningin“, því að hún er *aðeins* nothæf með ráðum hins einstaka manns eða hinna einstöku manna, hvort sem þeir standa fáir eða margir saman. Þetta viðurkenna allir borgara- eða þegnsinnaðir flokkar alstaðar, og *líka* í öðrum löndum hinir svonefndu „*sósíaldemókratar*“, sem er það, sem Alþýðuflokksmenn hér telja sig vera, svo sem í nokkurs-

konar andstöðu við hina svænsku eða reyndar reglulegu sósíalista, kommúnista, sem opinbert hylla *sameignarstefnuna og eignarránið*.

Tökum t. d. Norðurlönd. Þar hafa sósíalistar eða sósíaldemókratar ráðið í stjórn um lengri eða styttri tímabil á síðari árum, í öllum Norðurlandarikjum (Skandinavíu). Ekki hefir þeim í alvöru komið til hugar að reka ríkisrekstrarpólitik á sama hátt og flokksbræður þeirra hér kosta nú kapps um, — ekki Branting í *Sveipjód* á sínum tíma eða nú Per Albin Hansson, og því síður Stauning í *Danmörku*, sem hefir orðið að marglýsa yfir því, að hann teldi það skylda sína að *örva og stýðja atvinnuvegina í höndum einstaklinganna, með því að aðeins þannig gæti þjóðin bjargast!* Og ekki mun verða mikið úr slíku brótti hjá hinni nýju sósíalistastjórn í *Noregi* (er stýðst við stæltari „bændur“ en framsóknarmenn eru hér), enda sannaðist þar fyrir nokkrum árum, að þvílík óhappaverk voru eigi gerleg, er tilraunastjórn sósíalista var steypt af stóli eftir nokkra daga, mátti segja, þegar hún gerði sig líklega til þess að innleiða *rússneska hætti* í atvinnulíf þjóðarinnar.

Hinir „rússnesku hættir“ — það eru einmitt þeir, sem nú grassera í stjórnarfari hinna hælendu sósíalista og leifanna af bændafalsspámannunum, sem enn kalla sig framsóknarmenn, en eru nú ekki annað orðið en af þeim sjálfum viðurkenndar pólitískar undirlægjur hins rauða ofbeldis. — Frá Rússlandi hafa þeir það, þeirri plön og skipulagning er Rússanna; ríkisrekstur og gerræði í orði og á borði er það, sem hin flaumósa sósíalistastjórn hér — „stjórn hinna vinnandi stétta“, er hún kallar sig með hlægilegu öfugmæli, þar sem hún er nú að setja alla atvinnu í kaldakol — hefir óspart á þróðunum og ætlar sér að demba yfir þjóðina — að *þjóðinni fornspurðri*. Ef lítið er til annara lýðfrjálsra landa en Norðurlanda, t. d. *Englands*, verður sama uppi á teningnum. Sósíalistastjórnin þar flýði fyrir nokkrum árum frá öllum sínum ringluðu stóryrðum og tók höndum saman við borgaraflokkana í hagvænum umbótum til bjargar þjóðinni; foringir þeirra (sem var), MacDonald, er enn formaður þeirrar þjóðstjórnar, er upp úr því myndaðist.

Nei, aðeins í einræðislöndunum geta þeir fengið fyrirmyndina, en hvergi nákvæma nema í *Rússlandi*. — Ekki er furða, þótt kommúnistagreyin hér hafi lítið bært á sér um hrið; þeirra „stefna“ er nú ráðandi.

En hvað segir þjóðin um þetta?

Eða má ekki spyrja hana, áður lengra er farið?

Á að kúga allt og alla?

— Því að hér er vissulega ekki að tala um, að nauður reki til þessa fargans, svo sem að hið opinbera hafi takmarkaða meðgerð með atvinnurekstur, t. d. vegna stríðs eða þvils, sem getur haft rétt á sér sem undantekning, heldur er þetta stjórnarstefna „yfir alla línuna“. —

Hvað gerðist um síðustu kosningar til *Alþingis*? Var kjósendum landsins tilkynnt, að gera ætti *hreina byllingu* í meðferð þjóðmálanna? Nei, nei. Úti um öll héruð landsins kepptust allir „framsóknarmenn“ við að þvo hendur sín-

ar af öllu samneyti við sósíalistana í ríkisrekstrarbraski þeirra (og þessari fáránlegu athöfn þora þeir jafnvel enn ekki annað en halda áfram, er þeir koma meðal kjósenda, sbr. fundi sumstaðar í vetur), en þá (þ. e. við kosningarnar) þóttust þeir í því einu skyni gera bandalag við þá rauðu, að upp rynni sú gullöld, að allir gætu fengið „hátt kaup fyrir vinnu sína“ — eins og það var orðað — og „hátt verð fyrir afurðir sínar“. Efnidinnar á því eru nú að koma í ljós, þar sem vitað er (og var þegar á síðastli. ári, þótt þeir þursar létust eigi skilja, sem voru að bola sér með fláræði til valda) „að engir atvinnuvegir landsins þola að greiða það kaup, er var áður en hækkun var valdboðin (hvað þá síðan), enda stæðjar að æ meira og meira atvinnuleysi, eftir því sem meira er sólundað eða fellt í rústir, og að aldrei hafa afurðir landsmanna til lands og sjávar selzt verr en nú, og aldrei hefir fengizt fyrir þær minna verð, ef rakið er til rótar.

Þessi varð útkoman þar — og svo er rokið í að hremma undir ríkið sem flest umráð atvinnugreinanna og jafnvel eigna landsmanna — „einstaklingsframtakið“ heft, „sjálfsbjargarviðleitni“ kæfð, því að enn er lofað gulli og grænum skógum til alls svokallaðs verkalyðs, í „atvinnu“ og atvinnulauss, og áframhaldandi ríkisölmusu til bændu (sem samt liggja við uppflosum unnvörpum, ef sama helzt, meðan sjávarútvegsmenn hrynja meira og minna hjálparlausir) — og öllu þessu, og yfirleitt hinum yfirfosandi fjárhagsvandradum inn á við og út á við, á að bjarga með því að *hækka skatta og tolla á öllu, sem nafn er gefið!*

Hvar endar æði pólitískt vitsiöla manna? Og hvað á slíkt sem þetta lengi að ganga? Vill þjóðin dansa með? Má spyrja hana? — Því að afkoma „ríkisfyrirtækjanna“ er gefin. — Hún er í fyrsta lagi gefin af því, að þar verður (og er þegar, hvort sem um „nefndir“ er að ræða eða aðrar „stofnanir“) hrugað saman allskonar lýð, *ráðað að jöfum* fylgismönnum, *öllum á sem hæstu kaup*, en öllum í rauninni ábyrgðarlausum á því, hvernig „reksturinn“ gengur (það er á ábyrgð ríkisins), — alveg á sinn hátt eins og andstæðingar verða hraktir frá og öllu réttlæti traðkað í veitingum starfa og embætti, svo að jafnvel dáendur ofbeldisins reka upp nágaul í undrun yfir óskammfeilninni, svo sem nýafstaðin embættisveiting hér nálægt leiddi í ljós. Og afkoman er líka gefin að hinu leytnu, að *stórtap er fyrirfram útreiknanlegt, ef í frjálsri samkeppni væri*, en „ágóðinn“ er einungis tekinn með okurverði í skjóli *scartrar einokunar*.

Græðir fólkið á þessu? Hver er svo blindur, að hann trúir slíkri heimsku? —

Og *jarðeignirnar* — hvenær hafa framsóknarmenn (og hæst, landbúnaðarráðh., telur sig þó heyra til þeirri deildinni), hvenær hafa þeir borið það undir landslýðinn, undir sína kjósendur, svo að þeir gætu svarað óbundnir, hvori ríkið skyldi nú taka allar jarðir af bændum, ef til vill hvort sem þeim væri það ljúft eða leitt? Væri ekki rétt fyrir þá að staldra við og spyrja umhjódendur sína einnar spurningar um þetta

atriði, hvað þeim litist, þó ekki væri nema vegna þess, að enginn maður hefir dírft að neita því, að *samkv. reynslunni* hafa bændur almennt þá fyrst gert jörðum sínum að marki nokkuð til góða, er þeir höfðu eignast þær sjálfir og gátu unnið þar að frambúðarþrifum fyrir sig og sína. En áráttan er í þessu efni, sú er sósíalistar nærri viðurkenna og undirlægjurnar hlýða, að *nota neyðarástand manna til þess að gera þá að þrælum* hins ráðandi valds, alveg eins og þegar arg-vituglegast hefir áður á staðið um hag almennings, svo sem mannkynssagan vottar. — „Kreppan“ á, að vilja valdhafanna, að ráða niðurlögum bændastéttarinnar íslenzku, ekki aðeins efnalega, heldur og andlega. Það á að gera þá líka að kjósendaþýi hinna í fylgi síhugruðu (en ekki horuðu) „öreigaforingja“, — og til þess verks á að nota „leifarnar“, sem ég nefndi, leifar Framsfl., eins og þær speglast nú í frummynd síns fallna foringja, sem, eins og skrifað stendur og vottað, hóf göngu sína með þeim ásetningi að höggva strandhögg í óðul bændanna til átu þeim herjum, er hiðu lags á ræningjaskipum sósíalístannta.

Nú er stundin komin, hin örlagaþrungna, er krefja þer fólkið svars. Fara þessir menn með umboð ykkar, Íslendingar til sjávar og sveita, til þeirra óþurftarverka, er þeir nú fremja? Fremja á þingi þjóðarinnar, með löggjafarkúgun í mörgum myndum, þótt *eigi hafi þeir til þess kjörinn meiri hluta*, heldur af lá sér til þess eða hins verksins dægurfylgis, úrslitaatkvæðis annars þeirra tveggja þingmanna, sem annar var kosinn sem þeim óháður (utan flokka) og hinn sem þeim andstæður (í öðrum flokki), hvort-tveggja hinu versta heilli sem óverjandi verkn-aður. Og þó því aðeins tekst þetta, að sjálfir flokksmenn eru bundnir í báða skó, af ofsa-fengnum fyrirliðum, svo að sannfæring þeirra verður að lúta í lægra haldi. Verður nokkuð auvirkilegra fram talið, nokkuð skaðvænna í fari fulltrúa þjóðarinnar? — Er vanþörf að leita álíts, áður lengra er gengið, þeirra, sem sent hafa þingmenn á þennan stað, svo að upplýsist, *hvort fyrir þessu er orðinn meiri hluti meðal þjóðarinnar* (sem reyndar fullyrða má, að ekki hefir verið), — en úr því þing er ekki hreinlega rofið, verður það *eigi* með öðrum hætti en þjóð-aratkvæði, sem þáttill, sú er hér liggur fyrir, fer fram á.

Eitt dæmi hefir á síðustu dögum gefizt áberandi um það, *hvernig hin daglega framkvæmd* á „opinberum rekstri“ getur orðið, þar sem ekkert aðhald er frá þeim, sem ráða eiga, heldur aðeins er farið eftir eigin geðþótta — og þá helzt *pólitískum geðþótta* þess flokks eða flokka, sem með völd fara í landi. Hér er, eins og kunnugt er orðið, komið á einskonar „einkasölu“ á mjólk, er nefnist „samsala“, og átti samkv. gylli-loforðum valdhafanna að miða að því að hlynnna að og efla hagsmuni bæði framleiðenda og neyt-enda, svo sem full þörf virtist á. Er þetta eitt af því, sem núv. stj. hefir ætlað að „slá sér upp á“ (annað en kjótið með lágverðinu og ríkisupp-bótinni), — en svo hönduglega hefir til tekið, að eðlilegar óskir neytenda hafa verið hundsáðar og meir en það, en það hefir bæði orðið til

þess og verður áfram, að öll þessi viðskipti versna og verða aldrei héðan af neitt lík því, sem ella hefði getað orðið, ef góðir menn og gegnir hefðu stýrt — eða blátt áfram þeir sjálfir, sem allra hagsmuna höfðu að gæta í því að verzla með viti og lipurð (eins og hver maður óbrjálaður, sem viðskipti vill hafa við aðra menn, telur sér skylt, hreint og beint sjálfs sín vegna, og ætti ekki að þurfa að rekja svo einfaldan hlut). Í stað þess eru þar til „innsettir“ pólitískir angurgapar látnir storka viðskipta-mönnum, og þetta liðst, af því að eigi kemst annað fyrirkomulag að, öll „samkeppni“ útilokuð, undir hnefa lögreglunnar.

Og annað dæmi, enn nýrra, um það, *hvernig* núv. stj. fer að því að *stofna* til ríkisrekstrar, það er sem sé samkv. lögum frá síðasta þingi, sem minnst hefir verið á, um heimild til einka-sölu á raftækjum m. m. — Það mál var marið í gegn með hneykslanlegri ósvifni, og allir skilja, þeir er nokkuð þekkja til þessara mála, að þetta var gert í þeim tilgangi að svipta þessari at-vinnu úr höndum þeirra manna, aðallega í Reykjavíkurbæ, sem þessi viðskipti höfðu haft sér til lífsframsferis og með því m. a. orðið, sumir hverjir, allgóðir gjaldendur í bænum, og eins til hins, að okra á þessum vörum fyrir ríkið, um leið og hægt er að hlynnna að vildarmönnum, sem í öllum þessum málum er mikið atriði, eftir fenginni reynslu. Nú hefir ríkisstj. auglýst með reglugerð, að hún taki þessa einkasölu í sínar hendur á þessum tíma, enda þótt einnig sé vit-anlegt, að ríkinu eru þar bundnir þungir baggar í fjárhagslegri ábyrgð, sem það engan veg-inn þolir, eins og stendur, og næsta viðsjárvert einmitt nú gagnvart erlendum viðskiptum, að meðferð þessa varnings sé öll á valdi stj. ríkis-ins, sem auðveldlega getur staðið höllum fæti í samningum við aðrar þjóðir, sem fleiri vilja ná sömu viðskiptum, eða öllu heldur heimta það, vegna örðugrar aðstöðu vor Íslendinga með sölu á afurðum vorum o. s. frv. — Nú hefir þegar lagzt það orð á, og að því er virðist ekki að á-stæðulausu, að ríkisstj. hlynni með þessum til-tekum allt of mjög að einum kaupskýslumanni hér í bæ, og firma hans, sem hefir með höndum eina af aðal-raftækjaverzlunum á staðnum, og sé jafnvel á þennan hátt, segir sagan, séð betur fyrir hagsmunum erlendra manna, er þar standa að, heldur en innlendra þegna, sem bolast út úr viðskiptum fyrir þessar sakir. Og þegar þetta er *gagnrýnt*, eins og gert hefir verið nýlega í blaði, sem sannarlega er skylda opinberra mál-gagna, eigi síður en fulltrúa almennings, þá er í stað þess að leggja gögn og skýrslur á borðið rokið upp til handa og fóta og hótáð hinum þýngstu refsingum, svo sem ódæði væri framið; líkt og nokkru fyrr var kært og stefnt til dóm-stóla því fólki hér í höfuðstaðnum, er eigi vildi að sjálfráðu beygja sig undir einræði „mjólkur-sölunefndar“, heldur tók fyrir að spara við sig þessa vöru!

Hér er þannig allt á sömu bók lært — allt á að einoka og reka í víðjar einræðis og ofheldis. Og svo leyfa þeir menn sér, er fyrir þessu standa, að hrópa hátt um „frelsi“ og „lýðræði“, þótt þeir séu hinir réttu niðurbrotsmenn alls

þess, sem við það getur átt skylt — og virða með því augljósan tilgang stjórnskipulaga landsins algert að vettugi. *Jafnvel réttarfarir og dómstóla á nú að „einoka“* í þágu og þarfir hins pólitíska umboðsvalds. Samkv. illa sömdum lagabreytingum, sem þingi er nú haldið uppi að síðustu til þess að hespa í gegn, þótt stj. láti það einnig að öðru leyti sitja sér til skammar, en engum til gagns, á nú að skipa *hæstarétt* landsins svo, að dómsmrh. ræður í raun réttir, ef svo ber undir, hverjir dæma (og er slíkt óheyrð), og ef lítið er á það líð, sem þjónar núv. stjórn, meðal leikra og lærðra, geta menn farið nærri um niðurstöður dóma frá slíkum stöðum. En með æðsta dómstóli landsins, sem er úrslitadómur allra mála, stendur og fellur réttlátt réttarfarir í landi, enda það kappkostað sem aðalatriði í valdsgreining með öllum lýðfrjálsum þjóðum að vernda óháð og óvæfengjanlegt sjálfstæði hins æðsta dómstóls. Það átti frá öndverðu að vera fullnaðartryggingin fyrir því, að hægt væri að lifa og hrærast í landinu sem menn, en ekki skepnur. En hér er nú svo lítið um það skeytt hjá fylgiliði stj., að *allt* er samb., sem fyrir er skipað, og ekki hlýtt á mál andstæðinga.

Já, hvað segja menn?

Ég er nú búinn að fullnota þann takmarkaða tíma, sem mér var ætlaður, og er mér eigi kostur að taka aftur til máls í kvöld, þar eð flm. till. á þær fáu mínútur, sem eftir eru af þeirri einu klukkustund, sem flokknum var ánófnuð. Ég býst fyllilega við því, eins og mátt hefir beyra, að máli okkar stjórnarandstæðinga, er hér tölum — og yfirleitt rökum stærsta stjórn-málaflokksins í landinu, Sjálfstfl., — verði að engu skeytt af stj. þeirri og flokkum, sem leitt hafa þá nýju öld yfir landið, sem er *sannkölluð öld*.

En — *seinna koma sumir dagar, og koma þó!*

Stefán Jóh. Stefánsson: Hv. þm. Hafnf. hefir í ræðu sinni sýnt fram á það, að afstaða Alþfl. til þeirra mála, sem hér um ræðir í þáttill. á þskj. 23, sé í fullu samræmi við stefnuskrá flokksins, og hefir framkoma Alþfl. í þessum málum sem öðrum verið í samræmi við kenningar flokksins. Frá sjónarmiði Alþfl. er það því hin mesta fásinna að bera sérstaklega undir þjóðaratkvæði einn þátt úr stjórnmalastefnu hans. Alþingiskosningar snúast um stefnur flokkanna í höfuðmálunum, og út frá því sjónarmiði greiða kjósendur atkv. Er það því næsta óeðlilegt og fávíslegt að láta fara fram þjóðaratkvæði á milli kosninga um mál, sem hafa verið ofarlega á baugi fyrir margar kosningar. Það mætti eins fara fram á það, að láta þjóðaratkvæði fram fara um jafnaðarstefnuna og íhaldstefnuna, stefnu þá, er Sjálfstfl. yfirleitt aðhyllist. En fáum mun detta slík endileysa í hug, nema hv. flm. þáttill., 6. þm. Reykv. og samherjum hans.

Í fyrri liðnum á þskj. 23 er spurt að því, hvort menn vilji með nýrri löggjöf vinna að þeirri breyt. á þjóðskipulagi Íslendinga, að ríkisrekstur komi í stað einkaframtaks í atvinnumálum. Hér er barnalega spurt. Það er engin breyt. á þjóðskipulagi Íslendinga, þó komið sé á ríkis-

rekstri a. m. k. í vissum atvinnu- eða starfsgreinum. Með sameiginlegu samþykki allra flokka er ríkisrekstri viðhaldið í nokkrum starfsgreinum, og sá ríkisrekstur hefir verið aukinn nokkuð hin síðari ár, án þess að framkvæmd slíkra aukninga hafi alltaf farið eftir flokka-skiptingu á Alþingi, og er nýjasta dæmið það, er þetta þing hefir afgr. lög um einkasölu á trjáplöntum. Aðalflm. þess frv., hv. þm. A.-Húnv., sagði við 2. umr. um frv. um einkarétt ríkisstj. til þess að flytja trjáplöntur til landsins og eftirlit með innflutningi trjáfræs:

„Ég mundi ekki geta fylgt því, ef till. kæmi fram um það að leggja niður áfengiseinkasölu ríkisins og gefa vinnverzlunina frjálsa innanlands, enda var ég fylgjandi því fyrirkomulagi á síðasta þingi. Sömu leiðis var ég því fylgjandi á síðasta þingi, að einkasala ríkisins á tilbúnum áburði væri látin starfa áfram.“ Þetta segir þm. úr Sjálfstfl. um einkasölurekstur ríkisins. Ríkisreksturinn er vissulega ekki ómerkilegur þáttur í ríkisbúskap Íslendinga. Samkv. fjárlfrv. fyrir 1935 eru tekjur af rekstri ríkistofnana áætlaðar tæpar 2 millj. kr. og skiptast þær þannig niður:

1.	Rekstrarhagn. póstsjóðs	53860 kr.
2.	— landssímans	42300 —
3.	— áfengisverzlunar	750000 —
4.	— tóbakseinkasölu	600000 —
5.	— ríkisútvarps	77000 —
6.	— ríkisprentsmiðju	60000 —
7.	— landssmiðju	10000 —
8.	— Vífilsstaðabús	5000 —
9.	— Kleppsbús	5000 —
10.	— Reykjabús	4000 —

Samtals 1987860 kr.

Þessi áætlun virðist vissulega ekki vera út í bláinn. Samkv. skýrslu hæstv. fjmrh. um afkomu ársins 1934 hafa tekjur af rekstri þessara ríkistofnana árið 1934 numið allt að 2 millj. kr. — eða kr. 1941000. Rúmlega 1/3 hluta af tekjum ríkissjóðs er því nú afleð með rekstri ríkisstofnana, og þá aðallega með ríkisverzlun. Væri þá vissulega skarð fyrir skildi, ef þessir tekjuliðir væru niður felldir, og ætla ég, að fáir íslenskir stjórnmalamenn séu svo fávitrir að óska þess. Ríkisrekstur og rekstur vissra starfsgreina af ríkisins hálfu er því vissulega hagkvæm tekjuöflunarleið. Og það er einmitt þessi ástæða, tekjuöflunarleiðin, sem hefir orðið til þess, að komið hefir verið á og viðhaldið ríkisrekstri á verzlun einstakra vörutegunda og starfsgreina. Og er fullt útlit fyrir, að frekar verði við bæt en úr dregið á þessu sviði.

Hvað viðkemur síðari spurningunni á þskj. 23, um það, hvort stefna eigi að því, að allar jarðeignir í landinu hverfi úr sjálfsábúð og verði ríkiseign, þá er þess fyrst og fremst að geta, að það er aðeins nokkur hluti þeirra jarðeigna, sem eru í einkaeygn nú, sem jafnframt eru í sjálfsábúð, því að sjálfsábúð og einkaeygn á jörðum fer ekki nærri alltaf saman. En spurningin um það, hvort jarðir eigi að hverfa sem mest í eign ríkisins, og að ríkið eigi a. m. k. að hætta að selja sínar jarðeignir, hefir verið uppi á teningnum við næstum allar alþingis-

kosningar, og Alþfl. hefir ekki farið dult með skoðanir sínar í þessu efni frekar en öðru. Afstaða Alþfl. til þess máls er löngu kunn öllum kjósendum á landinu. Þeir vita það, að Alþfl. telur það heppilegast og eðlilegast, að allar jarðir séu eign þjóðfélagsheildarinnar. Fjöldi manna, á öllum tímum, hér á landi, sem ekki hafa aðhyllt jafnaðarstefnuna, hafa verið sama sinnis. Má þar nefna nöfn merkra stjórnmálamanna, sem nú eru látnir, eins og Péturs Jónssonar frá Gautlöndum, Hermanns Jónassonar frá Þingeyrum og Jóns Jónssonar frá Múla. Og nú á tímum mun vera fjöldi manna í öllum flokkum, sem telur það æskilegast, að jarðeignir hér á landi séu þjóðar eign.

Af því, sem ég nú hefi sagt, er það auðsætt, að till. á þskj. 23 er byggð á misskilningi eða ónógri þekkingu á stjórnmálastefnum, þar sem ríkisrekstur á ýmsum verzlunar- og starfsgreinum og ríkiseign á jörðum skiptir ekki hreinlega flokkum, né er þess eðlis sem ágreiningsatriði, að það sé nýtt í íslenskum stjórnmálum. Það, sem hér er um að ræða, eru gömul og ný dagskrármál, sem hafa verið þaulrædd og mikið um þau ritað, og engin ástæða til að bera þau sérstaklega undir þjóðaratkvæði. — En það er annað, sem er mjög einkennandi fyrir þessa till., eins og það hefir yfirleitt einkennt umr. margra hv. sjálfstæðismanna, að þeir rugla átakanlega saman hugtökunum, sem felast í orðunum ríkisrekstur og þjóðnýting. Sést þetta best á grg. till. á þskj. 23, þar sem talað er um að styðja að þjóðnýtingu atvinnuveganna með ríkisrekstri, rétt eins og ríkisrekstur og þjóðnýting væri eitt og hið sama. Þetta kom einnig fram í frumræðu hv. flm. Það er aumt til þess að vita, að þeir menn, sem hæst galla gegn þjóðnýtingu og ríkisrekstri, skuli ekki vita, í hverju hugtök þessi eru fölgín, en rugla þeim þrálátlega saman, svo að úr verður hinn argasti hrærigrautur. Kemur þetta til af því, að þeir menn, sem mikið hafa sig í frammí sérstaklega gegn jafnaðarstefnunni, eru oft næsta fákunnandi í félagslegum efnum. En framkoma þessarar till., þar sem hugtakaruglingurinn er næsta greinilegur, gefur sérstakt tækifæri til þess að skýra þessi hugtök og aðgreina þau, ef vera mætti, að það yrði til þess, að menn gættu sín betur í opinberum skrifum og umr. að rugla ekki svo saman þessum hugtökum. Og hv. þm. V.-Sk. kvað svo hart að orði nú í ræðu sinni, að slíkt blekkingarinnar hjál, um að mismunur sé á þjóðnýtingu og ríkisrekstri, viðurkenni ekki sjálfstæðismenn. — Það hefir verið talinn skammgöður vermir að því að neita staðreyndum, þó að Sjálfstfl. þykist vera þess umkominn. Hér er hv. þm. V.-Sk. að neita fræðilegum staðreyndum. Geri aðrir betur.

Til þess að gera sér grein fyrir því, hvað felist í hugtakinu þjóðnýting og greina það frá öðrum hugtökum, er nauðsynlegt að skilgreina þjóðnýtingu. En hin besta skilgreining og réttasta á þessu hugtaki er sú, sem gerð var af norsku þjóðnýtingarnefndinni, og er hún þannig: Þjóðnýting táknar það, að eignarumráð framleiðslutækja eru flutt úr höndum einstaklinganna yfir til þjóðfélagsheildarinnar, og rekin

af henni með hagsmuni alþjóðar fyrir augum, eftir ákveðnu skipulagi, með lýðræðisstjórn og hagfræðilegri og réttlátri skiptingu arðsins meðal manna.

Af þessari skilgreiningu er það auðsætt, að til þess að hægt sé að kalla framleiðslu þjóðnýtta. verður alltaf að krefjast þess:

1. að framleiðslan sé skipulögð undir *lýðræðisstjórn*. Með því er átt við það, að allir þeir, er starfa að fyrirtækjunum, taki þátt í stjórn þeirra, og að slík fyrirtæki verða að vera háð eftirliti kjörinna fulltrúa framleiðenda og neytenda. Einkastjórn nokkurra manna á opinberum fyrirtækjum uppfyllir ekki hugtakseinkenni þjóðnýtingar.

2. framleiðslan verður að vera miðuð við *þarfir* þjóðfélagsheildarinnar. Í því efni aðgreinir þjóðnýtt framleiðsla sig frá framleiðslu einstakra manna eða félaga, þar sem markmiðið er eingöngu eða aðallega, að framleiðandinn hafi hagnað af framleiðslunni. Þó framleiðslan sé þjóðnýtt, kemur það að litlu líði, ef dreifing hennar — verzlunin — er háð öðru skipulagi. Til þess að um þjóðnýtta verzlun sé að ræða, verður hún að vera háð stjórn og eftirliti þjóðfélagsheildarinnar, og þer því að sjálfsögðu að leggja áherzlu á það, að fullnægt sé þörfum framleiðenda, neytenda og þjóðarheildarinnar yfirleitt. En sé allra þessara hagsmuna gætt réttilega, eru fram komin höfudeinkenni þjóðnýttrar verzlunar. Og að sjálfsögðu verður þjóðnýtt verzlun að vera háð *lýðræðisstjórn*, þannig að henni sé stjórnað af kjörnum fulltrúum þjóðfélagsheildarinnar, með þarfir alþjóðar fyrir augum.

Opinber verzlun ríkis eða héraðs er venjulega alls ekki þjóðnýtt verzlun. Þó að þjóðfélagið sjálft geti með því móti haft aðalhagnaðinn af verzluninni, í stað þess sem einstaklingar njóta þess arðs að öðrum kosti, og að því leyti getur oft verið um hagkvæma tekjuöflunarleið að ræða, þá er þó ríkisverzlun með öllum höfudeinkennum borgaralegs þjóðfélags. Þetta hefir verið mjög skýrt fram tekið af beztu rithöfundum jafnaðarstefnunnar. T. d. segir Karl Kausky það á einum stað í ritum sínum, að þjóðnýtt verzlun sé skipulagsbundin dreifing verðmætanna, undir stjórn og eftirliti allrar þjóðfélagsheildarinnar, í stað þess sem ríkisverzlun í auðmagnsríki sé háð pólitískri stéttastjórn borgaranna. — August Bebel hefir einnig sagt um ríkisverzlun, að hún hafi á sér öll höfudeinkenni auðmagnsskipulagsins, og að hvorki verkamenn né aðrir starfsmenn ríkisverzlana hafi nokkur sérstök hlunnindi af henni, enda komi ríkið oft fram sem óvæginn atvinnurekandi. Og ennþá skýrar kemur þessi skoðun fram hjá hinum alþekktu belgiska stjórnmála- og jafnaðarmanni Emil Vandervelde í hinni ágætu bók hans „Jafnaðarstefnan gegn ríkinu“, þar sem m. a. segir: Það er litill fengur að afnema einkaauðmagn, en koma í stað þess á ríkisauðmagn. Leiðin út úr ógöngunum krefst afnáms hvortveggja, en í stað þess skipulags, þar sem framleiðslan og verzlunin séu reknar af þjóðfélagsheildinni, undir beinni og áhrifaríkri stjórn hennar með hagsmuni allra fyrir augum.

Eins og ríkisverzlun er rekin nú á tímum, er hún fjarskyld þjóðnýttri verzlun vegna þess:

1. að henni er stjórnað af fámennu flokksráðuneyti, án þess að framleiðendur, neytendur og öll alþýða taki beinan þátt í þeirri stjórn.

2. að venjulega er ekkert hirt um það, þó að neytendur þurfi að greiða af hátt verð fyrir hin seldu verðmæti, og eins hitt, að verkamenn og áðrir, er að slíkri verzlun vinna, fá ekki greitt sannvirði vinnu sinnar.

Ég hefi þá hér á undan í ræðu minni gert fræðilegan greinarmun á þjóðnýtingu og ríkisrekstri og sýnt fram á það, að flm. till. á þskj. 23 ruglar þessu alveg saman. Till. þessi er því frá upphafi til enda, jafnt af hátt verð efni. hinn aumlegasti vanskapnaður, er ber höfundum sínum órátt viðni. Slíkt óskapnaði er gert of hátt undir höfði með því að láta till. koma til atkvæða á hinu háa Alþingi. Það, sem því ber að gera, er það, að hv. Alþingi, að gefnu þessu tilefni, lýsi yfir:

að það sé fjarri lagi að láta einstaka þætti úr stjórnmalastefnum, sem auk þess er ekki hreinn flokkslegur ágreiningur um, koma til þjóðaratkvæðis,

að tillagan ber vott um ónóga þekkingu eða mis-
skilning á þjóðfélagsmálum, og

að þar er á hinn herfilegasta hátt ruglað sam-
an hugtökum,

og er því nægilegt að slá þessum staðreindum föstum og lúka þar með máli þessu hér á Alþingi. — Leyfum við okkur því, ég og hv. þm. S.-Þ., að bera fram til afgreiðslu málsins eftirfarandi rökst. dagskrá:

Með því að það er fjarri lagi að bera undir þjóðaratkvæði einstaka þætti úr stjórnmalastefnum, ekki sízt þar sem slíkir þættir, eins og ríkisrekstur, eru framkvæmdir að vilja allra stjórnmalaflokka. og með því að samherjar flutningsmannsins að tillögu þeirri, er hér liggur fyrir, hafa komið á ríkisrekstri á sölu áfengis, tóbaks, matjessildar og nú síðast trjáplantna, og þar sem enn fremur þingsályktunartillagan ásamt greinargerð hennar er sýnilega byggð á mis-
skilningi eða ónógri þekkingu á stjórnmalastefnum, auk þess sem hugtökum er þar ruglað saman, þá sér Alþingi ekki ástæðu til þess að gera ályktun um mál þetta og tekur því fyrir næsta mál á dagskrá.

Forseti (JBald): Þessi rökst. dagskrá, sem hv. 1. landsk. hefir nú lesið hér upp, liggur einnig fyrir til umræðu.

Forsrh. (Hermann Jónasson) óyfirl.: Herra forseti! Þessar umr., sem áttu að vera um þáttill. á þskj. 23, hafa farið nokkuð á við og dreif. Það hefir m. a. verið minnzt á kjötsölulögin og mjólkursölulögin, en ég ætla ekki langt út í þau mál í þetta sinn, enda mundi ég ekki geta lokið máli mínu um þau á svo stuttum tíma sem ég hefi nú til umræða.

Öllum hugsandi mönnum hlýtur að vera það ljóst, að það hefir ekki átt sér stað nein einkasala á kjöti eða mjólk hér á landi. Bændur ráða sjálfir meiri hluta þeirra nefnda, sem ráða um söluskipulag á þessum vörutegundum. Um kjöt-

söluna er það að segja, að saltkjötið frá siðastl. hausti er allt saman selt, og allt frysta kjötið, sem út hefir verið flutt, er einnig selt. Kjöt-
birgðirnar hér innanlands eru ekki sérlega miklar. og fjarri því að vera nokkuð óvenjulegar. samanborið við það, sem verið hefir á þessum tíma árs.

Það er reglulega ánægjulegt að fá þessa umr. að því er snertir afurðasölumálin og ummæli hv. 6. þm. Reykv. um þau, sem segist tala fyrir sinn flokk, Sjálfstfl., og einnig hnjóðsyrði hv. þm. V.-Sk. um afurðasölulögin og framkvæmd þeirra, sem sýna í raun og veru beran fjand-
skap frá hálfu Sjálfstfl. til þeirra mála. Þessum hv. þm. þykir hlýða að hafa allt illt á hornum sér vegna þess, að tekizt hefir með aðstoð þessara laga að hækka til muna verðið á þessum afurðum bændu.

Það mál, sem ég ætla sérstaklega að taka til yfirvegunar, er sá liður þáttill., sem þannig er orðaður: „Viljið þér, að stefnt sé að því, að allar jarðeignir í landinu hverfi úr sjálfsábúð og verði ríkiseign?“ — Í raun og veru er þessi spurning, eins og hún er borin fram, blekking, vegna þess að það atriði, sem hér er spurt um, liggur alls ekki fyrir á þessu þingi. Stefnuskrá Framsfl. um þetta atriði, sem var birt í blaði flokksins, Tímanum, stuttu fyrir kosningar siðastl. vor, var og er þannig: „Framsfl. vill styðja að því að koma á löggjöf um erfðaábúð á jörðum, sem eru eign ríkisins; hann vill styðja að því að afnema þjóðjarðasöluna og sölu á kirkjujörðum og vill styðja að því, að ríkið eða sveitarfélögin geti eignast með hæfilegu verði jarðir þær, sem lánsstofnanir eða einstaklingar vilja selja.“ — Og í samræmi við þessa stefnuskrá er síðan gerður málefnsamningur við jafnaðarmenn á þá leið að afnema þjóðjarðasöluna og undirbúa löggjöf um jarðakaup ríkisins. M. ö. o., málefnsamningur sá, sem gerður var við jafnaðarmenn eftir kosningarnar og áður en þessi ríkisstj. tók til starfa, er í nákvæmu samræmi við þessa kosningastefnuskrá, sem Framsfl. birti fyrir kosningarnar 24. júní og barizt var um næstum því á hverjum einasta landsmálafundi um allt land í vor. Það hefir þess vegna verið m. a. kosið beinlínis um þessi stefnuskrá-
atriði Framsfl., stefnuskráatriði, sem vitanlega eiga ekkert skylt við það, sem hér er borið fram í blekkingarformi, að ríkið eignist allar jarðeignir á landinu. Það, sem Framsfl. hefir lýst sig fylgjandi, er, eins og kemur fram í stefnuskránni og málefnsamningnum, að afnema þjóðjarðasöluna og styðja að kaupum á jörðum frá einstaklingum og lánsstofnunum, ef þar sérstaklega vilja selja. Það, sem deilt er um hér á þingi, er þess vegna alls ekki þetta, sem kemur fram í þessari þáttill. Það, sem deilan er um, er stefnuskrá Framsfl. í þessu efni. Það er vitanlegt, að í þessu atriði eru stefnurnar 3 hér á þingi. Stefna jafnaðarmanna hefir verið lýst af jafnaðarmönnum. Þeir vilja gera allar jarðeignir að ríkiseign, eins og þeir hafa lýst yfir hér á þingi. Stefna sjálfstæðismanna er hins vegar sú, að þeir vilja halda áfram þjóðjarðasöluinni, braskinu með jarðirnar og breyta engu frá því, sem verið hefir undan-

farin ár, að öðru leyti en því, sem tekur til frv. um óðalsrétt, sem ég hefi ekki tíma til að fara út í. Það, sem ræður hér á þingi, er stefna Framsfl., því vitanlega verður ekki hægt fyrir jafnaðarmenn að fara lengra heldur en sú stefna markar, nema Sjálfstfl. gangi í lið með þeim til þess að koma þeirri stefnuskrá fram. Það hefir verið reynt að láta líta svo út, að deilan um þessi atriði væri eitthvað nýtt hér á Alp., þessi millistefna Framsfl. væri einhver jafnaðarstefna. En ég vil segja það, að deilan um þessi atriði er sannarlega ekki ný á þingi, hún stóð 1903, þegar l. voru samin og sett um það að selja þjóðjarðirnar, og síðar kirkjujarðirnar. Deilan stóð þá á milli bænda, þannig að mestu bænda-skörungarnir, sem þá voru á þingi, voru ákveðnir á móti þjóðjarðasölu. Það voru þeir Hermann Jónasson frá Þingeyrum, Pétur Jónsson frá Gautlöndum og Jón Jónsson frá Múla. Það er áreiðanlegt, að það hefir ekki verið sagt neitt í kvöld um þjóðjarðasölu, sem er betur sagt heldur en það, sem þessir menn sögðu 1903. Þeir sýndu fram á allar þær meinsemdir, sem af henni mundu leiða, og þær hafa allar komið fram. Ég hefi því miður ekki tíma til þess að lesa nokkra kafla úr ræðum þessara manna. Hermann Jónasson frá Þingeyrum bendir á, að það sé einkennilegt að vilja selja þjóðjarðirnar, þó að sýnt sé, að ábúðin sé best á þeim. — Pétur Jónsson sýnir fram á, að innan nokkurra ára muni koma upp ýmiskonar samvinnubúskapur og að ríkið og sveitarfélögin þurfi að ráða yfir löndum til þess að koma niður smábýlum, sem muni rísa upp. Sérstaklega tekur Jón Jónsson frá Múla þetta greinilega fram, að nauðsynlegt sé fyrir ríkið að ráða yfir jörðum. Ég skal leyfa mér, með leyfi hæstv. forseta, að lesa upp stuttan kafla úr ræðu eftir hann. Hann segir svo: „Þeim (þ. e. a. s. bændum) er ætlað að verja fé sinu og striti til þess að borga landssjóði óræktaða moldina, því sama fé og erfiði geta þeir ekki varið til þess að rækta og bæta jörðina. Þetta er auðskilið og sömuleiðis hitt, að jarðabætur verða minni, máske engar, á þessum jörðum meðan verið er að borga þær. Legði ábúandi þar á móti þetta fé í jarðabætur, og til þess hefði hann fulla hvöt, ef ábúðinni væri svo hagað sem ég hefi bent á, þá tvöfaldaðist á sama tíma gildi jarðarinnar og verð, og þó raunar miklu meira, ef jarðabæturnar eru gerðar skynsamlega. Á þann hátt yrði landið miklu fyrr ræktað, verðgildi þess yxi og margfaldaðist. Það yrði hin nýja landnámsöld.“ — En hún er að renna upp núna, 30 árum eftir að Jón frá Múla sagði þessi orð. Hann vildi tryggja ábúðarréttinn með erfðafestu, þannig að maðurinn, sem á jörðinni býr, hafi alla hagsmuni af því og allan vilja til þess að gera jörðinni til góða fyrir sína afkomendur. Þetta sýnir hann fram á með langri ræðu og skýrum rökum. Hann segir m. a.: „Ég bið hv. dm. að veita því eftirtekt, að allt það fé, sem lagt er fram til þess að kaupa land, stendur þar fast og verður ekki notað til þess að bæta landið. Þessari skoðun held ég ennþá fast fram og get ekki breytt henni; ég hefi haft hana frá því ég fór fyrst að hugsa um þessi mál.“ — Ég get ekki stillt mig

um að lesa enn endi ræðu hans, þar sem hann svarar ráðh., sem bar sérstaklega fram frv. um þjóðjarðasölu: „ — — En þrátt fyrir það hefi ég ekki sannfærzt á því enn, að salan sé heppilegri heldur en sú aðferð, sem ég benti á, til þess að ná þessu marki. Sagan, sem hæstv. ráðh. sagði, var um barn, sem þótti vænt um rúmið sitt, vildi sofa í því og þrýða það, af því að því var *talín trú um*, að það ætti það sjálft. Þessi saga hins hæstv. ráðh. sannfærði mig ekki um það, er ætlað var til, að þetta frv. væri heppilegt. En hún er samt allvel viðeigandi hér sem dæmisaga. Ábúendum *er talín trú um*, að þeir kaupí jarðirnar, séu eigendur þeirra, jafnvel þó mjög litlar líkur séu til, að þeim endist aldur og þróttur til að borga þær til fulls. Þetta á að gróðursetja eigendatilfinninguna hjá þeim eins og hjá barninu. Hvortveggja er nú samt blekking ein. Mundi ekki vakna eins heit og eins endingargóð eigendatilfinning hjá ábúanda, ef hann fengi áreiðanlega lögtrygðða vissu fyrir því, að sérhverjar verulegar bætur, er hann gerði á jörðinni, væru í raun og veru hans eign, sem hann stæði í engri skuld við landssjóðinn fyrir? Jú, vissulega. Bændur eru engin börn.“

Þetta voru nú skoðanir þessara þriggja þingskörungara á þjóðjarðasölu 1903. Þeir börðust á móti henni eins og þeir gátu á þinginu, en urðu í minni hl. En reynslan, sem við höfum nú fengið af þjóðjarðasölu, hefir sýnt, að þeir höfðu rétt fyrir sér.

Ég hefi því miður ekki tíma til að lesa upp úr skýrslum um jarðir, sem seldar hafa verið 1908—1909, en á báðum þessum árum voru seldar 35 jarðir. 16 af jörðunum, sem seldar voru hvort ár, eru komnar í leiguabúð, og verðið, sem þær hafa verið seldar fyrir núna seinast, er 10 sinnum meira heldur en það, sem ríkið seldi þær upphaflega fyrir. Þannig hefir braskið farið með þessar eignir, sem ríkið afhenti einstaklingum.

Við erum ekki í vafa um það, framsóknarmenn, að það á hiklaust að taka upp stefnu Péturs á Gautlöndum, Jóns frá Múla og Hermanns Jónassonar. Við erum búin að fá nóga reynslu af þjóðjarðasölu. Það má sérstaklega benda á það, að einmitt braskið með jarðirnar hefir leitt til annarar niðurstöðu, sem gerir það líka nauðsynlegt, að ríkið hlapi að nokkru leyti undir bagga og kaupí sumar jarðir nú. Það líður varla sú vika, að ekki komi til mín a. m. k. 2—3 bændur, sem eru leiguliðar á þann hátt, að þeir hafa jarðirnar til eins árs í senn hjá lánsstofnunum, sem hafa tekið jarðirnar upp í vanskil. Bankarnir sitja sem eðlilegt er um að selja þessar jarðir og vilja því ekki leigja þær nema til eins árs í senn, en það er sú alversta leiguabúð. En það, sem Framsfl. vill gera með því að kaupa þessar jarðir, er að létta af þessari leiguabúð, sem er skömm fyrir þjóðfélagið, og reyna að koma á erfðaábúð með sæmilegum kjörum í staðinn. Það, sem þess vegna hér liggur fyrir um sölu og kaup þessara jarða, er ekki það, sem spurt er um í þáttill. Það, sem spyrja á um viðvikjandi stefnunni, sem ríkjandi er á Alp. í þessum efnum, er því þetta: Á að halda áfram sölu þjóð- og kirkjujarða, þótt reynslan

hafi sýnt og sannað, að það fyrirkomulag hefir alla þá galla, sem þeir Pétur Jónsson og Jón frá Múla bentu á í upphafi þessa máls? — Ég er ekki í nokkrum vafa um, að mikill meiri hl. þjóðarinnar svaraði neitandi.

Hin spurningin er um það, hvort eigi að hjálpa þeim mönnum, sem einstaklingsbraskið er búið að sliga, undan skuldabyrdinni, hvort eigi að hjálpa þeim mönnum, sem nú búa á jörðum, sem lánsstofnanir eiga og leigðar eru til eins árs í senn með afarkostum, með því að veita þeim erfðaárbúð. Ég er ekki í vafa um, að mikill meiri hl. íslenzkra bænda svaraði þessu játandi. En því miður er ekki hægt að hjálpa öllum þeim, sem hjálpa þarf, vegna þess að ríkið hefir ekki nema svo lítið fjármagn. Það er ekki hægt að kaupa nema sáralítið af jörðum á næstunni. Þó farið verði inn á þessa braut.

Hannes Jónsson [yfirl.]: Herra forseti! Þó að skoðanamunur milli sósíalista og sjálfstæðismanna sé allmikill, þá er samt þessi grein ekki eins hrein og ætla mátti. Þannig hefir upplýstst nú, og var enda kunnugt áður, að ýmsir menn úr Sjálfstfll. hafa verið með einkasölu á ýmsum sviðum. Á sama hátt hafa framsóknarmenn ekki verið algeng eins áfjádír í einkasölu á öllum hlutum eins og jafnaðarmenn. Það, sem hefir takmarkað stefnu Bændafll. í þessum sökum, er sú stefna, sem var ríkjandi áður fyrr í Framsfl., á meðan hann var ekki eins háður sósíalismum eins og nú orðið, þ. e. a. s. hann vill nota einstaka verzlunargreinar, sem eru sérstaklega vel fallnar til tekjuöflunar fyrir ríkissjóð, eins og t. d. áfengiseinkasölu og tóbakseinkasölu.

Ágreiningurinn um ríkiseign jarða er aftur nokkuð greinilegi heldur en um einkasölu. Framsfl. er nú alltaf að færast nær og nær stefnu sósíalistanna í þeim sökum, að gera allar jarðir að ríkiseign, og þá sjálfsagt um leið að gera alla framleiðslu að ríkisframleiðslu. Stefna okkar Bændaflokksmanna í þessum efnum er sú, að reyna að styðja sem mest einstaklingsframtækið, gera jarðirnar að eign bændanna sjálfra og hjálpa þeim yfir þá erfiðleika, sem svo mikið hafa komið í ljós á seinni árum — að geta yfirtækið jarðirnar, ættlið fram af ættlið. Hér er um að ræða erfiðleika, sem verður að fá lausn á, og hún mun fást með heppilegri löggjöf, og er þegar stigið nokkurt spor í þá átt.

Í sambandi við þessar umr. hefir hv. þm. S.-Þ. reynt að ná til hv. 10. landsk. og ásakað hann fyrir ýmsar ráðstafanir, sem hann hefir annaðhvort látið gera eða látið ógert. Þegar hann átti sæti í ríkisstj. það er orðið svo fyrir þessum hv. þm. og ýmsum fleirum úr Framsfl., að það er helzt ekkert annað, sem þeir sjá, heldur en Bændafll., og vitanlega er þá allt fært til verri vegar og rangfært það, sem gert og sagt hefir verið. — Hv. þm. S.-Þ. lét undrun sína í ljós yfir áhuga hv. 10. landsk. á samvinnumálum og var að tala um einhverja árás af hendi Bændafll. á Sigurð Kristinsson framkvstj. Sambandsins. Nú vil ég biðja hv. þm. S.-Þ. að upplýsa það, hvort hann hafi átt tal við Sigurð Kristinsson um þessa hluti, hvort hann hafi látið í ljós

nokkuð í þá átt, sem geti bent til þess, að hv. 10. landsk. hafi verið óvinveittur samvinnufélagsskapnum í landinu. Ég hafði þá aðstöðu núna fyrir rúmu ári síðan að hlusta á Sigurð Kristinsson lýsa því yfir, að það hafi ekkert verið látið ógert af ríkisstj. hálfu, meðan hv. 10. landsk. átti sæti í henni, til hagsbóta fyrir samvinnufélagsskapinn, sem hann eða Sambandið hefði farið fram á.

Það var minnst á í þessu sambandi hina margumræddu kjötuppbót frá árinu 1933 og mjólkurbúastyrkinn. Um hann er það að segja, að eftir l. var ekki hægt að greiða hann út nema gengið yrði frá skuldbindingum mjólkurbús Flóamanna, en það þótti ófært að ganga svo hart að því sem l. ákváðu. En þegar Bændafll. fór fram á það á þingi, að þessi lagaákvæði væru ekki látnin standa í veginum fyrir því, að önnur mjólkurbú gætu fengið útborgaðan þennan styrk, þá beitti stjórnmálalið sér á móti þeirri sjálfsögðu leiðréttingu. — Um kjötuppbótina frá 1933 er það að segja, að hún var undirbúin af fyrrv. stj., og eftir það að Alb. gaf heimildina til slíkrar útborgunar leið ekki lengri tími, sem fyrrv. stj. sat við völd, heldur en frá því að núv. stj. tók við völdum og þangað til styrkurinn var útborgaður, og hafði þó fyrrv. stj. verið búin að búa þetta í hendur núv. stj., en hún þurfti jafnlangan tíma til þess að ákveða sig eins og fyrrv. stj. þurfti til þess að undirbúa málið í hennar hendur.

Þá var hv. þm. S.-Þ. að tala um það, hvað ræða hv. 10. landsk. hefði verið laus. Hann má nú trútt um tala, því hann óð sjálfur úr einu í annað, og var ekki hægt að segja, að hann hefði góða fótfestu. Sem dæmi upp á þetta vil ég nefna það, að hann taldi það vafasama fullyrðingu hjá hv. 10. landsk., að rekstur sildarverksmiðjunnar hefði verið ofvaxinn sem einka-fyrirtæki, en hann sagði, að verksmiðjan hefði verið nauðsynleg af allt öðrum ástæðum. Þetta voru allar röksemdirnar, sem hv. þm. færði gegn þeirri skoðun hv. 10. landsk., að nauðsynlegt hefði verið að láta ríkið reisa þessa verksmiðju, vegna þess, að einstaklingar gátu ekki gert það á þeim tíma, sem nauðsynlegt var að koma henni upp.

Hv. þm. Hafnf. vildi ekki álíta, að það hefði verið gengið of langt í ríkisrekstri í löggjöf á þessum 2 þingum, sem hafa verið háð síðan núv. stj. tók við völdum. Frekar sagðist hann geta ásakað ráðandi flokka þingsins fyrir það, að þeir hefðu gengið of skammt í þessum sökum. Það er ekki undarlegt, þó honum finnst það, því það er ekki nema að nokkru leyti tekið tillit til þeirrar stefnuskrár, sem flokkur hans samdi fyrir kosningarnar síðustu. En það er áreiðanlegt, að framsóknarráðh. eiga eftir að beygja sig betur fyrir valdi sósíalistanna heldur en þeir hafa gert enn, og þykir þó sumum allnægilega að verið. Að það hafi verið ljóst fyrir síðustu kosningar, að Framsfl. mundi ganga eins langt inn á brautir sósíalista í þessum efnum eins og raun er á orðin, er fjarstæða ein. Fyrir nokkrum árum lét hv. þm. S.-Þ. þau orð falla um jafnaðarmenn, að þegar þeir færu að framkvæma stefnu sína á þjóðnýtingu, þá

mundi Framsfl. snúa við þeim bakinu og taka höndum saman við „íhald“ til andstöðu við sósíalista. Framsóknarmenn úti um land munu því hafa trúað því, hvað svo sem sagt hefir verið fyrir kosningarnar í vor, að Framsfl. á þingi mundi, eftir þessi orð leiðtoga síns, aldrei ganga til samkomulags við sósíalista á þessum grundvelli.

Hv. þm. Hafnf. sagði ennfremur um þjóðjarðasöluna, að það þyrfti að komast í l., að þær umbætur, sem gerðar væru á jörðunum, yrðu á engan hátt til þess að hækka verð þeirra, og lét hann þau orð falla í sambandi við þetta, að þetta gæti orðið til þess, að létta yrði fyrir jarðeigendur að sjá af jörðum til ríkisins. Það er einmitt þarna, sem hundurinn liggur grafinn hjá sósíalistum. Þeir ætla sér með löggjöf að þvinga jarðeigendur til þess að bjóða ríkinu jarðir sínar til kaups og þannig ná því stefnuskráratríði, sem framsóknarmenn segjast hafa á sinni stefnuskrá, — að taka ekki aðrar jarðir heldur en þær, sem bændur bjóða ríkinu til kaups.

Ég get látið útrætt um þessa hlið málsins. Hún hefir þegar verið tekin til meðferðar af hv. 10. landsk., sem greint hefir frá stefnu okkar Bændafl.manna. Það verður ekki um það deilt, hver er stefna sósíalista í þessum efnum. Um það verður heldur ekki deilt, hverja stefnu sjálfstæðismenn, a. m. k. þeir, sem harðvítugast hafa barizt gegn einkasölum, hafa í þessum málum. Báðir eru þessir flokkar á skakkri leið. Þeir, sem hafa komizt næst hinu rétta, eru þeir löggjafar á undanförunum þingum, að undanskildu því síðasta, sem hafa valið úr og tekið þær vörur í einkasölu, sem hentugastar hafa verið til þess, og vel hægt að forsvara. Nú hefir verið tekin upp önnur aðferð, sem orsakast af því, að sósíalistar hafa náð meiri tökum á þinginu en þjóðin ætlast til og gerði ráð fyrir.

Fm. (Sigurður Kristjánsson): Þær mínútur, sem ég hefi enn til umráða við þessar umr., myndu endast skammt, ef ég ætti að svara orði til orðs öllum þeim fjarstæðum, sem fram hafa komið í þeim 10 ræðum, sem fluttar hafa verið hér af ríkisstj. og stuðningsmönnum hennar. (Fmrh.: Telur hv. þm. Bændafl.mennina með stuðningsmönnum ríkisstj.?). En það gerir ekki mikið til, þótt timi vinnist ekki til að svara öllu þessu. Þetta lið hefir yfirleitt gengið á snið við umræðuefnið, og ræðurnar málinu lítt eða ekki viðkomandi. Ég mun ekki láta ginnast til að elta þá frá kjarna málsins inn á krákustigu mælgj þeirra og rakaleysis. Ég tel mér skylt að beina athyglinni að þeim kröfum, sem í till. eru gerðar fyrir hönd þjóðarinnar. En þetta má stj. bara ekki skilja svo, að þar með sé henni fengin syndakvittun fyrir öllu saman, öllum smærri afbrotum í þessu máli. Því fer fjarri. Ég hefi haldið því til haga, og mun jafnvel halda til haga þeim spörðum, sem bráðum mun von á úr fjármála-lambakrónni, og standa skil á því engu síður en hinu. — Í þessum umr., sem hér hafa farið fram, eru þó nokkur atriði, sem ég kemst ekki hjá að gera aths. við. — Aðalræðumaður Alþfl., hv. þm. Hafnf., sagði, að það væri al-

gerlega ástæðulaust að vera að spyrja þjóðina um það, sem fram á er farið í þáttill., því að Alþfl. hefði lagt þessa spurningu fyrir þjóðina við a. m. k. 2—3 síðustu kosningar. Nú þyrfti því ekki annað en framkvæma ríkisreksturinn á atvinnuvegum landsmanna og gera jarðirnar að ríkiseign. Ályktun hans er þessi: Þjóðin hefir verið spurð um þetta 2—3 sinnum. Hún hefir í öll skiptin svarað neitandi. $\frac{1}{2}$ hluti þjóðarinnar hefir goldið jákvæði, en $\frac{1}{2}$ hlutar hafa sagt nei. Ályktun Alþfl. — því að hv. þm. talaði fyrir hans hönd — er sú, að þá varði ekkert um þjóðarviljann. Við viljum framkvæma þessi atriði og við skeytum því engu, hvort fleiri eða færri samþ. það. Þetta er m. ö. o. yfirlýsing um það, að flokkurinn sé horfinn frá lýðræðinu. Hér skulu ráða sósíalistar, hvort sem fleiri eða færri vilja. Ég tel þetta gott að því leyti, að því óvandari verður leikur þjóðarinnar, þegar hún tekur þessa drengi til hirtingar, sem verður vonandi innan skamms. En þetta kemur ekki vel heim við það, sem hæstv. forsrh. sagði, því að hann sagði, að um þetta sé alls ekki verið að ræða hér í þinginu. En þetta sýnir bara, að Framsfl. er gersamlega í vasanum á sósíalistum. og það svo, að hann veit ekki, hvað hann er að gera, hefir alls enga hugmynd um það, og lýsir yfir því, að hann sé að gera allt annað en það, sem hver maður sér.

Ég hefi ekki tíma til að eltast lengi við hvert atriði og get verið hv. þm. S.-Þ. þakklátur fyrir það, að hann leysti mig frá þeim vanda að hafa mörg orð um ræðu hans. Það er alkunnugt, að sjómenn komast stundum í hættu vegna dýrs, sem kallast stökkull. Hafa sjómenn þá það ráð að kasta út duflí, og kastar stökkullinn sér yfir það og hamast á því unz hann sprengir sig. Nú varð mér það til láns, að hv. 10. landsk. talaði hér næst á undan hv. þm. S.-Þ., og varð það til þess, að hann nálega sprengdi sig á því að kafæra hv. 10. landsk., og gleymdi því, sem hann þyrfti að svara mér. Hann sagði um mína ræðu, að hún hefði verið allgöð, að undanskildu efninu. Hans ræða var nú virkilega allsæmileg, að undanskildu efni og orðalagi.

Ég má ekki gera hæstv. forsrh. svo lágt undir höfði að minnst ekki á ræðu hans meira en ég hefi þegar gert. Eins og allir munu hafa heyrt, vitnaði þessi hávirðulegi maður ákaflega mikið í dauða menn, og fannst mér það ekki illa til fallið. Að visu voru þetta merkir menn og honum miklu framar. En það var vel til fallið hjá hæstv. forsrh. að sækja sín rök í grafirnar, því að öll pólitik framsóknarmanna er sótt í grafirnar, og ekki einasta það, heldur einnig komin þangað aftur. Í öllum þessum umr. hefir því ekki verið hnekkst með einu einasta orði eða nokkrum minnstu rökum, að með löggjöf síðasta þings, og ýmsum þeim frv., sem fyrir liggja nú, sé stefnt í áttina til ríkisrekstrar á aðalstínum vegum landsmanna, stefnt að því, að í stað einstaklingsframtaks komi ríkisrekstur og að í stað sjálfsábúðar komi leiguliðar ríkisins. Því hefir ekki heldur verið hnekkst, að þetta er gert að þjóðinni forspurðri, og það hefir ekki verið réttlætt, að svikjast þannig að þjóðinni í slíku stórmáli. Sú krafa, sem kemur fram á þskj. 23, að

Þjóðin fái að láta uppi álit sitt á þessum athöfnum, er svo sjálfsgöð, að það mál þarf ekki að skýra nánar. Ríkisstj. getur enga ástæðu haft til þess að þverskallast við atkvgr., nema þá, að hún þori ekki að spyrja þjóðina. Og það skal ját-að, að sá ótti er ekki ástæðulaus. Hvernig ætti það að geta átt sér stað, að þjóð með aðra eins raunasögu í verzlunarmálum og íslenzka þjóðin æskti eftir einokunarfyrirkomulaginu á ný? Fræðimönnum kemur saman um, að allar drep-sóttir og plágur, eldgos, hafis og harðindi hafi til samans ekki leikið þjóðina eins grátt og gamla einokunin, sem var ríkisverzlun. Allar þjóðir stynja undir ríkisverzlunum og dreymir um frjálsa verzlun. Öllum kemur saman um, að af öllum plágum sé ríkisrekstrarplágan verst. Hvernig ætti þetta fyrirkomulag að vera eftir-sóttara fyrir okkur en aðrar þjóðir? Íslenzka þjóðin þekkir líka muninn á sjálfsábúð og leigu-ábúð. Spor beggja eru mjög glögg í okkar þjóð-lífi. Það má rekja þau um allt Ísland. Það er gróður í hverju spori sjálfseignarbúskaparins, en kyrrstaða og niðurníðsla þar, sem leiguliða-fyrirkomulagið er. Það væri líka erfitt að setta lund íslenzkra bænda við það, að vera með l. skyldaðir til að vera ávarandi leiguliðar ríkis-ins, ekki einasta vegna þess, að mönnum er enn í minni, þegar ríkisvaldið óð hér um og lagði undir sig jarðeignir í hundradatali og gerði bændurna að kúgudum leiguliðum á konungs-jörðum, heldur er það svo fast í lunderni bænd-anna að vera sjálfstæðir, húsbændur á sínum eigin heimilum. Ef þetta yrði kúgað úr lunderni íslenzkra bænda, myndi fleira verðmætt glatast. Þeir myndu biða tjón á sálu sinni, og til þess mun stefnt af sósíalistum.

Ég sé, að þeir hafa orðið sammála um það eins og fleira, sósíalistar og framsóknarmenn, að visa þessu máli á bug með dagskrártill. Að sönnu er hún nú samín á mjög klaufalegan hátt. Það er eins og hún hafi fyrst gengið í gegnum heil-ann á hv. þm. S.-Þ. og síðan í gegnum heilann á hv. 1. landsk. Það er því ekki að undra, þótt smiðin sé ekki merkileg. En þó má skilja það af till., að þeir þori ekki að hætta á það, að atkvgr. fari fram um þessa till. mína. Ég skil af- arvel þennan ótta, eins og ég tók fram áðan, og ég skil það líka fullvel, að með þessari dagskrá-rtill. er gengið við því, að þessir menn þori ekki að bera það undir þjóðina, hvort koma eigi ríkisrekstur atvinnuveganna í stað einstaklings- framtaks og leiguabúð í stað sjálfsábúðar. Ég skil það líka, eins og hv. 10. landsk. sagði, að þá muni ekki um það þessa herra að þverskallast við vilja þjóðarinnar, en það er ekki hægt um það að þræta, hver hann er, ef þessi atkvgr. færi fram.

Tími minn er nú á þrotum, en af því að fá-skipað er nú hér innan þingsalanna, vil ég sér-staklega snúa máli mínu til annara áheyrenda og tjá þeim það, að þótt þessir flokkar hafi nú meiri hluta í þinginu og geti beitt því ofbeldi að láta ekki þessa till. koma til atkv., og því síður að þjóðin fái að svara spurningu um þetta mál, þá er ennþá eftir leikur þjóðarinnar, og hann er sá, að láta þessa menn aldrei komast til valda framar. Ég held, að óhætt sé að segja, að þótt

ríkisstj. þori ekki að láta fara fram atkvgr. um það, hvort þjóðin aðhyllist stefnu sósíalista eða ekki, þá muni sá tíma koma, að menn fái að sjá, fyrir hverju er meiri hl. og fyrir hverju minni hl., þótt hv. þm. Hafnf., sem talaði hér fyrir hönd sósíalista, hefði hátt um það að skeyta því litlu.

Ég hefi þá trú á íslenzku þjóðinni, að hún þoli ekki ofbeldi og uppivöðslu þeirra manna í landinu, sem setja eiginhagsmuni ofar almenn-ingsheill í stjórns landsins.

Stefán Jóh. Stefánsson: Ég mun verja þessum fáu mínútum, sem mér eru eftir skildar, til þess að minnst á nokkur atriði, sem fram hafa komið í umr. í kvöld. Ég hjó sérstaklega eftir því hjá hv. 10. landsk., að hann minntist á það, að það gati verið heppilegt að hafa ríkisrekstur á strandferðunum. Færði hann þau rök fyrir máli sínu, að í höndum einstaklinganna yrði þessu hagað þannig, að farið yrði einungis á beztu hafnirnar, en hinar látnar eiga sig. Aftur á móti sagði hann, að ríkið ætti að sjá um, að hinar smærri hafnir væru ekki afskiptar, ef það hefði þennan rekstur með höndum. M. ó. o., af þessum röksemdum hans mátti álykta, að einstakling-anir hugsuðu fyrst og fremst um gróðann af atvinnurekstrinum, en í höndum ríkisins væri al-menningsheill sett ofar, og ekki síður hlúð að hinum smærri í þjóðfélaginu en hinum. Þarna hygg ég, að skotið hafi upp skynsamlegri skoðun hjá þessum hv. þm., þeirri skoðun, að í hönd-um ríkisins séu fyrirtækin rekin með almenn-ingsheill fyrir augum, en hjá einstaklingun-um með tilliti til stundarhagsmuna eigendanna fyrst og fremst. Það er vissulega höfuðkostur ríkisrekstrarins, að hann er rekinn eins með hagsmuni hinna smáu og hinna stóru fyrir augum.

Bæði hv. flm. þessarar till. til þál., sem hér er til umr., hv. 6. þm. Reykv., og flokksbróðir hans einn, hv. þm. V.-Sk., héldu því fram, að núv. ríkisstj. og stuðningsflokkar hennar væru að framkvæma stefnu kommúnista hvað snertir ríkisverzlun. Hafði hv. þm. V.-Sk. um það mörg orð og stór, hversu fyrirmyndin væri sótt til Rússlands, þar sem ríkisverzlanir störfuðu, og hversu stjórnarflokkarnir „gengju undir ok hins rauða kommúnisma“, eins og hann orðaði það. Samtímis því, að þessi talsmaður Sjálfstfl. hér í þinginu er að halda þessa ræðu, kemur út mál-gagn kommúnistaflokksins, þar sem það, að gefnu tilefni Alþýðublaðsins, minnist orðáum orðum á landsverzlun, og skal ég, með leyfi hæstv. forseta, lesa stuttan kafla úr grein um þetta efni í Verklýðsblaðinu, kafla, sem lögð er sérstök áherzla á í blaðinu og prentaður með stóru, svörtu lettri. Hann hljóðar svo: „Lands-verzlun þýðir í höndum auðvaldsstjórnar hið ógurlegasta vald til að skattleggja alþýðu eftir vild með duldum tollum á nauðsynjavörum hennar og myndi því jafngilda nýrri hungurher-för, vaxandi dýrtið og álögum, samfara auknu atvinnuleysi verzlunarfélks.“

Þetta hefði að flestu leyti eins vel getað stað-ið í Morgunblaðinu og Verklýðsblaðinu, og sann-ast hér eins og svo oft áður, að „það er mjótt

mundangs hófið“, mjótt milli þessara tveggja póla, svartasta íhaldsins annarsvegar og kommúnismans hinsvegar. En þetta sýnir mætavel, hve lítt rökstuddar ræður sjálfstæðismanna hafa verið, þegar þeir telja fyrirmyndina um landsverzlun, sem að þeirra áliti er svo óalandi og óferjandi, sóttu til kommúnistanna, og að það sé þeirra stefna, sem nú sé verið að framkvæma á Íslandi. Hv. 6. þm. Reykv. sagði, að í höndum ríkisverzlana væru vörurnar dýrari og óheppilegri en hjá einstaklingum, sem rækju verzlunir. Út af þessu vil ég minna á viðskipti þessa sama hv. þm. við ríkisverzlun, og þann hag, sem hann hefir af því haft, að komið hefir verið á einkasölu með vissa vörutegund. Þessi hv. þm. hefir eins og margir aðrir góðir menn viljað fylgjast með tímanum og keypt sér útvarpstæki hjá viðtækjaverzlun ríkisins. Þetta er Philipstæki og kostaði 280 kr. En hjá nágrannabjóðunum, t. d. dönskum verzlunarfyrirtækjum, kostar nákvæmlega samskonar tæki 425 kr. í frjálsri verzlun. Viðtækjaverzlun ríkisins er rekin með allverulegum ágóða, sem rennur í ríkissjóð, og á að vera hægt að verja honum til almenningsþarfa í landinu, og samt sem áður getur þessi einkasala veitt viðskiptavinum sínum hagkvæmari kjör en verzlun með samskonar vörur í nágrannalöndunum. — Þetta er lítið dæmi um það, hversu fráleitt það er, þótt þessir hv. sjálfstæðismenn haldi því fram, að vörur verði bæði verri og ódýrari í höndum ríkisverzlana en í frjálsri samkeppni. Því að það mun mála sannast, að þetta dæmi, sem ég hefi nú nefnt, sé ekki einstakt, heldur sérkennandi fyrir ríkisrekstur yfirleitt.

Hv. 6. þm. Reykv. gat þess sérstaklega, að það yrði óvandur eftirleikurinn, þegar Alþfl. yrði tekinn til hirtingar. Þar kom fram sama hugsunin, sama kenningin sem svo greinilega birtist í ræðu hv. þm. V.-Sk., og komið hefir fram í blöðum sjálfstæðismanna og umr. þeirra á mannamótum. Það er hótunin mikla um það, að tekið skuli ómjúkum höndum á andstæðingunum, ef Sjálfstfl. auðnist að komast aftur til valda. Þetta er gamla sagan um að þjarna að andstæðingunum, kenningin, sem sett var svo greinilega fram fyrir síðustu kosningar af höfuðþreisti íhaldsins, sr. Knúti Arngrimssyni, í hans eftirminnilegu grein, þar sem hann segir, að sjálfstæðismenn eigi að reka „rauðu hættuna“ af höndum sér að dæmi Mið-Evrópuþjóða, þar sem nazistar og facistar hafa náð yfirráðunum. Það var við því að búast, að þessar umr. myndu ekki líða svo, að ekki kæmi fram höfuð-einkennið á Sjálfstfl.: Hugsunin um að brjóta völdin undir sig með ofbeldi, og halda þeim með ofbeldi, ef með þarf.

Þótt þessi till. til þál. sé ómerkileg, hefir hún þó komið af stað þeim umr., sem leiða í ljós, greinilegar en áður lá fyrir, að Sjálfstfl. mískilur að miklu leyti þjóðmálin, og hefir hinn fyllsta vilja til þess að hlúa að einstaklingunum á kostnað almennings í landinu. Aftur er það ljóst, að Alþfl. byggir stefnu sína á fræðilegum kenningum, með það sjónarmið, að einstaklingunum beri að vikja fyrir alþjóðarheill. Um þessi 2 höfuðsjónarmið mun stjórn mála-

baráttan verða háð á næstu árum, og gifta þjóðarinnar ræður því, hvor stefnan nær meira fylgi. Ég vænti þess, að ekki sé ástæða til að órvænta í því efni, og því meira sem þessi mál eru rædd, því meiri líkindi eru til þess, að hinn góði málstaður sigri.

Þorsteinn Briem öyfirl.: Herra forseti! Það var engin furða, þótt hv. þm. S.-Þ. þyrfti að tala um Jón í Stóradal og mig, þar sem hann getur varla gefið svo út blöð sín, eða skrifað greinar um hvaða efni sem er, að hann ekki minnst annarshvors okkar Jóns í Stóradal. Ég get ekki annað en talið það heiður fyrir okkur tvo, að vera þessi ljón, sem Jónas Jónsson sér alstaðar á leið sinni. Hann nefndi einu sinni enn Hrafnagil. Já, hvað oft hefir hann ekki í blöðum sínum og á mannfundum nefnt Hrafnagil, þ. e. a. s. *siðan ég gerðist andstæðingur hans*. Áður var aldrei á það minnst. Hann nefndi bæði söluverð og kaupverð, en hvorugt gat hann hermt rétt. Hann gat þess ekki, að jörðin var seld í verðbólgu stríðsáranna. Hann gat ekki um aukna ræktun hennar, að töðufall hennar hafði tvöfaldað, né hina nýju markaðsaðstöðu. Hann gat ekki um verðhækkunina, sem samtímis vor kominn á allar afurðir og búpening. Samkv. skoðun hv. þm. S.-Þ. ætti ríkið eins að kaupa allar ær og kýr á landinu.

Hv. þm. sagði, að Bændafll. hefði með framboði sínu í Rangárvallasýslu stuðlað að sigri Sjálfstfl. Man þá ekki hv. þm. það lengur, að rétt áður en framboðsfrestur var útrunninn kom grein í blaði hans, þar sem því var haldið fram, að Bændafll. ætlaði að styðja íhaldið í Rangárvallasýslu með því að bjóða þar ekki fram. En svo nokkru seinna, þegar Bændafll. hafði boðið þar fram, sagði sama blað, að það væri gert til þess að styðja íhaldið. — Svona rekur sig hvað á annað hjá hv. þm. Svona sýnir hann öllu sitt á hvað, þetta er ekki nema eitt dæmi um óskammeifilni hans.

Hv. þm. S.-Þ. sagði, að blaðið Framsókn hefði svivirt Sigurð Kristinsson. Ég veit ekki til, að það hafi nokkurn tíma gert það. En hv. þm. á sennilega við það, að blaðið hafi ekki talað nógu virðulega um hann sjálfan. En það væri að óvirða Sigurð Kristinsson að líkja þeim saman.

Það gleður mig, er hv. þm. segir, að bændur í Mosfellssveit fái nú 1% cyris meira en áður fyrir mjólkurlitrann. En ég veit þó, að hækkanin væri orðin meiri, ef ekki hefði verið spilt mjólkursölufrv., sem ég undirbjó, og ef bændur hefðu fengið að ráða einhverju sjálfir um sölu. Bæði mjólk og kjöt þurfa að hækka meira. Það verður að vera höfuðkrufa bænda, að landbúskapurinn fái framleiðsluverð fyrir afurðir sínar. Þá fyrst geta bændur haldið jörðum sínum, ræktað landið, numið það að nýju, alið hrausta, heilbrigða og dáðrakka kynslóð. — En til þess að búskapurinn geti borið sig þarf fleira en hækka verðið. Það verður að styðja bændur til þess að lækka framleiðslukostnaðinn, og það verður að styðja að meiri fjölbreytni framleiðslunnar. Það eru tvö undirstöðuatriði til þess, að landbúskapurinn geti borið sig. Till. Bændafll. í þessa átt hafa ekki fengið mikinn stuðning stjórnarflokkanna

á hv. Alp. En ef búskapurinn ber sig, held ég, að það séu færri bændur, sem vilja vera leiguliðar en sjálfseignarmenn.

Hv. 1. landsk. (StJst) tók upp dæmið, sem ég nefndi um flutninga kringum land, að þeir væru betur komnir í höndum ríkisins, og dró út af því, að einkarekstur afskipti þá smáu. En ég benti líka á, að til þess að vernda þá smáu væri ekki nóg að hafa ríkisrekstur. Ég benti á, að samvinnufélögin geti gert það betur og hafi oft gert.

Ég ætla að fylgja dæmi hv. þm. S.-Þ. og enda á honum, eins og hann endaði á mér. Og ég ætla að gera það með því að tilfæra dæmi og orð, sem hann mun síðt geta vefengt. Ég ætla að minna hv. þm. á orði merks manns, sem hafa staðið í öðru stjórnarblaðinu og lúta að Jónasi Jónssyni. Þar er kafli með fyrirsögninni: Jónas Jónsson var eitt sinn ungur. Þar er sagt, að hann hafi eitt sinn átt hugsjónir, barizt drengilega fyrir þeim, en nú sé hann búinn að yfirgefa þær. Hann sé orðinn gamall um aldur fram. hafi gleymt hrifningu æskuáranna og sé nú tekinn að óvirða sínar fyrri hugsjónir. Ennfremur segir í greininni, að sum skrif hans séu makalaus vaðall. Og er ekki hægt að segja það um allt, sem þessi hv. þm. skrifar og talar, að það sé makalaus vaðall? — Þar endar stuðningsmaður ríkisstj., að hann segist ekki vilja setja blett á Jónas Jónsson í elli hans, er hann sé búinn að yfirgefa hugsjónir sínar: „Það setur blett á elli yðar, en blettum er ekki á yður bætandi.“

Ég vil enda á þessu og yrði ekki meira á Jónas Jónsson, því að blettum er ekki á hann bætandi.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Ég mun ekki vikja mikið að einstökum atriðum í ræðum manna, heldur taka þann kostinn að beina ræðu minni að efni till. sjálfrar, sem hér liggur fyrir. Þó vil ég áður minnst á eitt atriði í ræðu hv. þm. V.-Sk. Hann var að dylgja með það, að orðrómur gengi um þéinn, að stj. hafi í sambandi við raftækjaeinkasöluna, sem ætti að setja á stofn, dregið fram hag einstaks manns. Það hafa líka verið samskonar dylgjur í einu blaði Sjálfstfl., og hefir verið farið í mál út af þeim. Nú skora ég á hv. þm. V.-Sk., að hann endurtaki þessi orð utan þinghelginnar, og þó glegggra en hann hefir gert hér, svo að hlutaðeigendur geti látið hann standa fyrir sínu máli á réttum vettvangi.

Ég ætla ekki að vikja mörgum orðum að hv. þm. V.-Húnv. eða hv. 10. landsk., þeim Bændaflokknum. Hv. þm. V.-Húnv. hélt sömu ræðu og hann hefir haldið í þau þrjú skipti, sem ræðum hefir verið útvarpað hér. Hv. 6. þm. Reykv. lýsti ágætlega hlutverki hv. 10. landsk. í þessum umr. Hann sagði, að hann væri belgur, sem fleygt hefði verið út af skútu sjálfstæðismanna til þess að Jónas Jónsson steytti sig á honum. Hv. 10. landsk. sýndi líka, að með því hafði hann lokið erindi sínu, því að eftir það notaði hann ekki út ræðutíma sinn.

Þá kem ég að till. sjálfri og vil minnst á annan lið hennar, sem fer fram á þjóðaratkvæðagreiðslu um ríkisrekstur atvinnuveganna. Frá minnu sjónarmiði er hér í till. um hreina blekkingu að ræða, en engan grund-

völl fyrir þjóðaratkvæðagreiðslu. Það eru fjöldamargir, sem eru á móti ríkisrekstri á atvinnuvegunum, búskap. sjávarútgerð og iðnaði. Þó að þeir vilji, að ríkið sinni ýmsum hlutverkum, eins og t. d. verzlun. Hvernig ættu þessir menn að geta greitt atkvæði með till.? — En eftir að 1. flm. till. hafði talað fyrir henni, er þó blekkingin ennþá auðsærri en áður. Hann heimfærði undir ríkisrekstur ekki aðeins beinán ríkisrekstur atvinnuveganna, heldur ráðstafanir eins og mjólkurlögin og kjötsölulögin. Jafnvel gjaldeyrisverzlun heitir á máli þessa öflugmælasmiðs ríkisrekstur. Hver getur þá, eftir þessari endileysu, verið grundvöllur till. undir þjóðaratkvæðagreiðslu?

Hvernig færi t. d. fyrir þeim mönnum úr Sjálfstfl., sem hafa beðið ríkisstj. að taka að sér einkasölu á matjessild? Þeir gætu ekki sagt nei við þessari spurningu. Enda kom það fram í umr., a. m. k. hjá einum þm., hv. 10. landsk., að honum væri ómögulegt að greiða atkv. um till. Hann viðurkenndi, að ríkisrekstur væri réttur undir vissum kringumstæðum. Þessi hv. þm. hefði orðið að sitja hjá við atkvgr. Af þessu sést, að till. er ekki þess eðlis, að hún geti verið grundvöllur þjóðaratkvæðagreiðslu. Menn geta ekki komið þar að atkvgr. eftir sínum skoðunum.

Þá vil ég vikja að ástæðum flm. fyrir till. Þær eru aðallega tvennskonar, eftir því sem grg. segir. Í fyrsta lagi hafi blöð ríkisstj. oft látið það í ljós, að það sé ætlun meiri hl. Alp. að ganga inn á að þrýsta atvinnuvegunum undir ríkisrekstur. Þetta á að vera ástæða fyrir þáttill. um þjóðaratkvæði, að þingmeirihlutinn ætli sér að gera það, að það hafi verið látið í ljós í blöðum um stj.! En slíkt hefir aldrei staðið í blöðum Framsfl. Það finnst ekki nokkur hlutur, sem bendi í þá átt, að Framsfl. ætli sér að vinna að því, að atvinnuveginir, búskapur, sjávarútvegur eða iðnaður, verði reknir af ríkinu.

Þá er í öðru lagi sú ástæða, að með till. sínum á Alp. hafi stjórnarflokkarnir sýnt, að þeir ætli sér að ganga út í þjóðnýtingu atvinnuveganna. En hvernig koma nú þær till., sem hv. þm. nefna, heim við þetta og kosningastefnuskrá vora? Það eru fyrst og fremst einkasölurnar, sem nefndar eru, raftækjaeinkasalan og bílaeinkasalan. Í kosningastefnuskrá Framsfl. fyrir síðustu kosningar er það sagt, að flokkurinn ætli sér beinlínis að vinna að því að afla ríkinu tekna á þennan hátt. Halda svo hv. þm., að það þurfi þjóðaratkvæði til þess að skera úr því, sem kosið var um á síðasta ári?

Þá tekur ekki betra við, er hv. þm. gengu svo langt að skýra nauðsyn þjóðaratkvæðis með málum eins og kjótmálinu og mjólkurmálinu. Það er gott að vita það um Sjálfstfl., að því er slegið föstu, að fulltrúar hans séu móti þessari löggjöf. Svo skaðleg þykir þeim hún meira að segja, að það þarf þjóðaratkvæði til þess að koma í veg fyrir, að lengra sé haldið á þeirri braut. Samt þykir hv. flm. till. ekki nóg komið. Þeir láta ginnast til að halda fram, að það séu ekki aðeins þessi mál, sem benda til þess, að stj. ætli sér alstaðar að koma á ríkisrekstri, heldur einnig gjaldeyrimálin. Jafnvel innflutnings-

höftin eiga að vera dæmi um það, að þjóðaratkvæðagreiðsla þurfi að fara fram. Getur nokkur hugsað sér jafnmikla fjarstæðu eins og að telja þetta anga af þjóðnýtingu?!

Það er ástæða til að benda á Þýskaland og Ítalíu í þessu sambandi. Þar álitu vist þessir hv. þm., að hafi verið útrýmt rauðu hättunni, er þeir nefna svo. En í báðum þessum löndum er nákvæmasta eftirlit með gjaldeyrismálum, svo að slíkt er ekki annarsstaðar meira. Íhlutun ríkisins er þar í allra strangasta lagi, og þetta eru löndin, sem sjálfsagt að dómi hv. þm. hafa sýnt mesta röggsemi í því að reka af sér rauðu hättuna. En svo á hún hér að vera m. a. fólgin í þessum ráðstöfunum. Þannig snúast rök þessara hv. þm. algerlega við, svo að þetta verður allt einn hrærigrautur, og það er óskiljanlegt, að nokkur maður með heilbrigða skynsemi skuli leggja sig niður við að flytja slíka till. og fara fram á útvarpsumr. um hana.

Þetta eru þá þær ástæður, sem hv. flm. hafa fært fram fyrir till.: þær yfirsínsástæður, að stjórnarblöðin hótí ríkisrekstri og að till. stj. þeinist allar í ríkisrekstrarátt. Þetta á að vera grundvöllur fyrir þjóðaratkvæðagreiðslu. En nánar skoðað eru það aðeins yfirsínsástæður. Hinar raunverulegu ástæður till. get ég ekki hugsað mér aðrar en þær, að ef till. kæmi til framkvæmdar, þá hugsar Sjálfstfl. sér að fá með slíkri atkvgr. grundvöll til að vera á móti öllum ríkisrekstri, enda þótt þjóðinni sé hagstæður. Það hefir ekki legið í láginni, að þessi flokkur hefir beitt sér móti ríkisrekstri í verzlun, eftir kröfum kaupmanna. Hann myndi vilja leggja sig niður tóbaksverzlun ríkisins og viðtækja-verzlunina o. fl. Ég get hugsað mér, að flokkurinn vildi gera tilraun til þessa. Og hann vill fá menn til að svara neitandi spurningunni um þjóðnýtingu, til þess að geta notað hin neitandi svör sem grundvöll til að leggja niður ríkisverzlunirnar og til þess að geta barizt móti allri íhlutun ríkisins, sem óhagstæð er verzlunarstéttinni. Það er enginn vafi, að fyrir hv. flm. till. vakir eitthvað svona. Það er enginn vafi á því, að ef till. væri borin undir atkv. og menn yrðu blekkir til þess að svara neitandi um ríkisrekstur, af því að þeir héldu, að verið væri að greiða atkv. um ríkisrekstur á atvinnuvegunum, búskap, sjávarútgerð og iðnaði, þá myndi Sjálfstfl. nota sér kosningarnar til þess að koma í veg fyrir einnig þann ríkisrekstur, sem meiri hl. þjóðarinnar er fylgjandi, eins og t. d. ríkisverzlun með álagningarmiklar vörur.

Með því, sem fram hefir verið fært gegn till., tel ég hafa verið sýnt, að hún er svo blekkjandi, að hún getur ekki verið neinn grundvöllur fyrir þjóðaratkvæðagreiðslu. Í öðru lagi hefir verið sýnt fram á í umr., að starf stjórnarflokkanna er í svo nánú samræmi við stefnuskrá þeirra við síðustu kosningar, að það er ekki ástæða til þjóðaratkvgr. Í þriðja lagi hefir það komið fram við umr., að tilgangur Sjálfstfl. með þessari till. er sá, að skapa sér grundvöll til mótstöðu gegn ríkisverzlun og fyrir þeim tillögum, sem fram hafa komið við kosningarnar undanfarið, að leggja niður fyrirtæki, sem til ágóða eru fyrir ríkissjóð, og koma þeim í hendur einstakra

kaupmanna, sem eru kjarni Sjálfstfl., svo að þeir geti hagnast á þeim. Hverjar afleiðingarnar yrðu, ef Sjálfstfl. tækist þetta, vil ég sýna mönnum með því, að á síðasta ári voru tekjur ríkissjóðs af þessum fyrirtækjum nærri tvær millj. króna, og í fjárl. þessa árs eru þær einnig áætlaðar nærri tvær millj. króna.

Ég get ekki látið hjá liða að láta ánægju mína í ljós yfir þeim árangri, sem orðið hefir af umr. Þær hafa gefið tilefni til þess, að Sjálfstfl. hefir með fulltrúum sínum lýst yfir þeirri staðreynd, að hann er á móti þeim ráðstöfunum, sem hafa verið gerðar með verzlun innlendra afurða. Hann telur ástæðu til, að það fari fram þjóðaratkvgr. til þess að fyrirbyggja, að slíkt haldi áfram.

Í öðru lagi er ég ánægður yfir því, að mönnum hefir veitst kostur á að skýra betur afstöðu flokkanna til þjóðnýtingar og ríkisrekstrar, og það var nauðsynlegt með tilliti til þeirra blekkinga, sem Sjálfstfl. hefir verið með undanfarið.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 8. fundi í Sp., 2. apríl. var fram haldið fyrri umr. um till.

Thor Thors: Ég vil beina því til hæstv. forseta, að hann vísi dagskráartill. þessari frá, sakir þess hve óþinglega hún er orðuð.

Forseti (JBald): Ég sé ekki neitt það í dagskráartill. þessari, sem geti verið ástæða fyrir því, að henni verði vísað frá. Menn getur vitanlega greint á um innihald hennar, en ég fæ ekki séð, að hún brjóti í bága við þingsköp eða fyrri venjur í þessum efnum. Get ég því ekki orðið við tilmælum hv. þm. um að vísa henni frá.

Thor Thors: Ég mun ekki deila við hæstv. forseta um þetta. Hann er hér hæstiréttur, og dómur hans því sama og hæstaréttardómur í þessum hlutum.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin frá 1. landsk. og þm. S.-Þ. samþ. með 24:12 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JG, JJ, JörB, PHerm, PZ, PP, SigfJ, SE, SÁÓ, StJSt, ÞorbÞ, BSt, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, FJ, GG, HG, HermJ, HV, IngP, JBald.

nei: JÓL, MJ, PHalld, PM, SK, TT, ÞBr, GP, GSv, GÍ, GTh, HannJ.

JJós, JAJ, JónP, JS, MG, MT, ÓTh, PO, JakM greiddu ekki atkv.

Fjórir þm. (ÞP, ÁÁ, BJ, GL) fjarstaddir.

Við atkvgr. um dagskráartill. gerðu 5 þm. grein fyrir atkv. sínu á þessa leið:

Sigurður Kristjánsson: Það er ekki svo að skilja, að ég telji dagskráartill. þessa ekki óþinglega. Hún ber jafnframt vott um litla greind og illt innræti. En þar sem svo mun vera, að meðal allra þjóða finnist menn, enda þótt fáir séu, með gáfnafari 1. landsk. og innræti þm.

S.-Þ., þá undrast ég ekki þetta fyrirbrigði eins og jafnvel ástæða væri til. Dagskrártill. þessi á vist t. d. að hnekkja þáttill. minni, en kemur bara hvergi nálægt henni. Ég tel mig því neyddan til að greiða atkv. á móti þessum óskapnaði og segi því nei.

Jóhann Jósefsson: Mér þykir orðalag dagskrártill. þessarar svo óþinglegt, að ég neita að greiða atkv. um hana og sit því hjá.

Jón Auðunn Jónsson: Með sama rökstuðningi og hv. þm. Vestm. treysti ég mér ekki til að greiða atkv.

Ólafur Thors: Ég hefi ekki ennþá áttað mig á þessari haugavitleysu, sem hér er verið að greiða atkv. um, og treysti mér því ekki til að greiða atkv.

Jakob Möller: Þessi dagskrártill. er að ýmsu leyti óvenjuleg og óþingleg, og get ég að því leyti tekið undir ummæli hv. 6. þm. Reykv., en ég vil bæta því við, að ég tel óheimilt samkv. þingsköpum að bera hana undir atkv., af því að hún er ekki rökstudd dagskrártill. Hún er aðeins útrúsnúningur á þáttill., sem er um það, hvort bera skuli undir þjóðaratkvæði, hvort hér á landi skuli stefnt að allsherjar þjóðnýtingu atvinnuveganna. Í till. þessari, sem kölluð er till. til rökst. dagskrár, er farið fram á að visa þáttill. frá, með þeim rökstuðningi, að meðal ýmsra stjórnmalaflokka hafi verið samþ. ríkisrekstur í einstökum tilfellum. Þetta er því alveg út í hött og enginn rökstuðningur fyrir frávisun þáttill. Samkv. framansögðu tel ég mig því ekki geta greitt atkv. um fjarstæðu sem þessa og sit því hjá.

3. Raftækjaeinkasala ríkisins.

Á deildafundum 4. apríl var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um forstöðu raftækjaeinkasölu ríkisins (A. 379).

Á 11. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Of skammt var liðið frá útbýtingu till. — Afbrigði leyfð og samþ. með 27 shlj. atkv.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 12. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til einnar umr.

Of skammt var liðið frá því er umr. var ákveðin. — Afbrigði leyfð og samþ. með 27 shlj. atkv.

Flm. (Jakob Möller) óyfirl.: Það er ekki tilgangurinn með flutningi þessarar till. að tefja þingstörfin eða fyrir því, að hæstv. stj. fái fram komið því máli, sem nú er hennar mesta áhugamál, sem sé að fresta þingfundum.

Hæstv. stj. hefir á sínum stutta æfiferli framkvæmt margt, sem fundið hefir verið að, en líklega hefir fátt valdið jafnmikilli undrun og hneyksli, ekki aðeins meðal andstæðinga hennar, heldur einnig meðal fylgismanna hennar, eins og það, þegar hún fyrirskipaði um fyrirkomulag raftækjaeinkasölu ríkisins. Það er vitanlegt, að stofnað var til þessarar raftækjaeinkasölu, sem gert var með l. á síðasta þingi. með tilliti til þess, sem nú er fram komið, sem sé, hvernig hæstv. stj. hefir skipað fyrir um forstöðu og meðferð þessa fyrirtækis. Það var sem sé þegar í upphafi mjög sterkur grunur um það, að til raftækjaeinkasöluinnar væri stofnað fremur í þeim tilgangi að koma henni fyrir með þeim hætti, sem gert hefir verið. Þessi einkasala sker sig nokkuð út úr samanborið við aðrar einkasölur, sem komið hefir verið á fót hér, að því leyti, að um þær flestar hefir því verið haldið fram, að tilgangurinn með þeim væri aðallega að ná í hendur ríkissjóðs heildsöluáðöða af þeim vörum, sem einkasölurnar einoka. Hinsvegar er svo ástátt um raftækjaverzlanir, að hjá þeim er í rauninni alls ekki um heildsöluáðöða að ræða, vegna þess að þeir, sem hafa verzlað með þessi tæki, hafa sjálfir keypt inn sínar vörur og fjöldi þeirra notar þær jafnframt við starf sitt. Um leið og þessi verzlun er af þeim tekin er starfi þeirra í rauninni hnekk til mikilla muna. Það er því augljóst, að tilgangurinn með stofnun raftækjaeinkasöluinnar er raunverulega allt annar en sá, sem látinn hefir verið í veðri vaka. Þegar um stofnun annara einkasala hefir verið að ræða. Þar sem ekki getur verið um heildsöluáðöða að ræða hjá raftækjaeinkasöluinni, eins og ég er búinn að taka fram, þá er það augljóst mál, að stofnað hefir verið til þessa fyrirtækis að þessu leyti gegn yfirlýstri kenningu og grundvallaratriðum í stefnu þeirra flokka, sem hér ráða, þar sem þeir hafa fyrst og fremst þótt vilja berjast fyrir milliliðalausri verzlun, því að þeir hafa í þessu tilfelli einmitt unnið að því að koma á óþörfum millilið í þessari verzlun. En tilgangurinn, sem bak við þetta liggur, er vitanlega allt annar en sá, sem látinn er í veðri vaka. Það er sem sé kunnugt, að fyrir nokkrum árum var stofnuð raftækjaverzlun, sem ýmsir menn, nákomnir núv. hæstv. stj., voru eigendur að, og hefi ég jafnvel heyrt því fleygt, að einn af eigendunum kunni að hafa verið einn af hæstv. ráðh., sem nú eiga sæti í stj. Mér er ekki kunnugt um þetta, en ég þori ekki að útiloka það. Það er kunnugt, að þessi verzlun hefir gengið mjög illa, svo að þrátt fyrir yfirlýsingu hæstv. stj. í sambandi við það, að hún hefir beitt sér fyrir stofnun einkasölu á þessum vörum, vegna þess hve gífurlegs gróða væri hægt að afla ríkissjóði af þeirri verzlun, þá hefir það þó komið í ljós, að þessari raftækjaverzlun hefir ekki tekið á þessum árum, sem hún hefir starfað, að afla sér nokkurs gróða. Þvert á móti hefir hún tapað ár eftir ár. Eftir því sem almennt er talið, lá ekkert annað fyrir verzluninni en að lýsa sig gjaldþrota og ganga undir opinber skipti. Þetta var nú allur gróðinn, sem þessir menn, er síðan beittu sér fyrir stofnun ríkiseinkasölu á þessum vöruteg-

undum, gumuðu af. En síðan hefir það komið á daginn, sem menn grunaði, að höfuðtilgangurinn með einkasölunni mun hafa verið sá, að bjarga við þessu verzlunarfyrirtæki og fjármunum þeirra manna, sem lagt höfðu fé í fyrirtækið. Það kemur sem sé fram í því, að forstaða ríkis-einkasölnunnar, er hún var stofnuð, var einmitt falin aðalstofnanda og framkvæmdarstjóra þessarar raftækjaverzlunar, sem ég hefi gert að umtalsefni og heitir raftækjaverzlun Íslands. Þessi meðferð á raftækjaeinkasölu ríkisins hefir vakið mjög mikla athygli meðal almennings, og það svo mjög, að jafnvel fylgismenn hæstv. stj. hafa lýst yfir mjög eindreginni vanþóknun sinni á henni. Auk þess hafa komið fram mjög öflug mótmæli frá þeim mönnum, sem eiga sinn hag mest undir meðferð þessa máls, en það eru þeir iðnaðarmenn, sem fást við rafvirkjun. Mótmæli þessi hafa horizt þinginu, og skal ég ekki lengja mál mitt með því að rekja þau nánar, en ég vil benda á það, að þeir gera mjög ýtarlega grein fyrir því, að með öllu fyrirkomulagi einkasölnunnar sé þeirra aðstaða til iðnrekstrar gerð svo erfið, að ekki sé við unandi. Þeir nefna t. d. það, hve mikil álagning eigi að verða á þessum vörum. En það, sem aðallega vekur hneyksli, er það, hvornig hæstv. stj. hefir ráðstafað forstjórnum þessa fyrirtækis, þar sem hún hefir verið fengið í hendur fyrrv. og núv. forstjóra raftækjaverzlunar Íslands, því að með því er bersýnilegt, að þeirri verzlun, sem væntanlega á nú að halda áfram að starfa sem smásöluverzlun, er veitt miklu betri aðstaða en öðrum verzlunum, og þar að auki er forstjóra einkasölnunnar heimilt að taka þær vörur, sem hún verzlunin á í förum sínum, og hafa þær á boðstólum handa almennings fyrir hönd ríkiseinkasölnunnar. Nú er það kunnugt um þessa raftækjaverzlun, að hún hefir verið sérlega óheppin í innkaupum sínum, því að hún hefir keypt dýrar vörur, sem hún getur ekki losnað við, en það er bersýnilegt, að þegar þetta er komið í hendur forstjóra einkasölnunnar og hann og hans félagar eiga fyrst og fremst sinn hag undir því, að þessar vörur seljist, þá getur hann vitanlega hindrað það, að nýjar samkeppnisfærar vörur komi á markaðinn, svo að menn neyðist til þess að kaupa þessar úreltu vörur. Jafnvel þótt ekki sé gert ráð fyrir því, að raftækjaeinkasalan kaupir þessar vörur af raftækjaverzlun Íslands, þá er samt augljóst, að aðstaðan til þess að koma vörunum út er þannig, að heita má, að forstjóranum sé lögð upp í hendurnar aðstaða til þess að neyða menn til þess að kaupa þessar vörur, sem annars eru ekki útgengilegar, auk þess sem það er augljóst, að það hefir hagkvæma þýðingu fyrir rekstur þessa fyrirtækis, sem hér um ræðir, að skipt verði um forstjóra þess frá því, sem nú er.

Af þessu, sem nú hefir verið tekið fram, liggur það í augum uppi, að slíkt framferði af hálfu hæstv. ríkisstj. í þessum efnum er svo hneykslanlegt, að það má ekki ómótmælt vera, og þess vegna er höfuðtilgangur þessarar till., sem við berum hér fram, fullkomlega réttmætur. Er þess því að vænta af hv. Alþ. að það samþ. hana nú þegar.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Hv. þm. Reykv. úr Sjálfstfl. hafa séð ástæðu til þess að bera fram þáttill. út af forstöðu raftækjaeinkasölu ríkisins. Mér skilst till. eiga að vera einkonar dulhúð vantraust á mig fyrir framkvæmd þessa verks, og verð ég að segja, að mér þykir fyrirsögn till. ómyndarlega orðuð. Ég er hissa á því, að þeir, sem að þessu standa, skyldu ekki hafa mannskap í sér til þess að orða það, sem þeir meintu, og hafa till. þannig, að hún lýsti vantrausti á þeim manni, sem framkvæmdi þetta voðalega hneyksli, að þeirra dómi. Hinsvegar verð ég að segja það, að mér þótti raunverulega nokkurs um það vert að heyra ingangur ræðu hv. 3. þm. Reykv., þar sem hann sagði, að núv. ríkisstj. hefði framkvæmt ýmislegt slæmt síðan hún tók við völdum, en þetta væri þó langhneykslanlegast og verst af því öllu saman. Ég verð bara að segja, að ef þetta, sem hér liggur fyrir, er það lakasta, sem núv. stj. hefir framkvæmt, að dómi hv. þm., þá virðist hann ekki hafa mikið út á gerðir stj. að setja, og mun ég sýna fram á það á eftir, hvornig því lakasta er varið, sem stj. hefir gert í augum þessa hv. þm. Hann sagði, að tildrögin til þess, að stofnuð var þessi einkasala, hefðu ekki verið þau, að ríkissjóður ætti að græða á henni, heldur þau, að þurft hefði að bjarga einhverju fyrirtæki, sem „vinir stj.“, eins og hv. þm. orðaði það, hefðu átt og væri að verða gjaldþrota. Ég verð að segja það, að þessi rök hljóma einkennilega í munni þessa hv. þm., þar sem aðalröksemd hans og annara hv. þm., sem mæltu gegn einkasölnunni á síðasta þingi og eru andstæðir einkasölum yfirleitt, eru þau, að einkasölur svipti menn atvinnu og gróðamöguleikum. En nú álita þessir hv. þm., að það sé bjargráð við verzlunareigendur að nota einkasölu til þess að losa þá við verzlunina. Þetta er einkennileg röksemdafærsla og þessum mönnum einum samboðin. Ég man t. d. eftir því, að nýlega var drepð á það annaðhvort í Morgunbl. eða Vísí í sambandi við þetta mál, hvað þetta gæti verið harðsnúðið, því að þeir menn, sem verzlað hafa með raftæki, hefðu verið ágætir gjaldendur til bæjarins. Þar er það harmað mjög, að þessir góðu gjaldendur geti ekki borgað bæjarfélaginu. En hvornig hafa þessir menn getað orðið góðir gjaldendur, ef það á svo að vera greiði við einstaka menn að taka af þeim þennan möguleika til þess að græða og geta borgað útsvar?

Hvað snertir efnahag þessa fyrirtækis, sem hv. þm. talaði sérstaklega um og taldi vera mjög bágborinn, þá ætla ég ekki að fara langt út í umr. um það atriði að sinni, en ég vil þó geta þess í sambandi við það, sem hv. þm. sagði um efnahag fyrirtækisins, að forstjóri þess hefir farið í mál út af því atriði, og mun upplýsast undir meðferð málsins, hvað satt er í þessu, enda skiptir það ekki miklu máli. Mér var annars ekki vel ljóst það atriði í ræðu hv. þm., í hverju þessi björgun við þetta fyrirtæki átti að vera fólgin. Því hefir verið haldið fram utan þings, að þessi björgun væri í því fólgin, að ríkiseinkasalan ætti að kaupa af hinu fyrirtækinu úreltar vörubirgðir, og að forstjóri einkasölnunnar, sem líka er forstjóri þessa fyrirtækis, sem á

að leggja niður, ætti að semja við sjálfan sig um verð á birgðunum. Í einkasölureglugerðinni er ekki gert ráð fyrir því, að keyptar verði neinar birgðir. (JakM: Ég sagði þetta ekki). Nei, en ég vil bara nota tækifærið til þess að benda á, að þetta atriði, sem er meginárásarefnið á þessa einkasölu utan þings, er rangt. Það er gott, að það upplýsist, því að það er svo fjarstætt, að hv. 3. þm. Reykv. treystir sér jafnvel ekki til þess að halda því fram. Ég vil í þessu sambandi ítreka það, að einkasalan á ekki að kaupa neinar vörubirgðir. Það eina, sem getur komið til mála í þessu efni, er, að hún taki þær birgðir, sem fyrir eru, í umboðssölu, ef um umboðssölu laun semst, og þau verða ákveðin í samráði við fjármálaráðuneytið. Þá ætti þessi björgun að dómi hv. þm. að vera fölginn í því, að einkasöluforstjórinn gæti, eftir því sem um semst, þvingað viðskiptamennina til þess að kaupa varning frá þessu fyrirtæki, sem nú á að leggja niður. Það leiðir af sjálfu sér, að slíkt er bara endileysa. Það er augljóst mál, að fyrirtæki hljóta á hverjum tíma að hafa á boðstólum þær vörur, sem eru fyllilega samkeppnisfærar við þær vörur, sem hægt er að útvega, og ef einhverjar vörur væru þannig gerðar, að þær væru ekki samkeppnisfærar, þá mundu viðskiptamennirnir alls ekki kaupa slíkar vörur; en ef það væru svo miklar nauðsynjavörur, að ekki væri hægt að komast af án þeirra, þá yrði vitanlega að flytja aðrar vörur inn. Það, sem hv. þm. sagði í þessu sambandi, er því ekkert annað en rangfærslur og getsakir einar.

Þá breiddi hv. þm. sig allmjög út yfir það, að það væri stærsta hneykslið í þessu máli, að forstöðumanni raftækjaverzlunar hefði verið falin forstaða fyrir hinna vantanlegu raftækjaverzlun ríkisins. Ég skil hreint og beint ekki hugsanaganginn í þessu hjá hv. þm., því að ég hefði haldið, að það væru frekar meðmæli með manni til þess að veita forstöðu þessu vantanlega ríkisfyrirtæki, að hann hefði starfað að verzlun í sömu grein áður. Og það var einmitt það, sem réði mestu um val þessa manns til þess að veita fyrirtæki þessu forstöðu, að hann hafði sérþekkingu á verzlun einmitt í þessari grein, því að stj. vildi ekki fara að leggja í þann kostnað, að hafa sérstakan forstjóra fyrir heildverzlun þessari. Að það varð forstjóri tóbakseinkasölnunnar, sem endanlega varð fyrir valinu, var því tilviljun ein.

Í þessu sambandi þykir mér rétt að minna á það, að 1932 var nákvæmlega leikinn sami skollaleikurinn og nú. Þessi sami maður, sem nú er ráðizt á, hafði þá veitt forstöðu stærstu tóbaksverzlun þessa lands, en var þá falin forstaða tóbakseinkasölnunnar. Sjálfstfl. gagurýndi þetta mjög, sagði t. d. eins og nú, að maður þessi myndi kaupa svo og svo mikið af sjálfum sér. Að sjálfsögðu féll þetta allt niður, alveg eins og til þess var stofnað. Að ég nefni þetta nú, er til þess að sýna fram á, að það er ekkert einsdæmi, sem stj. hefir gert nú. Það hefir verið gert áður, að reyna að velja forstöðumenn fyrir ríkisfyrirtæki, sem hefðu sérþekkingu á því, sem verla á með. Að halda því fram, að það geri menn ómögulega til þess að standa fyrir

fyrirtækjum, að þeir hafi veitt samskonar fyrirtækjum forstöðu áður, er beinlínis andsiætt heilbrigðri skynsemi. Þetta, sem ég nú hefi tekið fram, get ég látið nægja sem svar gegn því í ræðu hv. þm., sem laut að vali forstöðumanns fyrirtækisins. En í ræðu sinni vék hv. þm. að ýmsum atriðum, sem snertu einkasölu sjálfa, er ég skal þessu næst vikja að. Hann sagði m. a., hv. þm., að með þessari einkasölu væri verið að setja inn sérstakan millilið. Ég gæti skilið, að hv. þm. héldi þessu fram, ef engar heildsöluverzlanir væru til í þessari grein, en það er ekki alveg því að heilsa, þar sem þær eru a. m. k. þrjár fyrir.

Þá minntist hv. þm. á, að horizt hefðu mótmæli gegn þessari ráðstöfun minni á hinna vantanlegu raftækjaverzlun. Þetta er rétt. Mér hafa horizt bréf frá stj. rafvirkjafélagsins og frá stj. rafvirkjameistarafélagsins. Í bréfum þessum er verið með hinar sömu dylgjur út af vali forstöðumannsins og hv. þm. hefir verið með nú, og sömu dylgjurnar í garð hans sjálfs.

Það, sem mér virtist þessir iðnaðarmenn finna mest að, var það, að álagningin á vörurnar gæti orðið svo gífurlega há. Út af þessu vil ég benda á, að álagningin er ákveðin mjög mismunandi, frá 5–75%. Það er vitanlega ekki hægt að setja inn í reglugerðina ákveði um vissa álagningu á hvern hlut, þar sem vitað er, að hlutir þeir, sem verlað er með, eru mjög misjafnir. Með þessum umkvörtunum er líka verið að gefa í skyn, að einkasalan muni verða mjög dýrseld, en vitanlega eru allar slíkar tilgátur út í loftið og hafa við engin rök að styðjast.

Ég mun hafa gleymt að minnst á eitt atriði, sem kom fram áðan í ræðu hv. þm. og snerti forstöðu verzlunarinnar. Hann var eitthvað að klifa á því, að ef til vill myndi raftækjaverzlun Íslands halda áfram að reka smásölu og verla við hina nýju einkasölu. Hvað hv. þm. á við með þessu, vildi ég gjarnan fá upplýst.

Ég tel mig nú hafa svarað þeim atriðum, sem hv. 3. þm. Reykv. beindi til mín og þáttill. fjallar um, og tel mig jafnframt hafa sýnt fram á, að ásökunarefnin hafi við engin rök að styðjast.

Bergur Jónsson óyfirl.: Hæstv. fjmrh. hefir nú svarað ræðu hv. 3. þm. Reykv. allýtarlega; það er því að bera í bakkafullan lækinn að fara að bæta þar nokkru við. Ástæðan fyrir því, að ég vildi þó mega bæta hér við nokkrum orðum, er sú, að ég er persónulega kunnugur þeim manni, sem þáttill. þeirri, sem hér er til umr., er sérstaklega beint gegn, en það er forstöðumaður tóbakseinkasölnunnar.

Það er vitað, að blöð sjálfstæðismanna hafa farið svo hörðum orðum um þennan mann, að hann hefir neyðzt til að höfða mál gegn þeim. Þessum árásum heldur svo hv. 3. þm. Reykv. áfram hér innan vöndu þingsins, þar sem hann telur það eitt reginhneyksli að fela honum forstöðu hinnar vantanlegu raftækjasölu ríkisins, þegar hann hefir jafnframt forstöðu annarar verzlunar. Mér virðist það alveg liggja í augum uppi, að þegar velja á menn til þess að veita verzlunarfyrirtæki forstöðu, þá sé ekki nema

eðlilegt að velja þá eða þann, sem þekkingu hefir á þeim verzlunarrekstri, sem fyrirtækið á að hafa með höndum, en það er það, sem gert hefir verið í þessu tilfelli.

Þá var hv. þm. að tala um það, að fyrirtæki það, sem Sigurður Jónasson hefir nú að undanfögnu veitt forstöðu, myndi ekki standa sig vel. Sé svo, þá á Sigurður áreiðanlega ekki sökina á því. Til þess munu liggja aðrar orsakir en stjórn hans á fyrirtækinu, því að Sigurður hefir sýnt það fyrir löngu, að hann er vel fallinn til þess að veita fyrirtækjum forstöðu, a. m. k. þeim, sem ríkinu tilheyrja. Ég þori því að fullyrða, að forstaða hans fyrir þessu nýja fyrirtæki muni fara vel úr hendi. Um það verður því ekki með rökum deilt, að úr því að stj. ákvað að taka í hendur ríkisins einkasölu á raftækjum, þá var það eðlilegt og vel ráðið að fela Sigurði forstöðu fyrirtækisins. Annars vil ég að endingu segja hv. 3. þm. Reykv. það, að ég var alveg hissa, hver orð hann hafði um rekstur Sigurðar Jónassonar á raftækjaverzlun Íslands. Þau ummæli vörðudu sannarlega við lög, hefði hann haft þor í sér til þess að segja þau utan þinghelginnar.

Flm. (Jakob Möller) óyfirf.: Það er hreinasti misskilningur, að till. þessari sé stefnt gegn Sigurði Jónassyni, og ég viðurkenni ekki að hafa sagt neitt það, er gaf tilefni til að halda slíkt. Það, sem ég hefi sagt, er það, að Sigurði Jónassyni, sem er forstöðumaður fyrir raftækjaverzlun Íslands, hafi verið falin forstaða fyrir hinni væntanlegu raftækjaverzlun ríkisins. Að það var gert, kvað hæstv. fjmrh. vera sökum þess, að hann hefði sökum sparnaðar ekki vilja að bæta nýjum forstjóra fyrir þetta fyrirhugaða fyrirtæki. Út af þessum ummælum hæstv. ráðh. vil ég beina fyrirspurn til hans um það, hvers vegna hann hafi endilega valið þennan mann. Hvers vegna skipaði hann t. d. ekki forstjóra viðtækjaverzlunarinnar í þetta? Það var þó skyldari forretning en tóbakið. Það, sem hæstv. ráðh. var að reyna að afsaka þessar gerðir sínar með, var það, að Sigurður Jónasson hefði sérstaka þekkingu á slíkum verzlunarrekstri sem þessum. En sú ástæða verður að teljast harla litils virði, þar sem það er vitað, að Sigurður hefir jafnan haft við hlið sér þýzkan sérfræðing í þessari grein, sem talið er að eigi að fylgja honum yfir í ríkisfyrirtækið, því að hann skortir vitanlega alla sérþekkingu á þessum hlutum. Það er því hinn þýzki maður, sem hér á aðallega að ráða, enda hefir Sigurður líka margt annað að gera. Það, sem fyrir hæstv. ráðh. hefir vakað með skipun Sigurðar í forstjórnastöðu þessa, er því alls ekki það, sem hann hefir verið að berjast fram nú. Heldur hitt, að hann hefir með þessu verið að bjarga fjárhagslega nokkrum stuðningsmönnum stj., sem tengdir eru við raftækjaverzlun Íslands.

Þá var hæstv. ráðh. að furða sig á því, að ég hefði sagt, að þetta væri það versta, sem stj. hefði gert. Þetta sagði ég bara ekki, heldur hitt, að veiting þessarar forstöðu væri sennilega eitt það vitlausasta og jafnframt það hneykslanlegasta, sem hún hefði gert: og það, sem gerir

ráðstöfunina hneykslanlega, er tilgangurinn, að vera að reyna að bjarga nokkrum pólitískum vinum sínum, sem illa eru staddir fjárhagslega, á annara kostnað.

Það er vitanlegt, að þeir, sem kunna að fást við verzlun, geta haft hag af henni. Ég vil því spyrja: Hvers vegna hefir raftækjaverzlun Íslands tapað eins og raun er á orðin? Er það ekki sökum þess, að forstjórinn hefir ekki kunn- að að fást við verzlun með slíka hluti, sem þar hafa verið hafðir á boðstölum? Því hefir að visu verið haldið fram, að tap verzlunarinnar væri því að kenna, að hún hefði upphaflega fengið mjög óhagstæð verzlunarsambönd erlendis og fengið inn vörur, sem hún gat ekki selt aftur. Þetta má vel vera rétt að einhverju leyti, en sé svo, að hún liggi með meira eða minna af lítt seljanlegum vörum, — skapar þá einkasalan kannske ekki aðstöðu fyrir forstjórnann til þess að afsetja þær? Hæstv. ráðh. sagði vitanlega, að það væri ekki meiningin, að einkasalan keypti þessar vörur, heldur í hæsta máta tæki þær til umboðssölu. Ég þykist nú vita, að hæstv. fjmrh. sé ekki svo skyni skroppinn, að hann sjái ekki, að þetta sé eitt og hið sama, hvort vörurnar verða keyptar af verzluninni eða að forstjórinn tekur þær í umboðssölu. Það kann aðeins að liða dálítið lengri tími þar til vörurnar eru allar komnar í verð, ef þær eru teknar í umboðssölu. En hitt er víst, að þeim verður öllum komið í verð, — því að hver er það kannske annar en forstjórinn, sem ræður því, hvaða vörur eru keyptar inn á hverjum tíma? Það er þetta, sem er hið hneykslanlega í þessu máli, það hneykslanlegasta, sem mér er kunnugt um, að stj. hafi aðhafzt, að skara svo mjög sem raun er á orðin eld að köku sinna nánustu fylgifiska á kostnað annara. Það má vel vera, að ráðh. þekki eitthvað hneykslanlegra en þetta, sem stj. hefir gert, en sem sagt, mér er ekki kunnugt um það. Þetta er sú stjórnarráðstöfun, sem kemst næst hneykslanlegri framkvæmd mjólkursölulaganna, þó ýmislegt sé ekki sambærilegt með fyrirkomulagið á þessum tveimur einkasölum, m. a. það, að mjólkursalan hefir aðeins til meðferðar innlenda vörutegund, en raftækjasalan selur aðeins innflutta vöru. Þessar tvær einkasölur eru því ekki fyllilega sambærilegar.

Hæstv. ráðh. svaraði út í hött hinu og þessu, sem hann var að gera mér upp að hafa sagt, t. d. það, að ekki mætti veita hæfileikamanni þetta starf eða sérfróðum manni. Hann veit vel, að þetta er ekki mín meining. Hinsvegar er mér ekki kunnugt um, að sá maður, sem gerður hefir verið að forstöðumanni raftækjaverzlunarinnar, sé neinn sérfræðingur í þeirri grein. Við þá verzlun, sem hann hefir veitt forstöðu, hefir starfað útlendur sérfræðingur, og ég geri ráð fyrir, að hægt hefði verið að fá þann sama mann til þess að annast raftækjaeinkasölu án þess að hún sé sett í samband við tóbaks-einkasölu.

Jón Baldvinsson: Þessi þáttill. um forstjóra raftækjaeinkasöluinnar kemur fram fyrst í dag, kannske síðasta dag þessa þinghluta. Það er því

eftir atvikum rétt, að ég sé stutturður um till. Þó get ég ekki hjá því komið að fara um hana nokkrum orðum. Hæstv. fjmrh. hefir tekið þessa þáttill. sem vantraust, og verð ég að segja það, að eins hefði ég gert í hans sporum. Mér þykir því eðlilegt, að hæstv. ríkisstj. vill ekki taka við þessari þáttill.

Annars kvaddi ég mér hljóðs til þess að ísýsa afstöðu Alþfl. til þessa máls með nokkrum orðum. Það er vitanlegt, að þessir tveir flokkar, Alþfl. og Framsfl., starfa saman og standa að núv. ríkisstj. Þessu sambandi er ekki slitið enn. Þessir tveir flokkar hafa þrátt fyrir þetta samstarf hvor sína skoðun, og það jafnvel á ýmsum þeim verkum, sem framkvæmd eru af hinum ýmsu ráðherrum. Þannig verður það alltaf, þegar tveir flokkar, sem ekki byggja stefnu sína á sama grundvelli, starfa saman. Það er því ekkert nýtt, þó þessir flokkar geti orðið ósamála um dægurnál, eins og t. d. einstakar starfsveitingar eða embættisveitingar. Hitt er annað mál, hvort mismunandi skoðanir á slíkum einstökum atvridum eru látnar valda starfsslitum milli flokka, og ég býst ekki við, að það tilefni, sem með þessari þáttill. er hér gefið af andstöðuflokki stj., verði notað til þess að slíta samvinnu Alþfl. og Framsfl. fyrir en þeim sjálfum rétt þykir. Því verður ekki neitað, að komið hefir fram óánægja hjá ýmsum mönnum í Alþfl. yfir einstökum ráðstöfunum stj., en hliðstæð dæmi má mörg finna fyrir utan pollinn. T. d. er það svo í Danmörku, þar sem radikali flokkurinn og sósíalistar standa saman að stj., að þeir radikölu geta verið óánægðir með það, sem ráðherrar sósíalista gera, og sósíalistar óánægðir með það, sem hinir radikölu ráðherrar gera. Þetta stafar af því, að flokkarnir hafa hvor sínar skoðanir á ýmsum málum. En þó ýmsir menn í Alþfl. séu óánægðir með þá ráðningu, sem hér uta ræðir, þá munu þeir eða flokkurinn ekki nota þessa till. til friðslita. Því ég býst við, að afleiðingin af samþykkt þessarar till. yrði sú, að hæstv. forsrh. hæðist lausnar fyrir sig og ráðuneyti sitt, en ekkert hefir komið fyrir í samvinnu þessara tveggja flokka, sem hafi gert það eðlilegt, að stjórnaarskipti verði, og þá sennilega nýjar kosningar, og það veit hv. 3. þm. Reykv. Þó hann hafi nú tekið fyrir þetta einstaka dæmi, þá veit hann, að við báðir, hann og ég, höfum fengið aðfinnslur út af þeim störfum, sem við höfum gegnt, og það jafnvel innan okkar eigin flokka, þó þær hafi ekki komið opinberlega fram. En þó aðfinnslur hafi komið fram hjá Alþfl. yfir þessari ráðstöfun, þá er það annað mál, að það verður ekki látið valda starfsslitum. Og ef að því kemur, að Alþfl. telur sig ekki lengur geta starfað með Framsfl., þá mun hann sjálfur ákveða tilefni til starfsslita, en ekki sækja þau til andstöðuflokks. — Án þess ég sé að mælast undan umr. um þetta mál, þá get ég látið hér staðar numið til þess að flýta fyrir afgreiðslu nýtari mála.

Með tilvisun til þess, sem ég hefi nú sagt, ber ég ásamt form. Framsfl., hv. þm. S.-Þ., fram svo hljóðandi rökst. dagskrá, er ég leyfi mér að afhenda hæstv. forseta:

Með því að Alþingi ber fullt traust til ríkisstjórnarinnar og hvers einstaks ráðherra, sér það eigi ástæðu til að greiða atkvæði um þingsályktun þessa og tekur fyrir næsta mál á dagskránni.

Forseti (EmJ): Mér hefir horizt svo hljóðandi rökst. dagskrá frá hv. 4. landsk. og hv. þm. S.-Þ.: [Sjá að ofan.]

Þessi rökst. dagskrá liggur þá hér cinnig fyrir til umr.

Pétur Halldórsson [öfirl.]: Herra forseti! Það er nú komið í ljós með þessari ráðstöfun, hver verið hefir aðaltilgangurinn með þeim stóra lagabálki um einkasölu á bifreiðum og raftækjum, er samþ. var á síðasta þingi. Það þurfti hvorki meira né minna en þessar smærðis umbúðir til þess að koma því í framkvæmd, sem þegar var spáð, að tilgangurinn væri að losa þennan mann eða þetta firma, raftækjaverzlun Íslands, við sínar vörubirgðir og gera eiganda verzlunarinnar að forstjóra einkasölnunnar. Þetta er ekki í fyrsta sinn, sem þessi maður er losaður við óþægilegar byrðar á kostnað ríkissjóðsins. Ég vil spyrja: Hverju má hann nú taka upp á næst? Þetta er í annað sinn. (MT: Hvað hefir hann verið losaður við áður?). Tóbaksverzlunina. (Fjmrh.: Er það greiði, að taka af mönnum atvinnu þeirra?). Það þurfti bara þessar litlu umbúðir til þess að koma þessu í framkvæmd; hér var ekki um að ræða neinn smágreiða stj. fyrir sinn flokksmann á kostnað ríkissjóðs. — Ég sé nú, að hér liggur fyrir rökst. dagskrá frá hæstv. forseta Alþfl. um að visa þáttill. frá. Honum finnst ekki athugasvert, þó þessi ráðh. geri flokksmanni sínum greiða, ef hinir ráðh. fái cinnig að hjálpa sínum mönnum. Þetta samkomulag um stjórnaifar er alveg óþolandi. Samkomulag um stjórnaifar má ekki byggjast á þessu. En þó væri nú þetta litilsvert, ef það væri engum til tjóns. — En ekki er nú svo vel, að svo sé. Allir þeir menn, sem með þessari vörur verzl. í Reykjavík og Hafnarfirði, hafa mótmælt þessari ráðstöfun sem gerræði (Fjmrh.: Það hefir ekki verið kallað gerræði), og skorað á hæstv. ráðh. að gera breyt. þar á. Það er undarlegt, að af þeim þrem heildsölum, sem keppt hafa um verzlun með þessari vörur hér á landi, skuli vera valið einmitt það fyrirtekið, sem fyrir stjórnaifa er pólitískt hættulegast.

Ég held því ekki fram, að ráðh. eigi við hvað eina, sem hann gerir, að ganga fyrir Pétur og Pál og spyrja þá ráða, heldur eigi hann að fara eftir því, sem hann telur réttast, og taka síðan afleiðingunum, hverjar sem þær verða, með góðri samvizku; en hér er ekki þannig ástátt. Hér er þannig í pottinn búið, að hæstv. ráðh. hlýtur að finna til mikils sársauka hvert sinn sem á þessa ráðstöfun hans er minnt, af því hún er óforsvaranleg. Allir, sem við hana eiga að búa, hafa mótmælt henni, og það er ómögulegt að segja, að dómur allra þeirra manna, sem við þessa ráðstöfun eiga að búa og afkomu sína eiga undir henni, sé einskis virði. Og þessi mótmæli eru ekki fram borin af stjórnmálalegum

ástæðum, heldur af því, að þessir menn telja þessa ráðstöfun skerða atvinnu sína tilfinnanalega. En hvaða ástæður liggja þá til grundvallar fyrir þessari ráðstöfun? Hér er um að ræða fyrirtæki, sem hefir einkaumboð fyrir einn stærsta raftækjaframleiðanda heimsins, þýkt fyrirtæki, sem teygir hingað angana gegnum Danmörku, en þetta eitt gefur fullkomna ástæðu til þess að vita það, að þessu fyrirtæki skuli vera gert svona hátt undir höfði. Það má heita, að búið sé að gefa A. E. G., eða Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft, sérstöðu á Íslandi. Það verður ekki annað séð en að sú sérstaða eigi að tryggja því fyrirtæki alla verzlun hér á landi, máske gegn einhverjum friðindum, svo sem t. d. rekstrarfé handa raftækjaeinkasölnunni, en ráðstöfunin er engu að síður vafasöm, því ég efast ekki um, að yfir henni verður kvartað af öðrum erlendum firmum, sem gjarnan hefðu viljað gera tilboð í þau kjör, sem A. E. G. hefir hlotið. Það er talið, að forstjóri raftækjaeinkasölnunnar hafi sérþekkingu á þessu sviði. Ég held það sé ekki rétt. Ég held það sé ekki nær að segja, að hann sé þekkingarlaus á því sviði, og sjálfur hefir hann litið svo á, að hann þyrfti að kaupa sér sérþekkingu á þessari verzlun meðan hann stjórnaði raftækjaverzlun Íslands. Ég vil ekki fullyrða, að bráðnaðsynlegt sé, að forstjórinn hafi sérþekkingu á öllum raftækjum; þó er eðlilegra, að svo væri, en hér hefir alls ekki verið litið á fagþekkinguna sem skilyrði, og þessi maður hefir hana enga.

Mér þótti ein setning, sem hæstv. fjmrh. sagði, talsvert athugasverð. Hv. 3. þm. Reykv. hafði sagt, að líkur væru til, að það yrði hagur fyrir raftækjaverzlun Íslands, að eigandi hennar og forstjóri yrði einnig forstjóri raftækjaeinkasölu ríkisins. Það mætti átla, að raftækjaverzlun Íslands héldi áfram sem smásala og gæti þá haft hagnað af því að vera þannig tengd raftækjaverzlun ríkisins; en hæstv. ráðh. sagði þá, að það væri tilhafulaust, að raftækjaverzlun Íslands héldi áfram. (Fjmrh.: Ég sagði, að Sigurður Jónasson yrði ekki forstjóri raftækjaverzlunar Íslands eftirleiðis). Má vera, en þar með er ekki sagt, að raftækjaverzlun Íslands geti ekki haft sérstaka hagsmuni af því, að aðaleigandi verzlunarinnar verður forstjóri raftækjaeinkasölu ríkisins. Þessi vitaverða ráðstöfun hæstv. ráðh. gerir smásölu raftækjaverzlunar Íslands sérstaklega hagvænlega. Eða er ekki líklegt, að hún standi nokkuð betur að vígi en aðrar smásölur? Er ekki líklegt, að þessi maður sjái um það, að hans eigin verzlun hafi betri aðstöðu en keppinautar hennar? Þannig vakna margar spurningar fyrir manni, þegar þetta mál er skoðað niður í kjölinn, og allar eru þær þess eðlis, að ýmist gera þær þessa ráðstöfun enn athugasverðari eða þá að þær vekja upp nýjar spurningar í sambandi við þetta mál, sem gera það enn tortryggilegra. Ég álit, að nú sé komið í ljós, að aðaltilgangurinn með bifreiða- og raftækjaeinkasölulögunum í fyrra hafi verið sá, að koma raftækjaverzlun Íslands yfir á ríkið. Í öðru lagi hygg ég, að hæstv. ráðh. geti ekki mælt bót ráðningu forstjórans eða reglugerð þeirri, sem hann hefir gefið út um raftækjaeinkasöluna.

Ég tel því sjálfsagt af Alþingi að samþ. þáttill. til þess að hinir hæstv. stjórnarherrar vari sig á slíku eftirleiðis.

Magnús Torfason: Eins og hv. þingheimi er kunnugt, hefir minn heiðraða nafni verið blandað inn í umr. um raftækjaeinkasölu ríkisins, sem nú á að fara að stofna. Fyrir þetta út af fyrir sig hefði ég þó ekki kvatt mér hljóðs. Ég er nú orðinn svo vanur smáhniflum og stingjum, að ég læt mér nokkuð á sama standa; slíkt hefir aldrei hrinið á mér. En það hafa hér verið bornar sakir á raftækjaverzlun Íslands, og þar er ég hluthafi og þess vegna nokkuð kunnugur málavöxtum. Leyfi ég mér því að segja nokkur orð.

Ég ætla fyrst að snúa mér að hv. 5. þm. Reykv. Hann var að minnast á tóbaksverzlun Íslands og gat þess í því sambandi, að Sigurður Jónasson forstjóri hennar hafi skorið sér allgóðan bita af því fyrirtæki, tóbakseinkasölnunni, er hann stjórnaði áður. Ég verð að segja það, að ég hef aldrei séð eða heyrt máli snúið öfugt fyrr, ef það er ekki gert hér. Mér var kunnugt um það, þegar tóbakseinkasala ríkisins var lögð niður. Þá það Magnús heitinn Kristjánsson mig að leggja fé í þetta fyrirtæki, sem taka átti við af einkasölnunni, en einn fyrirvara setti hann: það skilyrði, að ég skyldi greiða atkv. með því, að ríkið tæki þessa verzlun aftur í sínar hendur, ef afstaða breyttist. Þetta skilyrði setti hann af því hann vissi, að betur gengi að koma einkasölu aftur á fyrir vikið. Þetta fyrirtæki græddi vel fé. Það gaf af sér árlega 15—50%, og það er enginn vafi á, að sá gróði hefði aukizt, ef fyrirtækið hefði haldið áfram. Svo er hér sagt, að forstjórinn hafi gert sér mat úr því að leggja þessa verzlun niður, er ríkið tók aftur einkasölu á tóbakinu og hann gerðist forstjóri þeirrar verzlunar. Hér er samuleikanum alveg snúið við: hér er þvert á móti fagurt fordæmi gefið, að vilja heldur vinna fyrir almannahag en sjálfan sig. Að nokkru leyti er líkt ástatt með raftækjaverzlun Íslands. Ég gerðist hluthafi í þeirri verzlun fyrir tilmæli Sigurðar Jónassonar. Það, sem vakti fyrir honum með stofnun þeirrar verzlunar, var að ná sem beztum verzlunarsamböndum við útlönd. Ég veit ekki, hvort mönnum er almennt kunnugt um, að það er raftækjaverzlun Íslands, sem undirbjó Sogsvirkjunina. Það hefir verið sagt hér, að þetta félag hafi tapað fé. Ég veit ekki til þess. En það hefir fest peninga í þessum undirbúningi, um 40 þús. kr., og það hefir verið gert með samþykki allra hluthafa, án tillits til þess, hvort nokkuð fengist upp úr því síðar. En því vil ég ekki leyna, að fyrirtækið var líka stofnað með tilliti til þess, að það mundi verða mjög þýðingarmikið fyrirtæki, þegar Sogið væri virkjað, blátt áfram af því, að þegar rafmagn verður miklu ódýrara, þá verða miklu fleiri, sem nota það á allan hátt, og þess vegna átti þessi verzlun góða framtíð fyrir höndum. Fyrir þessa gróðamöguleika er tekið með því að gera raftækjaverzlunina að landsverzlun. Það er þess vegna svo langt frá því, að Sigurður Jónasson eða aðrir, sem þar að standa, hafi verið að skera

sér einhverja sneið með þessu, því það er og verður fjárhagslegt tap.

Í þessu sambandi skal ég geta þess, að á morgun verður aðalfundur raftækjaverzlunar Íslands, og á dagskrá er ekkert um það, að stofna eigi smáverzlun. Það hefir áreiðanlega engum manni í félaginu dottið í hug.

Hér hefir einnig verið sagt, að raftækjaverzlun Íslands hafi ekki verið samkeppnisfær. Og í hinu orðinu er sagt, að það sé eitthvert stærsta fyrirtæki þessarar greinar í öllum heimi, sem raftækjaverzlunin hafi umboð fyrir, en samt er verið að reyna að koma því inn hjá mönnum, að vörur þessarar verzlunar séu ekki samkeppnisfærar. Ég er satt að segja alveg hlessa á að heyra annað eins og þetta borið hér fram.

Hvað mig persónulega snertir, þá hefir Sigurður Jónasson aldrei minnst á það einu orði við mig, hvernig uppgerðin yrði á milli raftækjaverzlunar Íslands og ríkisverzlunarinnar tilkomandi, og ekki heldur um mannahald verzlunarinnar.

Ég hefi samkv. þessu sérstaka aðstöðu hér á þingi, og það verður kannske lítið svo á, að ég eigi um mitt mál að eiga hér, og þess vegna er það, að ég mun ekki greiða atkv. um þessa till. En hinsvegar get ég lýst því yfir, að ég er algerlega á móti þessari till. á þskj. 379 og tel hana algerlega að ófyrirsynju fram komna.

Magnús Jónsson: Þar sem óðum liður á fundartímann og ég óska, að fleiri mál megí ljúkast, ætla ég að falla frá orðinu.

Jónas Jónsson óyfirl.: Ég ætla eins og sá hv. þm., sem síðast tók til máls, aðeins að segja fá orð, af því að ég er honum samdóma um það, að greiða þurfi fyrir ýmsum fleiri málum, sem hér eru.

Ég ætla samt sem áður að segja lítið eitt um það, að þeir, sem halda því fram, að það hafi jafnvel verið eldri samningar um það, að Sigurður Jónasson tæki þetta að sér, og að það hafi verið í ráði, þegar löggjöfin var sett, að þeim skjátlást. Mér er kunnugt um, að þegar stj. fór fram á það við Sigurð, að hann tæki þetta að sér, þá var hann ófús til þess og vildi heldur vera laus við það, þar sem þetta legði á hann mikla vinnu. Þessi einkasala var sett á bókstaflega vegna kreppunnar, til þess að afla ríkissjóði tekna. En um leið eru ekki aðeins andstæðingar stj., heldur líka stuðningsmenn fýsandi þess, að þegar svona fyrirtæki er stofnað, sé ekki bætt við neinum óþarfa kostnaði. Og með þessu móti, sem undirbúið er í sjálfru frv., hverfur alveg forstjórakostnaðurinn. Þetta er í samræmi við það, sem launamálanefndin leggur til, þar sem hún hugsar sér, að hin mörgu einkasölufyrirtæki landsins séu sameinuð undir einn mann. Ég gæti trúað því, að sumir, sem hafa hallmælt þessari ráðstöfun, hefðu máske tekið jafnhátt undir það, ef ráðinn hefði verið maður með 24 þús. kr. launum, eins og hver forstjóri hefir hjá fiskisölusamlaginu. (**JakM:** Hvernig er það í Sambandinu?). Þar hefir enginn 24 þús. kr. laun, en það er líka lifseigara heldur en fiskisölusamlagið, þar sem hver situr

á svikráðum við annan og svara ekki bréfum, af því þeir trúá ekki hver öðrum til neinna góðra hluta. — Það er þess vegna áreiðanlega í þökk allra sæmilegra borgara landsins, að þessi ráðstöfun var gerð með þeirri ráðdeild, að fenginn var til yfirstjórnar þessa fyrirtækis einn af duglegustu „business“-mönnum þessa bæjar, og það án sérstakrar borgunar.

Hv. 2. landsk. hefir sýnt fram á, að það hefir með miklum drengskap verið stofnað til undirbúnings Sogsvirkjunarinnar einmitt af þeim mönnum, sem að þessu fyrirtæki hafa staðið. Og það er rétt að taka það fram, að það er enginn maður á landinu, sem hefir gert svipað eins mikið og Sigurður Jónasson til þess að hrinda Sogsmálinu áfram. Hann var sterkasti maðurinn í Alþfl. í þessu máli, og það var hann, sem hjálpaði Jóni beitnum Þorlákssyni til þess að fá lánið í Stokkhólmi, því hann kom honum í samband við þá menn, sem leystu þetta mál. Það er yfirleitt verk Sigurðar, að Sogið er virkjað. Það var hann, sem hóf þá sterku öldu, sem knúði aðstandendur Morgunbl. seinast til þess að vera með, þegar þeir voru að skolast undan. Og það var í öðru lagi hans verk og verkfræðinga þeirra, sem á hans vegum voru, að finna staðinn, þar sem virkjað er. En þeir menn, sem fyrir bæjarstj. Rvíkur höfðu verið að leita að staðnum, fóru alltaf villir vegar.

Þess vegna er það svo, að því lengur, sem málið er þreytt á þingi eða í blöðum, því verri verður málstaður íhaldsins í bæjarstj. og á þingi. Því málið er þannig, að það getur ekki orðið til annars en að lyfta þeim manni, sem hér er mest verið að áfella.

Hvað viðvíkur ræðu hæstv. forseta Sp., þar sem hann segir frá því, að í sínum flokki séu einstakir menn óánægðir með þessa ráðstöfun, líkt eins og Morgunbl. og rafmagnskaupmennirnir, þá get ég vel trúað, að svo sé. En ég vil aðeins segja, að það er ekki nema eðlilegt, þegar fleiri flokkar standa að stjórn. Það hlýtur alltaf svo að vera, meira að segja innan sama flokks, að menn séu ekki alltaf samdóma. Á sama hátt og sumir jafnaðarmenn eru óánægðir með þennan fyrrv. samherja sinn, Sigurð Jónasson, eins er um við framsóknarmenn óánægðir með ýmsar ráðstafanir, sem hæstv. atvmrh. hefir gert um mannaval. En um það tölum við öðruvísi en opinberlega. Yfirleitt er það svo um okkur framsóknarmenn, að okkur líkar ágætlega við hæstv. atvmrh. eins og jafnaðarmönnum líkar vel við hæstv. fjármráðh. En það útilokar ekki það, að ekki geti verið einhver meiningarmunur um þau mörgu framkvæmdaratriði, sem stj. verður að hafa með höndum. — Þess vegna er það, að þó við hæstv. forseti Sp. séum ekki að öllu leyti sammála, þá erum við í aðalatriðunum mjög vel ánægðir með stj. og treystum henni vel og óskum því, að hún haldi áfram. Við vitum, að það er nauðsynlegt fyrir land og lýð. Og þess vegna óskum við, að þessi fjarstæða órökstudda þáttill. verði drepin hér í dag.

Sigurður Kristjánsson: Ég tek til máls fyrst og fremst af því, að ég er meðflm. að þessari þáttill. Ég vil ekki láta skoða afstöðu mína til

þessa máls neitt í líkingu við það, sem hv. þm. S.-Þ. var að tala um; að hún sé spröttin af fjandskap við Sigurð Jónasson. Ég hefi þá persónulegu skoðun á Sigurði Jónassyni (þó það sé kannske ekki viðeigandi að tala um mann, sem ekki er innan þingsins), að hann hafi verið einn af albeztu mönnum Alþfl. Það er að visu ekki afarmikið sagt með því, en frá sjónarmiði stjórnsins getur það ekki verið last. En það raskar ekki því, að ég viti það, ef hann er viðriðinn einhverja þá hluti, sem þetta flokkasamband, sem hér er í meiri hl. á þingi, framkvæmir og eru stórvitaverðir.

Það er rétt að byrja á því, sem er e. t. v. byrjun þessa máls, og það eru ádeilur Alþýðublaðsins á fjmrh. út af þessari ráðstöfun. Sú ádeila er flutt af Alþfl. og hefir verið endurtekin í blaði hans, og ég veit, að hún mundi hafa verið stöðvuð, ef þingflokkurinn hefði ekki verið henni í alla staði samdóma. Þetta er upphaf aðfinnslunnar, og það er ekki farið neitt í launkofa með það, hvað það sé, sem Alþfl. og fyrst og fremst forystumenn hans hér á Alþ. hafa fram að flytja. Þeir segja, að það sé hneykslanlegt framferði, sem hæstv. fjmrh. hefir gert sig sekan í, og rafvirkjar hafa mótmælt og krafist þess, að reglugerðin verði endurskoðuð og gerðir fjmrh. afturkallaðar. — Alþfl. heldur svo áfram. Hann segir síðar, að athæfi hæstv. fjmrh. sé mjög vitavert og að hann verði að vita mjög harðlega þessa ráðstöfun. Ennfremur segist Alþýðublaðið krefjast þess, að þessi mistök verði leiðrétt, og það tafarlaust.

Nú er það ekki svo að skilja, að sjálfstæðismenn séu að herma eftir sósíalísum. En þó sjálfstæðismenn verði oftast að vera andstæðir því, sem Alþfl. flytur, þá má það ekki eiga sér stað, þá sjaldan þessi flokkur fylgir réttu máli. að sjálfstæðismenn ekki fylgi því einnig. Við sjálfstæðismenn látum ekki af réttri stefnu, þó menn, sem ekki eru þekktir að því að fylgja að jafnaði réttum málstað, séu einnig með sömu kröfur.

Nú hefir hv. 4. landsk. komið fram með einskonar traustsyfirlýsingu til ríkisstj. Hann komst svo að orði, að hæstv. fjmrh. hefði tekið aðfinnslum þeim, sem fram eru bornar á þskj. 379 og eru endurtekningar á aðfinnslum Alþýðublaðsins, sem vantraust; og það væri alveg rétt, að hans dómi. Nú verð ég út frá þessu að segja það, að þegar Alþfl. er búinn að koma fram með þessar aðfinnslur, sem form. þess flokks segir, að fjmrh. hafi réttilega tekið sem vantraust, og þegar svo sjálfstæðismenn, sem ég vænti, að allir séu með þáttill. á þskj. 379, bætast við með þessu, sem hæstv. fjmrh. að dómi form. Alþfl. hefir réttilega tekið sem vantraust, þá sýnisi mér, að hæstv. fjmrh. hefði ekki getað annað gert en að heiðast lausnar eða segja af sér strax. áður en þessi till. var tekin til umr., nema því aðeins, að hann væri búinn að semja um það við Alþfl., að hann hyrfi frá þessu vantrausti. Og skilst mér, að þeir samningar séu nú komnir á. Mér finnst það að sönnu ekki nema sanngjarnt af hendi Alþfl.; hann hefir notað Framsfl. svo lengi og vægðarlaust fyrir gólfþurrku, að það er ekki nema réttmætt, að hann láti einu sinni

þurrka í sig lítils háttar óþverra. Mér finnst Framsfl. hafa unnið fyrir þessu og þetta ekki vera nema sanngjörn viðskipti milli flokkanna. En það raskar ekki því, að þetta er alvarlegt mál, sem hér er um að ræða. mál, sem gengur svo fram af meiri hl. þingsins, að hann getur ekki látið það óvitt. Og ég verð að segja, að það er kominn tími til þess að koma fram með hér á þingi aðfinnslur yfir því, sem hefir viðgengið í mörg ár. a. m. k. öll þau ár, sem fram-sóknarmenn hafa farið með stj. hér á landi, og það er það, að ríkissjóður sé óbeint notaður til framdráttar einstökum mönnum og flokkum og að flokkastarfsemi þessara herra hafi styrk sinn frá ríkissjóði eftir óbeinum leiðum. Þetta á að stöðva.

Inn á efni þessa máls að öðru leyti þarf ég í raun og veru ekki að fara, eftir að 3. og 5. þm. Reykv. hafa rætt það jafnrækilega og þeir gerðu. Það er kannske ástæða til að mótmæla einstökum atvörðum, sem fram hafa komið frá stuðningsmönnum stj., eins og t. d., að það sé ósamræmi í því, að þessi verzlun hafi getað gefið hluthöfum sínum arð, en þó væri hagur fyrir eigendurna, að ríkið keypti þær þirgðir, sem verzlunin á. Það má vel vera, að liðsmenn stj. skilji þetta ekki sjálfir, en þeir hljóta að skilja það undir eins og þeim er bent á það. Það er hægt á tímabili að moka upp fé, eins og hv. 2. landsk. segir, að þessi verzlun hafi gert, en hlaða jafnframt upp svo miklu af „ukurant“ vörum, að það saki í framtíðinni og því til stórhags að geta losnað við þær. Og það er einmitt það, sem ég hygg, að eigi sér stað hér, að þessi verzlun hafi gefið ágætan arð hluthöfum sínum, en það sé gott heilum vagni heim að aka, og því sé ágætt að láta ríkið taka hinar úreltu vörur, sem verzlunin kann að eiga í stórum stíl, og þina þær út í almenning í einokun.

Ég verð að segja það, að mér finnst hæstv. fjmrh. ekki mjög viðkvæmur, að hann skuli ætla að standa þetta af sér. Ég hygg, að flestir ráðh. aðrir mundu hafa verið það hörundsárir, að þeir hefðu ekki viljað liggja undir þessum aðfinnslum án þess að geta hnekkst þeim rökfræðilega og efnislega. En ég kalla ekki, að hann hafi hnekkst þeim, þó hann hafi fengið Alþýðuflokksþingmenn til þess að ganga frá sínu vantrausti, til þess að hann geti hangið í ráðherrastóli. Það er vitanlega rétt hjá hæstv. fjmrh., að það væri tiltölulega létt fyrir hann að bera þetta böll, ef menn væru ánægðir með allt annað, sem hann hefir gert. En hann skal ekki hyggja sér neinar skjáborgir úr því, því þó þetta sé þess eðlis, eins og hv. 3. þm. Reykv. benti á, að það sé einna hneykslanlegast af gerðum hans. Þá er þó margt annað í hans verkahring, sem sjálfsagt stefnir landi og lýð til meira tjóns; en það þarf ekki að vera jafnhneykslanlegt, því það getur verið spröttið af getuleysi; vöntun þekkingar og hygginda, sem í hag koma. Það kann að vera af því, að hann hafi reist sér hurðarás um öxl og hafi ekki þrek til þess að viðurkenna, að hann ætti að víkja og láta aðra og hefari taka við. Það þarf ekki annað að vera en manninn skorti dugnað. En það er hneykslanlegt, ef menn gera rangt

visvitandi og af því, að við það eru bundnir persónulegir hagsmunir.

Ég verð að segja eins og aðrir hv. þm., sem hér hafa talað, að ég vil ekki verða til þess, að ekki vinnist tími til að ræða þau mál, sem enn eru órædd á dagskrá fundarins, og þótt ég hafi enn margt að segja um þetta mál, þá mun ég láta hér staðar numið. En ég vil að lokum leyfa mér að beina þeirri fyrirspurn til fjmrh., hvort það sé satt, að þetta hneyksli eigi nú að kóróna með því að kaupa af Sigurði Jónassyni stórhýsi hans við Tryggvagötu til handa ríkinu. Og til þess að hæstv. fjmrh. standi ekki alveg einn uppi, vil ég spyrja hæstv. forsrh., hvort hann sé hluthafi í raftækjaverzlun Íslands h f, eins og altalað er.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Ég ætla ekki að vera eins langorður og ástæða væri til og ekki rekja öll þau atriði, sem fram hafa komið hjá síðasta ræðumanni, og er það aðallega af því, að um ¾ hlutar af ræðu hans hafa ekki verið annað en upptugga á því, sem hv. 3. þm. Reykv. var búinn að halda fram, en fátt um nýjar getsakir. Hv. 3. þm. Reykv. spurði að því, hvort ég gæti gert grein fyrir því, hvers vegna Sigurður Jónasson hefði verið valinn forstjóri raftækjaeinkasölnunnar. Ég var áðan að enda við að segja það, að hann hefði verið sá eini af forstjórum ríkisverzlana, sem nokkurn kunnugleika hefði á þessum málum haft, og þess vegna verið falið þetta hlutverk. (**JakM:** Ég spurði alls ekki um þetta). Hv. þm. spurði alveg sérstaklega um þetta. Hv. 3. þm. Reykv. vildi telja það sönnun fyrir þekkingarleysi Sigurðar Jónassonar á þessum málum, að hann hefði haft sér til aðstoðar við raftækjaverzlun Íslands erlendan sérfræðing. Þessi ályktun hv. þm. er alveg út í bláinn, því að hvað staðgóða verzlunarþekkingu sem menn hafa á þessum hlutum, þá þurfa menn samt sem áður sérfræðing til þess að ráða fram úr tekniskum vandamálum, sem alltaf koma fyrir. Þá var hv. 3. þm. Reykv. eitt-hvað að klifa á því, að tortryggni manna í garð Sigurðar Jónassonar stafaði aðallega af því, að hann gæti misnotað aðstöðu sína til þess að selja raftækjaeinkasölnunni gamlar og lítt seljanlegar birgðir raftækjaverzlunar Íslands h f og halda þeim að mönnum úr hófi fram og fyrirbyggja þar með sölu á hæfum varningi. Eitt-hvað þessháttar var það, sem þessi sérstaklega „heiðarlegi“ maður, hv. 3. þm. Reykv., bar fyrir brjósti. Þetta er náttúrulega heilaspuni hjá hv. þm. Þó svo væri nú, að þessar vörur væru hálf-eða alónýtar, þá væri lífsömögulegt að halda þeim svo að mönnum, að ekki fengjust góðar vörur jafnframt á markaðnum. Smásalarnir myndu ekki láta sér slíkt lynda eða þeir, sem ættu að nota þessar vörur. (**JakM:** Hvað ættu þeir að gera?). Þeir myndu biðja um annað, og þeir myndu fá það. (**JakM:** Nú, þeir myndu fá það, — það er það, sem deilt er um). Hitt er annað mál, að hv. 3. þm. Reykv. og hv. 5. þm. Reykv. myndu aldrei verða spurðir ráða í þessum efnum. Þeirra verzlunarvit mun ekki vera svo tiltakanlega mikið. (**PHalld:** Nei, það verða auðvitað einhverjir framsóknarmenn). Það mun

hafa verið hv. 5. þm. Reykv., sem lagðist einna lægst hér af öllum þeim, sem talað hafa, og er þá mikið sagt, og hélt því fram, að tóbakseinkasala ríkisins myndi hafa verið stofnuð fyrir Sigurð Jónasson, til þess að hann gæti grætt á því að selja ríkinu vörubirgðirnar. Eins og allir vita, var tóbaksverzlun Íslands eitt af ágætustu gróðafyrirtækjum landsins, — og dettur nokkrum óvitaðum manni í hug, að það sé ávinningur að missa af því að reka verzlun, sem gefur hundruð þúsunda í ágóða, til þess að geta í eitt skipti selt vörubirgðir verzlunarinnar? Það má vera, að hv. 5. þm. Reykv. sé svo grænn að telja slíkt gróðavænlegt, en ég hygg, að ekki muni verða margir til að taka mark á slíkri verzlunarvitzku. En það er dálítið undarlegt hjá hv. sjálfstæðismönnum, sem alltaf eru að stagað á því, að einkasölu séu eignarrán gagnvart einstaklingunum, að þeir skuli nú halda því fram, að það sé einstökum mönnum greiði að taka af þeim verzlunarfyrirtækin. Þeir eru með þessu búinir að sigla með öll sín rök gegn einkasölu út í sjó. (**PHalld:** Þetta er regluleg hundaslogik“). Hv. 5. þm. Reykv. var að bera kviðboga fyrir því, að ég hefði ekki gert þetta með góðri samvitzku, og tók svo spaklega til orða, að það væri ekkert við því að segja, sem menn hefðu gert með góðri samvitzku. Hv. þm. getur verið viss um, að mín samvitzka er fullkomlega röleg. Hann hefði ekki einu sinni þurft að ómaka sig til þess að taka til máls, hafi það verið af ótta við órólega samvitzku hjá mér. (**ÓTh:** Það er ekki kvellisjúk samvitzka). Það er ekki ástæða til að eltast við allar þær lúalegu getsakir, sem fram hafa komið í þessum umr., eins og t. d. það, að með þessu sé verið að gefa A. E. G. sérstöðu hér á landi. Ég held, að það sé nær fyrir þessa hv. þm., ef þeir hafa ekki ánægju af því að gera sér til skammar, að biðja og sjá, hvort A. E. G. fær sérstöðu í verzlun hér á landi, og koma þá fram með ásakarnir sínar, þegar fótur er fyrir þeim, í stað þess að hruga hér upp getsökum að ástæðu- og tilefnislausu. Þá tæpti hv. þm. á því, að sennilega myndi standa hér fyrir dyrum eitthvert stórkostlegt fjárdráttarmál, því að eftir sem áður myndi raftækjaverzlun Íslands reka smásöluverzlun og misnota aðstöðu Sigurðar Jónassonar í því sambandi. Þeir sögðu nú þessir hv. þm., að það gæti verið, að Sigurður Jónasson myndi reka smásöluverzlun. Þeir vissu ekki um það. En ég get upplýst þá um það, að þetta fyrirtæki, raftækjaverzlun Íslands h f, mun ekki reka smásölu eftirleidis. Hv. 5. þm. Reykv. hefði því í þessu tilfelli getað sparað sér að verða sér til skammar, eins og raunar einnig með aðdróttanir sínar í sambandi við A. E. G. — Þá gegnir sama máli með hv. 6. þm. Reykv. Þetta fer nú að verða í senn broslagt og undarlegt, þegar hann kemur með fyrirspurn um það, hvort kaupa eigi hús af Sigurði Jónassyni undir þetta fyrirtæki. Auðvitað hefir það aldrei komið til orða, og engum manni dottið það í hug. Einnig þetta er heilaspuni hjá hv. 6. þm. Reykv. Þetta er eitt af þeim atriðum, sem þeim finnst, þessum hv. þm., e. t. v. geta komið fyrir, en bara enginn fótur er fyrir, og slíkar getsakir því algerlega ótímabærar. Ættu þessir hv. þm. að gæta

þess framvegis, að hlaupa ekki af stað með ásak-
anir, áður en þeir vita, hvort nokkur hæfa er
í þeim eða ekki.

Flm. (Jakob Möller) óyfirl.: Ég þarf lítið
að svara hæstv. fjmrh. Hann ráðleggur okkur
andstæðingum sínum eindregið til þess að geyma
ásakanirnar þangað til seinna, þegar ávextirnir
af glappaskotum hans eru komnir í ljós. Við höf-
um nú einmitt talið rétt að fara þveröfugt að,
að benda á hneykslin áður en þau fara að verka.
Þetta er góð regla. Og það virtist líka svo, að
annar stuðningsflokkur stj. áliti, að þessu væri
svo farið, því að höfuðmálgagn flokksins vitti
þetta framferði ráðh. mjög, ef mögulegt skyldi
vera að snúa ráðh. á hans villigötum áður en
það yrði um seinan. En það sýnir sig nú, að
Alþfl. hefir valið sér það hlutskipti að kyngja
öllum stóru orðunum, renna aðfinnslunum nið-
ur og smjatta á þeim, þar sem form. Alþfl. og
forseti Sp. lýsti því yfir hér, að hans flokkur
myndi ekki greiða þessari till. atkv. Benti hæstv.
forseti mér á það í því sambandi, að við mynd-
um nú báðir hafa orðið fyrir ávitum innan okkar
flokka og ýmislegt að gerðum okkar fundið.
Ég minnst þess nú satt að segja ekki, og um
mig skal ég fullyrða, að það hefir aldrei komið
fyrir, að slíkar aðfinnslur hafi verið bornar
fram opinberlega í blöðum míns flokks. Ég hefi
heldur aldrei séð ávitur í garð formanns Alþfl.
í hans eigin flokksblöðum um starf hans (**JBald:**
Ég sagði ekki opinberlega). Nei, en ég er hér að
komast að samlíkingu. Nú hefir Alþbl. vitt opin-
berlega og óvægilega gerðir hæstv. ríkisstj., og
þess vegna er þetta ekki sambærilegt við það,
þótt einstakir flokksmenn okkar hæstv. forseta
Sp. finni að gerðum okkar í einstökum tilfell-
um og tali um það í hljóði. Hæstv. forseti talaði
um það, að þessi till. kæmi fram á seinasta
degi þingsins. Ég veit ekki, hvort hann er að
harma það, hve seint hún er fram komin, og
hvort þetta á að skoðast sem umkvörtun til
okkar sjálfstæðismanna vegna þess að við skyld-
um ekki vera fyrri til. En þar til er nú því að
svara, að þessi hneykslanlega stjórnafram-
kvæmd er nýlega gerð, og þar við bættist, að
fullkomin ástæða var til að ætla, að sá stuð-
ningsflokkur stj., sem hæstv. forseti heyrir til,
myndi eitthvað aðhafast í málinu, þar sem aðal-
málgagn flokksins hafði tekið í málið á þennan
hátt, sem það nú gerði. En þegar það var sýnt,
að þingflokkurinn ætlaði ekkert í málinu að
gera, þótti ekki forsvaranlegt að aðhafast ekk-
ert á þingi, og því er þessi till. fram komin, og
það svona seint. — Ég nenni ekki að fara að
endurtaka deilurnar við hæstv. fjmrh. Hann
heldur áfram í sama dúr og áður, að svara því,
sem ekki hefir verið spurt um, eins og t. d. þeg-
ar hann segir, að ég hafi spurt um það, hvers
vegna hann hafi skipað Sigurð Jónasson for-
stjóra raftækjaeinkasöluunar. Ég spurði aldrei
um þetta. (**Fjmrh.:** Jú, jú). Nei, en ég spurði um
það, hvers vegna ekki hefði mátt fá viðtækja-
verzlun ríkisins þessa verzlun í hendur (**Fjmrh.:**
Ég svaraði því). Nei, ráðh. svaraði því ekki, og
hann reyndi ekki að mótmæla því, að raftækja-
einkasalan og viðtækjaverzlunin eru þó miklu

skyldari fyrirtæki en tóbaksverzlunin og raf-
tækjaeinkasalan. Af þeirri ástæðu hefði líka verið
miklu nær að fela viðtækjaverzluninni sölu
á raftækjunum. Ég veit ekki, hvort þetta á að
skoðast sem vantraust á forstjóra viðtækjaverzl-
unarinnar. Ef svo er, þá hygg ég, að það sé
mjög ómaklegt, a. m. k. það sem ég þekki til.
Ég vil benda ráðh. á, að við sjálfstæðismenn
erum ekki einir um þá skoðun, að fremur hefði
átt að ráðstafa þessu á þennan veg; því er líka
haldið fram í Alþýðublaðinu. Annars mótmæli
ég því, sem hæstv. ráðh. og raunar hv. þm. S.-Þ.
lögðu mesta áherzlu á, að þessari till. væri fyrst
og fremst beint gegn Sigurði Jónassyni. Til
hans eiga þessar aðfinnslur ekkert erindi. Þeim
er einungis beint gegn hæstv. stj., fjmrh., sem
hefir framið þessi afglöp, en ekki S. Jónasson,
og ég leyfi mér að efast um það, að Sig. Jónas-
son hefði sótt það svo fast að fá þessa aðstöðu.
Ég hygg ekki, að fjmrh. hafi misnotað vald sitt
sérstaklega vegna S. Jónassonar. Það eru aðrir
menn, sem þarna eiga hagsmuna að gæta og
ég hygg, að hæstv. ráðh. hafi haft ríkar í huga.
(**Fjmrh.:** Hverjir?). Meðeigendurnir í raftækja-
verzlun Íslands h/f, og hefi ég áður vikið að því.
En um þessi stórfrækilegu afrek Sigurðar Jón-
assonar við raftækjaverzlun Íslands, sem hv.
þm. S.-Þ. var að tala um og m. a. væru þau, að
Sig. Jónassyni væri það að þakka, að Sogið væri
virkjað, þá er það fyrst við þetta að athuga,
að Sogið er ekki enn virkjað, og í öðru lagi er
allt, sem hv. þm. sagði, byggt á misskilningi.
Það hefir ekki verið farið eftir teikningum raf-
tækjaverzlunarinnar, og sú virkjun, sem nú er
verið að undirbúa, er alls ekki framkvæmd eftir
þeim fyrirætlunum, sem Sigurður Jónasson
beitti sér sérstaklega fyrir. Og staðurinn, sem
virkjað verður á, er alls ekki fundinn af Sig-
urði Jónassyni, heldur manni, sem til þess var
fenginn. Annars kemur þetta ekki neitt þessu
máli við, en þó skylt að benda hv. þm. S.-Þ. á
það, að hann er sá af einstökum mönnum, sem
sérstaklega hefir tafið virkjun Sogsins og komið
í veg fyrir, að byrjað væri á henni. Hv. þm. S.-Þ.
fékk sinn flokk til þess að heita sér á móti því,
að ríkisábyrgð fengist til verksins. Hefði hv. þm.
S.-Þ. ekki verið málinu til trafala, væri þegar
byrjað á verkinu fyrir nokkru síðan.

Hv. 2. landsk. tekur eiginlega ekki að svara
neinu. Hann fór ekkert dult með það, að hann
kveddi sér hljóðs sem hluthafi í raftækjaverzl-
un Íslands og fyrrv. hluthafi í tóbaksverzlun Ís-
lands. Þessi aðstaða er svo sérstök, að það er
eðlilegt, að hans afstaða til málsins verði nokkuð
sérkennileg. Aðeins vil ég minna á það, að með-
an tóbaksverzlunin var frjáls, gaf hún ríkissjóði
meiri tekjur en eftir að einkasalan komst á.
Einkasalan varð að hækka verð á vörum til
þess að geta skilað jafnmiklum tekjum í ríkis-
sjóðinn og áður höfðu fengið með tollum af
þessari vöru. Þetta er svo þekkt fyrirbrigði með
verðhækkun á vörum þeim, sem ríkið tekur
einkasölu á, og jafnvel Alþbl. gerir ráð fyrir og
tekur beint fram, að gera megi ráð fyrir því, að
verð á rafmagnsvörum stórhækki. Og það bygg-
ist sérstaklega á því, hve gert er ráð fyrir gifur-
legri álagningu. En það er auðsætt, að það er

efst í huga þess, sem greinina skrifar, að þetta sé venjan með einkasölur. Þetta er líka eðlilegt. Því að ríkið tekur einkasölu á vörum til þess að graða á þeim.

Ég get svo vel látið útrætt um þetta mál. Ég veit, að hvað lengi sem ég deildi við hæstv. fjmrh., þá mundi hann reyna að smjúga úr greipum manns alveg eins og marglittan á slepjunni einni saman, en upplýsinga í þessu máli mun ekki að vænta frá hans hálfu.

Forsrh. (Hermann Jónasson) óyfrl.: Ég hafði ekki ætlað mér að taka til máls við þessar umr., sem er eitt af því aumasta vantrausti, sem ég nokkur tíma hefi heyrt umr. um hér á þingi, en út af fyrirspurn frá hv. 6. þm. Reykv. og að nokkru leyti frá hv. 3. þm. Reykv. ætla ég að segja hér fáein orð. Ég ætla þó, fyrst ég stóð upp á annað borð, að benda á það, að höfuðatriðið í þessu máli er vitanlega það, hvort raftækjaverzlun Íslands selur vörubirgðir sínar, sem þeir telja lítt seljanlegar á frjálsum markaði, vegna þeirrar aðstöðu, sem Sigurður Jónasson hefir fengið, og hvort hann reynist svo óhlutvandar að loka fyrir innflutning á góðum vörum til þess að geta selt birgðir raftækjaverzlunarinnar. Á annan hátt gæti hann ekki misnotað aðstöðu sína, og þess vegna er þetta fyrst og fremst vantraust á Sigurð Jónasson og frekleg ádeila á hann, því að þetta og þetta eitt er atriði í málinu. En menn geta ímyndað sér, eins og hæstv. fjmrh. hefir tekið fram, hvernig það myndi haldast uppi gagnvart smásölunum hérna í bænum, að afhenda einungis þessar ónýtu vörur, sem sagðar eru, og meina þeim að fá nothæfan varning. Það yrði eitthvað skritin niðurstaða, þegar það kæmi á daginn, og ég vil endurtaka það, að um þetta eitt stendur deilan, eða á að standa. Ég kalla þá djarft að gera Sigurði Jónassyni þær getsakir, að hann myndi haga sér þannig. Ég heyrði það frá fyrrv. fjmrh., Ásgeiri Ásgeirssyni, og býst við, að hann hafi ætlað til, að það kæmi hér fram, og ég vil vegna Sig. Jónassonar geta þess hér, að þegar Sig. Jónasson var settur forstjóri töbaks-einkasölunnar, þá óskaði hann eftir því, að einhver maður, helst andstæðingur sinn, yrði skipaður til þess að taka út vörubirgðir töbaksverzlunar Íslands h. f. og meta í hendurnar á sér. Til þessa var svo skipaður sjálfstæðismaðurinn Björn Árnason endurskoðandi.

Það var gerð fyrirspurn um það, hvort ég væri hluthafi í raftækjaverzlun Íslands og þá gefið í skyn, að þessi ráðstöfun myndi sérstaklega gerð vegna hluthafanna. Það er náttúrlega alveg tilhæfulaust, að ég sé hluthafi, og ég get lýst því yfir, að ég á ekkert í neinu fyrirtæki hér í Reykjavík. En ég ætla að benda þessum hv. þm. á einn góðan hluthafa, sem er Sveinn Benediktsson, og einnig dr. Alexander Jóhannesson, og þeir geta spurt þá, hvort ég muni vera hluthafi. Þessir menn ásamt fleiri sjálfstæðismönnum eru hluthafar í fyrirtækinu. Þetta hefir þá vist verið gert fyrir Svein Benediktsson og þá, því að það eru þeir, en ekki forstjórinn, sem hagnast af þessu.

Þá er svipað, þegar spurt er, hvort ríkið væri að kaupa húsið af Sigurði Jónassyni. Veit ekki

hv. þm., að það er ekki hægt að kaupa fasteignir fyrir ríkið nema með samþ. Alþingis. Hugsíð ykkur, á hverju getsakir eins og þessar eru reistar!

Ég tel ekki frekari ástæðu til að taka þátt í þessum umr. Þetta er það ómerkilegasta vantraust, sem ég hefi heyrt um á æfi minni.

Pétur Halldórsson óyfrl.: Ég skal ekki tefja lengi umr., en út af orðum hv. 2. landsk. verð ég að taka til máls. Hann gerði lítið úr því sem fyrrv. hluthafi í töbaksverzlun Íslands, hvaða hagnaður gæti verið í því, sem keypt var af bréfum töbaksverzlunarinnar. En þá gleymdi hv. þm. útistandandi skuldum, sem ekki er óátt að fá töbaksverzlunina til að innheimta.

Annars lýsti hv. þm. skemmtilega, hverju ríkið getur komið á veg með einkasölubraski sínu. Hann sagði, að sér hefði verið gefinn kostur á að gerast hluthafi í töbaksverzlun Íslands, en með skilyrðum. Hvað þýðir svona tilboð? Hvað heitir þetta, að ganga að skilyrðum til að mega leggja fé í fyrirtæki, er gaf svo mikinn hagnað, mér heyrðist 50% á ári? Ef þetta hefði komið fram við mig, þá hefði ég verið svo gættinn að segja ekki frá því; ég hefði þagað yfir því, ef það hefði hent mig að gera þessa eða þvilika verzlun.

Hæstv. fjmrh. sagði í einni af fyrri ræðum sínum, að raftækjaverzlun Íslands yrði lögd niður, en þegar ég innti hann eftir því, þá mótmælti hann, að hann hefði sagt þetta, og sagði, að ekki kæmi annað til mála en verzlunin heldi áfram. (Fjmrh.: Yrði smásöluverzlun, sagði ég). Um annað er ekki að ræða. Hæstv. ráðh. er svo hræddur við spurningar, að hann kallar það ósvifni, ef spurt er, það gengur í hans augum glæpi næst að spyrja um afstöðuna til A.E.G. Ég er hissa á, hvað hæstv. ráðh. hefir getað verið blindur, ef honum hefir ekki dottið fyrirtækið í hug í þessu sambandi. Auðvitað hefði hann átt að hugleiða allt í þessu sambandi, sem komið gat til greina, t. d. hagsmunina, sem þarna eru á bak við. Hann segir, að raftækjaverzlunina eigi að leggja niður. Ég spyr, með hvaða kjörum. Þá telur hann þetta tilhæfulaust, verzlunin eigi að halda áfram. Hvernig meinar hæstv. ráðh. þetta? Því verður auðvitað ekki svarað.

Það er ekki vert fyrir hæstv. ráðh. að gera lítið úr því fyrir raftækjaverzlun Íslands, hvað verður, ef hún leggst niður og kallast einkasala isl. raftækja. Það er ekki lítills virði að geta afhent allskonar skuldbindingar til annara, í þessu tilfalli til ríkisins. En það er ekkert auðvelt að leggja verzlunina niður. Það er margt, sem þar kemur til greina. Hún hefir t. d. skyldur við sitt fólk. Það er ekki hægt einn dag að segja: nú verður verzlunin lögd niður. En það eru stórkostleg hlunnindi fyrir þessa verzlun að geta með samningi hæstv. ráðh. orðið raftækjaeinkasala Íslands. En það er ekki bara það, sem hæstv. ráðh. telur aðalástæðuna, að raftækjaverzlun Íslands sé með þessu gefinn kostur á að losna við birgðir sínar.

Hæstv. forsrh. hefir ekki fremur en hæstv. fjmrh. gert sér grein fyrir öllum atriðum þessa máls. Þeir mega því ekki hneykslast, þó að komi

fram hjá öðrum ýmis atriði í málinu. sem þeir hafa ekki hugleitt.

Það er ákaflega „typískt“, er hæstv. forsrh. sagði, eftir að hann var búinn að svara fyrirspurn hv. 6. þm. Reykv., hvort hann væri hluthafi í fyrirtæki. Er hæstv. ráðh. hafði svarað neitandi, þá mun ekki nokkrum í salnum hafa dottið í hug, að hann færi ekki með satt mál. En svo bætir hæstv. ráðh. við: Vill ekki þingheimur spyrja Svein Benediktsson eða Alexander Jóhannesson, hvort ég sé hluthafi. — Þetta er sama og hann segði: Líklega trúir mér enginn. — Þetta er óvirðulegt. Þegar hæstv. forsrh. hafði sagt þetta, þá þurfti ég ekki að spyrja. Ef ekki væri hægt að treysta orðum hæstv. ráðh., þá væri ekki heldur hægt að tala við þá í samcinuðu þingi.

Forsrh. (Hermann Jónasson) óyfirl.: Ég ætla að svara tveim atriðum, sem hv. 5. þm. Reykv. leggur áherzlu á. Hann álitur, að sérstaklega sé hægt að misnota afstöðu raftækja-verzlunariunar fyrir þau sambönd, sem hún hafi. Við þetta er það að athuga, að verðlanir ráða yfirleitt ekki, frá hvaða landi þær flytja inn, því að þar koma gjaldeyrishömlur til greina.

Annað atriði, sem hv. þm. lagði áherzlu á, var það, að ég hafi minnst á hluthafa í fyrirtækinu og nefnt nöfn. Frá minni sjónarmiði er ekkert við það að athuga. Mér dettur ekki í hug að halda, þó að sjálfstæðismenn séu, að þeir hafi nokkurn hagnað af þessu. Þetta er því ekki niðrandi um þá. En það hefir verið gefið hér í skyn, að menn, sem standa nærri stj., hafi hér ein-

hvern hagnað af. Við værum því að hugsa um okkar eigin gróða. En við erum hvorki að hugsa um hagnað eins né annars. Og það fólst ekki snefill af niðrun í þessu hjá mér.

En viðvíkjandi till., þá gerir ríkisstj. sig á-nægða, ef samþ. verður þessi dagskrá. Hún telur það vel viðunandi lausn á málinu.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin frá þm. Barð. og þm. S.-Þ. samþ. með 24:18 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: FJ, GG, HG, HermJ, HV, IngP, JG, JJ, Jör-B, PHerm, PZ, PP, SigfJ, SE, SÁÓ, StJSt, ÞorbÞ, BJ, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, JBald.

nei: GP, GÍ, GL, GTh, HannJ, JakM, JJós, JAJ, JÓl, JónP, MG, MJ, ÓTh, PHalld, PM, PO, SK, TT.

MT greiddi ekki atkv.

Sex þm. (GSv, JS, ÞBr, ÞÞ, BSt. ÁÁ) fjarstaddir.

Síðar á sama fundi, utan dagskrár, mælti

forseti (JBald): Ég skal að gefnu tilefni, fyrst hv. 1. þm. Eyf. kveður sér hljóðs, geta þess, að hann mun hafa misskilið mig um fundarboðun í dag. Hann hafði skilið það svo, að atkvgr. um till. til þál. um viti á hendur fjmrh. færi fram kl. 5½ síðd. í dag, en hún var ákveðin kl. 5¼ síðd. Hv. þm. óskaði, að forseti lýsti þessu yfir, af því að þm. ætlaði að taka þátt í atkvgr., og er það gert hér með.

Pingsályktunartillaga tekin aftur.

Landsreikningstillaga.

Á 96. fundi í Ed., 16. des., var útbýtt:

Till. til þál. út af athugasemd við landsreikninginn (A. 835).

Á 97. fundi í Ed., 17. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 98. fundi í Ed., 18. des., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Magnús Jónsson): Ég hefi heyrt, að við það, að þessi þáltill. kom fram, hafi verið gerð gangskör að því að finna þessa upphæð, og að hún sé nú fundin. Ég það samt forseta um að taka till. á dagskrá, svo að það yrði ljóst og staðfest í þingtið. En þar sem þáltill. þessi hefir náð tilgangi sínum, tek ég hana hér með aftur, því ástæðulaust er, að hún gangi til atkvæða.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Eins og hv. þdm. er kunnugt, eru reikningar Alþingis sérstakir, og aðeins færðar niðurstöður inn á LR. Þess vegna er ekki gert ráð fyrir því, að hinir umboðslegu endurskoðendur fari yfir þá eða endurskoði, heldur sé það eingöngu gert af yfirskoðunarmönnum LR.

Þessi mismunur — kr. 148,30 —, sem er á reikningum Alþingis og LR, hefir komið fram þannig, að hjá ríkisfóhbirði hafa verið kvittanir fyrir hærri upphæð en átt hefði að greiða eftir reikn. Alþingis. Nú hefir verið lögð vinna í að finna, hvernig þessi mismunur hefir til orðið, enda þótt þetta sé verk yfirskoðunarmanna LR og það, sem þeim ber að gera. En þeir virðast ekki hafa endurskoðað reikninga Alþingis, aðeins fundið þennan mismun og látið við svo búið standa, og hefir því ráðuneytið látið framkvæma þetta verk, sem þeim bar að inna af höndum. Mismunurinn er fólgin í eflirtöldum ofgreiðslum. Ofgreitt þingfararkaup til Jóns Ólafssonar frá þinginu 1933 kr. 96,88. Þingfararkaup frá þingi 1931 til Jónasar Jónssonar kr. 50,40. Ofgreitt Héðni Valdimarssyni kr. 1,00, og ofborgað Sveinbirni Högnasyni tveir aurar, og er þá öll upphæðin komin, kr. 148,30.

Eins og ég hefi margtekið fram, var það og er verk endurskoðenda LR, að fara í gegnum reikninga Alþingis, en því hefir nú verið af

þeim létt, þó að réttasta svar ráðuneytisins hefði verið að skipa þeim að gera skyldu sína.

Annars vil ég nota tækifærið út af þessu máli og taka það fram, að ég álit, að þessu beri að haga öðruvísi en nú er um reikninga og útborganir vegna Alþingis, þannig að skrifstofa Alþingis greiði allt, en ekki eins og er, að hún greiði sumt, en sumt er greitt hjá ríkisfóhbirði. Af því hefir þessi mismunur komið fram, að greiðslur og reikningar eru sitt í hvorum stað. Ég hygg því, að það sé betra, að framvegis fari allar greiðslur á reikningum og til einstakra manna fram í skrifstofu Alþingis, sem annast reikningshaldið, en hún fái ávisanir frá ríkisfóhbirði, eins og svo fjölmargar aðrar stofnanir. — Sé ég svo ekki ástæðu til að fjölyrða frekar um þetta.

Flm. (Magnús Jónsson) óyfirl.: Þar sem tilgangi þessarar till. er náð, er vitaskuld eðlilegt, að hún verði tekin aftur, og er ekki ástæða til, að hún verði samh. formlega, þar sem hæstv. ráðh. hefir gefið fullnægjandi svör.

Ég vil minna á, að það er ekki ráðh. að segja, að við svo búið megi standa eða úrskurða um aths. við LR, heldur er það endurskoðendanna. Úr því að ráðh. fór að blanda inn í þetta ákúr- um til endurskoðendanna, um að við hefðum ekki gert skyldu okkar, finnst mér skylt að sýna fram á, að þetta er alveg gersamlega á misskilningi byggt.

Það er alveg rétt, að reikningar Alþingis heyra ekki undir hina umboðslegu endurskoðun, Hann segir, að við höfum ekki lítið nema á niðurstöðutölur, en þetta er ekki rétt, því farið var gegnum alla reikningana og borið saman, svo að hér var fullkomin endurskoðun. En hæstv. ráðh. blandar hér saman endurskoðun og eftirliti með því, hvað ríkisfóhbirðir borgar út. Og þessar skekkjur koma af því, að ríkisfóhbirðir hefir borgað meira út en reikningar frá skrifstofu Alþingis sýna, að honum ber, og verða þeir því í ósamræmi við færslur ríkishóhaldsins, og það er ekki endurskoðendanna að finna þetta út frekar en verkast vildi. Við höfðum mjög nauman tíma, og var erfiðara um að vinna við endurskoðunina vegna þess, hve stutt var milli þinghalds, en við settum töluverða vinnu í að leita þetta uppi, en fundum ekki. Ég vil algerlega mótmæla því, að við endurskoðendurnir höfum brugðizt hér skyldu okkar. Reikningar Alþingis voru endurskoðaðir

af okkur og reyndust algerlega réttir. Við beindum þessu til ríkisbókhaldsins, en ekki til hinnar umboðslegu endurskoðunar. Við fórum í að leita, hvers vegna niðurstöðutölum bæri ekki saman, en annars er ekki ástæða til að karpa um þetta við ráðh.

Ég vil þá minnst á eina skekkjuna, sem er greiðsla til hv. þm. S.-þ. Tvisvar var búið að gera aths. út af henni og fékkst ekki leiðrétt. Loks var þetta greitt, og nú kemur fram misvísing í þriðja sinn vegna þessarar upphæðar. (Jf: Þetta gerir sparseminu). Ég er ekki að á-saka hv. þm., en aðeins að benda á, að þessi upphæð hefir þrisvar sinnum valdið skekkju í L.R.

Hæstv. ráðh. var að tala um, að réttara gæti verið, að skrifstofa Alþingis annaðist allar útborganir. Þetta getur verið rétt, — ég veit þó ekki, hvort til þess er sérstök ástæða, en hefði það verið, þá hefði þessi skekkja aldrei orðið á þennan hátt, því þá hefðu niðurstöðutölurnar á reikningi skrifstofunnar komið óbreyttar inn á reikninginn. Þannig er þetta um fjölda reikninga, að niðurstöðutölur einar eru færðar inn hjá ríkisbókhaldinu á L.R. og verður jafnan að athuga þá reikninga sérstaklega. En ef ætti að taka þann sið upp að greiða alla reikninga hér í skrifstofunni, yrði ekki hjá því komizt að ráða sérstakan mann til þess starfa og auka þannig skrifstofukostnaðinn. En þetta er ekki flóknara en svo, að þetta ætti að geta stemmt. Mis-munurinn hefir alltaf fundizt þangað til nú, og hefir hann venjulega stafað af því, að nokkuð af þingkostnaðinum hefir verið greitt utan á-visana frá skrifstofustjórn Alþingis. Þingkostnaðurinn hefir, að ég held, aldrei stemmt við upphæðir á landsreikningunum, en hingað til hefir munurinn alltaf fundizt við stutta eftirgrennslan.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Ég skal ekki lengja umr. mikið. Hv. 1. þm. Reykv. sagði nú, að stj. ætti ekki að úrskurða um þetta, heldur yfirskoðunarmenn L.R. Þetta er rétt. Stj. á ekki að úrskurða um þetta, enda hafði hún búið við því, að þess mætti vænta, að endurskoðunarmenn L.R. myndu finna skekkjuna, en yfirskoðunarmennirnir hafa bara ekki fundið hana. Ég skal ekki héra á móti því, að reikningar Alþ. hafa sérstöðu. En það ætti að vera nægilegt, að yfirskoðunarmenn landsreikninganna endurskoðuðu einir þá reikninga, sem gefnir eru út af skrifstofu Alþ. og forsetum. Hitt veit ég, að sú skoðun er ekki nægileg, ef aðeins er litið yfir reikningana, en ekki fenginn samanburður á því, hvort allar þær upphæðir, sem færðar eru á landsreikninginn og eru á reikningum Alþ., séu réttilega útborgaðar. En hann fæst ekki nema með samanburði á reikningum skrifstofunnar og þeim upphæðum, sem ríkisféhirðir hefir borgað út. Þetta hefir verið gert núna, og kom þá í ljós, að ríkisféhirðir hafði borgað út hærri upphæð en skrifstofan hafði gefið upp. En í stað þess, að yfirskoðunarmennirnir áttu að leiða þetta í ljós, þá hafa nú aðrir orðið að gera það.

En þeir eiga um leið og þeir endurskoða reikninga Alþ. að héra útborganirnar saman við tölur þær, sem ríkisféhirðir gefur upp. Og ef á milli ber, þá ber þeim að reyna að finna, í hverju skekkjan liggur, því fyrr er endurskoðunin ekki fullkomin. Það verður að keppa að því að fá samanburð á því, hvort útborganir á landsreikningunum hafa farið réttilega fram, en um það er ekki hægt að sannfæra sig, nema með því að gera samanburð á reikningum Alþ. og þeim upphæðum, sem ríkisféhirðir hefir borgað út. Það, sem á milli ber, er ekki annað en það, hvort yfirskoðunarmönnum landsreikninganna beri skylda til að sannfæra sig um þetta. Ég lít svo á, að þetta sé skylda þeirra. Í stað þess að upplýsa þetta sjálfir núna, þá hafa þeir snúið sér til aðilja, sem ekki bar að upplýsa það. Það er svo með alla endurskoðun, að ef sá, sem endurskoðar, finnur einhverja skekkju, þá á hann ekki að fara til þess, sem fær hann til að endurskoða, og biðja hann um að finna, í hverju skekkjan sé fölgín, því að sá getur haft blekkingar í frammi, ef hann vill svo við hafa. Nei, endurskoðandinn verður sjálfur að rannsaka og finna, í hverju skekkjan er fölgín.

Flm. (Magnús Jónsson) óyfirl.: Ég veit, að hæstv. ráðh. skilur það, sem ég sagði, en ég er ekki að heimta það af honum, að hann kannist við það, að hann hefir hér farið of langt í því að heimta, að starf yfirskoðunarmanna L.R. sé tvennskona. umboðsleg endurskoðun ofan á hina almennu endurskoðun. Starf yfirskoðunarmanna L.R. er að yfirlita landsreikninginn, og ef það er einhver upphæð í honum, sem ekki stemmir við þær greiðslur, sem fram hafa farið, eða ef þar er einhver skekkja, þá geta þeir gert fyrirspurn til hinna umboðslegu endurskoðenda, og auk þess beint fyrirspurn til stj., en það er það, sem hæstv. ráðh. er að finna að, að þeir hafi gert í þessu tilfelli. En það hefir nú verið farið til hliðstæðrar endurskoðunar við hina umboðslegu, en hún er ekki umboðsleg nema að því leyti, sem hún er frá hendi reikningshaldarans, en hún er í sömu aðstöðu gagnvart reikningsfærslu Alþ. Það var beint til ríkisbókhaldsins fyrirspurn um, hvernig á því stæði, að reikningar þeir, sem athugaðir voru, stemmdu ekki við bókhald ríkisféhirðis. Hæstv. ráðh. skilur, að það er ekki verið að beina fyrirspurninni til ríkisféhirðis, því hann á hér hlut að máli, heldur til ríkisbókhaldsins, en það á að hafa eftirlit með útborgunum ríkisféhirðis. Í þessu tilfelli fann ríkisbókhaldið skekkjuna, en hún lá í því, að ríkisféhirðir hafði borgað of mikið. Það má segja, að svar hæstv. ráðh., að við svo búið megi standa, sé hæpið, þar sem ríkisféhirðir hefir borgað það, sem engin heimild var fyrir að borga. Það er ágætt, að það hefir verið gerð gangskör að því að leiðrétta þennan halla, sem er allt frá 2 aurum upp í 90 kr. Þar sem það hefir verið gert, þá get ég tekið þáttill. aftur, og er þá þessum eldhúsumr. væntanlega lokið.

Þingsályktunartillögur ekki útræddar.

1. Strandvarnir við Vestmannaeyjar.

Á 72. fundi í Nd., 13. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um auknar strandvarnir við Vestmannaeyjar (A. 531).

Á 73. fundi í Nd., 14. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvornig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 78. fundi í Nd., 20. nóv., var till. tekin til einnar umr.

Flm. (Jóhann Jósefsson) óyfirl.: Ég hefi leyft mér að bera fram þessa þáttill. og hefi greint þar höfuðástæður, sem til þess liggja, að ég tel, og menn yfirleitt í Vestmannaeyjum, að nauðsyn beri til þess, að gerðar verði meiri ráðstafanir en verið hefir til þess að verja landhelgina þá tíma, sem þór er þar ekki. Eins og ég vísa til í grg. fyrir þáttill., hefir það verið svo á undanförunum árum, að þegar vertið hefir verið lokið, hafa varðskipin yfirleitt ekki sézt fyrir sunnan land eða við Vestmannaeyjar, og það af þeirri eðhlegu ástæðu, að þau hafa verið við landhelgisgæzlu fyrir Norðurlandi á þeim tíma. En þetta er farin að verða of góð hlífð fyrir suma botnvörpungana, og vil ég ekki draga dul á, að þeir, sem við vitum um, eru eingöngu útlendir, og hafa þeir gert sig ákaflega heima-komna á heimamíðum Vestmannaeyinga undan-farið, og má segja, að þeir hafi hvað eftir annað tekið bitann frá munnum á sjómönnum okkar. Þetta er þeim mun leiðara og skaðlegra vegna þess, að nú á síðustu árum hafa dragnótaveiðar talsvert verið stundaðar við Eyjarnar að sumrinu og fram á haust. Það hefir oft farið svo, að dragnótabátarnir hafa orðið að gefast upp við veiðar á vissum stöðum innan landhelginna vegna þess að þessir útlendu togarar hafa orðið fyrri til að taka veiðina. Ég á við, að það mætti þeina einum vélbát í þá átt að verja landhelgi Vestmannaeyja. Myndi það nægja til að halda burtu skipum, sem ár eftir ár hafa sótt á þessi mið.

Ég get bent á það, að dragnótaveiðarnar hafa gefið ekki svo lítinn erlendan gjaldeyri í ríkissjóð á undanförunum árum. Af þessum stað er mjög þægilegt að koma nýjum fiski á erlendan markað, og nú er það komið á góðan rekspöl, að bátar þeir, sem þessar veiðar stunda, geti komið

afurðum sínum á markaðinn. Er því sjálfsagt að stuðla að því, að þetta geti tekizt á sem affarsælastan hátt. Þetta gildir og að sjálfsögðu um aðra báta, er veiði stunda við Vestmannaeyjar með öðrum aðferðum. Þeir biða samskonar tjón af þessum ágangi erlendra togara, vegna gæzluleysis, t. d. bátar, sem stunda þar veiði með linnu, sumir allt haustið. Þessu er hægt að ráða bót á með þeim hætti, sem till. fer fram á. Vona ég því, að hv. þingd. samþ. hana.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Það er mikilsvert, að hægt sé að koma á fullkominni landhelgisgæzlu á sem heppilegastan hátt og með sem minnstum tilkostnaði. Þetta árið lítur út fyrir, að kostnaðurinn verði nokkuð hár, líklega nálægt 600 þús. kr. Tekjur af landhelgisgæzlunni fara minnkandi, og það verður alltaf minna, sem þaðan er hægt að leggja af mörkum til móts við ríkissjóð. Í fjvn. hafa farið fram ýmsar bollaleggingar um það, á hvern hátt hægt sé að koma landhelgisgæzlunni fyrir á sem ódýrastan hátt, þannig, að þó sé gagn að. Þetta er vandasamt mál, og verður um það að taka tillit til margskonar tillagna. er fram koma. Vildi ég því gera það að till. minni, að málinu yrði vísað til sjútnv. og þessari umr. frestað. Beini ég því þá um leið til n., að hún athugi landhelgismálin í heild, tali við Pálma Loftsson og fái upplýsingar hjá honum um kostnað o. s. frv. Ennfremur ætti sjútnv. að kynna sér till. þær, sem uppi hafa verið í þessu efni í fjvn.

Ég vænti þess, að þessi orð mín verði ekki tekin þannig, að ég vilji koma málinu fyrir kattarnef. En þetta er svo mikið mál, að sjálfsagt virðist, að það verði athugað í sambandi við landhelgismálin í heild. Á þingd.fundi geta menn ekki fengið nauðsynlega yfirsýn yfir þetta mál.

Flm. (Jóhann Jósefsson): Ég skil, að hæstv. ráðh. verði að taka tillit til kostnaðarhlíðar málsins. Mér fellur ekki illa till. um, að málið verði athugað í sjútnv. Ég hefi ekki nema góðs að vænta af þeirri athugun. Það er nauðsynlegt, að sem bezt sé athugaður mismunurinn á gæzlu og gæzluleysi á göðum, viðurkenndum veiðistöðum, eins og við Vestmannaeyjar, að sem nákvæmst athugun fari fram á því, hverja þýðingu þessar veiðar hafa fyrir afkomu sjávarútvegsins og tekjur ríkissjóðs. Ég er þess vegna ekki mótfallinn því, að till. mín sé athuguð í n. Og það er fjarri mér að álíta, að orð hæstv.

Strandvarnir við Vestmannaeyjar. — Öldubróturinn í Bolungavík.

ráðh. séu af þeim rötum runnin, að hann vilji koma málinu fyrir kattarnef.

ATKVGR.

Till. vísað til sjútvn. með 17 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 90. fundi í Nd., 4. des., var útbýtt nál. frá sjútvn., á þskj. 684. en till. var ekki á dagskrá tekin fram.

2. Öldubróturinn í Bolungavík.

Á deildafundum 7. marz var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um endurbætur á öldubrótnum í Bolungavík (A. 67).

Á 4. fundi í Sp., 11. marz, var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Jón Auðunn Jónsson) óyfirl.: Eins og hv. þm. er kunnugt, bar ég fram á síðasta þingi till. um fjárframlag til þess að endurbæta öldubróttinn í Bolungavík eftir þær miklu skemmdir, sem á honum urðu í ofviðrinu 26. og 27. október síðastl. haust. Fjvn. tók þannig í málið, að hún vildi ekki gera ákveðnar uppástungur um fjárframlög í þessu skyni, vegna þess að ekki lá fyrir niðurstaða af rannsókn á skemmdunum, né áætlun um það, hvað þessar endurbætur mundu kosta. Var till. um fjárframlag þetta því felld á þinginu. Þegar ég bar fram þáttill. þessa nú fyrir hálfum mánuði, var ekki búið að rannsaka skemmdirnar. Síðan hefir vitamálskrifstofan sent kafara vestur til Bolungavíkur til þess að rannsaka skemmdirnar. Við nána rannsókn hefir það komið í ljós, að endurbæturnar muni kosta nokkuð yfir 40 þús. kr. Brimbróturinn er sprunginn á fjörum stöðum og gat er í gegnum nokkvann undir sjávarmáli, en nokkvinn er fremsti hluti brimbrótsins. Mikil af því grjóti, sem var í nokkvannum, er komið inn í varirnar, og manngengt er undir þilfari nokkvans á stóru svæði, af því að burt hefir dregizt uppfyllingar-grjótið úr honum. Vitamálskrifstofunni hefir enn ekki unnizt tími til að gera áætlun um kostnað, sem af endurbótunum mundi leiða, en sú áætlun mun verða gerð svo fljótt sem hægt er. Nú sem stendur eiga þeir svo annríkt í vitamálskrifstofunni, að þeir geta ekki gert þessa áætlun fyrr en í næstu viku.

Það má fullyrða, að hæstv. Alp. hefir jafnan litið með velvild til þessa mannvirkis. Þó að svo hafi viljað til, að kostað hafi verið miklu meiru til þess en þurft hefði að vera, vegna þess að framkvæmd á þessu verki hefir að ýmsu leyti verið þannig, að hún hefir verið — ég vil ekki segja óforsvaranleg, en mjög misheppnuð að stórmiklu leyti. Árin 1925—1926 voru framkvæmdar æðimiklar framlengingar á brimbrótnum, en það verk var unnið þannig, að verra var en ógert. Til þess var þó kostað yfir 50 þús. kr. Þetta verk var eyðilagt eftir eitt ár. Það var danskur verkfræðingur, sem sendur var til þess

að hafa umsjón þessa verks. Ég álaða ekki vitamálskrifstofunni fyrir að hafa sent hann, því að maðurinn var áður talið hafa fullkomna þekkingu, og hafði hann unnið við slík verk áður. Hans vinna var verri en ónýtt, af því að brotin úr öldubrótnum lágu inn með öllum fjörum, og varð að hreinsa þau í burtu, sem kostaði mörg þús. kr.

Ég veit, að víða hafa orðið skemmdir af ofviðrinu 26. og 27. okt. í haust, norðanlands, víðar en þarna í Bolungavík, en þar var þá það mesta flóð og brim, sem komið hefir í manna minnum. Það var mikið lán, að menn höfðu andvara á sér og gátu þess vegna bjargað nær öllum skipum sínum undan briminu.

Nú er svo ástatt, eins og hv. þm. mun kunnugt, að þetta hreppsfélag, Hólshreppur, sem þarna á hlut að máli, stendur undir ákaflega þungum skuldaböggum vegna byggingar öldubrótsins. Það er búið að borga af skuldum vegna þessa fyrirtækis nokkuð mikið á annað hundrað þús. kr., en hreppurinn skuldar um 60 þús. kr. Hreppsfélaginu er því algerlega um megn — nema að litlu leyti — að standa undir kostnaði þeim, er af endurbótum á öldubrótnum hlýtur að leiða. Í þessari till. minni er ekki ákveðið um, eftir hvaða hlutföllum kostnaðinum skuli vera skipt niður á ríkissjóð og þetta hreppsfélag. Ég dreg ekki dul á það, að hreppsfélagið mun ekki geta borgað 2/3 kostnaðarins, né heldur helming hans, eins og síðast. Þó að það vildi gera það, þá er vanséð, að það fengi lán til þess. En að sjálfsögðu verður hreppsfélagið að greiða einhvern hluta kostnaðarins.

Hér er um bráða þörf að ræða, þannig, að ekki verður hægt að komast hjá að endurbæta öldubróttinn á komandi sumri. Verði það ekki gert, er það álit allra, bæði vitamálskrifstofunnar og sömuleiðis annara, sem til þekkja, að þá sé nokkvinn farinn og lendingin eyðilögð. Ef nokkvinn brotnar, þá fer efnið úr honum í næstu bátalendingar fyrir innan, og ekki verður hugsað til að gera aftur höfn í bráð í Bolungavík eftir að svo er komið. Það mundi kosta marga tugi þús. kr. að hreinsa lendinguna, ef nokkvinn verður látinn brotna. Batautvegur þarna er byggður á því, að lendingunni verði haldið við. En þann útveg vantar alveg lendingu þarna, ef skjólsins af öldubrótnum missir við.

Ég vil leyfa mér að leggja til, að máli þessu verði vísað til fjvn., að þessari umr. lokinni. En það vil ég biðja þá n. að athuga, að álit þarf hún að skila um málið áður en þessu þingi verður frestað. Það er náttúrlega óviðkunnannlegt á þessum tímum að leggja fram fé úr ríkissjóði án þess að heimild sé til þess. Þegar jafnþröngt er í búi eins og nú er hjá ríkissjóði. En nauðsynin er hér svo brýn, að hjá því verður ekki komizt að leggja fram fé til endurbóta á þessu mannvirki.

Sigurður Einarsson óyfirl.: Hv. form. fjvn. er hér ekki viðstaddur, og þess vegna vil ég skjóta fram örfáum orðum um málið á þessu stigi þess. — Fyrir fjvn. síðasta þings kom beiðni um stórkostleg fjárframlög til öldubrótsins í Bolungavík. En það var alveg auðséð,

Öldubróturinn í Bolungavík. — Ábyrgð á þýzkum ríkismörkum.

eins og málið þá lá fyrir og með tilliti til rannsóknna á skemmdum, sem á öldubrótnum hafa orðið, að það hafði lítið að þýða, hvort farið var að ákveða um fjárframlög til þessa mannvirkis á því þingi. En það, sem sér í lagi var sorglegt og óvænt í þessu, var það, að á síðasta þinginu, sem Vilmundur Jónsson landlæknir átti sæti á, lágu fyrir upplýsingar frá vitamálskrifstofunni og áætlanir um það, hve mikið fé þyrfti að leggja fram til öldubrótsins í Bolungavík, til þess að hann mætti teljast öruggt og óbílendi fyrirtæki. Eftir þessari áætlun vitamálskrifstofunnar voru það 40 þús. kr., sem til þess þurfti. Og þetta fé var þá lagt fram, þ. e. a. s. 20 þús. frá hálfu þess opinbera, gegn jöfnu framlagi annarsstaðar að. Nauðsynlegt var, að rannsókn færi fram á því, hvernig skemmdunum var háttad. Það sýndi sig, að kostnaðurinn var ekki 40 þús. kr., eins og heyrta mátti á hv. þm. N.-Ísf., heldur miklu meiri. Til þess að sýna, hve hægt og varlega verður að fara í sakirnar í þessu efni, vil ég benda á það, að það fyrsta, sem hv. Alþingi heyrir af öldubrótnum í Bolungavík, eftir að búid er að gera ráðstafanir til þess að veita fé, sem vitamálskrifstofan taldi nauðsynlegt, er það, að aldrei hefir brimbróturinn verið verr kominn en einmitt nú, og að fram kemur beiðni frá Hólshreppi um fjárframlag, sem nemur á 2. hundr. þús. kr., til þess að borga mannvirkid með.

Aðstaða þeirra, sem atvinnu stunda þarna, er svo bágborin, að verri getur hún ekki verið. Þeir, sem komið hafa í Bolungavík, vita, að atvinna íbúanna er í voða, ef nauðsynlegar viðgerðir verða ekki gerðar á brimbrótnum. Án þess að ég vilji gefa í skyn, að ég eða fjn. muni ekki gera allt, sem unnt er, til þess að greiða úr þessu vandamáli, tel ég ástæðu fyrir hv. þing að athuga sig vel, þegar sama skrifstofan, vitamálskrifstofan, kemur með áætlun á þann hátt, að verði þetta eða hitt gert, þá sé allt gott.

Flm. (Jón Auðunn Jónsson) [öxfirl.]: Út af því, sem hv. 9. landsk. sagði, vil ég taka það fram, að það er svo, að áætlun getur brugðist. Jafnvel í þessu efni sem öðrum. Það er rétt, að vitamálskrifstofan taldi, að tryggja mætti mannvirki það, sem hér um ræðir, með 40 þús. kr. árið 1933. Hreppurinn gat ekki lagt allt sitt til-lag fram á móti og fékk því 12800 kr. lán til þess í svipinn. Meira var ekki lagt fram af hálfu ríkissjóðs. Ég ætla, að ómögulegt sé, jafnvel fyrir verkfróða menn í þessu efni, að segja um það, hvort slík mannvirki eru tryggð gegn alveg óvenjulegum athurðum eins og þeim, sem skeðu síðastl. haust. Ég hygg, að bæði þarna og einnig víðast hvar á Vestur- og Norðurlandi hafi engum manni dottið í hug, að sjórótið yrði jafnmikið og raun varð á. Í Bolungavík hefir alltaf verið talið öruggt að láta skipin standa sjávarmegin við verbúðirnar, og það hefir ekki komið fyrir, að sjór hafi grandað skipunum þar, svo langt sem elztu menn muna. Í haust gekk sjórinn svo langt, að menn urðu að setja mótorbátana bak við húsin, og rann sjórinn inn í allar verbúðir í Bolungavík, sem aldrei hefir áður skeð.

Óvenjulega mikið brim fylgdi, og undir slíkum kringumstæðum hygg ég, að ekki sé hægt að á-saka menn fyrir það, að áætlun standist ekki. Því að ég býst varla við því, að nokkurntíma verði unnt að byggja þær hafnir, hvorki á þess-um stað né öðrum, þar sem mikil úthafsalda fellur að landi, sem standast undir öllum kring-umstæðum. — Viðvíkjandi því, að hv. þm. talaði um, að fyrir hefði legið beiðni um fjárframlag, sem næmi á annað hundr. þús. kr., frá hrepps-nefndinni í Hólshreppi, vil ég taka það fram, að það er að visu rétt, en það var ekki til þess að tryggja mannvirkid eins og það er nú, heldur til þess að framlengja öldubrótið, sem jafnframt er byggður þannig, að hafskip gætu legið við hann. Þetta er auðvitað framtíðartakmark hjá í-búum Bolungavíkur. Það kemur einhverntíma að þessu, þótt það verði ekki á næstu árum eða áratugum, svo framarlega sem nokkurra fram-fara er að vænta á sviði sjávarútvegsins. En það, sem nú kallar að, er að tryggja mannvirkid eins og það nú er. Ég geri alls ekki ráð fyrir, að hreppsnefndin sjái sér fært á næstu 10 árum að leggja fram fé til framlengingar á öldubrótnum. Það, sem hér liggur fyrir, er að tryggja um-rætt mannvirki með endurbótum á þeim stór-felldu skemmdum, sem það varð fyrir á síðastl. hausti. — Hv. þm. mun a. m. k. einu sinni hafa komið til Bolungavíkur og mun því vera kunn-ugt um, eins og hann reyndar gat um í ræðu sinni, að lifsaðkoma manna þar er öll undir því komin, að mannvirki þetta verði tryggt, svo að það verði nothæft. Án þessa er ekkert annað hægt að gera en að flytja fólkið burt úr þessu þorpi, sem er eitt af elztu og fiskisælustu ver-stöðvum landsins, verstöð, sem hefir svo hag-kvæma legu, að íbúar hennar geta hagnýtt sér þá aðstöðu, þegar lítið aflast, sem aðrir geta ekki gert. Þannig hafa þeir bjargast af verstu tíma, eins og t. d. árin 1922—1924 og oft áður.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 29 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 27 shlj. atkv. og til fjn. með 28 shlj. atkv.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dag-skrá tekin framar.

3. Ábyrgð á þýzkum ríkismörkum.

Á deildafundum 1. apríl var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um ábyrgð á þýzkum ríkismörkum (A. 341).

Á 8. fundi í Sp., 2. apríl, var till. tekin til fyrri umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Tillgr. samþ. með 29 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. vísað til síðari umr. með 37 shlj. atkv. og til fjv. með 30 shlj. atkv.

Á 10. fundi í Sp., 4. apríl, var till. tekin til síðari umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 12. fundi í Sp., s. d., var till. aftur tekin til síðari umr.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) óyfirl.: Ég vil fara fram á það við hæstv. forseta, að hann leyfi það, að þessari umr. verði frestað, fyrst og fremst af því, að málið er umfangsmikið og stórt, og ekki hefir ennþá komið fram nál. Í öðru lagi eru sumir þm. farnir burtu, og er óviðkunnanlegt að afgr. svo mikilsvarðandi mál, þegar þm. eiga ekki allir kost á að vera viðstaddir. En ef þm. telja þetta sanngjarnt og ef hæstv. forseti vill verða við þessari ósk minni, að umr. verði ekki haldið áfram um till. fyrr en þing kemur saman aftur, þá skal ég taka það fram, að ég mun vinna að því í samráði við gjaldeyrisnefnd að skipuleggja vöruinnkaupin frá Þýskalandi, til þess að útflytjendur ísfiskjar til Þýskalands geti fengið andvirði hans greitt með sem minnstri töf, og geri mér von um, með tilliti til ísfisksútlutningsins í fyrra, að fyrstu tvo útlutningsmánuði ísfiskjarins a. m. k. muni ekki standa á því, að andvirði ísfiskjarins verði notað til greiðslu vöruskulda og vörukaupa. Verður þá þing komið saman og mun ég þá taka til athugunar, hvort nauðsyn muni sérstakra ráðstafana af hálfu Alþingis vegna ísfiskssölu togaranna.

Flm. (Magnús Jónsson) óyfirl.: Það varð að samkomulagi við fyrri umr. þessa máls, að umr. skyldi þá frestað þar til við þessa umr. En nú stendur aftur eins á, að umr. eiga ekki að geta farið fram. Þetta er illt um jafnþýðingarmikið mál, en ég ætla þó ekki að gefa tilefni til langrar tafar.

Í grg. eru tekin fram aðalatriðin, sem gera það nauðsynlegt, að þessi till. verði samþ. Með samningum, sem gerðir hafa verið við Þjóðverja. höfum við fengið leyfi til að landa ísfiski í þýzkum höfnum fyrir 800 þús. Rm. á yfirstandandi ári. En nú er því þannig farið, að Landsbankinn treystir sér ekki til að kaupa þýzku mörkin með því að greiða þau eigendum þegar í stað, því að þau eru háð ýmsum öðrum reglum en gjaldeyris annara landa, og ástandið í heiminum er líka þannig, að ýmsir fjármálamenn eru farnir að verða hræddir um gulllöndin. Og það hefir komið fyrir atvik nýlega, sem bendir til þess, að gulllöndunum geti verið hætt. Landsbankanum þýkir því viðurhlutamikið að kaupa þýzku mörkin og bera áhættu á hugsanlegu gengisfalli þeirra, nema ríkisvaldið taki ábyrgð á þeim fyrir hönd ríkissjóðs gagnvari bankanum. En auk þess sem þetta kemur sér illa fyrir eigendur markanna, og getur verið áhætta fyrir þá að eiga mörkin í Þýskalandi eða geyma þau þar lengi, þá fylgja því margskonar önnur óþægindi að geta ekki fengið fé sitt útborgað, þar sem þeir þurfa að standa skil á

miklum kostnaði við útgerðina. Og þó að bankarnir hafi oft liprað til og veitt lán til bráðabirgða, þá er það ekki almenn regla og óvist að byggja á fyrir þá, sem sigla með fiskinn. Og ég get upplýst það hér, að togaraeigendur, sem mest hafa með þessa sölu að gera, telja það mjög hæpið, að þeir geti haldið ísfisksverzluninni áfram, nema ábyrgð ríkisstj. fáið fyrir þýzku mörkunum.

Ég vil líka minna á það, að sérstök ástæða er fyrir ríkið að gera eitthvað í þessu efni, því að það er ekki sízt vegna ráðstafana ríkisvaldsins, að mörkin eru svona erfið eign fyrir seljendur fiskjarins. Því að ef eigendur markanna mættu ráðstafa þeim eftir eigin vild, þá væri eðlilegt, að þeir bæru áhættuna. En með ráðstöfunum ríkisins á gjaldeyrinum fylgir aukin skylda hins opinbera að hlaupa undir bagga með eigendum ríkismarkanna og létta á fyrir þeim.

Í grg. er tiltekið, að selja megi fyrir 800 þús. Rm. á árinu. Þetta er rétt að því leyti, að það er heimild til að selja svo mikið, en að því leyti villandi, að það eru ekki möguleikar á því, að það verði 800 þús. mörk, sem bera þarf ábyrgð á. Það getur ekki komið til mála, að heimildin verði öll notuð, og auk þess er tekið af fyrir kostnaði, sem skipin taka út í hverri ferð. Það gætu í hæsta lagi orðið 500 þús. mörk, sem til ábyrgðar koma fyrir ríkissjóð.

Um áhættuna er náttúrlega erfið að segja. Þó má fullyrða, með þeirri óvissu, sem alltaf er um gjaldeyri, að litlar líkur séu til, að þýzka ríkið láti gjaldeyri sinn falla, a. m. k. formlega; því að þýzka þjóðin hefir eignast svo alvarlega reynslu í þessu efni, að ríkisvaldið, sem hefir opinber tök á sínum gjaldeyri, lætur hann ekki falla, ef annars er kostur, enda myndi slíkt hafa svo viðtæk áhrif, að þess væri ekki dæmi með annari þjóð. Og þar að auki er það yfirlýst stefna hjá þeim, sem nú fara með ráðin í Þýskalandi, að þeir ætli sér að gera allt til að halda markinu uppi, og má segja, að tilveru-réttur þeirra sé undir því kominn, að þeim takist það. Og þýzkur gjaldeyris er fyrir það öruggari, að hann er meira en gjaldeyris nokkurs annars stórveldis bundinn við landið sjálft. Það er því ekki auðvelt að sjá, að aðrar þjóðir geti unnið að falli marksins, svo lengi sem það er örugg stefna í landinu að halda því uppi.

Það er náttúrlega ekkert hægt að fullyrða um þessa hluti, en áhættan virðist þó sennilega litil. Og ég verð að segja það, að í þeim gjaldeyrisvandráðum, sem þjóðin á nú við að búa þá er það kynlegt, ef hið háa Alþingi vill ekki vinna það til að veita þessa ábyrgð, svo að hægt sé þarna að fá allmikla fjárhæð í erlendum gjaldeyri, sem ekki kemur inn í landið á annan hátt, því að annars yrði ekki siglt með fiskinn og hann þá ekki seldur. Þessi ísfisksmarkaður er svo að segja fundið fé, sem ekki fæst annarsstaðar og ekki dregur frá öðrum markaði.

Það væri hart, með öllum þeim afleiðingum, sem af því yrðu, ef Alþingi vill ekki stuðla að því, að þessi verzlun geti haldið áfram. Það þarf náttúrlega ekki um það að tala, að ef skipin hættu að sigla með fiskinn til Þýskalands,

þá hlýzt af því mikið atvinnutjón og ýmsir erfiðleikar.

Hæstv. fjmrh. hefir nú hlaupið hér í skarðið og gerzt einskonar frsm. að þessari till. En tillögur hans voru þær, að fresta umr. þangað til í haust. — Það er af öllu að ráða eins og ríkisstj. húst við að fá einhvern anda yfir sig fyrir haustið. Hún vill ekki nokkurn skapaðan hlut nú. En í haust býst hún við, að hægt sé að gera allt, þá treystir hún sér til að ráða fram úr öllum sköpuðum hlutum. Það er eins og einn þáttur í þeirri opinberun, sem hún býst við fyrir haustið, að þá er hægt að taka afstöðu til þeirrar till. sem hér liggur fyrir. — En ég vil benda á í þessu tilfelli, að það getur talsvert verið komið til með verzlunina áður en þing kemur saman í haust. (J.Jós: Áreiðanlega). Og þó að hæstv. ráðh. lofi að lipra til með þennan gjaldeyri, þá er ekki víst, að gjaldeyrisnefnd sé háð þeim skilyrðum af hálfu Þýskalands eða auðvelt sé að láta gjaldeyrisnefnd ráðstafa honum. — En það má segja hér, að litlu verður Vöggur feginn, og megi líta á, að þetta séu betri undirtektir heldur en ef stj. hefði lagt alfarið á móti till. En stjórnarflokkunum — a. m. k. öðrum þeirra — hefði verið trúandi til að leggjast á móti þessu með öllu.

Ég hefi fyrir mitt leyti ekki meira að segja. Ég vil óska, að till. fái afgreiðslu hér strax, og ég sé ekki annað en þessi ráðstöfun sé í alla staði forsvaranleg. Þó að henni fylgi nokkur áhætta, þegar á það er litið, hvað vinnst við, að till. verði samþykkt.

Jónas Jónsson [óyfirl.]: Út af ræðu hv. 1. þm. Reykv. vil ég upplýsa það, að þessari till. var, eins og hv. þm. muna, vísað til fjvñ., en hún hefir lítið getað athugað hana. Og hér er um töluverða fjárvæitingu að ræða, ef illa tekst til, og þó einkum, ef fleiri færu á eftir. — Það er svo stutt síðan till. kom fyrir n., að hún hefir sama og ekkert getað haft hana til meðferðar. Á fundi n. í dag voru ekki mættir vegna veikinda nema 6 af 9 mm. En okkur kom saman um það öllum sex, að þetta væri ekki nógu undirbúið til þess að taka ákvörðun í málinu. Og þess vegna er málið óafgreitt frá n. til þingsins. Og ég verð að segja það, að það er alveg tilgangslaust að vísa slíku máli til n., kannske einhverju stærsta fjármáli. sem komið hefir fyrir þingið, ef n. á ekki að gefast tækifæri til að athuga það nema einn dag. Við komumst að raun um, að við þyrftum að fá upplýsingar erlendis frá, áður en við gætum um það dæmt. Ég vonast þess vegna til, að þegar nú hæstv. fjmrh. hefir sýnt fram á það með miklum rökum, að málið er hættulegt á margan hátt, þó að það hafi sína miklu kosti, og þegar hann hefir heitið að gera það, sem hægt er, til þess að þetta yrði ekki að árekstri, þá verði afgreiðslu þess frestað, þegar maður líka athugar, að hér er skapað nýtt fordæmi, ef málið er tekið hálfkarað úr höndum fjvñ. — Ég treysti því, að hæstv. forseti sjái, að ekki er eðlilegt að halda þessu máli til streitu. Þar sem líka nokkrir þm. eru farnir burtu og aðrir ekki viðstaddir nú um miðja nótt.

Ég vil taka það fram, að við reyndum í n. að fá landsbankastjórana á fund í dag, en það hefir ekki unnizt tími til þess. En þeir tjáðu mér persónulega, að það hefði verið farið fram á við bankann um þessa ábyrgð bæði nú og í fyrri, en hann ekki treyst sér til að verða við því. Aftur hafa einstakir nm. vitneskju um það — að þeir halda áreiðanlega vitneskju —, að t. d. Þjóðbankinn danski gangi í ábyrgð fyrir slíkum mörkum þar. Meira höfum við ekki getað gert, en n. þarf að fá upplýsingar um, hvernig tekið er á þessum spursmálum í öðrum löndum, því að það er merkilegur hlutur að taka ábyrgð á gjaldeyri annarar þjóðar.

Ég fer svo ekki lengra út í þetta. En ég vildi skýra vegna n., hvar málið er statt, að það er óafgr. frá okkur vegna vantandi upplýsinga. Ef málinu verður aftur á móti ekki frestað, þá býst ég við, að hér fari fram ýtarlegar umr. um það, því að á því eru margar hliðar. En ég ætla ekki að fara út í það frekar.

Jóhann Jósefsson [óyfirl.]: Mér þykir skylt, vegna þess að mér finnst kenna nokkurs mis- skilnings um þetta mál, að gefa þær upplýsingar, sem ég get: en ég skal reyna að vera stutturður.

Það var fyrst árið 1931, að opnuð var þessi konto fyrir ísfiskssölu til Þýskalands, og hefir hún síðan verið opin með samskonar skilyrðum og hún var í öndverðu. Þegar til þessa var stofnað í upphafi, var ekki þekkt sú útflutnings- ívilnun, sem nú er gefin af þýzkum vörum, eða það exportrabat, sem nú er gefið til hjálpar því, að þýzkar vörur geti staðizt samkeppni á útlendum markaði. Þessi togarareikningur er algerlega sérstakur í þýzkum hönkum og kemur ekki við þeim almennu clearing-kontoum, sem opnaðar voru í fyrri fyrir ýmsar aðrar landbúnaðar- og sjávarafurðir. Sem sagt, þessi togara- konto er algerlega sérstök.

Það hefir þótt hagstætt fyrir togaraflotann að eiga þetta innhlaup á þýzkan markað og geta landað og selt á þessa konto, og bankarnir hér hafa svo aftur getað komið í lög andvirði þeirrar vöru, sem landað hefir verið á þessa konto. Síðan hefir þessi ný máti þróazt og vaxið, að selja til útlanda með export-premíu, og þegar í fyrri hin kontoin var opnuð, sú, sem við megum borga inn á fyrir aðrar vörur en togarafisk, þá var aðeins lítil hluti, sem borgaður var inn á þann clearing-reikning. Sú konto tekur við andvirði fyrir allar vörur aðrar en fisk, og með því verði má borga fyrir allar þýzkar vörur, líka þær, sem export-premía er gefin fyrir. En enn sem komið er er ekki hægt fyrir togarareikninginn að borga þær vörur, sem fá export-premíu. Ég fór fram á það við samningana nú, við þá, sem með þessi mál fara, að þessi reikningur yrði gerður hliðstæður hinum og jafnrétt- hárr. Sá maður, sem hefir haft með gjaldeyris- leyfin að gera, svaraði þessari málaleitun á þessa leið: Þið hafið getað notað þessa konto hingað til og borgað með henni, þó hún hafi ekki náð til þess varnings, sem exportrabat er gefið af, og sé ég þá ekki, að þið þurfið sér- staklega um að breyta nú, þegar þið auk þess

Ábyrgð á þýzkum rikismörkum.

hafið hina, sem nær líka til þeirra vörutegunda, — og nú stendur það svo, að togarakontoin er ekki eins aðgengileg til afnota eins og clearing-kontoin, sem opnuð var í fyrra.

Ég skal ekki fara út í það, hvað skeð hefir í þessum málum síðan 1931, er þáv. stjórn fékk þessa togarakonto opnaða. En síðan hefir ýmsum málum skipað og við höfum fengið ýms fríðindi, sem allir eru sammála um, að togarafлотanum sé til gagns. En þegar ég tala um togarafлотann, má auðvitað alveg eins vel segja, að talað sé um þá menn, sem vinna við togarafлотann.

Síðastl. ár nam ísfiskssala togaranna á þýzkan markað um 20% af öllum ísfisksútflutningnum, og var þó sá markaður ekki opinn nema í fjóra mánuði — ágúst—nóvember; og hann verður það heldur ekki nú á þessu yfirstandandi ári. Í fyrra lagði ég alveg sérstaka áherzlu á það við þau yfirvöld, sem leyfi veita til löndunar á ísfiski, að þau létu vita svo tímanlega, að þeir, sem fengju að landa í ágúst, gætu notað sér það leyfi. Þetta leyfi kom svo 12. júlí, og ég tilkynnti þáv. forsrh. það strax, og mér er kunnugt um, að hann lét útgerðarmenn vita um það tafarlaust. Þessar ráðstafanir voru gerðar til þess, að útgerðarmenn færu ekki á mis við að nota þennan kvóta. En raunin varð sú, að leyfið fyrir löndun í ágústmánuði var ekki notað eins vel og vera bar, og afleiðing þess varð sú, að í fyrra var þessi kvóti notaður mun minna en heppilegt hefði verið.

Í fyrra vorum það við, sem æsktum þess og lögðum áherzlu á, að okkur væru tilkynnt löndunarleyfin sem fyrst, en nú er það frá þýzkalandi, sem sú ósk kemur, og henni hefi ég komið á framfæri, að þeir fái að vita það þegar í júlí, hve mörg skip muni verða látin ganga á þýzkan markað í haust.

Nú hafa útgerðarmenn látið það uppi, að þótt þeim hafi þótt gott að geta landað á þessa konto, þá hafi það dregið mikið úr ánægjunni, hve erfitt er að fá þennan markað afreiknaðan, — ég hygg það ekki ofmælt, að það líði 5—6 mánuðir frá því að landað er og þangað til þessir peningar fást afreiknaðir í hönkum hér. Fyrsta ástæðan fyrir þessu er sú, að sökum sérstakra skilyrða við þýzkan markað eru peningar greiddir þar inn á reikning að jafnaði ekki fyrr en 4 vikum eftir löndun. Ástæðurnar fyrir því munu menn skilja án nánari skýringa. Þar við bætist svo, að menn fá ekki þessa peninga afreiknaða fyrr en mörgum mánuðum þar frá. En útgerðarmenn hér verða að standa skil á sköttum og skyldum og borga kaup sjómanna á eðlilegan hátt strax þegar skip kemur út, þar við bætist svo sú áhætta, sem þeir verða að hafa af hugsanlegri gengisbreytingu. En hún hefir nú hingað til engin orðið í reyndinni. svo þó ríkið hefði tekið á sig þessa ábyrgð strax árið 1931, sem ég tel, að hefði á engan hátt verið til of mikils mælt, þá hefði fyrir þá sök enginn eyrir verið greiddur úr rikissjóði árið 1935. Þetta er reynsla undanfarinna ára, hvað sem framtíðin kann að bera í skauti sínu. — Hér í kvöld hafa verið samþ. allveruleg fjárframlög til að bæta mönnum tjón, sem þeir hafa beðið af völd-

um óveðurs. Það hafa verið samþ. til þess bein útgjöld úr rikissjóði, og er ekki að lasta þetta: ég tel sjálfsagt, að nauðsyn hafi til borið að bæta þeim, sem þannig hafa orðið fyrir beinum sköðum. Hér var líka nú fyrir litilli stundu samþ. að veita 150 þús. kr. til verðuppbótart á útflutt kjöt. Það mun líka vera full nauðsyn á því. En þegar mælt er til, að ríkið gangi í ábyrgð fyrir hugsanlegri gengisbreyt. á þýzkum mörkum fyrir togarafлотann og þá ísfisksölu, sem hann á í vændum, þá stendur hv. form. fjn. upp og talar um þau mestu og hættuleguustu fjármál, sem fram hafi verið borin á þessu þingi, og hæstv. fjmrh. talar um alvarleg og háskaleg spor. (JJ: Því vildi landsbankinn ekki taka á sig þessa ábyrgð?). Ef landsbankinn ekki gerir það, þá er það beinlínis skylda rikisvaldsins að taka af mönnum þeim, sem þessa atvinnugrein stunda, þá sérstöku áhættu, sem við hana er tengd. Það fordæmi er fyrir áður í landinu, að slíkt hafi verið gert.

Það er hv. þm. kunnugt um, að hingað hefir horízt bréf frá útgerðarmönnum, þar sem þeir ekki telja vist, að þeir þori að leggja út í að gera út á þýzkan markað, ef þeir eigi að búa undir sömu skilyrðum eins og verið hafa frá því árið 1931, að þessar ferðir hófust.

Mér hefir skilízt, að látið hafi verið skina hér í gegn, að það megi taka þessa tillögu til meðferðar næst þegar þing kemur saman, en þá verða þegar liðnir 2½ mánuður af þeim 4 mánuðum, sem þessi markaður er opinn, og um það bil sem ég gæti ímyndað mér, að það yrði komið til afgreiðslu, mundi ekki verða eftir meira en 1 mánuður af starfstímanum. Í sambandi við þetta vil ég geta þess, sem átti að vera augljóst, að jafnvel þótt það tækist að veita þessa tryggingu snemma í október, þá ber það ekki þá ávexti, sem það þarf að bera, vegna þess að það, sem með þarf, er að veita þeim mönnum, sem þessa atvinnu stunda, öryggi til þess að geta notað þetta innhlaup á þýzkum markaði, og þetta öryggi þarf að komast inn í þeirra hug fyrir byrjun ágústmánaðar. Á því grundvallast það, hvort útgerðarmenn þora að leggja í þetta af fullu kappi, og á því grundvallast svo það, hvort eins margir sjómenn fá atvinnu eins og ella mundi.

Í fyrra var það svo, eins og ég benti á hér í blaðagreinum, að þýzki markaðurinn var of seint notaður, og afleiðing þess varð sú, að fleiri seldu á enskan markað heldur en heppilegt var, og sá markaður fylltist svo í nóvember, og þegar svo er komið, þá bitnar það á smábátautveginum, því hann getur ekki notað þýzka kvótann, en er bundinn við þann enska, og eftir því sem hann er meira notaður af togarafлотanum, eftir því verða minni möguleikar fyrir smábátautgerðina, sem nú er farin að nota enskan markað í stórum stíl. Þetta snertir því ekki aðeins ísfiskssölu togaranna, heldur allan ísfisksútflutning. Því betur sem þýzki markaðurinn er notaður, því rýmra verður um sölu á enskum markaði. Þetta finnst mér, að öllum ætti að vera ljóst, og þá er það einnig ljóst, að ráðstafanir þær, sem þarf að gera til þess að tryggja það, að þýzki markaðurinn sé notaður

eins vel og skynsamlega og hægt er, verða að gerast áður en skip byrja að sigla þangað. Það er of seint að gera þar í október.

Ég skal ekki orðlengja um þetta mál nema tilefni gefist til þess, en vil benda á nauðsyn þess að gera ráðstafanir, sem tryggja þennan lið ísfiskssólunnar, og ég vil vara við því að láta dragast úr hömlum að gera þar ráðstafanir.

Það er ekki rétt að tala svo um þetta mál, að það sé sérstaklega hættulegt, að allt annað megi gera, en ekki þetta. Sé þessu máli frestað, kann það að verða til þess, að margir þeir menn, sem gera sér von um atvinnu við togaraútgærðina, verði af þeirri von. Og það er óráð, að enski markaðurinn sé fylltur fyrir hluta tíma-bilsins, eins og gert var síðastl. haust til skaða fyrir togaraútgærðina og einnig fyrir vélbátana, sem mikið stunda þá atvinnu að senda fisk til Englandis.

Ég vil svo enda þessi orð mín með þeirri ósk, að hæstv. forseti og yfir höfuð þeir, sem hér ráða ríki, láti sér skiljast, að það er mjög óheppileg ráðstöfun að skjóta málinu á frest, og ég get ekki annað en varað við því, að þetta sé framkvæmt á þann hátt, sem hæstv. fjmrh. óskar. — Ég skal taka það fram, að þó að við megum selja til Þýskalands á þessu ári ísfisk fyrir 800 þús. Rm., þá yrði þessi ábyrgð aldrei fyrir meiru en gengisbreyt. á ½ millj. Rm., og getur ekki orðið fyrir meiru samkv. tilhögun útflutningsins.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson) [öfirl.]: Ég mun skýra lítið eitt nánar þá ósk, sem ég hefi borið fram um frestun á þessu máli. Ég vil taka það fram, að eftir mínu áliti liggur þetta þannig fyrir, að ef tekin er ábyrgð á þessu nú, þá leiðir það fyrr eða síðar til þess, að einnig yrði að taka ábyrgð á andvirði allrar annarar vöru, sem ekki teldist hægt að selja utan Þýskalands, t. d. sildar, sem ekki væri hægt að selja á öðrum stöðum, og fleiri tegundir, sem eins væri ástati um. Ég get ekki séð, að nokkur minnstu rök leiði að því, að hægt væri að neita um slíkt eftir að gengið hefði verið inn á þessa ábyrgð. Þess vegna tel ég þessa ábyrgðarbeiðni þannig vaxna, að hún sé varhugaverð. Í fyrra gekk það þannig til með Þýkalandsverzlunina, að þar söfnuðust allmiklar innstæður síðari hluta ársins, en hinsvegar var fyrri hluta ársins greitt töluvert til Þýskalands í lausri valútu, sem kom til af því, að Íslendingar áttu þá ekki innieignir þar. Þess vegna tel ég, að fyrsta sporið í þessu eigi að vera það, að jafna úthlutun gjaldeyrisleyfa til Þýskalands á þann tíma, sem við leggjum mest inn á þýzkan markað. Ég hefi þegar gert ráðstafanir til þess að þrýsta gjaldeyrisleyfum til Þýskalands á þá sömu mánuði og útflutningsviðskiptin falla á. Þessar ráðstafanir og einnig það, að vanda sig meira í að velja vörur frá Þýzka-landi og hafa meiri fyrirhyggju um það, hvaða vörur sé hægt að kaupa þar, er það, sem ég tel, að eigi að reyna til þrautar áður en gripið er til annara ráða, hvort sem svo til þeirra þarf að taka á sínum tíma eða ekki.

Viðskiptin við Þýzkaland eru okkur vitanlega mikils virði vegna þrengsla á öðrum erlendum

markaði, en ég tel hinsvegar, að þessi ábyrgð geti leitt allmargar aðrar slíkar á eftir sér, og þær allar þannig vaxnar, að þær séu varhuga-verðar, og þess vegna eigum við að reyna allar aðrar leiðir. — Ég skal taka það fram út af ummælum hv. þm. Vestm., að það er náttúrulegt, ef þær vörur, sem greitt er með, reynast ekki hæfar fyrir útflutningsverðlaun, að þá sé erfiðara við þau viðskipti að eiga, sem ganga í gegnum þá reikninga, heldur en þau, sem ganga gegnum annan reikning. En ég vil benda á, að í fyrra voru þessar vörur ekki hæfar fyrir útflutningsverðlaun, og var þó hægt að koma þessum viðskiptum í lag, en það gekk of seint, og ég veit, að menn urðu að biða of lengi eftir andvirði fiskjarins, og það, sem ég álit nauðsynlegt, er að leggja allt kapó á að eyða þessum mörkum eins fljótt og auðið er. (**Rödd í salnum:** Er ekki nóg til af mörkum í Þýzka-landi?). Það er búið að veita gjaldeyrisleyfi fyrir þeim, það er þegar búið að áætla úthlutun gjaldeyrisleyfa fyrir september og október með það fyrir augum, að þá sé farið að koma inn á þennan reikning, en óvissan um það, hvort þær vörur, sem gegnum þann reikning fást, séu hæfar fyrir útflutningsverðlaun, er erfiður þröskuldur. Ég tel, að ef þessi ábyrgð væri veitt, þá gæti það dregið mjög alvarlegan dilk á eftir sér, og fyrst eigi að taka til yfirvegunar og reyna, hvort ekki sé hægt að koma viðskiptunum í hagkvæmara horf.

Þá vil ég benda á annað í þessu sambandi, sem er ákaflega stórt atriði. Vegna þess að við þurfum að kaupa vörur fyrir allt það, sem flutt er til Þýskalands, þá eru þau viðskipti erfiðari en flest önnur milliríkjavíðskipti, og þess vegna er það takmarkað, sem við þolum, að flutt sé til Þýskalands, og þess vegna er það svo í reyndinni, að það er æskilegast, að þangað séu ekki fluttar nema þær vörur, sem ekki er hægt að selja á öðrum markaði. Ef hinsvegar er gengið inn á þá braut að veita ábyrgð ríkisins fyrir greiðslu á þessum vörum, þá minnkar áhugiinn fyrir því að selja vöruna annarsstaðar, og verður þeim mun meiri ástæða að selja til Þýzka-lands, og það getur orðið til aukinna vandræða í utanríkisverzlun, sérstaklega eins og nú er háttáð með úthlutun gjaldeyrisleyfa. Meiri hl. innflutnings fer fram snemma á árinu og áður en ráðið er um útflutning, og það verður því erfiðara að eiga við þetta sem meira er af Þýzka-landsvíðskiptum. Ég lit því svo á, að við eigum að reyna að ná sem mestum viðskiptum utan Þýzka-lands, þar sem hægt er að fá þau á hagkvæmari og þægilegri hátt fyrir okkur, og enn fremur að það eigi að gera vandaðar tilraunir til að koma jöfnuði á viðskiptin áður en þessi till. er afgr. — Ég tók svo eftir upplýsingum hv. þm. Vestm., að peningarnir væru ekki greiddir inn í banka í Þýzka-landi fyrr en 4 vikum eftir löndun. (**JJ6s:** Ég sagði það ekki upp á vist). En hv. þm. sagði þá, að það væri venja, og ef byrjað er að selja í ágúst, þá eru peningarnir ekki komnir í þýzka banka fyrr en í september, og þá ekki líðið frá þeim tíma nema á annan mánuð. Þegar þing kemur saman aftur, og þá er komið betra og frekara yfirlit en nú. (**JJ6s:** Þá eiga menn að byrja). Stjórnin veit þá

meira, og betur hægt að gefa upplýsingar þá en nú.

Jón Baldvinsson [óyfirl.]: Þessi till. til þál. skorar á ríkisstj. að ábyrgjast f. h. ríkissjóðs gagnvart Landsbanka Íslands, að bankinn biði engan skaða af kaupum þýzka ríkismarkaða fyrir ísfisk, seldan í Þýzkalandi á árinu 1935. Áskorun þessi er á fyllstu sanngirni byggð. Það má nú líta svo á, að nokkuð hafi verið gert til að tryggja hag hinnar smærri útgerðar með frumv. um skuldaskilasjóð vélbátaeigenda, sem nú er búið að afgr. Ég verð að taka undir þær röksemdir, að það er dælitíð sérstök aðstaða með þennan fisk, sem togarnir veiða og selja til Þýzkalands og hvergi mundi komast á markað annarsstaðar. Allur sá fiskur mundi verða óveiddur ella. Það fé, sem fyrir hann kemur, mundi ekki fást, og sú atvinna, sem fæst við að veiða hann, mundi ekki fara fram. Það má kannske segja, að það komist nærri því að vera eins ástætt um þá síld, sem seld er á þýzkan markað, en þar er samt öðru máli að gegna, þar sem tekin hefir verið upp sú aðferð að selja fyrir ákveðið verð, eða þar sem ekki er hægt að vita um árangur sölunnar fyrirfram, og þegar farnir eru ísfisktúrar, er ekki hægt að vita fyrir, hvað upp úr þeim hefst.

Þetta mál er svo mikilsvert, að ekki er vert að leggja það í hættu. Við Alþfl. menn, sem litum nú nokkuð misjafnt á þetta mál, höfum fallið á, að ekki yrði gengið til atkv. um það nú, með tilliti til yfirlýsingar hæstv. fjmrh., sem ég verð að líta svo á, að gerðar verði ráðstafanir til þess í haust, að mögulegt verði að taka út þessi ríkismörk til jafnaðar við verzlun eða nota þau upp í greiðslu vöruskulda. Sem þegar er búið að stofna. En verði þetta mál ekki útrætt hér nú og ekki gengið til atkv., þá vil ég þó til að sjá, að við Alþfl. menn leggjum mikið upp úr þessu máli, lýsa yfir eftirfarandi:

„Fyrir hönd Alþýðuflokksins á Alþingi skal ég lýsa því yfir út af tillögunni um ábyrgð á ríkismörkum vegna sölu á ísfiski til Þýzkalands á þessa árs fiskkvóta: að telji Alþýðuflokkurinn nauðsyn á slíkri ábyrgð, mun hann á haustþinginu fylgja því, að slík ábyrgð verði tekin með tilliti til getu ríkissjóðs, og hann telur þessa frestun forvaranlega með tilliti til yfirlýsingar hæstv. fjmrh. og með tilliti til þess, að líkur eru til, að eigi safnist fyrir andvirði ísfiskjar fram að haustþingi.“

Hinsvegar munum við hafa vakandi auga á því, að stöðvun togara geti ekki átt sér stað af þessum gjaldeyrisörðugleikum til haustsins. Þreystum við ráðherrunum til þess — og þó sérstaklega þeim við fyllsta traust til hæstv. atvmrh. — að gera það, sem í þeirra valdi framast stendur, og beita áhrifum sínum til þess að ísfiskssalan til Þýzkalands stöðvist ekki af þessum ástæðum.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ríkisstj. mun taka fullt tillit til þeirra óska, sem hér hafa komið fram, og mun gera það, sem í hennar valdi stendur, til að tryggja þessi viðskipti. En með tilliti til yfirlýsingar form. Alþfl. og

Alpt. 1935, D. (19. löggjafarþing).

óskar hæstv. fjmrh. vil ég mælast til þess, að hæstv. forseti taki málið út af dagskrá og fresti umr.

Forseti (JBald): Þar sem það er eindregin ósk hæstv. ríkisstj. að umr. verði frestað, þá vil ég verða við því og tek málið út af dagskrá.

Bergur Jónsson: Ég vil benda á, að hér er haft í frami af hæstv. forseta og ríkisstj. alveg einstætt gerraði og óforsvaranlegt: þar sem margir hafa beðið um orðið, þá er eigi sanngjörn ástæða til að leyfa ekki umr., og skora ég á forseta að bera það undir atkv., hvort leyfa skuli umr. eða ekki.

Forseti (JBald): Ég hefi þegar tekið málið út af dagskrá, og þingfundi er lokið að öðru leyti en því, að hæstv. forsrh. les upp boðskap konungs.

Umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dagskrá tekin frammar.

4. Áfengismál.

Á 8. fundi í Sp., 2. apríl, var útbýtt:

Till. til þál. um áfengismál (A. 355).

Á 10. fundi í Sp., 4. apríl, var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 12. fundi í Sp., s. d., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 27. fundi í Sp., 7. des., utan dagskrár, mælti

Pétur Ottesen: Ég flutti hér á öndverðu þingi þáttill. í Sp., sem kom fram að ég ætla 2. apríl, þessi till. var tekin á dagskrá einu sinni eða tvisvar, en komst þá eigi að, og fyrri hluta þingsins lauk svo, að málið kom ekki til umr. Nú er liðið, eins og kunnugt er, ekki minna en tveir mánuðir síðan þessi hluti þingsins hófst, og umrædd till. hefir aldrei verið tekin á dagskrá. Ég vildi því grennslast eftir því hjá hæstv. forseta Sp., hvað því veldur, að hann situr svo fast á þessari till. sem raun er á orðin, og hvað lengi hann ætlar að reyna á þolinmæði mína og annara, sem áhuga hafa fyrir, að málið komi til kasta þessa þings á þeim grundvelli, sem í till. er lagður. Óska ég eftir svari frá hæstv. forseta, því ég verð að segja, að mín þolinmæði er nú þrotin í þessu efni.

Forseti (JBald): Það liggja fyrir ýmsar þáttill. og þar á meðal nokkrar frá fyrri hluta þings. Er ætlun forseta, að þessar till. komi til

Áfengismál.

umr., og þar á meðal sú, er hv. þm. Borgf. minnst hér á. Um hana hefir þegar verið ákveðin ein umr., og mun hún verða tekin fyrir þegar tími vinnst til. Hinsvegar get ég vitanlega engu lofað um það, að þessi till. verði afg.; það fer að sjálfsögðu nokkuð eftir því, hvað langar umr. verða um hana. Ég get lofað hv. þm. að taka till. á dagskrá, en að svo stöddu tel ég rétt að láta fjárlögin sitja fyrir öðrum málum. Verður væntanlega hægt að fá eitthvert kvöldið á milli umr. til þess að taka fyrir þáttill., án þess að tefja um of fyrir öðrum málum, og þar till., sem menn verða sammála um, geta þá eflaust fengið afgreiðslu.

Pétur Ottesen: Ég vænti þess fastlega samkv. því, sem hæstv. forseti hefir nú sagt, að hann láti ekki dragast lengur en þangað til á milli 2. og 3. umr. fjárl. að taka fyrir það mál, sem ég hefi gert hér að umtalsefni. Till. er þannig vaxin, að hún þarf að koma til álita áður en fjárl. eru afg., því hún getur komið til með að hafa þýðingu í sambandi við afgreiðslu þeirra. Því vil ég mælast til, að hæstv. forseti stilli svo til, að ekki þurfi lengur að láta undir höfuð leggjast að gefa þinginu kost á að ræða þetta mál.

Forseti (JBald): Ég er búinn að segja, að þessi þáttill. ásamt fleirum verður tekin fyrir á milli umr. um fjárlögin.

Á 29. fundi í Sp., 10. des., var till. aftur tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 31. fundi í Sp., 18. des., var till. enn tekin til einnar umr.

Flm. (Pétur Ottesen) [öfirl.]: Raun ber vitni um það, að hæstv. forseta Sp., sem haft hefir hér völd síðan þessi till. var borin hér fram á fyrri hl. þessa þings, hefir ekki þótt þetta mál svo mikilsvert, að ástæða væri að taka það á dagskrá fyrr en þetta, eða láta það sæta þeirri venjulegu meðferð mála, að láta ekki óhæfilega langan tíma líða frá því að mál koma fram og þangað til þau eru tekin fyrir. Framan af þessu þingi voru þó ekki svo miklar annir, að ekki hefði verið hægt að taka fyrir þetta mál og önnur fleiri þörf mál, sem nú bíða skipbrot, af því að þau hafa ekki verið tekin fyrir fyrr. Hefði þó verið eðlilegra að taka slík mál til meðferðar fyrri hluta þings heldur en að bíða þangað til allt er komið í þá stertabendu, að þing verður að heyja nætur og daga, til þess að eitthvað liggi þó eftir þetta tvöfalda þing.

Mér finnst þetta mál, sem hér ræðir um, svo mikilsvert, að ég get ekki látið það óátalið, að forseti skuli hafa látið undir höfuð leggjast að taka það fyrir allan þingímenn, þangað til 4 dagar eru aðeins eftir af hinu lengsta þingi, sem hæð hefir verið. Og ég segi þetta líka fyrir munn allra þeirra, sem hafa opin augu fyrir drykkjubölinu, sem herjar alla þjóðina, því að um leið og einstaklingarnir heyja baráttu sína gegn þessu böli, ætti þingið að finna skyldu hjá sér til að taka þátt í þeirri baráttu, ekki sízt þar

sem það einmitt er það, sem leitt hefir þessa bölvun yfir þjóðina með öllum hennar óskaplegu afleiðingum.

Ég þarf ekki mörg orð til þess að lýsa ástandinu í þessu efni nú. Dæmin eru deginum ljósari og skýrari en svo, að bregða þurfi upp neinni mynd fyrir þeim, sem annars vilja ekki hoka augnum fyrir ósköpunum og ósömanum, en þeir eru því miður margir, einnig hér á Alþingi. Þeir haga sér alveg eins og sagt er, að stærsti fugl veraldarinnar, strúturinn, geri, er hann grefur höfuðið í sandinn til þess að sjá ekki hättuna.

Við menn með slíku strútseðli þýðir auðvitað ekki að tala. En sem betur fer er til stór hópur manna, sem hefir opin augun fyrir hättunni, og engan þarf að furða á því, þótt þeir menn noti hvert tækifæri til þess að benda á þau ósköp, sem yfir vofa og eru þegar dunin yfir, og beita áhrifum sínum til eflingar bindindisstarfsemiðinn í landinu.

Það er alveg víst, að haldi svo áfram sem hingað til, er þjóðinni meiri hætta búin af áfengis-ófögnuðinum en nokkru öðru, þrátt fyrir alla viðskiptakreppu, markaðsbresti og skuldir. Ekkert rifur eins niður djörfung, dug og dyggð þjóðarinnar eins og áfengid, og á engum eiginleikum riður þjóðinni sem þessum á erfiðleikatímum. Allir víta, hve geysimiklum hluta af aflafeng landsmanna er sóað á altari vinguðsins, en þótt slíkt sé sorgleg soun fjármuna, er þó meira um hitt vert, hve mikið af atorku og siðgæði þjóðarinnar fer þar forgörðum. Þetta er atriði, sem mér finnst sérstök ástæða til að benda á, þar sem það virðist vera orðin ríkjandi stefna hjá þingi og stjórn að afla sem mestra tekna í ríkissjóð með áfengissölu, og sóa þannig í staðinn dýrmatustu eiginleikum þjóðarinnar alveg takmarkalaust með þeirri fjárföflun. Mér finnst, að ekki hafi komið neitt fram, sem bendi til þess, að valdhafarnir ætli að slaka á klónni í þeim efnum. Nú er útlit fyrir, að tekjur ríkissjóðs af vinsölu síðasta ár verði 2½ millj. kr. Ég mun ekki fara út í að rekja það nánar, þótt ég hafi um það fullar skýrslur, hve vinsalan hefir aukizt og margfaldast síðan 1. febr., en niðurstöðan er sú, að tekjur ríkissjóðs hafa aukizt svona. En enginn getur litið á þetta sem vinning, nema sá, sem lokar augunum fyrir því, hvað þessi tekjuöflun kostar af starfsorku, heilbrigði, siðgæði og heimilisfriði. sem eru hyrningarsteinar hvers þjóðfélags.

Þáttill. þessi miðar að því að draga úr þeirri hattu og bölvun, sem leidd var yfir þjóðina 1. febr. s. l. Ég býst við, að um það megi deila, hve mikill ávinningur kunni að verða að samþykkt og framkvæmd þessara 5 liða þáttill. minnar. Ég býst við, að það geti verið álitamál. En ég vil skora á þá, sem kynnu að fara að telja fram ókostina á þessum till., að þeir láti ekki sitja við það eitt að rífa þær niður, heldur bendi á einhver betri ráð, ef þeir hafa snefil af vilja til að bæta úr núverandi hörmungarástandi.

Ég mun nú víkja að þessum 5 liðum.

Samkv. 1. lið á að takmarka þann tíma, sem vinbúðunum er haldið opnum, til þess að torvelda aðgang manna að því að kaupa vín. Því

lengur sem búðunum er haldið opnum, því auðveldara er mönnum að svara vínþorsta sínum. Ég veit að visu, að þar með er ekki lokað fyrir það, að menn geti náð sér í vín utan þess tíma, sem búðirnar eru opnar, en ég er þess fullviss, að ekki nærri allir, sem nú ganga inn í búðirnar, myndu offra þeim verðmætum, sem þeir gera nú, ef lokunartíminn væri lengri. Ég býst við, að í sambandi við þetta hefði verið rétt að taka upp þá reglu, að skrásetja alla, sem kaupa vín, til þess að sporna við því, að menn kaupi vín til þess að selja það aftur óleyfilega. Ég hafði þetta í hug, er ég samdi brtt. þessar, þóti ég setti ekki það ákvæði í þær, en vitanlega er ávallt hæðgarleikur að setja slíkt ákvæði inn til að draga úr hættunni af leyfisöslunum.

Í næsta lið er gert ráð fyrir, að dómsmrh., sem veitir veitingaleyfi, takmarki tímann mjög frá því, sem nú er. Ég legg til, að tíminn verði takmarkaður svo, að ekki megi selja vín nema 3 tíma alls á dag, aðeins með mat, og ekki eftir kl. 9 á kvöldin. Þetta er í samræmi við 1. lið og miðar að því að draga almennt úr vinnuáttu manna, og sérstaklega að sporna við því, að hún gangi fram á nætur, því að verri reynsla er fengin af þessari sölu en svo, að ekki sé vert að gera eitthvað til að sporna við þeirri spillingu, sem hún leiðir af sér. Er drepið á í grg., hve mjög þessi sala hefir spilt ástandinu í Reykjavík í bindindiseftum. Að visu er pottur brotinn víða annarsstaðar, en hér er fleira og efnaðra fólk til að taka þátt í slíku.

3. till. er sú, að alveg sé tekið fyrir að selja vín í samkvæmum, dansskemmtunum sem öðrum, hvort heldur er í veitingahúsum eða félagsherbergjum, en slík leyfi er nú algengt að veita, enda hefir orðið gerbreying á öllu samkvæmislifi við það, að vinstraumnum er leyft að renna óhindrað ofan í fólkid í þeim mannfögnuði, sem það hefir komið sér saman um á síðkvöldum og svörtum nóttum. Má nærri geta, hvernig siðferðisástandið er, þegar saman er dauðadrúkið fólk af báðum kynjum langt fram eftir nóttum, því að það er sá sorglegi sannleikur, að kvenfólk drekkur nú orðið ekki síður en karlmenn, og mér er sagt, að áhrif áfengisins lýsi sér jafnvel enn ófegur hjá kvenfólki en karlmönnum, þegar það liggur flatt fyrir drykkjufýsinn. Það þarf svo sem ekki að leiða getum að því, að það eyðir enn miklu af verðmætum í þjóðfélaginu, miklu meiru en svo, að þjóðfélagið fái staðizt þá upplausn og þann ófögnuð, sem yfir vofir af þessari skaðsendar hættu.

Þá kem ég að 4. atriðinu, og kemst ég ekki hjá því að beina máli mínu sérstaklega til ríkisstj., eins og ég líka hefi gert í sambandi við vínveitingaleyfin í veitingahúsum og í þessum gedðlegu samkvæmum, sem ég hefi minnt á. En það, sem ég nú vil vekja athygli á, er það, hvernig ríkisstj. stendur að vigi í gjaldeyrisáttunum, til þess að veita vinstraumnum inn í landið. Mikið af starfi Alþingis beinist nú að því viðfangsefni, hvernig komizt verði með sem minnstum skakkaföllum framhjá þeim örðugleikum, sem að þjóðinni steðja, sérstaklega gjaldeyrisvandráðunum í viðskiptunum við aðr-

ar þjóðir. Hvernig við eigum að mæta verðfalli afurðanna og því, að sölumöguleikar þeirra á erlendum mörkuðum þrængjast alltaf meir og meir. Um þessi erfiðu verkefni snýst ákaflega mikið af starfsemi Alþingis. Það þarf mjög mikið að herða að þjóðinni með innflutningstakmörkunum á erlendum vörum, og það meira að segja á nauðsynlegustu vörutegundum. Um það er ekkert að segja. Ástandið getur orðið þannig, að þetta sé alveg óhjákvæmilegt, að neita t. d. um byggingarefni og aðrar ómissandi efnivörur til þess að bæta húsnæði fyrir menn og skepnur, bæði við sjó og í sveitum. Ekkert sýnir betur, hvernig óhæfa það er, þegar svo er ástatt, að það verður að neita um gjaldeyri til þessara bráðnauðsynlegru umbóta, að þá skuli samtímis vera varið ótakmörkuðum gjaldeyri til innkaupa á víni og tóbaki í landið. Og þessi gjaldeyriseyðsla til vinkaupa, sem nemur geysiháum upphæðum, hefir ekki í för með sér annað en eynd, síðspillingu og tortímingu fyrir þjóðina og eyðslu á verðmætum hennar. Þegar þetta er svo borið saman við þær ráðstafanir, sem gerðar eru til niðurskurðar á óhjákvæmilegustu nauðsynjum almennings, þá kemur það skýrast í ljós, hvað þessi misnotkun á gjaldeyrinum er gersamlega óafsakanleg. — Af þessum ástæðum er 4. liður till. fram kominn, en þar er því beint til stj., að leggja fyrir gjaldeyris- og innflutningsnefnd að veita ekki gjaldeyri til kaupa á sterkum drykkjum, fyrr en fullnægt er gjaldeyrisþörfum landsmanna um kaup á nauðsynjavörum.

Ég veit ekki, hvaða kröfur er sjálfsagðara að gera til valdhafanna heldur en þær, sem felast í þessari þáttill. Og það er einkennilegt um jafnaugljóst mál og þetta er, að það skuli vera látið viðgangast þessi misnotkun á gjaldeyrinum. Ég verð að segja það, að ennþá sjást engin batamerki. Það bólar ekki á neinni bending frá stj. í þá átt, að hún ætli að sjá að sér í þessu efni. Tillögur hennar, bæði um tolltekjur og einkasölugróða á áfenginu, hafa vott um, að það á ekki að slaka til eða breyta um stefnu, heldur sjá sem rækilegast fyrir því, að gersamlega verði fullnægt öllum drykkjuskaparhvatum almennings í landinu. Nú er sagt, að samkv. áætlun fjárl. eigi að hækka tekjurnar af áfengissöluinni, og ná þeirri aukningu með hækkun á útsöluverðinu. Hæstv. fjmrh. ætlaði að hækka tekjur af áfengistollinum, en það gat ekki byggt á öðru en auknum innflutningi áfengis.

Um hækkun á útsöluverðinu er það að segja, að ekki dregur það úr drykkjuskaparþölinu, heldur lyftir það undir aðstöðu bruggara og smyglara. Og reynslan hefir sýnt, að það er ekkert annað en gaspur og orðagjálfur út í loftið, að nú sé verið að kveða þá niður. Nýjustu dæmin sýna hið gagnstæða. Nú hefir fyrir skömmu verið gerð herferð gegn bruggurunum í landinu, og þá kemur það í ljós, að þeir eru svo að segja á hverju strái eins og áður. Það hefir sannast, meðal annars, að hér í Reykjavík er farið að brugga vín uppi á háalofti í landsspítalanum síðastl. sumar. Hvað skyldi þá eiga sér stað í bruggunarmálanum úti um hinar dreifðu byggðir? Aldrei hefir verið sýnd önnur eins fíflðirfska á þessu sviði og þegar farið er að

stunda vinbruggun í aðalsjúkrahúsi landsins í höfuðstaðnum. Hvað mundu bruggararnir þá leyfa sér annarsstaðar? Þessi tiltæki eru aðallega sprottin af hagnaðarvon bruggaranna, eða til þess að afla þeim fjár.

Ég er þá kominn að 5. og síðasta liðnum, þar sem skorað er á ríkisstj. að leggja ríkt á við löggæzlumenn ríkisins, að þeir gangi röggssamlega fram í því að hafa eftirlit með, að áfengislögunum sé hlýtt.

Ég hefi nú með því, sem ég sagði síðast, sýnt fram á, að þessi áminning er ekki ástæðulaus, þar sem reynslan hefir sýnt, hversu mikið er framíð af lögbrotum á þessu sviði, og jafnvel á hinum ólíklegustu stöðum. Það er sannarlega ekki að ófyrirsynju, þó að skorað sé á stj. að láta löggæzlumenn ríkisins ganga röggssamlega fram í því, þannig að þeir láti einskis ófrestað til þess að hamla á móti vinbruggi, smyglun og auðvitað líka óleyfilegri meðferð og sölu vína, sem leyfilegt er að selja í vinbúðum og á veitingastöðum. Það er því fremur ástæða til að leggja áherzlu á þetta, þar sem felldar voru á síðasta þingi brtt. frá mér við áfengislögin, um að hafa sérstakt eftirlit með vinbúðum úti á landi og með flutningi áfengis í bifreiðum. En afleiðing þess, að Alþingi vildi ekki hafa þetta ákvæði í lögunum, er vitanlega sú, að það krefur miklu meira starfs af löggæzlumönnum ríkisins að framkvæma eftirlitið heldur en ef slík ákvæði hefðu verið tekin í löggjöfina. Þetta er afleiðing af þeirri skammsýni löggjafanna, að vilja ekki fyrirbyggja sýnilega misnotkun á vinveitingaleyfum, eða gera löggjöfina þannig úr garði, að hægt sé að halda í skefjum misnotkun áfengis í landinu.

Ég mun svo ekki fara um þetta fleiri orðum að sinni, en vil aðeins brýna það fyrir mönnum, hversu mikilsvert alvörumál það er, og þá sérstaklega fyrir þjóðfélagið í heild, að fullkomin samtök og samvinna sé á milli stjórnarvalda, bindindisfélaga og allra góðra manna í landinu um að framfylgja lögunum og halda vinnu nautninni í skefjum. En þess ber að gæta, að því fúsari eru einstaklingarnir til þess að leggja fram krafta sína og vinnu fyrir þetta málefni, sem þeir verða varir við meiri skilning og stuðning frá Alþingi og stjórnarvöldum í þessari nauðsynlega baráttu. Það getur ennfremur tekið með áhuga þings og stj. að ýta undir þá bindindissinnuðu menn í landinu, sem vilja leggja fram fé og vinnu til þess að hamla á móti þessum þjóðarvoða og kveða hann niður. Þessu þurfa Alþingi og valdhafar þjóðarinnar að gefa fullar gætur.

Ég skal svo ekki fara fleiri orðum um till. og fer það eftir svörum hæstv. ríkisstj., hvort ég hefi ástæðu til að taka aftur til máls.

Forsrh. (Hermann Jónasson) Öyfirl.: Hv. þm. Borgf. hefir nú gefið hér nokkuð langa skýrslu um það, hvernig ástandið hefir verið í landinu í áfengismálum síðan áfengislögin gengu í gildi. Hann gaf einnig skýrslu um þetta í útvarpinu fyrir nokkru síðan, og sá ég þá ástæðu til að skrifa upp einstök atriði úr þeirri ræðu hans og leita fyllri upplýsinga út af þeim. Ég

skal ekki fara hér út í þá skýrslu, sem hv. þm. flutti í útvarpinu. En hinsvegar mun ég athuga að nokkru það yfirlit, sem hv. þm. gaf hér um málið.

Það fyrsta, sem máli skiptir, þegar verið er að heina ákúrum út af þessu gegn stj., er það, hvort ég hafi gert það, sem Alþingi ætlaðist til og lagði fyrir út af þessum lögum, eða hvort áfengislögunum hafi yfir höfuð verið réttilega framfylgt.

Í fyrsta lagi var ætlat til þess, að skipaður yrði fulltrúi í áfengismálum, sem kallaður er áfengismálastjóri. Þetta var gert. Það var skipaður í það starf mjög áhugasamur maður, sem mikið hefir unnið að bindindismálum í landinu og Stórstúka Íslands hafði bent á. Þessi maður hefir ákveðin laun fyrir störf sín, svo að hann ætti að geta gefið sig óskiptan að þeim. Jafnframt hafa verið, samkv. till. áfengismálastjóra, skipaðar áfengisvarnarnefndir í hverjum einasta hreppi á landinu, eins og Alþ. ætlaðist til, til þess að vinna á móti áfengisbólinu. Ennfremur hefir á þessu ári, eins og hv. þm. gat um, verið gerð alveg sérstök herferð gegn bruggurum og smyglurum í landinu, og fyrir þeirri herferð stóð sá maður, sem bezt hefir reynzt í því á undanförunum árum að hafa upp á bruggurum og útrýma þeim. Þessi maður, Björn Blöndal, hefir verið margar vikur í ferðalögum úti um land í þessum erindum.

Það hafa aldrei verið skiptar skoðanir um það milli mín og hv. þm. Borgf., að Alþingi beri að gera allt, sem það getur, til þess að útrýma áfengisbólinu úr landinu. En við höfum bara ekki verið sammála um leiðirnar til þess að ná því marki. Ég er alveg samþykktur 5. lið í þáttill. hv. flm., um að lagt sé ríkt á við löggæzlumenn ríkisins, að þeir gangi röggssamlega fram í því, að áfengislögunum sé hlýtt. En mér kemur það undarlega fyrir sjónir, að hv. flm. skuli nú bera fram áminningar um þetta, þegar búið er að skipa duglegan mann fyrir áfengismálastjóra, til þess að gefa stjórnarvöldum landsins upplýsingar um þessi efni og til þess að vinna gegn áfengisnautninni, og auk þess hefir verið skipuð nefnd í hverjum hreppi til að gera hið sama, og í þriðja lagi hefir verið gerð röggssamleg herferð á hendur bruggurum. En þó ég líti svo á, að hv. flm. hafi engin tilefni til þess að veita stj. áminningar um framkvæmd áfengislaganna, þá er ég honum sammála um, að þessar ráðstafanir sé sjálfsagt að gera.

En reynsla mín sem lögreglustjóri í Reykjavík í 8 ár hefir sannfært mig um það, hvaða tókum sé bezt að taka á þessum málum, og samkv. þeirri reynslu get ég ekki orðið hv. þm. Borgf. samferða lengra en þetta.

Ég hefi þegar slegið því föstu, að ríkisstj. hafi gert allt á þann hátt, sem til var ætlað samkv. áfengislögunum, til þess að vinna á móti áfengisbólinu. Og, eins og hv. þm. Borgf. tók fram, þá hefir sá löggæzlumaður, sem bezt hefir reynzt í þessu efni, verið sendur í herferð gegn bruggurum út um land.

Lýsing hv. þm. á því, hvernig ýmiskonar afbrot hafi aukizt, svo sem þjófnaðir og innbrot, síðan áfengislögin gengu í gildi, eins og hann tók

fram í skýrslu sinni í útvarpserindinu, er, sem betur fer, ekki sönn.

Til þess að gefa hv. Alþingi réttar upplýsingar um það, hvernig áfengislögin hafa reynzt, skal ég leyfa mér að lesa hér upp, samkv. skýrslu lögreglustjórans í Reykjavík, í fyrsta lagi, hversu margir menn hafa verið sektaðir fyrir ölvun á almannaferi, og enn fremur eru talin ýms önnur áfengislagabrot o. fl. í Reykjavík. Gera má ráð fyrir, að skýrslan sé að öllu leyti rétt, þar sem hún er gefin af þeim mönnum, sem séð hafa um löggæzluna í mörg ár og

alltaf fylgt sömu reglum, þar eð sömu menn hafa framkvæmt eftirlitið á því tímabili, sem skýrslan nær yfir.

Búið hafði verið við, að ástandið yrði verst fyrsta árið eftir afnám bannlaganna, eins og í Noregi. En niðurstaðan er sú, að árið 1935 eru talsvert færri sektaðir fyrir ölvun á 10 mánuðum heldur en sum árin þar á undan. Ölvunarbrotin komust hæst 1930. Þá voru þau alls 886. En samanburðurinn á milli ára er að öðru leyti þannig samkv. skýrslunni, sem ég minnst á, með leyfi hæstv. forseta:

Skýrsla

um ölvunarbrot, áfengislagabrot o. fl. í Reykjavík.

Brotin	1931	1932	1933	1934	1/1-31/10 1935	Aths. um árið 1935
Ölvun	594	614	518	483	¹⁾ 546	¹⁾ Þar af 45 í janúarmánuði
Ölvun við bifreiðakstur ...	45	43	36	29	²⁾ 21	²⁾ — - 3 í
Áfengissala	27	10	11	15	7	eða hærri þá en hina mánuðina
Brugg	16	29	43	30	³⁾ 13	³⁾ Þar af 6 í janúarmánuði
Smygl	31	14	12	26	⁴⁾ 23	⁴⁾ — - 3 í
Þjófnaður	76	78	88	83	⁵⁾ 79	⁵⁾ — - 6 í

Tala ölvunarbrotu gengur sitt á hvað. Þó er hún langhæst 1930, og árin 1931 og 1932 eru þau allt eins há og þetta ár, sem búið var við, að yrði verst allra ára. Um árið 1930 er rétt að geta þess, að þá var mannmörg aukalögregla starfandi um nokkurt skeið og umferð í bænum og fólksfjöldi algerð undantekning frá því vanalega vegna alþingishátíðarinnar. Það er eftirtektarvert, að brot fyrir vinbruggun hrapa niður í 13 árið 1935. Undir liðunum brugg og smygl í þessu yfirliti er langoftast einnig um sölu að ræða, þó að það komi hér ekki fram, enda oft ósannað. Þær tölur, sem skýrslan birtir um þjófnaði hér í bænum, hreyfast lítið frá ári til árs, og hafa eigi aukist á þessu ári. Og þeir stórbjófnaðir, sem áttu sér stað í kirkjunum hér í bænum í fyrra vetur, og hv. þm. Borgf. talaði um sem dæmi þess, hversu stórfelldir og svívirðilegir þjófnaðir hefðu aukist á þessu ári, þeir voru framdir áður en áfengislögin gengu í gildi.

Þrátt fyrir þetta dettur mér ekki í hug að neita því, að ástandið í áfengismálunum er langt frá því að vera glæsilegt; það er þvert á móti mjög alvarlegt. En það þýðir ekkert að taka það sem mælikvarða á vinnuáttina í landinu, hvað selt hafi verið nú á þessu ári í áfengisverzlun ríkisins og hvað selt hafi verið þar áður. Stafar það vitanlega af því, sem öllum má vera kunnugt, að það áfengi, sem áður var selt hér á landi í stærstum stíl, var smyglað áfengi, sem sett var hér upp úr skipum, víðsvegar við Faxaflóa og Breiðafjörð, og jafnvel á Norðurlandi, og síðan flutt með bilum hingað til bæjarins. Og fólk hirti whisky-flöskurnar, sem það fann á við og dreif, og notaði þær undir kaffi. Alveg hið sama má segja um bruggarana. Það má geta því nærri, að þegar teknir hafa verið 40–50 bruggarar á

einu ári, þá er það ekkert smáræði, sem þeir hafa getað framleitt og selt af áfengi áður en þeir voru teknir. Það verður aldrei mælt eða talið í tölum, hvað bruggarar og smyglarar hafa selt hér af áfengi árlega að undanfögnu. Allur samanburður á vinsölu áfengisverzlunarinnar nú við það, sem áður hefir verið selt hér af áfengi, er því algerlega út í bláinn, vegna þess, að það veit enginn um, hvað áður hefir verið selt hér af brugguðu og smygluðu áfengi. Það átti sér meira að segja stað — og komst upp ári síðar —, að það komu upp heil skip, heilir togarar hingað til lands beinlínis til þess að smygla áfengi. Þau héldu sig á höfnum og í nágrenni og hlóðu sig af fiski aftur, sem þau svo fóru með til útlanda. Nei, það eina, sem við höfum til þess að miða við í þessu efni, eru skýrslur þær frá lögreglunni í Rvík, sem liggja fyrir um afbrot í þessum sökum, og þær eru eins og ég hefi þegar bent á.

Þegar verið er að tala um að koma í veg fyrir meiri áfengisnautn með till. eins og þeim, sem hér liggja fyrir frá hv. þm. Borgf., þá verð ég að segja það, að ég hefi ekki mikla trú á því, að það geti tekizt, og skal ég færa að því nokkur rök.

Ég hefi sagt, eins og ég tók fram í umr. um áfengismálið í fyrra, að það væri ekki hægt að vinna á móti áfengisbólinu í þessu landi frekar en annarsstaðar á annan hátt en að upplýsa fólkið um það, hvílikt hól áfengisnautnin er. Aðrar þjóðir hafa orðið að beygja sig fyrir þessu, og við verðum að gera það sama. En ég er á sama máli og hv. þm. Borgf., að gera allt í þessu máli á því sviði, sem í valdi ríkisstj. er að gera.

Ég skal þá minnst á þessar till. og reyna að eyða sem stytztum tíma í þær.

Áfengismál.

Fyrsti liðurinn er um það, að sjá um, að í áfengisútsölu ríkisins sé ekki selt vín nema þrjá daga vikunnar, og aldrei lengur en 4 tíma á dag.

Ef þetta ákvæði yrði samb., þá er ég sannfærður um, að það yrði enginn ávinningur að því, vegna þess, að ef þessi till. yrði samb., þá mundu áfengissalarnir birgja sig upp af áfengi eins og þeir gerðu meðan takmörkunin var enn-þá meiri, og selja áfengi með hækkuðu verði þá daga, sem áfengisverzlunin væri lokað. Þetta er staðreynd, sem þýðir ekki annað en opna augun fyrir. Einmitt sá maður, sem mest hefir barizt gegn áfengissmyglun, sagði þegar búíð var að samb., að loka áfengisútsölum kl. 4 á laugardögum, að eini stórgallinn, sem hann sá, væri, að það ætti að loka svona snemma á laugardögum, vegna þess að það væri vatn á myllu áfengissalanna. Og hann kom beinlínis til mín til þess að fá þessu breytt. En hvílikt himnaríki yrði það ekki fyrir áfengissalana í þessum bæ, ef áfengisverzluninni yrði lokað annanhvern dag.

Önnur till. er um það að ákveða það í reglugerð, að veitingahús megi ekki selja vín nema með mat, og ekki nema 3 tíma og aldrei eftir kl. 9 á kvöldin.

Ég held, að menn séu yfirleitt á sama máli um það síðan þessu var breytt — því að þannig var það — þá hafi a. m. k. batnað ástandið á veitingahúsinu, sem hér er um að ræða. Því að reynslan var sú, að þegar menn fengu vín með mat frá kl. 7 til 9 á kvöldin, þá hvöfdu þeir því í sig í einu á seinustu mínútunum og urðu vana-lega svo augafullir, að þeir urðu ósjálfbjarga það sem eftir var kvöldsins. Reynslan hefir orðið sú, síðan þessu var breytt, að betur hefir verið farið með vín á þessu veitingahúsi heldur en gert var áður. Það yrði því tvímælalaust stórt spor aftur á bak í áfengismálunum, ef takmarka ætti svona vínveitingatímamann á veitingahúsum, og eins ef ætti að loka áfengisútsölum annanhvern dag.

Það má gjarnan minnst á í þessu sambandi, að ég hefi spurzt ýtarlega fyrir um það, hvernig það hafi verið á stúdentaballinu 1. desember. Því að 1. desember og gamlárskvöld hefir þótt talsvert bera á því, að mikið væri drukkið. En það ber öllum saman um, að ástandið hafi verið betra nú 1. desember heldur en áður en áfengislögunum var breytt. Afleiðingin yrði engin önnur en sú, ef lokað yrði kl. 9, að það kæmist sama lagið á og áður, að hver einasti maður, og jafnvel konur líka, fá sér vín og hella því á pela og hafa það í rassvasanum (Hlátur.) og drekka það svo á laun allt kvöldið. Menn brosa að því, að konur hafi rassvasa, en það sýndi sig áður meðan lokað var kl. 9, að sumar konur höfðu vasa á pilsinu og smeygðu pelanum þar niður. Það er þetta rassvasafyrirkomulag, sem hv. þm. vill innleiða. (PO: Er hæstv. ráðh. búinn að sauma fyrir þær?). Ég sé ekki ástæðu til að svara svona orðbragði, af því að ég er ekkert sérstaklega orðljótur, og held ég, að sæmra væri fyrir hv. þm. að halda sér saman en að viðhafa slík orð.

Um 3. lið till., sem fjallar um vínveitingaleyfi í veizlum og á dansskenuntunum, gilda sömu rök og um annan liðinn. Sama reynslan á undan-

förnum árum, sú reynsla, að menn birgja sig upp af víni og hafa það með sér og drekka það einmitt á þeim stöðum, þar sem er miklu lakara að menn fari með vín heldur en á almannaferi.

Þá minnst þessi hv. þm. á, að það væri edlilegt að leggja hömlur á gjaldeyri til þess að kaupa áfengi fyrir. Og hann álitur það, þessi hv. þm., að það út af fyrir sig mundi verða til stórframdráttar fyrir þetta mál að loka fyrir gjaldeyrinn og á þann hátt í raun og veru að innleiða að nokkru leyti aftur bann á áfengi. Ég er ekki í nokkrum vafa um það, að það væri mjög ákjósanlegt að geta neitað um gjaldeyri, sem þarf til þess að flytja áfengið inn í landið. Ég er sammála hv. þm. um það. En ég er jafnviss um hitt, að þegar verður stöðvaður verulega innflutningur á áfengi inn í þetta land, þá kemur það sama upp á teningunum og áður, að eftirspurninni verður fullnægt með smygluðu og brugguðu áfengi.

Það er í raun og veru einkennilegt — og ég bið hv. þm. að taka vel eftir þeim rökum. — að hv. þm. Borgf. skuli jafnhliða og hann kemur fram með þessa till. um að hefta innflutning á áfengi með því að halda í gjaldeyrinn, sem ég álit rétt að gera eins og mögulegt er, koma með þau rök í málinu, að ef áfengi væri hækkað í verði, mundi það þýðingarlaust. En vegna hvers? Vegna þess — til þess að nota hans eigin orð —, að því dýrara sem áfengið er í landinu, þeim mun betri aðstaða fyrir smyglarana og bruggarana. Ef hækkað verð á áfengi verður vatn á myllu bruggaranna og smyglaranna —, hvað þá, ef bannaður er innflutningur á áfengi með öllu og neitað að selja það, hvað sem í boði er? Nei, hv. þm. kom þarna í sambandi við verðhækkun á áfengi einmitt með þau rök, sem gilda ekki nema að nokkru leyti um verðhækkun, en gilda til hins ýtrasta, ef á að stöðva innflutning á áfengi með öllu. Þar höfum við reynsluna frá undanförunum árum.

Það er spurt um, hve mikið fé fari til innkaupa á áfengi. Ég hefi því miður ekki skýrslur um það við hendina, en það er óhætt að fullyrða, að sá gjaldeyri, sem fer fyrir áfengi, er svo litill, að menn trúa því varla. T. d. fyrir það brennivín, sem selt er hér, mun fara gjaldeyri, sem nemur um 1 15 til 1 16 af útsöluverði þess.

Ég hefi þá farið í gegnum þá liði, sem hv. þm. minnst á í þáttill sinni, og um einstaka liði þyrjaði ég í raun og veru að ræða, t. d. að leggja ríkt á við lögreglumenn ríkisins að hafa eftirlit með, að áfengislögunum sé hlýtt. Ég er sammála hv. þm. um það, að það ber að gera allt, sem í valdi ríkisstj. stendur, til þess að halda fast að löggæzlumönnum ríkisins um að gera allt, sem þeim er mögulegt, til þess að sporna á móti því, að áfengislögin séu brotin, og gera allt, sem í þeirra valdi stendur, til þess að áfengisnautn minnki.

Ég hefi nú sýnt fram á, og þarf ekki að endurtaka neitt af því, að þetta er einmitt það, sem ríkisstj. hefir gert. eins og hv. þm. Borgf. sá sérstaka ástæðu til þess að minnst á í sambandi við löggæzlumanninn, sem sendur er út um land til þess að útrýma smygli og bruggun. Það er

Áfengismál.

einmitt þessi leið, sem hefir verið farin í áfengismálanum. Það hefir verið skipaður mjög hæfur maður til þess að vera ráðunautur ríkisstj. í þessum efnum, og hefir hann valið sér til aðstoðar þrjá menn úr hverjum hreppi til þess að vinna að þessum málum. Jafnframt hefir hann stofnað fræðsluhringa, þar sem unnið er að því að leiða mönnum fyrir sjónir, hvílikt ból áfengisnautnin er. Það er sannfæring mín, að einmitt á þennan hátt einar sé hægt að útrýma áfengisbólinu í landinu. Það er gleðilegur vottur þess, sem ég er sannfærður um, að er miklu meira virði heldur en menn almennt taka eftir, að mikið af þeirri æsku, sem er að vaxa upp í landinu, er þeirrar skoðunar, að áfengisnautnin sé ból. Það er ekki heldur hægt að neita því, að mikill hluti islenzkrar æsku er ákveðnari nú en nokkur sinni áður að herjast á móti áfengisbólinu, og það hafa verið stofnuð samtök í skólum landsins til þess að vinna á móti áfengisbólinu. Íþróttahreyfingin er mikið að eflast í þessu landi, eins og allir, sem er að þessum bæ húa, hljóta að hafa tekið eftir. Er það líka stórt spor í sömu átt. Bezta vörnin gegn áfengisbólinu er, að fólk lifi heilbrigðu lífi og stundi útiveru. Það er á þennan hátt, sem ég vil taka höndum saman við hv. þm. Borgf. til þess að vinna á móti áfengisbólinu. Það skal ekki standa á mér sem dómsmrh. að gera það, sem í valdi ríkisstj. stendur, til þess að vinna á móti áfengisbólinu á þennan hátt. En að setja þessar reglugerðir, sem við erum margbúnir að reyna, að koma ekki að gagni, það er alveg þýðingarlaust. Það eina, sem hægt er að gera í þessu efni, er að láta lækninguna koma innan, að frá fólkinu sjálfu.

Guðrún Lárusdóttir: Herra forseti! Mig langar til að leggja nokkur orð í belg, þegar rætt er um þetta mál. Það er ekki svo að skilja, að ég búist við að koma með neitt nýtt eða það, sem menn hafa ekki heyrt áður, reynt eða séð.

Maður er búinn að hlusta á skýrslur, sem áttu að sanna það, að áfengisnautnin hafi ekki vaxið, heldur jafnvel minnkað við komu sterku drykkjanna inn í landið. Ég skal ekki bera brígður á, að þessar skýrslur séu réttar. En sú skýrsla, sem skýrust stendur mér fyrir hugarsjónum, er skýrsla hins daglega lífs. Það er sú reynsla, sem ég fæ að sjá svo að segja daglega, eða mjög oft, í þeim verkahring, sem ég hefi á hendi, og ég verð að segja, að samanborið við það, sem var áður en sterku vínin komu hingað til landsins, þá hefir ástandið á þeim svæðum, sem ég sérstaklega tala um, versnað til mikilla muna. Ég hefði haft tilhneigingu til þess að færa nokkur dæmi máli mínu til sönnunar, en ég veit ekki, hvort það á við, og ég veit ekki heldur, hvort hv. þm. endast til þess að sitja öllu lengur undir umr., — klukkan er nú að verða 7, og ætla ég því að stikla á stóru.

Það hefir amerískur prófessor einn og bindindismaður sagt: Drykkjuskapurinn er verri en hin voðalegasta styrjöld. Og vel metinn læknir, dr. Rush, sagði: „Sú þjóð, sem saurguð er af áfengum drykkjum, getur eigi haldið áfram að vera sjálfstæð og frjáls þjóð.“ Ég er viss um, að enginn mótmælir slíkum orðum og að það er

heldur enginn hér inni, sem mundi vilja bera brígður á það, sem hann horfir sjálfur á dags daglega.

Það er því miður, í skemmstu máli sagt, eftir því sem ég hefi komizt næst, þá stynja heimilin, mörg heimili bæði hér og annarsstaðar, undan byrðum áfengisbólsins. Konurnar koma til mín í hópatali og hvisla að mér raunasögum sínum, og öllum ber þeim saman um, að það hafi einmitt versnað fyrir alvöru. Áfengisbólið, eftir að sterku drykkirnir komu aftur inn í landið. Ég skal ekki leggja dóm á það, hvort sú ályktun þeirra er rétt, en þegar ég virði fyrir mér konurnar sjálfar og geng inn á heimili þeirra og sé skortinn, sem þar hefir haldið innreið sína, eftast ég ekki um, að þær hafa ástæðu til að kvarta og að ból þeirra er sárara en tárur taki. Orsökina rekja þær til áfengisverzlunarinnar, þar sem „svarti dauðinn“ fæst, og er jafnlöglegur og réttmætur varningur eins og hvaða nauðsynjavara, sem vera skal. Það eru annars ómurlugar andstæður í þessu öllu saman. Annarsvegur er verið að byrja mönnum þessa drykki, en hinsvegur er verið að gera allskonar varúðarreglur, sem miða að því að forða mönnum frá vörutegund, sem boðin er fram af ríkisvaldinu sjálfu.

Þáttill. hv. þm. Borgf. ber það fyrst og fremst með sér, sem allir vita, að þessi hv. þm. hefir manna mestan áhuga fyrir bindindismálinu. Hann hefir sjálfur mjög greinilega rætt þessar till., rakið þær til mergjar og fært fyrir þeim skýr rök. Ég ætla ekki að endurtaka það, sem hann sagði. En í sambandi við þessar tvær fyrri till., um að það þurfi að takmarka vinsöluna við styttri tíma á dag og fækka vinsöludögum, þá vil ég segja það, að því meira, sem þetta yrði gert, því frekar þarf að hafa vakandi auga á þeirri verzlun, sem vitað er, að fer fram hér í bænum, sem sé leynisölunni. Þetta þarf að haldast í hendur. Það er satt, sem hæstv. forsrh. sagði áðan um þá hættu, sem stafaði af leynisölunni. Það er hægrinn hjá að aka vini í bíl-um um göturnar, fela það og selja svo þegar kvöldar, þegar vinverzluninni er lokað. Þetta er gert, og það í allstórum stíl. Þær eru ekki svo fáar drykkjumannakonurnar, sem hafa rekið sig á leynisalana og bölvunina, sem „atvinna“ þeirra veldur. Hér er atriði, sem þarf að athuga gaumgæfilega.

Það virðist ekki til of mikils mælt fyrir hönd þjóðarinnar, þó að þess sé beiðzt, að gjaldeyrir landsmanna yrði heldur notaður fyrir nauðsynjar heldur en fyrir sterka drykki, brennivín, whisky og þess háttar, því að allir vita, hvaða afleiðingar notkun slíkra drykkja hefir. En reynslan hefir sýnt, að nauðsynjavörur eru látnar sitja á hakanum fyrir áfenginu. Þetta er hörmulegt ástand. Viðsvegar úti um land er sagt að sé allmikill vöruskortur, að fólkinu sé skammtað úr hnefa nauðsynjar eins og t. d. hveiti, sykur og sitthvað fleira, en það talar enginn um, að hörgull sé á vini. Það er alstaðar nóg til af því.

Þá kem ég að þriðju till., sem ég vil sérstaklega undirstrika í sambandi við skemmtanir, sem orð fer af, að fari illa fram og ósæmilega

Áfengismál.

sökum vinnnautnar. Ég er ekki á móti því, að fólkið skemmti sér og geri sér glaðan dag, en ég tel það raunalegt, ef ungt fólk getur ekki glatt sig í sinn hóp, nema með því að hafa vin um hönd og verða sér til minnkunar. Það væri vel, ef úr þessu drægi, eins og mér heyrðist á ræðu hæstv. forsrh., svo að það hefði t. d. verið eitt-hvað skárna 1. desember, ballið“ í ár heldur en endranær. Ég veit það ekki, en nýársfagnaðurinn er eftir, og það mætti hafa einhvern við hendina til þess að gefa mönnum upplýsingar um, hvornig hann færi fram, en ekki er ég trúuð á, að það sé góðs að vanta, ef Bakkus verður dýrkadur þar jafnrækilega og áður. Það væri óskandi, að bindindisstarfsemin í landinu yrði sem mest efld, og mér þótti vænt um að heyra, að hæstv. forsrh. fór um það þeim orðum, að það mundi ekki á honum standa að styrkja þá starfsemi. Það er hvöt fyrir þá, sem lægra eru settir í þjóðfélaginu, að liggja ekki á liði sínu. Þegar þeir vita, að forráðamennirnir, sem mest eiga undir sér, ganga á undan með góðu eftirdæmi, hvetja en ekki letja til slíkrar starfsemi. En það má halda vel áfram á því sviði, ef að gagni á að verða, og það því fremur er kvenfólkið er farið að verða ískeyggilega „mikið með“, — farið að drekka. Af því fer nú orðið talsvert orð, og því miður of mikið satt af því, sem þar er sagt. Ég þarf tæplega að lýsa því, hvornig ástatt er á því heimili, þar sem konan leggst í drykkju-skap, en það hefir hriðversnað hér í bæ síðan sterkju vinin komu. Byrjaði með Spánarvinum, sællar minningar, og ein syndin býður annari heim. Ég þekki ýms raunaleg dæmi, sem mætti nefna í þessu sambandi, en ég hirði ekki um að tilgreina þau. Ég veit aðeins, að ástandið hefir versnað síðan sterku drykkirnir komu; svo mikið er víst, hvað sem skýrslurnar segja. Skýrslurnar herma ekki skipbrot hvers einstaklings. Hér er alvörumál, sem krefst úrlausnar. Ég tala ekki um það fyrst og fremst í minni eigin nafni, heldur í umboði og í nafni þeirra, sem liða og hjást daga og nætur út af því mikla böli, sem áfengisnautnin hefir í för með sér. Komið þið með mér, hv. þm., einhverja kvöldstund inn á heimili, sem ofdrykkjan hefir lagt í rústir. Þar blasir við oss eynd og áþján, sem orð fá ekki lýst. Er það ekki ömurlegt, að með löggjöf landsins sé þeirri eynd haldið við? Ég hygg þá drengi vera innan þessara veggja, að þeir hrærdust til meðaumkunar, ef þeir sæju slíka hluti, sem ég hefi oftlega séð á heimilum þeirra, sem mest kaupa af áfenginu hér í bænum, mestu eyða frá heimilum sínum í óreglu og svall. Og þegar svo konan, húsmóðirin, lætur leiðast út í sama fenið, ja, — hvornig er umhorfs á því heimili? Húsmóðirin lifir venjulega fyrst og fremst fyrir heimili sitt og ver börnin sín fyrir hverskonar voða á meðan hún getur, en þegar hún sjálf er hnigin fyrir freistingunni, þá er öll vörn úti. Litill drengur var eitt sinn spurður, hvað bindindi væri. Hvað haldið þið, að hann hafi sagt? Bindindi er brauð og smjör. Það var brosað að þessu svári, en barnið sagði: Jú, þegar pabbi drekkur ekki, fæ ég bæði brauð og smjör, en þegar hann drekkur, fæ ég hvorugt. — Það er mikill sannleikur í þessu

svári, eins og oft er í svörum barna. Ég vona, að hvaða skoðanir sem við, sem hér erum inni, höfum í stjórnmálum, þá getum við verið á einu máli um það, að áfengisnautnin sé böli, sem þarf að útrýma, hvað sem öðru líður. Sumir segja, að áfengið færi svo mikla peninga í ríkissjóðinn og hann þörf fyrir ekki missa það fé. En hvaða varningur er það, sem við fáum í staðinn? Við fáum margfaldlega aukið ómagaframfæri, heilsubilun, siðspillingu hverskonar og kynspillingu, aukna þörf fyrir löggæzlu og margt fleira, sem beinlinis kostar stórfé, auk hinna órlagaþrungnu siðferðislegu afleiðinga, sem ekki verða með tölum taldar. Þess vegna er það mín skoðun, að okkur beri að samþ. allt, sem miðar í þá átt að sporna við eiturnautn áfengisins. Ég mun því hikaust greiða þáttill. hv. þm. Borgf. atkv. mitt, svo sem heiðarlegri og gagnlegri tilraun í þá átt að stemma stigu fyrir eynd, spilling og niðurlægingu, sem þjóð vorri er búin af völdum hinnar siauknu áfengisnautnar.

Flm. (Pétur Ottesen) ófirl.: Hæstv. forsrh. segir, að hann hafi gert allt í þessu máli, sem fyrir hann hafi verið lagt af Alþingi. Ég skal ekkert um það segja, er hæstv. ráðh. taldi upp viðvikjandi lögregluframkvæmdum á þessu sviði. Ég er ekkert að átelja hann fyrir, að hann hafi ekki gert skyldu sína í þessu efni, að því leyti sem stjórn lögreglunnar kemur til hans kasta. En hann hefir vanrækt allt annað, sem ég álit skyldu hans sem ráðh. að gera í þessu máli. Sérstaklega þar sem hann hefir á valdi sínu veitingaleyfi veitingahúsa og vinveitingar í samkvæmum, og að því leyti, sem hann kann að vera samsekur hæstv. fjmrh. í að veita takmarkalausan gjaldeyri til þess að kaupa inn vín. Við vitum vel, að þegar afnám bannsins var samþ. hér á Alþingi, þá bjuggust þeir menn, sem að því stóðu, alls ekki við, að það hefði þær afleiðingar, sem raun hefir orðið á, og því var skylda hæstv. ráðh., þegar hann sá framan í þessar afleiðingar, að taka þar rækilega í taumana, að því leyti sem hann hafði aðstöðu til. Hann getur náttúrlega skotið skuldinni á takmarkalausum innflutningi vína yfir á hæstv. fjmrh., af því gjaldeyrismálin heyra sérstaklega undir hann, en þar sem hæstv. forsrh. er yfirmaður þessara mála í heild, hefði hann vitanlega getað gert sig gildandi í þessu efni. Og þar sem hæstv. ráðh. gerði tilraun til að bera af sér þá ásökun, sem ég tel, að við bindindismenn höfum á hann, að hann hafi ekki gert það, sem í hans valdi stóð til þess að draga úr afleiðingunum af afnámi bannsins, þá ætla ég að fara nokkrum orðum um það atriði í ræðu hans.

Hæstv. forsrh. sagði, að hér hefði verið settur áfengismálaráðunautur, sem rétt er, og hann hefði þá aðstöðu og væri þannig launaður, að hann gæti offrað öllum sínum kröftum fyrir bindindisstarfsemina. Hvornig er nú búið að þessum manni af hálfu Alþingis? Honum eru ætlaðar einar 3000 kr. til sinnar starfsemi á fjárl. Þetta er allt það fé, sem Alþingi ætlar honum til starfs síns, og mér virtist hæstv. forsrh. líta svo á, að með þeim launum ætti þessi maður að geta helgað bindindismálunum alla krafta

sina. En það er síður en svo. Sökum þess hvað hann er vanhaldinn af þessum launum, getur hann vitanlega ekki látið nema brot af starfskröftum sínum af mörkum fyrir málefnið. Hvað snertir nefndirnar úti um land, þá má e. t. v. vænta einhvers gagns af þeim, en það er lítið komið fram frá þeim ennþá, m. a. af því þar eru nýlega skipaðar og hafa svo að segja ekkert starfað á þessu ári, þar sem þar hafa aðeins verið til á pappírnum.

Ég skal enn fremur benda á dæmi um það, hvernig hæstv. ráðh. býr að áfengismálaráðunautnum að því leyti, sem hann ræður yfir blaðakosti síns flokks. Það var fyrir nokkru gerð árás á bindindisstarfsemi þessa lands í blaði hæstv. ráðh. og hún borin rógi. Áfengismálaráðunauturinn skrifaði svar við rógi þessum, en blaðið neitaði að birta svar þessa manns, sem skipaður er til þess að vera annar aðalmaður yfir þessum málum í landinu; hinn er vitanlega forsrh. sjálfur, sem hefir flesta þæði þessara mála í sinni hendi. Þannig er þá búið að þessum áfengismálaráðunaut, þessum oddvita allra bindindismanna í landinu; hann fær ekki að koma að grein í blaði hæstv. ráðh. til þess að hnekka rógi, sem þar hafði verið gegn bindindisstarfseminni áður fyrr. Það væri gott, ef hæstv. ráðh. leggur eins mikið upp úr starfi þessa manns eins og á honum var að heyra, að hann hnekkti slíkri framkomu gagnvart honum framvegis, þar sem hans áhrif ná til.

Það, sem ég sagði um ástandið eftir að sterku vinunum var hleypt inn í landið, hafði ég eftir lögreglunni hér í Reykjavík. Hún tjáði mér, að í febrúar hefði meira en tvöfaldast tala þeirra manna, sem voru kærðir og settir í steininn fyrir áfengislagabrot. Hæstv. forsrh. kemur nú með skýrslu um þetta efni. Sýnir það vel, á hvað veikum ís hann stendur í þessu máli, að hann freistar þess að gera nokkurn samanburð á árinu 1930 og svo aftur árinu 1935. Hvað tímalengdina snertir, þá er þessi samanburður rangur að því leyti, að árið 1930 nær hann til alls ársins, en ekki nema til 10 mánaða árið 1935. Auk þess er annað við þennan samanburð að athuga, og það er, að árið 1930 var alþingishátiðin; þá safnaðist fólk hér saman af öllu landinu, svo tugum þúsunda skipti, og undir slíkum kringumstæðum er vitanlega meira selzt eftir að ná í slíka hluti, sem hér er um að ræða, auk þess sem þá var meira gengið eftir að haldið væri uppi eftirliti heldur en nokkru sinni fyrr eða síðar, með tilliti til hinna erlendu gesta. Að þessu tvennu leyti er samanburður hæstv. ráðh. villandi, og sýnir það greinilega, á hvað ótraustum grundvelli hann stendur, er hann vill hnekka rökum mínum um ástandið fyrir og eftir afnám bannins, að hann tekur sérstaklega árið 1930 til samanburðar í þessu efni.

Enn á ég ótalið eitt atriði, sem lögreglan hér í bænum gaf mér upplýsingar um, og það er, að nú eftir að sala sterku drykkjanna fór að hafa áhrif, hefir ekki verið gengið líkt því eins ríkt eftir því eins og áður að draga í steininn þá, sem ölvaðir hafa verið á almannafæri, m. a. af því, að ekki hefir verið pláss fyrir þá alla í steininum. Sú regla hefir verið tekin upp, að

reyna að bjarga þessum mönnum sem oftast heim til sín, til þess að tryggja það, að pláss væri í steininum fyrir þá, sem hvergi eiga samastað eða eru í því ástandi, að ekki þykir forvarnlegt að leiða þá heim; svo miklu fleiri ölvaða menn hefir þurft að færa af almannafæri heldur en áður. Þetta kemur líka til greina. Þegar verið er að bera saman tölu þeirra, sem settir eru inn fyrir ölvun nú og áður en sala sterku drykkjanna hófst. Ég vildi koma fram með þetta af því, að það tekur eiginlega af þann glans, sem hæstv. ráðh. virtist vilja setja á það, að ástandið væri ekkert verra en áður, þó hann raunar í öðru orðinu viðurkenndi, að ég hefði rétt fyrir mér í því, að ástandið á þessu sviði væri hér allillt.

Ég ætla, að ég hafi þá með þessu brakið það, sem hæstv. forsrh. hélt fram um lýsingar mínar á þessu efni, bæði í útvarpinu og hér á þingi, að þær hefðu ekki verið sannleikanum samkvæmar. Þegar þetta er allt lesið niður í kjölinn og öll atriði, sem máli skipta í þessu sambandi, tekin til athugunar, þá kemur í ljós, að ég hefði eigi tekið of djúpt í árinu.

Viðvikjandi brugginu gerði hæstv. ráðh. líka nokkurskonar samanburð á ástandinu á þessu ári og áður; komst hann að þeirri niðurstöðu, að það hefði minna verið bruggað heldur en áður. Það má vel vera, að þarna komi fram einhver munur, en e. t. v. á hann rót sína að rekja til þess, að bruggararnir hafi haldið í byrjun, að nú stæðu þeir verr að vígi með sölu sína eftir komu sterku drykkjanna inn í landið. Auk þess er víst, að trú margra á það, að sala sterku drykkjanna mundi kveða bruggið niður, hefir leitt til þess, að minna hefir verið sótt á að koma upp slíkri starfsemi í fyrstu heldur en gert hefir verið á síðari hluta þessa árs, eftir að reynslan hefir eyðilagt vonir manna um það, að sterku drykkirnir kveði bruggið niður. Þetta er a. m. k. atriði, sem vert er að athuga, þegar reynt er að fegra ástandið, sem við búum nú við, með samanburði við það ástand, sem áður var í þessu efni.

Mér þykir gott að sjá hér framan í hæstv. atmrh., því ég vona, að hann geti orðið nokkurt keyri á hæstv. ríkisstj. í þessu efni, a. m. k. miðað við þá afstöðu, sem hann hafði til áfengismálanna áður fyrr, og kem ég e. t. v. að því síðar í minni ræðu.

Um smyglið, sem hæstv. ráðh. sagði, að hefði verið svo ógurlegt áður fyrr, er það að segja, að það var náttúrulega ógurlegt. Hann sagði, að það hefði verið smyglað áfengi í land hér við Faxaflóa og flutt hingað. Það hefði verið smyglað í land vestur á Breiðafirði og það hefði verið flutt áfengi norðan úr landi jafnvel. Hann sagði, að það hefðu komið hefir skipsfarmar af smygluðu áfengi hingað upp. Það er rétt, að í tvö skipti var gerð tilraun til að senda hingað sérstök skip til þess að selja áfengi, en í bæði skiptin tókst að koma því upp og gera skipin og farm þeirra upptæk. En hvernig er þetta nú? Ég hefði sagnir af því viðsvegar að af landinu, að ekki muni vera lítið um slíkan innflutning vína. Mér er t. d. sagt frá Austfjörðum, að ekki muni vera lítið um smygilun þangað, og víða annarsstaðar

mun svipað ástatt. Þó það haldi e. t. v. áfram að vera meiri erfiðleikar á að koma smygluðum vínunum í land hér í Reykjavík heldur en annarsstaðar, þá hefir ekkert verið gert til þess að hefja það, að bilar geti flutt áfengi til Reykjavíkur og annara staða, þar sem markað er að fá fyrir það. Því er áreiðanlegt, að smyglið heldur áfram. Það kann að vera, að úr því hafi dregið eitthvað í bili, meðan menn voru að átta sig á hinum breyttu kringumstæðum og komast að raun um, hvað góð skilyrði eru til, að slík starfsemi geti haldið áfram.

Hæstv. ráðh. sagði ennfrémur, að það, þó sala vína hefði aukizt, væri enginn mælikvarði á vinnuvinna í landinu, þar sem svo mikið hefði verið bruggað og smyglað áður. En þegar maður athugar þessa geysilegu aukningu á vinsöluinni samhliða því, að bruggið og smyglinin heldur áfram, og þar þetta saman við ástandið, sem áður var, þá hygg ég það órækan vott þess, að margfalt meira áfengi renni ofan á landsfólkið nú heldur en áður en sterku vinnuvinna komu á markaðinn. Það hefir verið talað um vaxandi vinnuvinna hér í Reykjavík og öðrum kaupstöðum, en hún hefir einnig sýnt sig úti um sveitir landsins. M. a. varð á einum stað að fresta réttum til næsta dags sökum ölvunar, og þeir menn, sem áttu að reka féð úr réttum, komu því ekki til skila af því þeir voru miður sín af ölvun. Náttúrlega er drykkjuskapurinn mest áberandi í kaupstöðunum, m. a. vegna þess, hvað fólkið er þar margt, en afleiðingarnar af afnámi bannins birtast nú einnig víðar og víðar úti um landsbyggðina. Hann verður því ekkert vopn í höndum hæstv. ráðh., þessi samanburður, sem hann gerði til þess að draga úr því, sem ég hafði sagt um viðhorf áfengismálanna hér á landi nú. Það léttir ekki úrbyrgðina, sem á hæstv. ráðh. hvílir fyrir það að ganga ekki röggsmalegar til verks heldur en hann hefir gert, þó hann reyni að slá ryki í augu manna, svo ástandið sýnist skárri heldur en það í raun og veru er. Það er svo, að enginn einstakur maður hefir kunnugleika til að skyggast svo inn í alla króka og kima, að hann geti gefið tæmandi mynd af ástandinu, sem hið nýja viðhorf í áfengismálunum hefir skapað í landinu.

Þá véc hæstv. ráðh. að till. minum og lagði á móti þeim öllum, að undantekinni þinni síðustu, sem gengur í þá átt, að ástæða væri til að brýna fyrir stj. að skerpa eftirlitið eða ganga ríkara eftir ströngu eftirliti við löggæzlumenn landsins. Ég hefi nú ekki deilt á hæstv. ráðh. út af þessu atriði sérstaklega, en það hafa komið hér fram upplýsingar í þessu máli, ég ætla frá þeim hv. landsk., sem síðast talaði, sem benda fyllilega til þess, að hér þyrfti einnig að ganga röggsmalegar til verks heldur en gert hefir verið. Hæstv. ráðh. sagði, að eina afleiðingin af 1. lið till. minnar mundi verða sú, að hér mundi skapast gróðavænleg atvinna handa ýmsum af launsölu vína. Hv. 5. landsk. upplýsti nú, að þrátt fyrir allar þessar opnu gáttir véineinkasöluinnar, þá væri selt mikið af vínunum utan vinnubúðanna. Þetta bendir til þess, að hæstv. ráðh. og þeir menn, sem stjórna lögreglunni hér í Reykjavík, þurfi að ganga nokkuð ríkar eftir um eftirlit

með slíku, þó ég viðurkenni vitanlega fullkomlega, að þar sé um töluvert mikla erfiðleika að ræða.

Mér skildist mega draga þá ályktun út af þeirri afstöðu, sem hæstv. ráðh. tók til till. minnar að því er snertir veitingaleyfi á veitingahúsum og samkvæmum, að helzta lækningin í því efni væri að láta vinnubúðir ríkisins standa opnar allan sólarhringinn; takmarka ekki neitt þessa hluti, heldur láta sér ekki nægja útsölutímanum, sem nú er, og bæta nóttinni við. Ef það er skoðun hæstv. ráðh., að ástandið verði því betra í veitingahúsumum, sem lengur er leýft að selja vinnu, þá vitanlega leiðir af því, að það er skoðun hans, að það bæti líka ástandið yfirleitt að halda vinnubúðunum opnum helzt allan sólarhringinn. Í þessu efni er það djúp staðfest milli skoðana okkar hæstv. ráðh., sem ég býst við, að gangi illa að brúa. Hvaða ráðs var gripið til í Vestmannaeyjum um lokaleytið síðastl. vor, þegar ástandið var orðið svo alvarlegt, að ekki var hægt að koma tauti við neitt? Mér er sagt, að þar hafi aldrei verið annað eins uppþotsástand síðan á dögum Tyrkjans. Var ekki gripið til þess að setja vinnutöluna undir hespu og lás? Það virtist eina ráðið til að bæla niður það uppþot, sem ölvun fjölda manns skapaði. Þetta bendir til þess, sem ég hefi haldið hér fram, að eina leiðin til þess að takmarka vinnuvinna sé sú, að takmarka nokkuð frá því, sem nú er, aðgang manna að vinsöluinni, halda búðunum ekki eins lengi opnum eins og gert hefir verið. Og sama hlýtur að gilda um hótelin og þær nætursamkomur, sem hæstv. ráðh. hefir verið að veita leyfi til vinsölu.

Hæstv. ráðh. sagði, að 1. des. síðastl. hefði verið órækur vottur um, að ástandið hefði ekki versnað, heldur hefði það jafnvel batnað frá því, sem verið hefði. Ég hefi nú fengið lýsingu á því, hvornig þetta fór fram hér 1. des., og sú lýsing er alveg hræðileg, bæði að því er snertir karla og konur. Ég verð að segja, að ef hæstv. ráðh. hefir fengið rétta lýsingu á samkomunni 1. des. og öðrum slíkum samkomum hér, þá lætur hann sér ekki allt fyrir þrjósti brenna, og það hlýtur að vera nokkuð þykkur á honum skrápurinn, þegar um það er að ræða að komast inn að þeim skynjunarfærum hæstv. ráðh., sem hann hefir til þess að skapa sér rétta mynd af ástandinu eins og það er. Til þess manns, sem við samanburð sinn hér er að gefa í skyn, að við búum við eitthvert himnaríkisástand, miðað við það, sem áður var, er vitanlega ekki hægt að gera nema mjög takmarkaðar kröfur af hendi okkar bindindismanna, sérstaklega þegar athugað er, hverjum tókum hæstv. ráðh. hefir tekið þessa hluti hingað til.

Nú, að því er snertir hitt atriðið, um gjaldcyri, þá kom þar fram sama grundvallarskoðun hjá hæstv. ráðh. Eins og hann vill svara drykkjugengdinni með því að hampa vinnflöskunni framan í drykkjumanninn, eins vill hann ekki standa neitt á móti vinstraumnum inn í landið, svo að aldrei sé misst sjónar af því og haldið sé öllum möguleikum til þess menn geti fallið fyrir drykkjufýsninni og freistast af þessum óþef. Hér ber nákvæmlega að sama

brunni, að hæstv. forsrh. hefir gerólikar grundvallarskoðanir og við, sem styðjum bindindis- og bannhugsjónina og trúum á réttmæti þeirra, þó að þær skoðanir hafi orðið að lúta í lægra haldi.

Hæstv. ráðh. hélt því fram, að það væri mótsögn hjá mér, að ég hefði viðurkennt, að með hækkun vinsins væri lyft undir smyg, en hins vegar vildi ég takmarka innflutning á vininu. En hæstv. ráðh. hefir víst ekki áhugað, hvað hann ristir grunnt með þessu og hvaða aðstöðumun það skapar handa bruggurinum, þegar allt flýtur í vinum, sem hægt er að selja leyfilega, eða þegar um takmarkaða sölu er að ræða. Þessi aðstöðumunur, með takmörkun innflutningsins, gerir það að verkum, að það er hægara að standa á móti brugginu eða mikilli vinsölu, af því að þá er frekar hægt að rekja feril bruggaranna og þeirra, sem sækja vin til þeirra. En þegar leyft er að selja ótakmarkað og verðið haft hátt á vininu, þá heldur sala bruggaranna áfram og þá er lokað fyrir þá möguleika að herja á bruggarana og uppræta þennan óþrifnað. Þegar hæstv. ráðh. ályktar, að um mótsagnir hjá mér sé að ræða, þá er það af því, að hann les ekki málið niður í kjölinn og gerir sér ekki grein fyrir því, hvernig það er í framkvæmdinni.

Jæja, ég hefi þó fengið það upp úr ræðu hæstv. ráðh., að hann lofar öllu góðu að því er snertir framkvæmd þessa máls, að svo miklu leyti sem löggæzlan fær haft hönd í bagga. En hann neitar gersamlega að ganga inn á þau atriði í minni till., sem létt gætu störf lögreglunnar til að standa móti vinnautninni. Þetta gerir hann með því, að hann vill ekki hefta aðganginn að vinbúðunum, heldur ófugt. Hann vill ekki heldur skerða sölu vinsins á veitingastöðunum, með því að takmarka tímann, sem það er á boðstólum. Hann vill ekki draga úr vinnautninni og þeirri spillingu, sem það hefir í för með sér, að vinveitingar séu leyfðar takmarkalaust, og ekki heldur með því að takmarka gjaldeyri í þessu efni. Þetta er skýr afstaða og gott að fá því yfirlýst, hver afstaða hæstv. forsrh. er gagnvart þessum þýðingarmiklu ráðstöfunum til þess að hamla á móti vinnautninni í landinu. Það er gott að fá því yfirlýst, hvað andvígur hann er þessum ráðstöfunum.

Þá vil ég koma að hæstv. atvmrh. Það er kunnugt, að um hann gegnir öðru máli en hæstv. forsrh.; hann hefir verið áhugasamur um bindindismál, og hann oft verið inn á því og haldið fram, að minar leiðir um takmörkun vinnautnarinnar gætu hamlað á móti þessari spillingu. Þá er hann sammála mér um það, að ef slíkar leiðir sem þessar væru farnar, þá mætti af þeim vanta árangurs í þessari baráttu.

Nú vil ég skjóta því til hæstv. atvmrh., þar sem svo mikið djúp er staðfest milli hans og hæstv. forsrh. (ég dæmi þar eftir fyrri framkomu hans, og ég hefi ekki ástæðu til að halda, að honum hafi snúizt hugur, heldur sé hann nú einmitt sterkari í átökum), að hann beiti áhrifum sínum gegn skoðunum hæstv. forsrh., sem er af stjórnarvaldsins hálfu yfirmaður hans, og geri það, sem hann getur, til þess að uppræta þessar skoðanir forsrh. og leiða hann af villu

sins vegar að taka nú í sína þjónustu þær till., sem ég hefi borið fram.

Þó að ég hafi skiptar skoðanir í ýmsum efnum við hæstv. atvmrh., þá treysti ég honum, vegna þeirrar aðstöðu, sem hann hefir í ríkisstj., til þess að leggja fram lið sitt í þessu efni, treysti honum til að leggja þannig lóð sitt í skálina í ríkisstj., að það geti leitt til þess, að þetta mál yrði tekið þar fastari tökum heldur en yfirlýsing hæstv. forsrh. gefur vonir um.

Það er því meiri von, að hæstv. atvmrh. geti gert sinn góða vilja og lofsverða tilgang gildandi í þessu máli, þar sem vitanlegt er, að það er eitt af þeim málum, sem sósíalistar leggja mikla áherzlu á, og eins og mönnum er kunnugt, þá er í ríkisstj. þeirra vilji mestu ráðandi. Ég treysti þannig atvmrh. til að taka í taumana, og ég veit hann getur verið sterkur, ef hann beitir sér, og ég skora á hann að láta málið til sín taka í ríkisstj. og beita þar sínu holmagni. Og eftir því sem lýst hefir verið í hans blaði því hörmungarástandi, sem af drykkjuskapnum hefir hér leitt, og þar sem sagt er, að allir verði að taka höndum saman til að hamla á móti þessari spillingu, því fremur ætti hæstv. ráðh. að beita sér fyrir þessu, þar sem hann getur vænt þess, að flokksblað hans styðji hann hvað þetta snertir.

Ég vil því alvarlega skora á hæstv. atvmrh., að hann verði við þessum tilmælum mínum. Hann þekkir mína afstöðu og veit, að ég geri þetta málefnsins vegna að beina þessari áskorun til hans. Þar eð þann ráðh., sem þetta mál heyrir undir, brestur algerlega skilning á því, að hvaða gagni þessi till. mín gæti komið, og stendur á öndverðum meiði við hæstv. atvmrh. og aðra landsmenn, sem vilja hefta áfengisstrauminn.

Ég skal svo ekki fara um þetta fleiri orðum, en ég vil aðeins að lokum benda hæstv. forsrh. á, að það er dálaglegt ástand, sem hann er að skapa og viðhalda í landinu, með því að skattleggja nauðsynjar manna og takmarka t. d. byggingarefni, en láta áfengið fljóta ótakmarkað inn í landið. Ég vil benda honum á, að það er svart ástand, sem hann skapar, þegar svo er komið, eins og fyrir bónda einum í Borgarf., sem ætlaði að koma sér upp fjárhúsi, en fékk ekki járn yfir það, því að gjaldeyrisnefnd neitaði um gjaldeyri til þess, og húsið varð að standa opið, og ef tíðin hefði ekki verið sérstaklega hagstæð, þá var búfjárstofninn í voða, vegna þess að nauðsynlegan hlut vantaði, af því að gjaldeyri fékkst ekki fyrir honum. Það er væntanlegt, að hæstv. forsrh. geri sér rækilega grein fyrir þeirri mynd, sem hann er að draga upp í þessu þjóðfélagi með því að taka fyrir innflutning á nauðsynlegustu hlutum, meðan vinið er látið fljóta viðstöðulaust ofan í hvern mann, sem vill hella þessum drykk í sig.

Ég vil brýna fyrir hæstv. forsrh., að hann setji vel á sig þessa mynd og þann stimpil, sem settur er á þetta þjóðfélag með þeirri grundvallarskoðun hans, sem ég hefi hér lýst. Það er gott fyrir hann að virða það sem gaumgæfilegast fyrir sér, hvernig hún lifur út í framkvæmd og veruleika.

Forsrh. (Hermann Jónasson) óyfirl.: Ég ætla að reyna að svara þessari löngu ræðu með eins fáum orðum og ég get.

Það, sem okkur greinir aðallega á um, hv. þm. Borgf. og mig, er það, hvernig eigi að sporna á móti áfengisbólinu. Þessi till. hans, eins og ég hefi sýnt fram á áður, tekur ekki þannig á málinu, að hún bæti nokkuð úr ástandinu, sem er, heldur þvert á móti. Ég færði rök að því, að reynslan hefir skorið úr um þetta efni.

Það er talað mikið um það, og ég viðurkenni, að ástandið er vont. Ég talaði ekki um neina Paradís, eins og hv. þm. Borgf. sagði, að ég hefði gert. En það er stöðugt verið að jagast á því og endurtaka það, að ástandið sé slæmt síðan áfengislögunum var breytt. En það er ekki minnst á einu orði, hvernig ástandið var meðan landið átti að heita lokað fyrir áfengi. Og ég hefi sýnt fram á það með skýrslum, að ástandið er svipað og það var. Ég minni í því sambandi á afbrotin. Ég hefi lánað skýrslurnar, en ég var með þær í höndunum áðan, en mig minnir, að 1932 hafi afbrotin verið 614, en 10 mánuði ársins 1935 voru þau 546. M. ö. o., 1932 virðast afbrotin vera eins og árið 1935, þegar talið er, að ástandið yrði verst. Og árið 1932 er ekkert óeðlilegt í þessu efni. Þegar talað er um ástandið nú, mega menn því ekki gleyma, að ástandið 1930—1932 var ekki betra. Það voru eins drakkin vín þá, veik og sterk vín, og það þurfti ekki annað en hringja í áfengissalana. Þrátt fyrir það hafa starfað í lögreglunni þá eins og nú menn, sem hafa eins mikinn áhuga fyrir bindindismálum og hv. þm. Borgf. og rækt hafa starf sitt af mestu alúð. Og það þýðir ekki neitt að vera að draga fram ástandið nú sem nýtt ástand, er ekki hafi verið áður. Og þegar talað er um að loka fyrir sölu áfengis, þá er það margsannað af reynslunni í mörg ár, að þó að þetta sé gert, þá er það hið sorglega, að áfengisgirndin lætur ekki hefta sig. Og þó að farnar séu aðrar leiðir, eins og að takmarka gjaldeyri, þá er það svo, að áfengið flýtur í landinu engu að síður; munurinn er bara sá, að ef lokað er fyrir innflutninginn, þá eru það áfengissalarnir, sem selja, en ríkisstj. annars. Munurinn er aðeins, að farið er með áfengið í vögnum, eins og þegar lokað er vinverzluninni, og það flutt upp um allan bæ og verzlað með það. Þetta er staðreynd, sem reynsla margra ára hefir sýnt, og það þýðir ekki að mæla á móti því.

Ég er hv. þm. Borgf. þakklátur fyrir áhuga hans í þessu máli, og ég er honum sammála um nauðsynina að bæta úr því, og ég hefði viljað greiða fyrir þessum ráðstöfunum hans, ef reynslan hefði ekki sýnt, að þær koma ekki að neinu gagni. Og það er ekki einungis hér á landi, heldur líka í öðrum löndum, þar sem samskonar löggjöf hefir verið reynd. Bæði hjá Norðmönnum. Finnnum og Amerikumönnum er þetta nákvæmlega það sama. Því er ekki til neins að vera að gera svona tilraunir, og það er ástæðan fyrir því, að ég stend á móti. Að ég vilji ekki vinna móti áfengisnautninni, býst ég ekki við, að neinn geti haldið fram. Og ég bjóst sízt við, að hv. þm. mundi halda því fram, að ég vildi ekki gera allt, sem hægt er, til að vinna á móti drykkjuskap.

Ég vil halda því fram, að aldrei hafi verið eins röggssamlega unnið á móti áfengisnautn af löggæzlunni í Reykjavík eins og meðan ég var fulltrúi hennar og lögreglustjóri. Þetta kom einmitt fram í þeim skýrslum, sem hv. þm. Borgf. hefir vitnað í, að eftirlitið var skert 1930 og hefir haldizt svo síðan. Þá þrefaldaðist tala þeirra manna, sem teknir voru fastir fyrir drykkjuskap, og þó var drykkjuskapurinn þá svipaður.

Það er alveg táknandi um áhrif þeirra ráðstafana, sem hv. þm. Borgf. vill fara að koma á, að sá maðurinn í þessu landi, sem langduglegastur hefir verið að uppræta leynisölu og brugg, Þjórn Blöndal, bendir á það, að reynslan sýnir, að eitt af ákvæðunum, sem ýtir hvað mest undir leynisöluna, er það, að loka áfengisverzluninni kl. 12 á laugardögum. Þetta hefir gert það að verkum, að áfengissalarnir nota laugardagana til að selja áfengi á kvöldin. Ef ætti að halda áfram þessari röksemdafærslu, þá væri bezt, að búðirnar væru opnar allan sólarhringinn, en það má auðvitað ekki koma með slíkt, því það gildir ekki í þessu sambandi. Aðalatriðið er, að á kvöldin, þegar menn drekka mest, þá er þýðingarlaust að loka fyrir vinið. Það er hin sorglega reynsla í öðrum löndum og margra ára reynsla hér í Reykjavík og á þessu landi.

Þetta er ekki leiðin, og þar skilur okkur á, hv. þm. Borgf. og mig, að loka fyrir vinstrauminn á þennan hátt. Leiðin er að reyna að uppræta áfengisgirndina með því að upplýsa fólkið, og til þess er auðvelt að finna leiðir. Það verður að vekja skilning hjá þjóðinni fyrir þeirri spillingu, sem af áfenginu stafar. Það er sú leið, sem verður að fara. En hér skiljast vegir milli mín og hv. þm. Borgf.

Ég skal nú aðeins með örfáum orðum víkja að þeim liðum, sem hv. þm. hefir haldið fram, að ég hafi vanrækt. Hv. þm. getur ekki bent nema á það eitt, að ég hafi gefið veitingaleyfi. Þar sem þessi leyfi hafa verið gefin, þá eru þau í höndum lögreglustjórans í Reykjavík, og hefir þar verið fylgt sömu reglu og áður, og Alþingi hefir séð sérstaka ástæðu til að veita heimild fyrir eitt veitingahús. En á öðrum veitingahúsum liggur veitingavaldið hjá mér. Og hvar eru þau leyfi, sem ég hefi gefið? Ég hefi ekkert slíkt leyfi gefið, þó að sótt hafi verið um þau í tugatali; ég hefi ekki veitt leyfi hótél Ísland, ekki hótél Skjaldbreið, Heklu eða Vík. (PO: Ráðh. hefir veitt hótél Borg leyfi). Hótél Borg er veitingastaður, sem löggiltur er sérstaklega. Það er ætlað til þess samkv. áfengislöggjöfinni. Þar er gert ráð fyrir, að einu veitingahúsi sé veitt vinveitingaleyfi, og gerðu allir þm. ráð fyrir hótél Borg. Það hefir því ekki við nein rök að styðjast, að ég hafi veitt vinveitingaleyfi.

Hv. þm. talaði um, að áfengismálaráðunautur hafi lág laun, 3000 kr., og ég er hv. þm. þar sammála, og var það hið eina, sem rétt var í ræðu hans. Ég skal fúslega fallast á, að þau verði hækkuð, því að það er í samræmi við mitt álit.

Þá sagði hv. þm., að ég hefði ráðizt á stórstúkuna. En það hefi ég alls ekki gert. Það hefir verið ráðizt á stórstúkuna fyrir það, að hún hafi notað aðstöðu sína til þess að draga taum sér-

staks flokks. Þessar árásir hafa verið nokkuð rökstuddar og virðast ekki hafa verið ástæðulausar. Ég verð að segja það, að starf stórstúkunnar undanfarin ár hefir verið mér sár vonbrigði. Sannleikurinn er sá, að Reglan er ekki lengur neinn lifrænn félagsskapur, eins og hún ætti að vera, og væri ástæða til þess að taka það mál sérstaklega til umr., en út í það skal ekki farið nánar hér.

Það er fjarstæða hjá hv. þm., að það gildi ekki sama regla og áður um það, hverjir eru settir í fangelsi. Þeir, sem eru með óspektir, eru settir í fangelsi, en hinir eru fluttir heim. Hv. þm. sagði, að ástandið hefði verið sérstaklega slæmt í ýmsum réttum, svo að menn hefðu ekki getað sinnt störfum þar vegna ölæðis. Um þetta er sama að segja og um rök hv. þm. í heild. Því hvernig var ástandið t. d. í Skeiðaréttum fyrir nokkrum árum, áður en bannlögin voru afnumin? Hefir nokkur yfirleitt heyrt verri lýsingu en þá, sem gefin var af ástandinu eins og það var þá? Þá varð að fá 4 eða 5 lögregluþjóna í þær réttir, og einnig varð að fá lögregluþjóna í aðrar réttir, til þess að reyna að koma í veg fyrir, að ástandið yrði áfram eins og það var þá orðið. Það má því vera slæmt núna, ef það er öllu verra en það var þá.

Eins og menn sjá, þá er mikill meiningarmunur milli okkar hv. þm. Borgf. um það, hvernig eigi að vinna móti áfengisnautninni. Um það erum við ekki sammála, enda kom það glöggst fram, þegar áfengislögin voru samþ. Og ég hefi ekki breytt um skoðun síðan. Ég hefi eins og hverju ári styrkt í þeirri skoðun, að ekki sé hægt að vinna móti áfengisnautninni, nema með því að upprata áfengisgirndina. Hv. þm. Borgf. vill reyna að koma í veg fyrir áfengisgirndina með því að loka áfengissölunum 3 klst. fyrr á daginn, og hafa lokað annanhvern dag. En ég þykist hafa fært rök að því, að þetta sé ekki leiðin. En í öllu því, sem hv. þm. vill gera til þess að gera löggjöfina strangari — en þar þykist ég fyrst sem lögreglustjóri og síðar sem dómsmrh. hafa gert allt, sem í mínu valdi stendur, — og uppræta á þann hátt áfengisbólið, skal ég vera með honum í. Einmitt á þessu sviði þykist ég hafa sýnt, að ég vil vinna með honum. Að ég vil vinna í þá átt, hefi ég sýnt sem lögreglustjóri og líka sem dómsmrh. Hv. þm. hefir ekki bent á eitt atriði, sem ég hefi vanrækt í þessu efni. Það eina er veitingaleyfið, en um það hefi ég gefið fullar upplýsingar.

Ég held, að það yrði áfengismálunum til gagns, ef hv. þm. vill taka till. aftur, því eins og hún er, þá er hún algert spor aftur á bak, og reyna svo að sameinast mér og öðrum í því að vinna á þann hátt, sem reynslan hefir sýnt, að er eina leiðin til þess að vinna á móti áfengisbólinu. Ef hann gerði það, þá væri von um einhvern meiri árangur, en með till. er horfið að því að taka upp það, sem áður hefir verið og reynslan hefir sýnt, að hefir reynzt hörmulega.

Umr. frestað.

Á 32. fundi í Sp., 19. des., var till. tekin til frh. einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framar.

5. Afnotagjald útvarpsnotenda.

Á 19. fundi í Sp., 2. nóv., var útbýtt:

Till. til þál. um afnotagjald útvarpsnotenda (A. 453).

Á 20. fundi í Sp., 9. nóv., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta voru ákveðnar tvær umr.

Á 21. fundi í Sp., 13. nóv., var till. tekin til fyrri umr.

Flm. (Þorsteinn Þorsteinsson): Alveg samsonar þáttill. og þessi, sem hér liggur fyrir, var flutt á þinginu 1934 og náði samþykki Ed., en vaunst ekki tími til að afgr. hana í Nd. á því þingi. En við flm. þessarar till. vildum ekki láta málið falla niður og berum hana því fram nú í Sp., til tryggingar því, að ekki fari um hana eins og í fyrra, er hún þurfti að ganga milli beggja d. og dagaði svo uppi.

Mér virtist í fyrra koma fram fullur skilningur hjá flestum hv. þm. um þá erfiðleika, sem útvarpsnotendur úti á landi, er eigi hafa raforku, eiga við að stríða. Einnig kom fram vilji í þá átt, að vilna þeim mönnum eitthvað í; þó sá aðstöðumunur verði aldrei jafnaður til fulls, mætti gera nokkuð í þá átt.

Eins og vér flm. tókum fram í grg. till., er tilætlunin með henni sú, að útvarpsnotendum verði ekki íþyngt með hærri gjöldum en nauðsyn ber til, svo að útvarpsreksturinn beri sig. Það eru fleiri gjöld, sem útvarpsnotendur verða að greiða, en afnotagjaldið. Ég sýndi í fyrra fram á, að þeir, sem nota rafhlöðutæki, þyrftu að greiða 80 kr. á ári auk afnotagjaldsins, viðhalds tækis og vaxta af kaupverði þess. Nú er þörfin hvergi meiri fyrir útvarp en í sveitunum og afskekktum sjávarþorpum, einmitt þar, sem raforku er sít að fá. Vænti ég, að hv. þm. skilji þetta og vilji styðja að því, að sem flestu fólki verði fært að afla sér útvarpstækja. Nú er svo ástatt, að Ísland er hæst allra landa í álfunni með útvarpsnotendur í hlutfalli við fólksfjölda. En það er líka með þeim hæstu með afnotagjaldið. Í Englandi er afnotagjaldið 10 shill., og í Danmörku 10 kr. og jafnvel gert ráð fyrir að lákka það niður í 5 kr. Í Noregi veit ég ekki fyrir vist, hvað það er. Í fyrra var það 20 kr., en þá lá fyrir þinginu till. um lákkun. Nú er svo komið, að útvarpið og viðtækjaverzlunin hafa ekki svo lítinn tekjuafgang, sem mun þó verða meiri framvegis, ef ekki verður óhöfleg eyðsla í kaupgreiðslum og tilkostnaði við dagskrá. Ég býst við, að fjöldi útvarpsnotenda vildi heldur lákkun afnotagjaldsins og eitthvað styttri dagskrá. Nú eru útvarpsnotendur taldir 11360, og mun því varlegt að áætla þá 11½ þús. um næstu áramót. Og ef þeim fjölgar um 1500 á

þessu ári, ætti að mega gera ráð fyrir, að þeim fjölgi um 500 næsta ár, eða upp í 12 þús. En við þá fjölgun ætti að mega lækka afnotagjaldið, enda hygg ég, að fjölgunin verði örari en þetta. Rafhlöðutækin eru um 20% af öllum tækjum landsmanna, svo lækkun afnotagjaldanna mundi nema 30—35 þús. kr. alls. Hafa margir fengið sér tæki með það fyrir augum, að þegar notendur um fjölgaði, mundu afnotagjöldin lækka um leið.

Ég skal svo ekki orðlengja frekar um málið við þessa umr., því ég geri ráð fyrir, að því verði vísað til fjvñ.

Guðbrandur Ísberg [öfirl.]: Í till. þeirri, sem hér liggur fyrir, er farið fram á að lækka útvarpsnotendagjaldið, en aðeins af þeim tækjum, er ekki nota rafstraum. En fyrir því, að hér eigi að koma á tvennskönar gjöldum, hafa engin rök verið færð, aðeins fullyrðingar út í loftið, t. d. að munurinn væri svo mikill, að hann yrði aldrei jafnaður til fulls. En það hefir gleymt að segja, í hverju sá mikli munur er fólgin.

Hv. flm. sagði, að ársrekstur á rafhlöðutækjum væri a. m. k. 80 kr. auk viðhalds og vaxta af stofnfé. En hann gleymdi einnig að færa rök fyrir því. Og hvað kostar svo að hafa útvarpstæki í sambandi við rafstraum? Það er auðvelt að reikna út. Ég hygg, að í sveitum sé það notað nálægt 2 tímum á dag að meðaltali, og e. t. v. meira á stöku stað. Í kaupstöðum mun notkunin yfirleitt meiri, en við skulum gera þeim sama tíma. Ef miðað er við meðaltal 250 volt og kw. á 60 ára, gerir tveggja stunda notkun 30 ára á dag, eða fullar 100 kr. yfir árið.

Niðurstæðan verður því sú, að í kaupstöðum, þar sem rafstraumur er notaður, verður kostnaðurinn 20 kr. meiri yfir árið fyrir sömu notkun. Það er því síður en svo, að halli á þá sveif, að rafhlöðutækin verði dýrari í rekstri, heldur virðast þau beinlínis ódýrari. Auk þessa eru straumtækin sjálf dýrari, og stofnkostnaður því meiri. — Þetta vildi ég taka fram nú við þessa umr. til athugunar fyrir þá n., sem fjallar um málið.

Flm. (Þorsteinn Þorsteinsson): Ég atla ekki að svo komnu að fara út í langar þrætur um málið. Ég vil aðeins benda á, að það muni vera skekkja í reikningnum hjá hv. þm. Ak. um kostnað straumtækja á klst. Ef kwst. kostar 75 ára, ætti eftir upplýsingum, sem ég hefi fengið, straumur fyrir útvarpstæki ekki að kosta nema 3 ára á klst. Þó tækið væri notað 3 klst. á dag, verða þetta ekki nema 32,85 kr. alls á ári. Ég hygg, að þetta sé rétt, en auðvitað er gott, að hv. þm. færi n. þeirri, sem fjallar um málið, þau gögn, sem hann hefir fram að bera. Ef þau reynast réttlæta það, sem hann segir nú, getur það dálitið breytt aðstöðunni. En ég hygg, að þau reynist ekki rétt, en skal ekki um það deila nú.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Það er aðeins órstutt aths. — Mér skilst, að eins og nú er, sé útvarpsstöðin ekki sterkari en það, að á miklum hluta landsins heyrir ekki til hennar svo, að gagni sé. Mun svo vera á öllu svæðinu frá Öræfum að Öxarfjarðarheiði, eða jafnvel lengra

vestur. Ég hefi heyrt, að til þess að bæta úr þessu sé um tvennt að ræða: Annaðhvort að auka kraft aðalstöðvarinnar hér með því að stækka hana, eða byggja endurvarpsstöð á Austurlandi. Hefir mér skilist, að hugmyndin væri sú, að útvarpið kostaði þetta af ágóða starfseminnar, eða Alþingi, ef það fengi tekjufgang stöðvarinnar. Ef nú á að fara að lækka afnotagjöldin, verður það þess vegna til að seinka því um ófyrirsjáanlegan tíma, að útvarpsstöðin verði nothæf fyrir allt landið. En ég vænti, að það sé þó vilji allra hv. þm. Ég hygg því, að réttara sé að lofa afnotagjaldinu að haldast óbreyttu og stefna að því að gera útvarpsstöðina sem fyrst svo fullkomna, að allir landsmenn geti hlustað á hana, sem vilja. En svo er ekki nú, og á því þarf sem fyrst að ráða bót.

Sigurður Einarsson [öfirl.]: Ég var nú á augnablikinu að tala við Gunnl. Briem um hlutfallið milli eyðslu straumtækis og rafhlöðutækis. Sagði hann, að straumtækið væri sem næst helmingi dýrara. Ef gengið væri út frá, að rafhlöðutæki kostaði 40 kr. á ári, mundi sama tæki kosta 80 kr., ef notaður væri rafstraumur, með því verði, sem er á rafmagni hér í Reykjavík. Er það þó ódýrara hér en víða annarsstaðar. Er mér kunnugt um, að í sumum litlum þorpum kostar kwst. 2 kr., og verður þá straumtækið þeim mun dýrara þar. Getur hver reiknað það hjá sér.

Þá er það einnig upplýst af Gunnlaugi Briem, að lampar í straumtækin séu helmingi dýrari, og viðhald þeirra þá vitanlega að sama skapi. Ef þessi till. hefir því verið flutt í góðri trú um það, að rafhlöðutækin séu dýrari, vildi ég benda á þetta til athugunar fyrir þá n., sem fjallar um málið, og að bréf frá Gunnl. Briem frá í fyrra um þetta efni er geymt í þskj.

ATKVGR.

Till. vísað til fjvñ. með 26 shlj. atkv. og umr. frestað.

Á 32. fundi í Sp., 19. des., var till. tekin til frh. fyrri umr. (A. 453, n. 832 og 833).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framur.

6. Skipulagsnefnd atvinnumála.

Á deildafundum 28. nóv. var útbýtt frá Sp.: Till. til þál. um niðurlagning skipulagsnefndar atvinnumála (A. 640).

Á 23. fundi í Sp., 2. des., var till. tekin til meðferðar, hvernig ræða skyldi.

Að till. forseta var ákveðin ein umr.

Á 29. og 32. fundi í Sp., 10. og 19. des., var till. tekin til einnar umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið framur.

Sementsgerð innlend. — Endurgreiðsla á útflutningsgjaldi. Útsöluverð áfengis á Siglufirði.

7. Sementsgerð innlend.

Á deildafundum 30. nóv. var útbýtt frá Sp.:
Till. til þál. um innlenda sementsgerð (A. 660).

Á 23. fundi í Sp., 2. des., var till. tekin til fyrri umr.

Bjarni Ásgeirsson (óyfirl.): Hv. þm. Barð. hefir borið fram þáttill. þá, sem hér liggur fyrir á þskj. 660. En af því að hann er fjarverandi sökum veikinda, vil ég segja nokkur orð. Frá því á síðastl. hausti hefir verið unnið að því að rannsaka skilyrði fyrir innlendri sementsgerð, og hefi ég hér sýnishorn bæði af sementi úr íslenzku efni og steypu, sem hv. þm. eiga kost á að sjá. Efni í sement þetta er tekið á þremur stöðum. Fyrst og fremst er skeljasandurinn, sem er tekinn vestur á Patreksfirði, og inniheldur hann 90% af kolsúru kalki, sem er nauðsynlegt efni til sementsgerðar. Þar vestra eru miklar námur af sandi þessum, sem, eftir því sem kunnugir telja, mun duga um öfyrirsjáanlegan tíma. Í öðru lagi er leir, sem tekinn er hér úr bökkum Elliðaánna, og er víðar mjög mikið af hér í grenndinni, og í þriðja lagi er kísilsýra, sem er tekin suður á Reykjanesi, en verður að sækja þangað vegna þess að hana vantar í leirinn til að hann sé fullkomið efni í sementsgerðina, svo sem er í Danmörku. Er efni þetta notað í þeim hlutföllum, sem nú skal greina. Til að framleiða 25 þús. tonn af sementi þarf 50 þús. tonn af skeljasandi, 4 þús. af leir og um 6 þús. tonn af kísilsýru. Eins og menn sjá, er langmestur hlutinn skeljasandur, og er talið, að það muni ekki miklum vandkvæðum bundið að ná honum.

Aðalverkefnið nú er því að rannsaka, hvort nægileg kísilsýra fæst hér nærlendis. Þegar virkjun Sogsins er lokið, verður hér nóg af ódýrri raforku. Hinsvegar verður að nota nokkuð af kolum, og er mér ekki kunnugt, hve mikill kostnaður kann af því að verða. Eins og gefur að skilja, er nú búið að verja talsverðu fé til þessara rannsókna, en okkur flm. þykir vissara, að leyfð verði nokkur fjárupphæð til frekari rannsókna, eða um 10 þús. kr., svo að rannsókn verði að fullu lokið, þó ekki séu líkur til, að þurfi að nota það allt. Þess skal geta, að Monberg verkfræðingur hefir gengið fyrir því, að rannsókn þessi erlendis var íslenska ríkinu að kostnaðarlausu.

Það mun öllum ljóst, að ef hægt er að skapa slíku fyrirtæki fjárhagslega tryggan grundvöll og tryggja fé til stofnkostnaðar, hvíllt nýtsendarfyrirtæki þetta mundi verða í landi eins og okkar, þar sem byggja þarf jafnmikið, jafnt í sveit og við sjó, og byggingar eru allstór liður í atvinnu fólksins, en í því neyðarástandi, sem

nú er, verður að skera niður innflutning á byggingarefni, eins og gert var að nokkru á þessu ári, og útlit er fyrir, að verði að herða á enn meira á næsta ári. Ég vænti því þess, að hv. þm. skilji nauðsyn þessa máls og samþ. þáttill. Ég veit ekki, hvort hv. þm. finnst rétt að vísa henni til fjvn.: ég er ekki á móti því, að svo verði gert, en vænti þess, að hún hraði þá afgreiðslu á henni.

Jakob Möller: Það er vissulega mikilsvert mál fyrir landið, ef reynast skyldi kleift að koma á innlendri sementsgerð. En ég verð að segja, að í grg. fyrir þessari þáttill. eru ekki þær upplýsingar, sem þm. geta skoðað fullnægjandi, sem sé um fjárhagslegan grundvöll þessa fyrirtækis. Mér finnst því alveg sjálfsagt, að málið fari til nefndar (BÁ: Ég er alls ekki á móti því.), svo að hún geti aflað sér upplýsinga um, hve miklar líkur séu til, að þetta verði arðvænlegt fyrirtæki, og annað, er snertir fjárhagshlið málsins, og leggi síðan mál þetta aftur fyrir hæstv. Alþ. Ég geri því að eindreginni till. minni, að þáttill. þessari verði vísað til fjvn.

ATKVGR.

Till. vísað til fjvn. með 26 shlj. atkv. og umr. frestað.

Nefndarálit kom ekki, og till. var ekki á dagskrá tekin frammar.

8. Endurgreiðsla á útflutningsgjaldi.

Á 27. fundi í Sp., 7. des., var útbýtt:

Till. til þál. um endurgreiðslu á útflutningsgjaldi (A. 734).

Á 29. og 32. fundi í Sp., 10. og 19. des., var till. tekin til fyrri umr.

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið frammar.

9. Útsöluverð áfengis á Siglufirði.

Á deildafundum 16. des. var útbýtt frá Sp.:

Till. til þál. um hækkun á útsöluverði áfengis á Siglufirði (A. 838).

Á 32. fundi í Sp., 19. des., var till. tekin til fyrri umr. (A. 838, 860, 874, 875, 887).

Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið frammar.

Fyrirspurnir.

1. Ofviðristjón.

Á 23. fundi í Nd., 8. marz, var útbýtt:
Fyrirspurn til ríkisstj. viðvíkjandi tjóni einstakra manna af völdum ofviðris 26. og 27. okt. síðastl. (A. 70).

Á 24. fundi í Nd., 9. marz, var fyrirspurnin tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.
Fyrirspurnin leyfð með 17 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Nd., 19. marz, var fyrirspurnin tekin á dagskrá, með því að ráðh. hafði tjáð sig reiðubúinn til þess að svara henni.
Forseti tók málið af dagskrá, og var það ekki á dagskrá tekið fram.

2. Vistarskóli fyrir vanheil börn og unglinga.

Á 31. fundi í Ed., 21. marz, var útbýtt:
Fyrirspurn til ríkisstj. um vistarskóla fyrir vanheil börn og unglinga (A. 222).

Á 32. fundi í Ed., 22. marz, var fyrirspurnin tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.
Fyrirspurnin leyfð með 9 shlj. atkv.

Með bréfi, dags. 22. marz, sendi forseti Ed. heilbrigðismálaráðherra fyrirspurnina og beiddist jafnframt vitneskju um, hvenær hann teldi sig viðlátinn að svara.

Við þessu bréfi barst aldrei svar, og var fyrirspurnin ekki á dagskrá tekin fram.

3. Tóbaksnautn.

Á 31. fundi í Ed., 21. marz, var útbýtt:
Fyrirspurn til ríkisstj. um fræðandi erindi um tóbaksnautn (A. 223).

Á 32. fundi í Ed., 22. marz, var fyrirspurnin tekin til meðferðar, hvort leyfð skyldi.
Fyrirspurnin leyfð með 9 shlj. atkv.

Með bréfi, dags. 22. marz, sendi forseti Ed. heilbrigðismálaráðherra fyrirspurnina og beiddist jafnframt vitneskju um, hvenær hann teldi sig viðlátinn að svara.

Við þessu bréfi barst aldrei svar, og var fyrirspurnin ekki á dagskrá tekin fram.